

Bibliothèque numérique

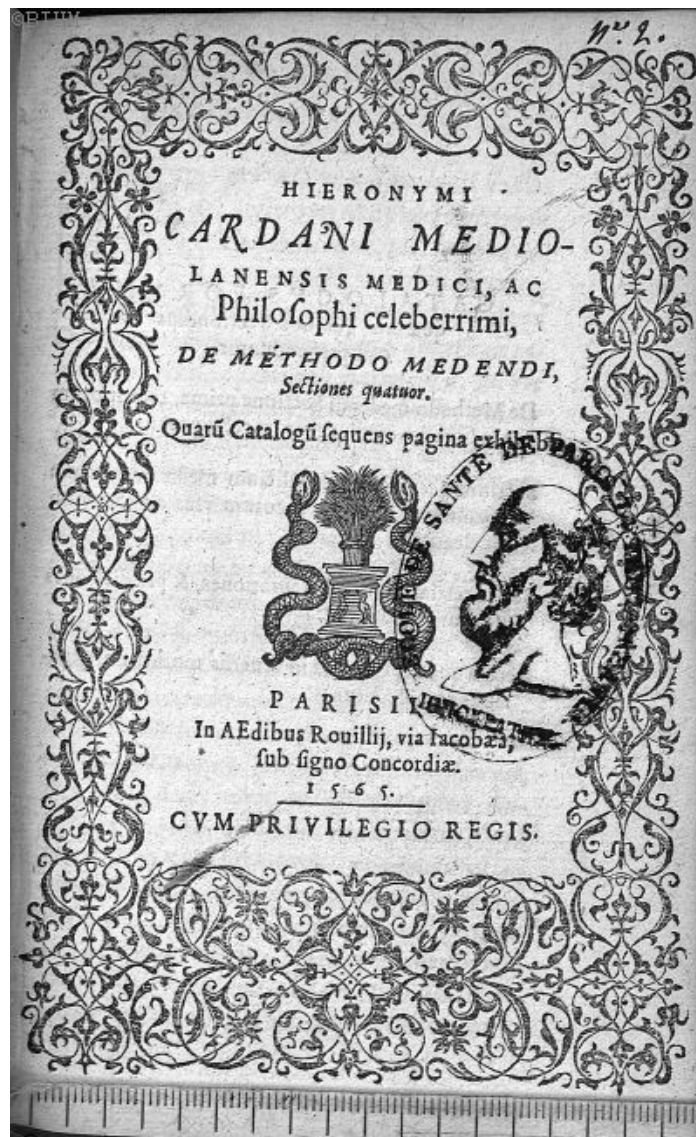
medic@

**Cardano, Girolamo. De methodo
medendi lectiones quatuor**

Parisiis : Rouille, 1565.

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?33438x02>

CATALOGVS EORVM,
quæ his quatuor Sectionibus
comprehenduntur.

De Methodo medendi Sectione prima, recentiorum
Medicorum errores centum refelluntur.

Sectione secunda, de simplicium medicamentorum
Nocentis agitur, & eorum vsus ad amulsim
enucleatur.

Sectione tertia, admirandas curationes, & prædictiones
morborum continet.

Sectione quarta, Consilia in diuersis morborum gene-
ribus complectitur.

S.

I QUID vnquã ponderis (Studio-
se Lector) vel clarissimorũ vivorũ iu-
dicio habuerunt ñ, qui ciuilibus ne-
gotiis præfecti, lites ciuiũ cõponere,
tumētēsq; populos compefcere, & ad
Cõcordiam reducere, summa ingenij dexteritate po-
tuerũt: profectò non pauci, imò plurimi sunt, qui hoc
pari laude, vt aliis in iure, ita in medendi facultate
(quæ est alterum Reip. columen) Hieronymo Carda-
no tribuendum putent, viro in omni scientiarum ge-
nere meritò celeberrimo: idq; cum ob multa ingenij
monimenta, quæ in Pbyficam, Astrologiam, Geome-
triam, Arithmeticam doctissima in lucem prodidit,
tum vel hoc imprimis, quod in abstrusis & dubiis
Medicorum controuersis soluendis, abditis morbo-
rum causis explicãdis, remediis vel in maximè de-
ploratis inueniendis, admirabilisq; Medendi Metho-
do non solum admirabilem se omnibus hætenus ex-
hibuerit, sed ea etiam, quæ diuinitus excogitauerat,
Reipublicæ multò magis, quàm suæ consulens, con-
scribere, & in hominũ manus venire voluerit. Quod
vel ex hoc opere perspicere cuius in promptu est, mo-
le quidem, exiguo, sed in quo, quæ ad Medicinæ pra-
xim, quã vocant, in aliis videbantur desiderari, om-
nia cum breuissimè, tum fœlicissimè comprehendit.
Sed vt his scriptis absit adulatio, cuiuslibet etiam
præter eruditos mihi in hoc negotio consentanea fa-

† ij

cild erit censura, si cogitet, civilem statum non minus
 Medicis, quam Iuris peritis opus habere. Vi enim sine
 horum ope leges retineri, sic nec repentini, & inco-
 gniti morbi, qui in civium quantumvis pace fruente-
 rum corpora grassari, ac omni ferè tempore sentire cõ-
 spiciuntur, absq; medica manu arceri vnquam pos-
 sunt. Quid sit, vt tum demum optimè Reip. consultum
 fore putem, cum vt in iure civili factum est, sic in
 hac maximè necessaria facultate communi omnium
 sumptu, & præstantissimi quiq; præficietur, & quæ
 ipsi per se inuenerint, humano generi salutaria, aut
 in veteribus abdita exposuerint, ad communem vti-
 litatem, in lucem proferetur, grauisimis alioqui pœ-
 nis propositis in eos, qui studio contradicendi potius,
 quàm veritatis inueniendæ sincera voluntate, simi-
 lium virorum conatum remorari nituntur. Atque
 hæc causa fuit, vt doctissimorum virorũ suasu hæc
 ex Cardano collegerim, quibus vnà cum aliis vehe-
 menter cupiui Remp. donari, quod & tibi (Lector) pro
 virili aliqua in re prodessem, & doctissimum virum
 Cardanum excitarem, vt eo, quo cæpit, pede pro-
 gressus, cætera, quæ multò plura habet,
 in hac arte recondita, studiosis id
 obnixè efflagitantibus com-
 municare dignare-
 tur. Vale.

(*)

PHILIPPO ARCHINTO
EPISCOPO SANCTI SEPULCHRI,
vicarioque Pontificis summi Pauli tertij, viro
eruditissimo, & bonarum literarū fautori egre-
gio, H. Cardanus medicus Mediolanensis. S.P.D.

SAEPE ego (Antistes optime)
mecum dixi, Nihil est quod
fatum effugere omni ex par-
te videatur. Et quanquam lo-
cupletius de hac re sermonē
habuerim, in libro huic tra-
ctationi dedicato, nihilominus toties mihi il-
lius se offert violentia, vt etiam præter propo-
situm, de illo sermonem frequentius habere
cogar. Atque si vnquam aliàs, nunc manifestè
nobis illius memoria occurrit: quippe cū
meminerim, quàm audacter magis, quàm con-
sultò, opus hoc de malo medēdi vsu in publi-
cum emissem: cūmq; ab initio multa scripsis-
sem, nō solū inornatè, sed sine vllō ordine,
vix audeo dicere, quibus modis animum addi-
derit, quaque demum necessitate ab eo im-
pulsus ad edendum sim immaturum hunc fœ-
tum. Erubesco cū vltra etiam trecentos er-
rores meos in hoc libro, præter etiam admis-
sos à librariis recognosco. Erātque animus il-
lum iam dudum explodere è fœtuum meorū
numero: sed obstitit quædam illi non vulgaris
adiuncta vtilitas, quæ etiam eum sic venalem

reddiderat, vt secundo anno librarius ipse de-
 nuo, ni obstitissem, in publicum emittere vel-
 let. Dum verò maioribus essem intentus, aut
 magis necessariis, ad hanc vsque diem (annus
 etenim ab hinc iam nonus agitur) rem distuli.
 Pudebat me inter reliqua, nimia pietate, pa-
 tris siquidem verbis persuasus, qui hoc palā,
 nescio quo ductus errore, affirmabat, Casti-
 lioneum nomē addidisse: cū certum habeā,
 reuolutis omnibus publicis tabulis, maiorum
 meorum, ad annum vsque M. CCCXL. qui ab
 hoc, CCVI. est, nihil mihi cum Castellioneis cō-
 mune esse. Neque hoc refero quòd vel pige-
 ret, si essem, fateri, vel quòd malle non esse,
 quā esse, aut quòd Cardanorum gētem Ca-
 stellionæ cōparare velim. Verū quantò pul-
 chrius est ex nobilissima esse familia, tātò etiā
 turpius falsò semetipsum illi inserere. Est fa-
 milia illa antiquissima, ditissima, potētissima,
 Cardinales, Episcopos, viros etiam sanctitate
 & armis inclytos genuit: floruit eruditis ho-
 minibus: nihil illi defuit, quod ad ornandam
 illam, aut quod ad dignitatem pertineret. No-
 stra, & si sit antiquissima, omnibus in causis lō-
 gè inferior est, vt quæ neminem, præter Milo-
 nem Episcopum, memoria insignem habeat.
 Is namq; cū Episcopi nutu, patria nostra &
 circūvicinæ vrbes regerētur, anno communis
 salutis. M. C L X X I X. vrbi nostræ Mediola-
 nensi. X X V I. hic à restauratione annus erat,

Episcopus preeffe cœpit: annisq; octo, minus
quatuor mensibus, patriæ consuluit. Itaque vt
non pudet me esse Cardanum, ita Castelioneu
fuisse mihi gloriosum duxissem. Atramen lon-
gè turpius, vt dixi, falsò alienæ genti seingere
re. Satis nobis sit cum illis amicitia: hanc in
constantiam pietas, & fides parenti præsti-
ta excusabunt. Malo leuitatis accusari ob emē
datum errorem, quàm conniuentibus oculis,
dissimulare peccatum. Ergo vt ad rem redeā,
cùm nec igni mandari liber ob vtilitatem, nec
emitti ob errores honestè possit, curam susce-
pi non mediocrem emendandi. In posterum
autem cauebo, ne quicquam adeò celeriter in
publicum exeat, vt authori inurat labem. Fue-
rat nempe olim quindecim & hoc opus dierū
labor: nunc plus in emendatione temporis,
quàm in structura consumptum est. Addidi-
mus etiam alios viginti octo errores, vt sic in
centuriam excresceret. Non quòd plura lon-
gè non essent, quæ censoria nota indigeant:
sed quoniā hic numerus aliquid hebet apud
antiquos auctoritatis. Atque vbi non licet fi-
nem in rebus assequi, finis ipse aliqua ratione
à nobis fingendus est. Non excusabo ego, in-
quam, errores meos, qui indignus sum venia;
cùm in aliis accusem: verùm eandem mihi le-
gem præfinio, & ab aliis imponi volo, qua eos
dicere possim errores, ac pro his in iudicium
vocari, qui obesse possunt hominibus: nō qui

† iiij

quasi à superstitiosis grammaticis nullius momenti res obseruantibus in pueris notantur. Optimum etenim homini esse puto, quandoquidem res verbis sunt præstantiores, & vita breuis, modum scire in diligentia statuere, ne Protogenes sub Apellis censura fiat. Itaque hoc opus tibi denuo instauratum mitto ac dedico. Exiguum illud quod subsequitur, debere tentassem, ni nomen eius, cui nuncupatur, violare simul credidissem. Adedò ego in me seuerus sum, vt improbem, quæ non possum probare, vt volo. Maneat tamen vt exemplum rudis animi mei, aut primæ audaciæ: vt vel sic intelligant, quantum intersit etiam discriminis in ætatibus. Te verò, quem ob singularem virtutem admiror, ob tempestiua beneficia in me collata (si quidem tu primus iacentem erigere cœpisti) non parùm diligo, florentem videre cupio. Tunc etenim, qui bonis literis operam dant, optimè sperare debent, cum fortuna eos euexerit, qui non solum sint eruditi, sed summum etiam bonum in eruditione ipsa collocant: frustra que, vt video, homines diligentiam, exercitationem ac fidem, in bonarum literarum ignaris quarunt. Nempe optimè veteres Mercurium, quæ artibus ac scientiis præfecerant, omnium operum, omniumque legationum ad mortales, ad deos, ad infernæque authorem esse finxerāt. At non intelligunt quandoque homines, quæ-

quam exercitati, improborum & imperitorum
calumnias, & conspirationes. Neque illud di-
uinum animaduertunt, quoniam in maleuo-
lam animam non intrabit sapientia. Est enim
solus eruditus sapiens verè, solusque sapiens
eruditus. Verùm quorsum hæc? Studiis bonis
operam dare decet, eos qui artem medendi in-
nocenter profiteri volūt. Obscurior sum ver-
bis, quàm decet esse, sed mea nihil interest:
quandoquidem ad clarissimam mētem tuam
verba dirigo. Me nullus in posterum accuset:
nemo ignarus esse potest, cū & in aliis, quod
in se agnoscit, adesse putat: ego id scio: hæc ego
mihi, quam aliis inesse laudem cupio, volens
tribuo. Ergo volūtatis vitium est, non ingenij
aut imbecillitatis. Vbi igitur non est animi
prauitas, ibi non est ignorantia. Sed multa ad
tempus dissimulare cogimur, seu fatorum or-
dine, seu quia non bona existimamus, aut sal-
tem non meliora, quæ ab aliis talia esse cre-
duntur. Quicumque enim secundum diuinam
institutionem mentem erudiunt, sic vt ab im-
probitate omnino vacent, cōscientia primū
virtutis suæ, demum & gloria, quæ post mor-
tem manet, felices iam sunt. His igitur si for-
tuna aliqua affulserit, cū diuitiæ & honores
breui tempore possint accedere, summā bea-
tatem in vita consequuntur: At si his negle-
ctis nobis opum, ac inanis gloriæ sola vel etiā
prima cura sit, nulla spes amplius ad integra-

tem relinquitur: quare nec sine illa ad famam
ac bonam conscientiam, cum etiã prima mul-
tis ex causis fallax sit. Quamobrem præstat ho-
minibus, quamcunque exercuerint artem, o-
ptimis inhaerere institutis: cæteros verò eos,
qui sic faciunt, pertinaciter fouere. Neque enim,
qui tales sunt, vnquam ingrati esse possunt.
Ergo cum in te tantam benignitatem virtu-
tisque, quantam in alio vnquam viderim esse,
cernam: nihil maius efflagitarem, si à diis li-
ceret, quod omnibus eruditis conduceret ma-
ximè, quàm vt tibi fortuna pro animi magni-
tudine ac virtute affulgeat. Quòd enim amplã
ac honestissimam conditionem dederit, ego
pro tua dignitate, pro animi altitudine, pro
sublimitate mentis, exiguum esse reor. Mihi
verò satis esse ducerem, vt de me secundum
Apollinis responsum ad Ciceronem, tum in
posterum, tum aliàs statuisses. Nam vt bono,
imò meliore animo, libellus hic magna iam
mortalium vtilitate, nec paruo desiderio pro-
dierat in publicum sub nomine tuo: sic spero
in posterum, vtiliorem lögè futurum, ac etiam
chariorem. Nostra verò fortuna aliorum au-
xilio non indigebat: si saltem homines, qui se
prudentissimos credi frustra volunt, operibus
ipsis inhaerissent. Ergo fatum hæc agit, cum
per mentem senatus diuinam promouemur:
quæ vt minimè nobis inimica est: sic iudicis
potius, quàm fantoris iudicio fungitur. Nos

tandem id solùm , quod ab omnibus vel bo-
nis vel amicis rogare solemus , à te petimus,
pro hac nostra erga te voluntate , vt perfidiæ
inimicorum nostrorum ne subscribas tacitus
atque nolens: sed iudicium ex te ipso expen-
sis omnibus de amico facias. Vale. xv. Cal.
Martij. M. D. XLV. Papiæ.

**INDEX EORVM QVAE
IN HOC OPVSCVLO
continentur.**

Q uod insanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap.	1
Quod in victu procedunt augendo versus statum.	2
Quod nimium pingui vtitur, dando carnes & oua.	3
Quod contrusa & aquam carnis exhibent.	4
Quod laudant olera tanquam cibos.	5
Quod vinum negant ægris.	6
Quod melones præponunt multis fructibus.	7
Quod cibum vberiorem dant in prandio, quàm in cœna.	8
Quod omni leui causa consulunt medicinas.	9
Quod carnes piscibus præponunt in omni febriente.	10
Quod auxilia simplicia & composita corrupta habent.	11
Quod aquis destillatis vtuntur.	12
Quod vtuntur simplicibus.	13
Quod vnus modus medendi est vniuersalis.	14
Quod nunquam à principio purgant eradicatiuè.	15
Quod à principio semper à leuioribus inchoant.	16
Quod vitant, aut procrastinant sanguinis minutionem.	17
Quod partem materiæ purgât in morbis quietis.	18
Quod nutriunt, & purgant in statu.	19
Quod omnibus purgationem post statum saltem, expedire putant.	20
Quod non vtuntur, nisi medicinis, quas appellant benedictas.	21
Quod materiam semper euacuant paulatim, ac concoquant.	22
Quod dicunt non omnes morbos ad Physicum spe-	

I N D E X.

ctare.	23
Quòd lunæ positiones obseruant, vt non dent medicinas.	24
Quòd de inutilibus quibuscunq; rebus decertant.	25
Quòd frequenter frictiones dimittunt.	26
Quòd roborationem ventriculi prætereunt.	27
Quòd in bubonibus extrinsecis venam incidunt.	28
Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerso: vel in pede.	29
Quòd in vrinis turbatis sanguinem mittunt.	30
Quòd in hæmoptoicorum curatione sunt segnes.	31
Quòd in cognitione hæmoptoicorum propriè aberrant.	32
Quòd administrant puluerem cordialem cum cibus.	33
Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas.	34
Quòd in febre pestilentiali procedunt cum infrigidantibus.	35
Quòd pulicarem morbum, morbillum credunt.	36
Quòd in morbi gallici dignotione causis & cura peccant.	37
Quòd non expectant operationem medicinarum.	38
Quòd in doloribus non vtuntur propriis.	39
Quòd in vehementibus doloribus timet mittere sanguinem.	40
Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibus.	41
Quòd concoquentia trina faciunt.	42
Quòd in hydrope vtuntur soldanella.	43
Quòd in fluxibus cum febre dant calsiam.	44
Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam.	45
Quòd in matre puerorum cum febre dant rutham & castoreum.	46
Quòd sæpe derelinquunt ægros, qui postmodum sanantur.	47
Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant.	48

Quòd thermarum aquas sæpenumero dant, & malo modo.	49
Quòd in difillationibus ex igne cauteria exhibēt.	50
Quòd aloem proficuum ac falutarem in vitæ regimine credunt.	51
Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent.	52
Quòd balnea crurium & manuum in febris per-suadent.	53
Quòd cibant in nocte.	54
Quòd vitant criticos, qui non sunt dies critici.	55
Quòd purgant in morbis iuncturarum.	56
Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus.	57
Quòd aurum imponunt coquinæ.	58
Quòd non obferuant momentaneam concoctionem.	59
Quòd accidentibus curam exhibent.	60
Quòd vitant hyemem in detrahendo sanguinem.	61
Quòd dant calciam post incisionem venæ.	62
Quòd fluentibus menfibus timent venâ incidere.	63
Quod nō audent scalpere in cucurbitulis absque purgatione.	64
Quod curant phthificos fucosa cura.	65
Quod exturbant ægros à fomno.	66
Quod inungunt renes ex vnguento Galeni.	67
Quod quandoque præponunt medicamentum fectioni venæ.	68
Quod vtuntur iuribus in confortando ventriculum.	69
Quod in hectica dant medicinas.	70
Quod dereliquerunt vsum incisionis arteriarum.	71
Quòd prohibeat aerem liberum ab ægris.	72
Quòd exercitationem à cibo noxiam femper existimant.	73
Quòd in articulari morbo, præcipuè in podagra dāt decocta cum vino.	74

I N D E X,

Quòd in vulneribus capitis terebrationem ossis frustra molliuntur.	75
Quòd in lapillo renum abstinēt à duobus præcipuis auxiliis medicamento & venæ sectione.	76
Quòd medicamenta venenū habentia refugiūt.	77
Quòd purgationem venæ sectioni præferunt.	78
Quòd instrumenta plurima ad chirurgiam necessaria ignorant.	79
Quòd in pestilentibus febribus inediā imperant.	80
Quòd in doloribus enemata intempestivè exhibent.	81
Quòd in colica vtūtur perperam oleis exterius.	82
Quòd album cibum ægris dant, deinde observāt res nullius momenti.	83
Quòd rhabarbarum in asclicite, in podagra & colica nocet & siccis temperaturis.	84
Quòd consulunt ægris & sanis vt super plumam dormiant.	85
Quòd sal & arteria ab ægris remouent.	86
Quòd vinū in exhibitione ligni indi coquunt.	87
Quòd medicamenta expurgantia ex diuersorum purgantium naturis conficiunt.	88
Quòd administrationem anatomicam oscitanter & raro exercent.	89
Quòd laserpitij succum ignorant, cūm præ manibus habeant, præcipuisque carent auxiliis in singulis morbis.	90
Quòd loco sectionis & cauterij escharotica emplastra exhibent.	91
Quòd sæpius in fine febrü balnea prætermittūt.	92
Quòd in capitis vulneribus & superiorum partium non purgant validis medicamentis.	93
Quòd in morbis pectoris conantur medicamēta expurgantia exhibere.	94
Quòd potum inter cibum administrant.	95
Quòd pitisanæ vsum prætermiserunt non maximè secundum propriam rationem.	96

- Quod in cura atroniti morbi seu apoplexiæ non vno modo grauisimè peccant. 97
 Quod in hydrope ascite aberrant secundo ventrem. 98
 Quod frustra timent lac & oua in febribus, & cur abstinerim à difficilioribus disputationibus. 99
 Quod scriptores horum temporum plus consulunt ornamento orationis, quàm utilitati legentium. 100

Quæ in libello de simplici medicina continentur.

- Quod nulla simplex medicina est sine culpa.*
De principalibus vniuscuiusque medicina iuuamentis.
De earundem propriis nocumentis.
De ipsorum nocumentorum peculiaribus emendationibus.
De quorundam illarum malo vsu.

Ζωὸν ἀτιμώσαντες, ἀποφθίμενον ποθείουσι,
 Καὶ ποθ' ὑπὲρ τύμβου, ἐκ ἀπύου εἰδώλοιο
 Ἀστία γέϊκος ἐπάληθ' ἔργον δ' ἐσθήσατο λαός.

H. C A R-

HIERONYMI CARDANI
MEDIOLANENSIS MEDICI,
in librum suum de Methodo medendi,
Prefatio.

EDICAM artem antiquis temporibus maximo in pretio habitam fuisse, historiarum, & diuina scriptura tradiderunt: cum tamen ab initio conditæ artis, Gnidia sententiæ prævalerent, quas sapientissimus Hippocrates libro, qui de victus ratione in acutis inscribitur, reprobauit. Incertum verò est eius temporibus, cui maior fuerit authoritas, an Hippocrati, an his, qui Gnidias sententias sequebantur. Mortuo tamen Hippocrate, eius instituta, posteritas Gnidias sententiis anteposuit. Itaque factum est, vt abusus perniciosi in optimos vsus verteretur. Sed cum nulla ætas calamitate sua carere possit, hæreses, Methodica, & Empirica, contrariis præceptis huma-

H. CARDANI A

nam salutem in discrimen deduxerunt, quarum vestigia ex Celio Aureliano etiam his temporibus videre licet. Tantaque iactura alia non minor ex opinionibus adiecta est Telsali, Erophili, Dioclis, Erasistrati, Asclepiadis, qui non tantum superstitiones (summa medendi autoritate gloria comparata) inferuere: sed ita famosus vixit Asclepiades, ut ad integram ipse incolumis senectutem peruenerit, hominemque rogo impositum ad vitam reuocauerit. Quorum monumentis tam varia, tam incerta contrariaque dogmata relicta sunt, ut nisi Galenus Pergamenus, medicorum gloria, fuisset subsecutus, iam de medica arte actum esse videretur. Etenim quae illi pro salutaribus auxiliis inuenerant, non tantum non salutaria & noxia esse, sed & letalia, deprehensa sunt. Cumque quod fugeremus, incertum esset, experimento cum illorum dignitate pugnantem: quod sequeremur, non haberemus, nullo docente, merito factum est, ut Plinius vir acuti ingenio (quia ante Galenum fuerat) medicinam sui temporis, medicosque, qui eam exercerent, summis iniuriis, accusationibusque prosequeretur.

C O E P E R V N T itaque à Galeni morte commodiora auxilia occasionesque medendi ex eius libris, tamquam è perpetuo fonte, hauriri. Quonia vir ille optimus non unius aetatis aut regionis, sed omnium, qui ante ipsum fuerant,

utilia præcepta congesserat, quædam etiam propria inuentione superaddidit: quæ non humana, sed potius diuina videntur: qualia sunt, quæ in dissectionum pulsuumque libris edita sunt. Harum doctrinarum alteram nullus eorum, qui eum secuti sunt, plenè adeptus fuisse, nedum auxisse videtur. Cùmque ratio disciplinæ postulet, vt non solùm inuenta cognoscamus, verùm inuentis aliquid adiiciamus, cùm in his hoc fieri nequiverit, meritò sanè hæc doctrina miraculi quædam speciem præbere videtur. At nec tamen Galenus (quanquã accerrimus esset disputator) suis temporibus potuit opiniones ac medendi methodum à se inuentas, inuidiâ contemporaneorum medicorum reluctante, aliis persuadere. Vbi verò ipse in fata concessit, extinctâ secum simultate, veritas refulsit. Perseuerante igitur medendi consuetudine, quã Galenus inuenerat, cùm eam in ordinè commodiorem (licet non meliorem) redactam, Paulus, Alexander, Aetiúsque monumentis reliquissent, bellis vndique ac scismate religionis Christianæ flagrantibus, literæ ac bonæ artes ad Arabes, qui eo tempore quietiores opulentiorésque fuerât, translatae sunt, vnde quædã pseudodoctrina à Rasi, Haliabbate, Auenzoar, Serapione, ac Auicenna introducta est: qui partim ingenij sui confidentiâ, partim etiam malis versionibus linguarum innitentes (prò pudor) quantum in

A ij

4 P R A E F A T I O .

nomiſibus rationeque morborum peccauerit? qualia medicamenta mutauere? membris hominis, nec formam, nec ſitum, nec numerum ſanum dereliquerunt. Non conſtant in vertebris, non in muſculis quot ſint, concauos neruos à ſitu variant, diſcretiuam membrorum, ſanguinis effectricem venis adiiciunt, ac plerâque alia penè innumera, quæ nunc enumerare non eſt præſentis inſtituti.

R E C E N T I O R E S breuitatis ac facilitatis cauſa, expoſitorumque authoritate inducti, cum etiam literæ Arabum ad nos citius perueniſſent, Arabes ipſos, non Græcos, ſecuti ſunt: vnde non tantum errores illorum imitati, ſed & longe plures admiferunt, nihil ſani relinquentes, nec ipſos vniuerſales canones, qui illæſi etiam apud Arabes fuerant, cuſtodiant. Itaque factum eſt, vt aliquando medicinam, non aliter quàm Mahumethani fidem religionemque defendant.

G R A V E, me hercle, certamè aggredior, qui adeo inueteratos errores, ac apud totum penè orbem diutino uſu firmatos abolere tentaue- rim. Quod cum humanæ ſalutis beneficio, non cuiuſquam peculiari odio aut iniuria agam, cunctis, qui medicam artem exercent, qui que veritatis ſtudio tenentur (quos quamplurimos futuros ſpero) gratam ac iucundam rem facturum putarim. Non ſolum enim errores ipſos, cauſamque errorum retexam, ſed

& veram medendi rationem explicabo. Neque id quispiam putet inutile. Licet namque antiquorum doctrina abusus illi tolli nequiverint : non tamen desperandum arbitror, quin collatis eorū autoritatibus rationibusque diligentius discussis, melioribus etiam translationibus antiquorum sententia intellecta, abusus illi in optimos vsus conuerti possint. Sicque humana valetudo variis ac periculosis erroribus hucusque quassata, melioribus Hippocratis & Galeni institutis instaurata, in posterum redimetur ac fouebitur.

Quod insanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. I.

P R I M U S abusus est, cum insanabiles morbos medicamentis amoliri aggrediuntur: quales sunt Phthisis, Sclerosis interior, Tabes confirmata, similisque. Nam non solum quia curare non possunt, in melius traducere nequeunt, sed in longè deterius: ac citò necant, alioquin longo tempore duraturos.

Q V Ò D autem ita sit, manifestum est. Omnis incurabilis morbi causam confirmatam ac inseparabilem corpori esse necesse est. Quod autem tolli non est possibile, pari ratione nec minui fas est (cum si minuatur, eadem ratione auferri poterit.) Igitur non licebit è morbo

quicquam detrahere. Omne autem auxilium
 siue victus, siue medicamentum, siue opus
 manus, virtutem minuit, humores turbat, mē-
 bra aliena qualitate inficit. Cū igitur no-
 ceant, nec iuuare quicquam possint, cōuenit,
 vt morbum deteriore reddant, & ægrum
 morti velocius addicant. Causam etiam ex
 Hippocrate intelligere possumus, Cācros oc-
 cultos melius est non curare: curati enim ci-
 tius pereunt. Quod in hoc incurabili morbo
 dixit, in reliquis voluit intelligi: in quibus par-
 ratio parem promittit euentum. Hoc ego vi-
 di sapiissime, mulieres cancris occultis labo-
 rantes, annis quadraginta superuixisse, satis
 nō culpata valitudine: cū nullum neque vi-
 ginti annis cancro vlcerato laborantem vi-
 xisse cōstet, cū plurimi & iam eorum bien-
 nio finiatur. Complures tamen medicorum
 hos morbos plurimis causis sanare aggrediū-
 tur: quidam, quod non putent eos nequire sa-
 nari: alij, quod etsi sanare posse desperent, in
 melius tamen perducere confidunt: alij glo-
 ria studiosi, alij pecunia auiditate, dum nihil
 perdere ex hoc timent, nimium fiunt auda-
 ces. Qua in re illi plus damnandi sunt, qui ge-
 nere morbum incurabilem, quā qui magni-
 tudine, suscipiunt sanandum. Diuini enim res
 consilij esset, omnem morbum genere sana-
 bilem intelligere, an curationem recipiat, an
 non. Vnde Hippocrates, Acutorum morbo-

6. Aphor.
 38.

2. aphor. 19

rum non omnino sunt certæ pronuntiatio-
nes salutis, aut mortis . Galenus autem expo-
nens inquit, Hoc scire licet, solùm in chroni-
cis, non autem in acutis. Licet Rasis non om-
nino certam in acutis cum Hippocrate spem
esse dixerit, longè tamen minorem in chroni-
cis passionibus securitatem euentus credidit,
contra Galenum directè inuectus. Satis igitur
pro confesso habeatur, multarum passionum
finem ambiguum fore.

16. titi. ca. 1
fo. 322.

CVRA igitur blandiente in talibus bonum
est uti, victum talem instituendo, qui virtu-
tem non minuat, morbo suppetias nõ ferat,
dolores, symptomataque sedanda; corpus mo-
liendum, ita ut causa virtuti obnoxia aut
morbo suppetias ferentes non augeatur. Hoc
est, quod dixit Princeps, & à rationali cura
non desistas, quoniam multoties aliqui sanan-
tur absque spe aliqua mirabiliter.

4. quarti
tit. 2. c. 10.

*Quod in victu procedunt augendo versus
statum. Cap. 11.*

SECUNDVS abusus est, cum in victu ita
peccatur, ut sapius fortunæ melius quàm
medicis, æger committatur. Reclamat diuus
Hippocrates, nisi cibi tadium adsit, crassiore
victu utendū esse in morbi principio, ac demū
morbo inualecente ita paulatim attenuan-
dum, ut parum, aut nihil concoctionis tem-
pore ægro cibi exhibeamus. Plurimi tamen,

Primo regi.
acuto. &
prima apho.
10. &
ante.

A iij

DE METHODO

vt aliquid instituisse videantur, à principio mulierumque conuitia timentes, etiam nullo cibi fastidio existente, subtilem instituunt victum: postmodum concoctionis tempore, oua & ex carnibus contusa exhibent, ita vt ad mortem saturi, si non medicari saltem accedant. Hocque cum rectè sit Hippocratis mandatis oppositum, ita tamè est generale, vt vix credi possit ab antiquorum mente fuisse alienum.

*Quod ad li-
terã reprehẽ-
ditur. 2. re-
gi. acuto. c.
18.*

U t igitur præstat, ægro in principio laborante, intelligere, an cibi tædium adsit, an non: si adest, victu extenuetur leuissimo, quo vsque ad statum perseueret, si propinquus adest: Si remotus, quo tempore cibi tædio caret, eo cibandus est, ita vt continuè victum exiliorem facere possis. Quod si fastidium non est, morbusque acutus, pane loto, aut ptisana bis in die, aut ter cibandus est, continuèque minuendus vsque ad statum cibus. Hoc modo quot feruabis ægros, qui victu suo suffocantur? Quod si morbus est leuissimus, carnesque aut oua sunt danda, dabis à principio, deinde ad ptisanam statim tempore pertransibis, nec vitutis periculum est, vt in sequenti dicetur.

Quod nimium pingui vtuntur, dando carnes

& oua.

Cap. III.

TERTIVS vsus malus est, cum febricentibus carnes & oua exhibent, dicentes, no-

stri temporis ægros antiquorum victum sustinere non posse, consuetudinẽque multũ valere.

Cum nos videamus aliquot in carceribus sanos pluribus annis pane & aqua alitos vixisse, longẽ autem minus infirmo cibi, quã sano debetur: plus etiam alit prisana ac decoctus panis, quã crudus: nec volumus eum pluribus annis, sed paucis dũtaxat diebus, donec morbus transeat, abstinentiam sustinere. Nec, quod dicunt de consuetudine, attendendum est: quia cõtra eos facit. Antiquitus enim plus cibi carniũque sumebant, vt ex historiis facilẽ apparet, vt quandoque arietem vno prandio absumerent. Si igitur attendenda esset consuetudo, subtiliorẽ nunc victum institueremus. Præstat igitur prisana aut pane cocto, aut panico, aut oriza ægros alere, nil ex carnibus aut ouis dare, donec morbi iudicatio pertransierit ad duos dies, in grauibus acutis-que morbis. Nam aliter facientes ægros interficiunt, non alunt. Quod si virtus valida fuerit, adhuc tenuiore victu opus est. Nam necesse est aliter facientibus alterum trium sequi, aut mortem, aut morbi longitudinem, aut accidentia sæua. Quorum primum, malũ: secundum, damnosum: tertium, timorosum. In morbis autẽ longis, aut intercedẽtibus, vt tertiana, aut duplex tertiana, parumper crassiore victu vrẽdũ est, secundũ morbi magnitudinẽ.

*Vt de Hæ-
phestione in
Alexãdri
vita ex
Plutarcho.*

r. reg. acuta.

*I. primi
doc. 4. r. 2.*

QUARTVS abusus est, cum in victu ad contusa & aquam carnis transeunt etiã a principio, quod valde noxium est. Nam nutriens masticatione concoctionem acquirit. Secundò mandendi vim auferunt. Tertio, quia plus ingurgitant, quàm virtus ferat: non enim ita decipimur comedendo, sicut bibendo. Quarto, quia aqua carnis longè deterior est iure, cum minus nutriat & calidior sit. Hoc autem dicunt, quoniam corrigitur: at nunquam tantum corrigitur, quantum oportet. Et etiam quia eadem correctio iuribus adhibita melius proficiet. Quod etiã pulchro experimento colligitur. Videbis enim contusum edentem feces biliosas protinus excernere: si cum pane & carne paueris, naturalis egestio fit. Hoc sapius animaduertimus. Vnde credendum est non omnino probatum esse alimentum, quod ex contuso gignitur. Sapissime enim biliosa ac soluta fex ex eo pura procreatur, quod in febriente malum signum & causa pessima dici potest. Hoc peccato nullum est deterius. Nam vt hypocritæ sunt omnium hominum scelestissimi, ita ea auxilia noxia magis, quæ quandam auxilij spem habent, nocentque. Existimant enim, quoniam faciliter deuoratur, & carnis substantiam in se habere creditur, & cum an-

nexis emendata viderur, proficere multum posse, quia facilius est impleri potu, quam cibo, vt dixit Hippocrates.

C O N S V L T I V S igitur fuerit, donec mandendi facultas adest, ptisana vti. Quod si necessitas alimenti cogat, carnibus leuibus cum pane. Nam Galenum ita consuluisse saepe video. Quod si cum hoc mandedi potestas non sit, vtatur contuso emendatiore ex carnibus: quod si virtus adhuc debilior extiterit, iuribus correctis.

10. & 12.
artis curat.

Quod laudant olera, tanquam cibos.

Cap. v.

Q V I N T V S Error est, cum lactucam, endiuia, buglosam, lupulum cibos optimos collaudant, cum ratione cibi ad carnes, panem, ptisanam, lac, oua, orizam, comparata, sint longè inferiores ac medicinalem vim habeant. Non ergo, alimenti ratione absolute bona dicuntur, sed absolute mala. Quod igitur comparatiue dicimus, rectum est: quod absolute, noxium est, tum sanis, tum etiam agris corporibus.

N O N est igitur consulendum sano absolute, vt herbis aut radicibus aliquibus vescatur, lactucamque inter olera minus perniciosam non bonam esse dicemus: agris etiam cum animaduersione consulemus. Cæteras

lib. de cibis
boni & mali
succi.

DE METHODO
herbas vituperat omnino Galenus.

Quodd vinum negant ægris.

Cap. VI.

12. artis cu
rat. fo. 129. **S**EXTVS vsus non rectus est, cùm vinum
ægris negant, quia materias subtiliet, & ad
caput trahat, cùm vinum album sit frigidum:
multa etiam corpora humorum attenuatio-
ne indigent, atque solùm his quatuor casibus
noxium, quos vel dolor capitis assiduus, vel
phlegmone tentat, vel delirium offendit, vel
febris ardens cum cruditate inuasit. *I. ad Glau-*
acnem c. 13. **C**eteris
autem vtile est, ex Galeni doctrina, sed non
inutile etiam, phlegmonibus ad suppurationem
iam redactis, Quibus autem vinum est inutile,
his amplius nocent carnes & ova. Quod ergo
inutile est, conceditur, neglecto salutari potu:
decepti Arabum consuetudine, quorum præ-
ceptis, tum propter legem, quæ à vino eos ar-
cet, tum propter aëris temperiem, quæ longè
calidior est, à vino temperare iubemur. Itaque
hac de causa à vino abstinentes, morbos pro-
crastinât, longèque tardius ad sanitatem per-
ducunt. Is autem error eò validior perspici-
tur, quantò æger ventriculo est imbecilliore,
ita vt quandoque ad aquam inter cutem per-
ducatur.

CONSIDERABIS igitur primò, si vinum
non permixta mala qualitate ab ægro sentia-
tur: si non phlegmone, non dolor assiduus va-
lidusque tenet, vinum album administrabis.

Si verò desiderat vehementer, materia concocta, aut suppurato phlegmone lateris, dabis vinum album dulce: ita enim consulit Rasis. Et nos destitutum aliquando à quodam medico, ac persuasum animam efflare, quoniam in pleuresi vinum conuenire non putabat, sanitati restituimus. Erat enim æger annorum, 70, & suppurato phlegmone, nihil eorū quæ intus erant, ob virtutis imbecillitatem expuere valebat. Cùm verò ventriculus valde infirmus est, rarò vinum negabis. Plures enim sanauimus in morbis pestiferis ægros derelictos sola vini potione, cùm virtus tantùm attenuata esset, vt infra horam, expirare crederentur. Oportet autem medicum esse eruditum, & natura prudentem: non enim paucis verbis tantum arcanum distingui potest.

4. cõti. ca. 3.
fol. 86. r.
87.

Quòd melones præponunt multis fructibus.

Cap. VII.

SEPTIMVS vsus non admittendus est, tam sanis, quàm ægris, cùm melones tantquam minus culpato fructus concedunt, quòd odore sint non ingrato, sapore autem iucundissimo. His autem qualitatibus decernitur cibi natura: eò autem maximè, quia parum deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Cùm verò consideras paruitatem radicis, & stipitis eximiæ magnitudinis

2. aphor. 38

eius habita ratione, & quàm proximus terræ sit, & quòd super eam perpetuò iacet, & quòd ab omni aëris qualitate permutatur, & quòd augmentum eius est velocissimum, confiteri cogaris, melonem, nil aliud esse, quàm putridum terræ humorem, aliena qualitate coloratum, vitia omnia habentem, noxium ventriculo, iccori, spleni, intestinis, pulmone, renibus, vesicæ, humores non solum putridos, sed venenosos fluxusque facientem. Ad febres acutas pestilenciales, ad apostemata, ad dolores, ad difficultates intestinorum paratissimum, à nullo authore quanquam egregio, satis vituperatum, noxas omnes horarij fructus tantò habet ampliores, quantò eius magnitudo, succi multitudo, paruitasque causæ concoquentis, omnibus aliis fructibus maior est. Adde quòd nulli potui rectè sociatur. Nam cum vino humores pessimos producit, vesicæ maximè obest, & iccori, & renibus, & phlegmones gignit cum aqua leuitates intestinorum, celiacum morbum, difficultates intestinorum, appetitus deiectionem subito operatur. Quòd autem Hippocrates consulit, rectum est, ut parum deterior, non multò deterior cibus sit prælegendus. Bonitas autem saporis, & odoris mansuetudo, in eodem genere cibi ad iudicandam salutarem vim multum proficiunt. At in diuersis generibus nequaquam. Siliqua enim exitialis est

cibus, si Galeno credimus, & fungi, & tubera, boletique, & melongena. Nemo tamen salubri cicorio ptisanâque ordeacea negabit esse gratiora.

CONSILIVM igitur meum est, vt non solum dimittatur, sed ab vsu humano explodatur, etiam principum Decretis. Nam quæ lues est perniciosior, quâ quotannis multa milia hominum pereunt? Mirumque, quod à medicis hæc perniciēs consulatur, omisis vuis & ficibus eiusdem temporis fructibus longè minus noxiis.

Quodd cibum vberiozem dant in prandio quàm in cœna. Cap. VIII.

OCTAVVS vsus explodendus est, cum cibum vberiozem capiendum in pradio, in cœna leuiorem consulimus: alij oppositum totum, vtrique ita grauiter errantes, vt nulli amplius. Nam cum post cœnam quies & tempus prolixius, & somnus, & continentis frigiditas subsequantur, meritò cum hæ omnes causæ concoctionem iuent, cibus in cœna copiosior debet esse quàm in prandio. Quod etiam Galenus in consilio morbi comitialis sentire videtur, ac alij plurimi celebres authores: Quod si nimio cibo peccare contigerit, vel noxio, cum error ille vomitu leuissimè corrigatur (quod hora somni fieri nequit) conuenit, quod admissus error in copio-

3. de victus ratione & 2. de elementis & 6. de tuenda sanitate. & 1. cõti. libet aliter Princeps tertia primi & prima tertij.

siore cœnà hac de causa grauior fit, quàm in prandio: quia propter quietem & somnum nō ita facilè, aut vomitu, aut à piloro crudum descendit inferius. Vehementius igitur spiritualia offenduntur. Non igitur rectè consulunt, qui peccare leuius in cœna dicunt. Ob hoc neminem vidi illorum qui assumpto veneno, antequam vomerent, dormierunt, curatū fuisse. Tutius igitur in malis cibus, aut valde nimis periclitamur in prandio, quàm in cœna.

MELIUS igitur est in cœna plus comedere vbi vel moderatè comedendum fit, aut leuiter peccādum, ita vt peccatum illud citra vomitum, aut alui deiectionem possit emendari. At si peccatum graue futurum fit, vt non possit corrigi citra eiectionem, vt quando nimis copiosè implemur, aut prauum omnino succum ingerimus, tunc leuius peccamus in prandio, raròsque veneno in prandio sumpto mori contingit ob hanc causam. Non igitur consulendum est in altero duorum, cum distinguendum sit. Adde ne vsum eius, qui longo tempore assuevit, permutare coneris, si eū inculcata valetudine vixerit. Multos enim claros viros ea de causa damnum non leue affecutos scio, cum plus detrimenti ex mutatione consuetudinis, quàm iuuamenti ex recto viuendi more consecuti fuerint.

Quid

Quod omni leui causa consulunt medici-
cinas. Cap. IX.

NONVS vsus est non amplectendus, cum consuetudo sit quorundam medicorum in omnibus etiam leuissimis dispositionibus consulere ægris victum tenuem, & medicamina imperare: vt in grauedinibus, in corrizis, in doloribus membrorum exteriorum, in ephimeris spontaneis. Nam talia sæpenumero sunt naturæ dimittenda: non semper naturam auxiliis medicinæ assuefacere debemus. quoniam pigrior redditur ad deliquia instauranda: & multò est grauius per sæpe nocumētum, quod medicina conciliat, quàm morbus qui aufertur. Simile est hoc his qui per fœnus debita persoluunt. In grauisima enim semper labuntur, dum modica extinguere putāt. Hoc est, quod dixit Princeps. Amplius scire debes &c. Sufficit in talibus, maximè vbi virtus fortis est, moderato vti regimine, & reliqua naturæ dimittere, dummodo periculum acrioris morbi non immineat, quod facile à perito cognoscitur.

Quarta primi cap. i. in fine.

VNDE obseruandum puto, omnes morbos ratione certa victus egere, siue sint insanabiles, siue graues sanabiles tamen, siue omnino leuissimi, ne quis fortè ex superius dictis errorem concipiat. At differt, nam in insanabilibus & leuissimis, victus pro sola virtutis ratione, tanquā si morbus nullus adesset, con-

Ex 6. apho vjmo. 38.

stituentus est, quantitatis ratione habita, in qualitate verò, vt contrarius sit morbo, & causæ morbum facienti, & hic differt à victu exactè salubri. At in his, qui graui consistuntur morbo, non solùm qualitatis ad virtutem habenda est ratio, sed etiam quantitatis, ita vt minor sit cibus, quàm à virtute concoqui possit, vt morbo augmentum non ferat. Longè igitur copiosius insanabili morbo, quàm sanabili detentus paribus virtutibus existentibus alendus erit.

Quòd carnes piscibus praponunt in omni febriente Cap. x.

DE C I M V S errandi locus est, cùm generaliter carnes febrientibus dant, & pisces negant, mori autoritate Rasis in, 3, ad Almaf. cap. 16. dicèris, quòd omnes pisces sunt duræ concoctionis, & longam moram in stomacho trahunt, & sitim faciunt, cùm nõ animaduuerterint dictum, primo ad Glauconè cap. 10. & 12. probari pisces in febribus tertianis, & quartanis, eò quòd facillè concoquantur, præferreque eos carnibus in tertianis exquisitis. Rasis autem corpori sano comparauit, & magna parte improbatos cunctos damnauit. Per sæpe enim medicinali alimento est piscis, & vt plurimùm cõcoctionis leuioris contrariæque qualitaris febrì omni: cui si contingat, vt à causa calida, vt sæpissime est, fiat, etiã causæ

febris aduersabitur. Hocque errore quāplurimi eo dum insaniunt, vt si quis contra ausus fuerit, pro imperito eum habeant.

V T I L I V S igitur erit in febribus ferè omnibus piscibus quàm carnibus vt. Sint autem pisces ex mari, Gobijs, Aurata, Arbor, & si ex saxatilijs generibus à Galeno libro de alimentis recitatis quisquam inueniatur. Ex dulcibus, Lucius, & Persicus, & vniuersaliter, quī squammosi albas & leues carnes habent, subtiles, lati, longique non antiqui salubribus aquis habitantes, Rasis autoritate, præferantur.

C V I V S causa impudentiam erroris crassī preterire nolui saxatiles pisces, qui quibusdam generibus diffiniuntur, intelligentium pro piscibus qui inter saxa degunt, qui nulli sunt. Quòd si eos qui in aquis saxosis habitāt, credunt. Abduani, & Ticinij, potius erunt saxatiles maritimis, cum tamen saxatilijs numero nullus ex aquis dulcibus comprehendatur.

Quòd auxilia simplicia, & composita corrupta habent. Cap. XI.

V N D E C I M V S abusus est, cum cuiuslibet medelæ auxilia corrupta habeāt. Hic tantus est error, vt eius memorari me pigeat. Pro casia lignea, corticem palustris ginistræ: pro carpobalsamo, mirri eiusdem semen: pro zedoaria, quæ ex oriente vehebatur, incogni-

B ij

tam ex Germania radicē : pro luto Armeno, rubram Appuliæ terram: pro lemnia terra, vulgarem cretam : pro doronico, insulam radicem: pro galanga quæ ætiti simillima est, vt Serapio docet, aliam acrem radicem : pro calamo aromatico, cuius substantia, quia calamus est, inanis interius spectatur, acorum: pro acoro consimilem colore, opere autem, sapore, gustuque contrariam : pro xilobalsamo, lignum incognitum. Nam quæ ad nos xilobalsami quantitas aduehitur hericiniæ siluæ non sufficeret. Adde quod extinctum est modernioribus referentibus: pro malabatro, folia lauri, aliquando citrangali : pro xiloaloe, radicem oleastri odoribus imbutam: pro sandaraca, quod naturale est, gummi iuniperi: pro lacca, sandaracam in vsu aliquando intelligentes: pro scordion herba, scorodon, quod aleum est agreste nominis similitudine decepti: pro vngue odorato, inutile ostraci corticem : pro cinabari, quod è minera eruitur, cinaprium quod artificio argenti viui, & sulphuris constat. similiter pro minio minerali, artificiale: pro osse cordis cerui, cartilagine bouum: pro smaragdo, iacintho, saphiro, carbunculo, granato, orientalibus geminis, lapides adulterinos, ex Europa, ac borealibus regionibus aduectos : phillirim, pro scolopendro: lichen pro hepatica : pro salutari neruorum præsidio pede coruino, pedem columbinum,

quod venenum est: pro hermodactylo omniū
 auxiliorum quæ neruis & iuncturis prodesse
 possint, præstantissimo, ephemeræ radicem
 non solum inutilem, sed & strenuè veneno-
 sam: pro yringo, cui nulla in bubonibus com-
 par medicina inueniri potest, spinosam certè,
 sed ita dissimilem herbam administrât: vt iam
 cùm pro maximis alexipharmacis, maximave-
 nena propinent, nesciam quid sperandum. Ita
 cùm non solum vnum pro alio medicamen-
 tum subministrante tiam carent quàm pluri-
 bus, narcapho, cancamo, cipi, amomo, bal-
 samo, ambram habent rarissimam, quæ non
 fit adulterina, diptamum, non illud Diosco-
 ridis sine flore, & semine (nec quo vtuntur,
 ille est Vergilij) mirrham raram, buglosum in
 controuersia, eupatorium adhuc sub iudice
 est. Infinita sunt, quæ connumerare non est
 præsentis instituti, quoniam quidam nostris
 temporibus clari habiti viri de his differuere.

lib. 3. c. 75.

TACEO exesa medicamenta, antiqua, mar-
 cida, corrupta, adulterina, deficientia: quæ-
 nam oratio tot vitia posset amplecti? Vrun-
 tur etiam quibusdam herbis non satis cogni-
 tis, quales sunt Daneia, Scabiosa, Pimpinella,
 quas & si omnino damnare nolis, confiteri
 tamen cogaris talium vsum diuinâdo potius,
 quàm medendo fuisse comparatum.

TACEO composita medicamenta, quæ
 simplicium non solum peccatis scaterere neces-

B iij

se est, sed etiam quibusdā peculiaribus deliquiis, vnde quis sanam Theriacā, aut integrum Mirridatū demonstrabit? vnde sapientissimus Venetorum magistratus, toties eius compositionem fieri vetuit, cū perfici posse nō existimaret. Cū in clarissima vrbiū hęc non potuerint fieri, in nostris tamen non solum ciuitatibus, sed oppidis distribuuntur: medicique, quōd admiratione magis dignum est, vtūtur. Melius igitur esset, vt de quocunq; simplici, publica inter medicos concordia quid esset qualēque statueretur: deficientibus, succidanea Galeni, aliāque alia ratione inuenta substituerentur, pondera, leges, ac electio adiungeretur. Demum ipsa compositio nō sine medici consilio fieret, publicē simplicia exponerentur. Quis sanē, rogo, fuit antiquus, qui vel simplicium, vel compositorum medicamentorum doctrinam non diligentissimē fuerit profecutus? Nostri autem temporis medici Pharmacopolis ignaris, aut auaritię stimulo delinquentibus derelinquunt. Nōne hi solum in famulatio medicorum censentur?

Quōd aquis destillatis vtuntur.

Cap. XII.

DVODECIMVS abusus huic adiectus est, eadem materia, dissimili tamen ratione, cū aquis destillatis vtuntur, in quibus neq; odor, nec sapor inuenitur, eius rei è quo

facta est, exceptis rosacea, violacea, & ardente. Nam Absinthij aqua prædulcis est: vbi autem nec sapor, nec odor, ibi virtus esse non potest. Adde quòd plumbo & ære fiunt, quæ duo metalla humano generi sunt perniciosissima, cùm viderim aliquos ob vsum earum ad ventriculi tabem redactos. E quibus vnus fuit Franciscus Taegius physicus ac lector, qui iuuenta prima, hac de causa, mortuus est. Perniciosissima, & generalis hæc consuetudo propter facilitatem operandi, ac labores vitados, & saporis iucunditatem inducta, tot miseris ægrotantibus damnosa, tum à medicis, tum à Pharmacopolis.

CONSULTIVS igitur fuerit & antiquorum more cum decoctis operari. Nam in illis virtus residet, & mos ille ab eis, licet operosior, comprobatus.

Quòd vtuntur simplicibus. Cap. XIII.

TERTIVS DECIMVS error est, quoniã gloriæ spe multa cum simplicibus operari posse sperant, è quibus etiam nunc sunt quidam celebres medendo habiti: contra quos, quia opusculum edidimus, inuehi nunc non est tempus.

Quòd vnus modus medendi est vniuersalis. Cap. XIII.

QUARTVS DECIMVS vsus non admittendus est, cùm singulæ ferè ciuita-

B iiij

res quandam habeant normam communem medendi in principio cum Calsia hîc: Venetiis etiam & cum electuario lenituo, vel de sebesten: Ferrariæ, cum Catapotii: In Hispania cum pomis dietam moliuntur tridui: atque ita omnes calopodio vno calciare nituntur. Quod si Cerdones nō aliter, multi magis nudis pedibus, quàm cum calecis, spectarentur. Hunc modum aliqui canonicè medendi vocant, quem propter vsum perpetuum norunt aniculæ, Pigmentarij, Tonsores, nobiles omnes Veneti. Iam si omnes abusus tantum medicis, quantum hîc obessent, nemo certè vquam medicus villam, aut prætoriam domum emisset. At, dicent, in cunctis lenitio alui, iuuatiua à principio est: quid si non lenire, sed eradicatiuè purgare conueniat? quid si venter lenis sit? quid si venæ sectio moram non patiat? quid si ventriculus sit imbecillis? nōne prius corroborādus, antequam leniendus?

MELIUS igitur est, si sanguinis detractio moras non patiat, venam incidere: si venter lenis est, concoquere: si ventriculus imbecillis, corroborare. Quot vides à principio lenitium sine vtilitate vomuisse?

Quod nunquam à principio purgant eradicatiuè. Cap. xv.

QVINTVSDECIMVS error est, cū nunquam à principio eradicatiuè pur-

gant, sed illam operationem ad statum produ-
 cunt, In principio lenitiuis contenti, vel
 his quæ materiam solum minuunt. Itaque vt
 exitiale est quiescete materia eradicatiue pur-
 gare, ita turgente ea ad inferiores partes, ma-
 xime ac in venis interioribus non purgare,
 longè magis mortiferum.

PRÆSTITERIT igitur, quod mihi sæ-
 penumero contigit, ea turgente, à phlegmon-
 nis metu liberasse ægros, forti à principio me-
 dicamento exhibito. Vnde sæpius contingit
 melius pauperes medicatos esse, quàm diui-
 tes ob errandi timorem. Quod etiam Gale-
 nus suo tempore de cataplasmatibus, testa-
 tus est, in curatiua arte, quæ iuxta præcordia
 imponuntur.

*11. lib. post
 medium.*

Quod à principio semper à leuioribus inchoant.

Cap. XVI.

SEXTVSDECIMVS abusus est, cùm in
 principio semper à leuioribus curam mo-
 liuntur: quodam canone Auicennæ dece-
 pti, non attendentes Hippocratis dictum:
 Extremis morbis, extrema exquisitè reme-
 dia optima sunt, & medicati in valde acu-
 tis eadem die, tardare enim in talibus ma-
 lum est. Dum enim tempus procrastinant,
 æger eò perducitur, vt nullo postea medica-
 mento sanari possit. Adde quod cura non à
 leuioribus, sed ab æqualibus est inchoanda, vt

*quarta pri-
 mi cap. 1.
 1. apher. 6.
 4. apher. 10*

1722/2/10/1

3. & 3. ar-
tis curat.

Galenus libro de temperamentis testatur. Sic maximos morbos lactucis curare aggrediuntur, ut si inter plures vnus euaserit, miraculum fecisse videantur: si moriuntur, persuadeant facile astantibus ægrum vi morbi non medici inscitia periisse. Fides in hoc medico semper proposita est, eum, qui moritur, non accusaturum. Ego autem tibi dico, magnos morbos non nisi fortibus auxiliis sanari à medico posse. Quòd si aliter curentur non à medico, sed sponte sua ac naturæ robore, quæ omnia contemnit & sustinet causa sanitatis, orta est: de qua nullam medicus gloriam cõsequi debet. Nam, ut Auerrois dixit, morbi sunt in triplici differetia: quidam ita parui comparatione virtutis, ut sponte sanentur: quidam ita magni, ut etiam medici auxilio iuuati, ægri tamen pereant. In his duobus medica arte opus non est. Alij autem, ita modico à virtutis robore interstitio superantur, ut in his medicinæ auxilium desideretur. Nam rectè curati sanantur: aliter, aut pereunt, aut in prauas incidunt, ac difficiles ægritudines.

10. de inge-
nio. 7. col-
lug. cap. 31.

A. primi. ca.
13.

PRÆSTAT igitur in magnis morbis à magnis auxiliis, in maximis, à maximis: in leuibus, à leuibus: in mediocribus, à mediocribus initium medendi sumere. Et hoc est ab æqualibus inchoare. Quòd si dubitatio accidat, ne in grauius aut leuius auxilium incidat, tutius à leuioribus, paribus causis, quàm à for-

rioribus initium sumes. Et hoc est, quod à leuioribus molienda est cura. Melius enim est, infra subsistere, quàm exquisitissimè euacuare. Cùm autem morbi natura ad statum per augmentum accedat, sintq; in augmento fortiora accidentia, quàm in principio, & meatus aperti magis: meritò, si semper cum æqualibus cura mollienda est, in augmento dabitur locus fortioribus auxiliis, quàm in principio. Igitur à principio respectu augmenti & status cū leuioribus inchoabis, & hoc est, quod uoluit Princeps. Isti autem à leuibus simpliciter initium exordiendum duxerunt. Quod si à maximis ortus est auxiliis, in illis persistes. *lib. II. ab 66*
 Nam in talibus tempore parùm differt status ab initio: si verò à magnis iuxta statū ad maxima eiusdem generis cura terminabitur.

Quod vitant, aut procrastinant sanguinis minutionem. Cap. xvii.

DECIMVS SEPTIMVS error est, cū in putrida sanguinis minutionem vitant, in Continua autem procrastinant. Vnde Galenus, omnibus putridis febribus venæ incisiono salutaris est in arte medendi. Cū autem intra venas humor extiterit valida virtute, & copiosiore sanguine, & morbo imbecilliore, & quia per omnia tempora auxiliū præstat. His quatuor causis tutissimè ac utilissimè etiā à prima morbi hora minutio fiet. *lib. II. post medium.* Quanto

enim citius, eò vtilius, ac præstantius. Ipsi verò cum in multis interpolatis nulla obstante indicatione venam non incidant, in cõtinuis primam diem non solùm, sed quartam & septimam transeunt, merito fiunt periculi ac mortis ægri rei.

Ide. Auer. 7. col. ca. I. **V**TILIVS erit in interpolatis si reliqua cõsenserint, sanguis verò plurimus fuerit, aut præmissa lenitione, si oportet, aut sine ea venam incidere. Caue tamen ne materiam peccantem intra venas trahas. In continuis protinus ab inuasionem prima venas incidet, eò magis si materia phlegmonem molitur, nitidis ventriculo, ac intestinis existentibus: aliter autem lenitionem præmittas. Vnde Rasis in Continentibus plurimi eorum, ac omnes fermè, qui ante euacuationem sanguinè miserunt, mortui sunt: qui verò euacuationem ante moliti fuerunt, sanati: de pleuretico morbo loquebatur. Non ergo ad plus, secundam diem, aut tertiam sine sectione venæ pertrahis, si rectè operari volueris, vocatusque fueris à principio.

Quòd partem materie purgant in morbis quietis. Cap. XVIII.

DECIMVSOCTAVVS abusus est, cum in non turgentibus morbis partem materie purgant, à principio: alij autem electuario de Sebesten, vt Venetiis, Mediolani cum

Trociscis de violis sine Scamonea , vbi Tur-
 bith adest , quòd nec verum Turbith est , &
 medicina conturbans . Mens autem Galeni
 super aphorismo (Concocta medicari) est , vt
 non sit , quieta existente materia , alia purgatio
 utilis , nisi lenitiua , super illud , Corpora cùm
 quispiam purgare voluerit . Nam melius eli-
 gere debet medicus : sed plus est quòd adimi-
 tur ex virtute eo tempore , quàm ex materia : &
 reliquæ partis concoctio impeditur , & obstru-
 ctiones augentur . Igitur cùm , quieta existen-
 te materia , nullum accidens sæuum timeatur ,
 non est facienda purgatio materiam minuēs :
 multominus eradicatiua . Vnde etiam prima
 Quarti trac. 2. cap. 7. Et apud me magis dile-
 cta est administratio Clysteriorum secundū
 mensuram , qua indiget in virtute . Huic
 rationi maximè credideris , si ea , quæ in bu-
 bonibus extrinsecus incisis , ac non matura-
 tis , aut expertus fueris , aut Albucasis dictis
 credideris . Quæ enim ex his perniciosa sunt ,
 citius occidunt : quæ salubria tardissimè , aut
 nunquam sanantur : maturata autem citò fa-
 ciliter , ac sine dolore , ad optimamque sanita-
 tem perducuntur . Rationes autem Rasis in
 continentibus , de purgando à principio , aliàs
 diluam . Materia igitur non turgente , nec ad
 vermes parata (istud enim quoddam genus
 est turgentis materiæ) quantumcunque mul-
 ta fuerit , non purgabis , nisi post concoctio-

*Secundum
 Leonicensē
 sententiā 22
 primæ par-
 ticulæ.*

*9. secundæ
 particulæ
 Idē quartæ
 primæ ca. 3.
 ad literam.*

lib. 2. ca. 4.

*1. lib. cetera
 dicentium me-
 dicorum.*

nem. Adde quòd in aliquibus lenitio fieri nequit, nisi cum solutiuo addito, vt in rusticis & habitatoribus montium, qui castaneis aluntur, & quibusdam hominibus, quorum naturam præscire oportet, vel vsu, vel auditu. Sæpius etiam nulla indigemus lenitione, nisi ea quæ fit per Clysterem, cùm venter nihil deiciit, & ventriculus exaninitus est, pro qua lenitione Rasim consule.

4. ad Al-
maso. c. 18.

Quòd nutriunt, & purgant in statu.

Cap. XIX.

DECIMVS NONVS abusus est, cùm in statu vel augmento, materia virtutem opprimente, debilitas virtutis ab astantibus iudicatur, ob hocque medici alterũ duorum faciunt, ac per sæpe vtrunque, cibant alimentis nutritiuis, qualia sunt ius, contusum, aqua carnis, ac purgant: quorum vtrunque, ita perniciosum, vt nil deterius, cùm morbi consistunt, ac vigent, Melius est quietem habere, dicebat Hippocrates de purgatione loquens, & alibi, In accessionibus subtrahere oportet, dare enim læsio, cibandi rationem insinuans. O miseros illos medicos, qui modicæ gloriæ, aut cupiditate pecuniæ amicum, & sibi fidem occidunt, conscientiam perpetua labe commaculant, seipsos æternæ damnationi addicunt. Nemo enim eorum ita ignarus est, qui cùm hæc faciat, se contra omnes medicinæ

2. apher. 29
1. apher. 11.
Item 2. regi
acuto. ad li-
teram.

regulas facere ignoret, ægrique perniciem accelerare: sed timentes ne mulierculæ, aut fame interfecisse, aut cùm oportebat, morbo auxiliari nesciuisse dicant, plus hominum calumniam, quàm Dei offensionem timentes, tam manifestè peccant.

P R A E S T A T in his alium, si times, aduocare, omnèsque vno consensu abstinere. Multitudo enim medicorum vnumquemque ab infamia vindicat. Si possumus etiam pronosticari de accidentibus, illud nobis maximè conducit. At si fas non est, falsa infamia detineri melius est, quàm conscientia malorum perpetuò cruciari. Veritati enim insistas: nam infamia falsi criminis tandem extinguitur, cùm veritas fortunam pedisequam secum duxerit.

Quòd omnibus purgationem post statum saltem expedire putant. Cap. xx.

V I G E S I M V S error est, cùm in cunctis purgatione opus ad sanitatem esse putant, dicto illo Avicennæ moti, & cum natura non mouet, moue tu hora motus eius: non quidem modum mouèdi, sed horam determinauit. Vtilius interpretamur Aphorismum, Vndecunque natura repit, inde ducere per conuenientes regiones. Multi sunt morbi, qui vrina, alij sudore, alij vomitu, alij sanguinis profluuio terminantur, alij buboni-

*Primaquar
titrac. 2.
cap. 7.*

*21. prima
particule.*

5. de locis
affectis c. 2.

3. de crisi.
cap. 11.

bus, alij herisipelate, alij vlceribus. Hos omnes conantur, alui profluuiio finire, ventrem subducendo. Nonne dixit Galenus, Eorum quæ in thorace continentur, nihil posse per aluum excerni, vt in laterali morbo, & peripneumonia. Cur igitur aut qua vtilitate purgant tales? Nam de antecedente causa nihil est quod minuant, status aut declinationis tempore, cum auctio per se cessauerit. Nonne dixit Galenus, eorum morborum iudicationes per abscessus fieri, in quibus natura non perfecte dominatur? Hi fiunt materiis extra erumpentibus: euacuatio materias intropellit, nec potest tamen perfici: quoniam natura non perfecte morbo imperat. His ergo pugnantibus ægrum perire necesse est. At dicent & febrem quidem habentis ventrem soluere melius est, quarta primi ca. 4. Hæc quidem indicatio est vomitus tantum comparatione, vnde subiungit, quàm facere, vt ipse euomat. Quòd autem dixit, Moue tu hora motus eius, in noua etiam traductione versum est, hoc modo, Moue tu motu cõuenienti motui eius, quare emendatum est.

SATIUS igitur fuerit, dummodo indicatiũ natura purgationis præmonstrauerit, illam viam sequi, nec aluum mouere, nisi in viis ductuum materia quieuerit. Vnde in pestiferis morbis, quia natura non perfecte dominatur, cita iudicatio tentanda est: idque bonum

num sequi, quòd in vnoquoque genere commodissimum. Est etiam quidam purgandi modus vnicuique familiaris, Pleuritidi, sputum, aut vrina: ardenti febrì, sudor: Phlegmoni iccoris, sanguinis profluuium: Tertiànis, vomitus: spleni, varices, & vlcera in cruribus: morbillis, alui profluuium: pestilentialibus, abscessus, sudor, aut alui deiectionio. Vomitus autem letalis iudicatio est.

Quòd non vtuntur, nisi medicinis quas appellant benedictas. Cap. XXI.

VIGESIMVS PRIMVS error est, cum in solis medicinis, vt dicunt, benedictis, consistunt Manna, Cassia, Sero, Rhabarbaro, & similibus: Nam cum materia grossa, aut melancholica fuerit, tollunt quod subtile est, & crassum derelinquunt, & ita ex curabilibus morbis, incurabiles faciunt. Vt igitur non tutum est velle semper laboriosis medicinis vtì, quæ robur virtutis exoluunt, & ad malas præparant ægri tudines: ita nec laudabile, in leuibus consistere, quæ morbos relinquunt deteriores, quàm prius curandos assumpseris.

MELIVS est igitur in crasis leuissimæ materiis non euacuare. Oportet, igitur cum propriis semper operari. Serum enim in vltima subtilitate, lapis magnetis, in vltima crassitie humores subducunt: reliqua sunt intermedia, quorù ordinem aliàs in cõtradictore exposui.

H. CARD.

C

*Quod materiam semper euacuant paulatim,
ac concoquunt. Cap. XXII.*

VIGESIMVS SECVNDVS abusus est, tolerabilis tamen ac defensione dignus, cum materiam paulatim docent concoquendam, euacuandamque ex dicto Auicennæ: in quo tamen verba non mentem affecuti sunt Principis, quoniam longè citius terminatur ægri- tudo, si ad vnam tantum vniuersalem pur- gationem referretur. Nam vna euacuatio al- terius impedit materiæ delinquentis coctio- nem. Ita igitur intelligatur, vbi periculum de- riuationis fuerit. Est autem cum virtus debilis est, vel iuxta principale aliquod membrum materia delituerit, aut nimis mólle, vt Ade- nes, & Pulmo. In his enim casibus etiam non exactè maturum bubonem incidere cõsuluit Albucasis: in reliquis longè melius citiùsque vna euacuatione soluitur morbus: Vermium tamen memento. Nam in his, vt dicemus, ne- dum aliquoties expectandum est concoctio- nis principium.

4. primi
cap. 3.

lib. 2. & 4.

*Quod dicunt non omnes morbos ad Physis-
cum spectare. Cap. XXIII.*

VIGESIMVSTERTIVS abusus est, cum omnes eas ægri- tudines ad curam suam pertinere negant, quæ sunt manifestæ, in qui- bus accusari possunt: eas autem omnes profi- tentur, quæ sunt difficillimæ, accusarique ne-

queunt, decorationem igitur & infantium morbos mulierculis: dentium dolores, tonsillis: vulnera, vlcera, collectiones, Chirurgicis: oculorum vitia, circumforaneis herbariis: Ramicem, & Herniam, Circulatoribus: puerperarum dolores, Obstetricibus: gallicam luē, Impostoribus: luxatos fractosque articulos, Restauratoribus relinquunt. Vbinam Galenū, aut Hippocratem, aut Albucasim, aut Auicennam inuenerunt, qui non omnem artem profiterentur, medicamenta singulis pararet, de his aperte differeret? Vnde Galenus in primis artis curatiuæ libris, totam curandi methodum à chirurgica ratione assumpsit. Vnde etiam ossa à capite extrahere docuit lenticulari ferro, absque terebratione, quod etiam in usu est, Mirmetias etiam è crute extrahendas docuit. Herniam, puerperarum passiones, infantiumque distinctè descripsit. Vnde in consilio morbi comitialis dicebat, At ei qui vniuersales canones ignorauerit, nec sexcenta præcepta sufficiunt. Impossibile enim est sine curandi methodo, quampiam etiam, leuissimam ægritudinem rectè curare.

6. artis cur.
14. eiusd.

C V R igitur si se medicos profitentur, hæc nesciunt? Si sciunt, cur literas nescientibus provinciam hanc committunt? Quòd si se victus rationem & purgationem etiam in illis ordinare fateantur, quomodo aut purgare, aut vitæ ordinare poteris rectè, si morbi qualita-

C ij

tem & magnitudinem ignoraueris? At dicunt, à Chirurgo recipio. Nōne scriptum est, si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt? Eo magis, cū duo vel tres plerunque sint Chirurgici etiam in maximis ciuitatibus, qui literis operam dederint, reliqui tonsores lanuati, lanienam profitentur. At dicunt, morem sequimur ciuitatis, quale illud sexto artis curatiuæ, in fine. Sed cū Romæ plurimum agerem, ciuitatis morē secutus, permiffa his quos chirurgos vocant, maxima horū operum parte, non doctrinam, sed manus operationem se ostendit dereliquisse, quod ex prioribus verbis licet deprehendere.

QUOD si in hoc te non peccare, quod tamen haud possibile est, demonstrares, quam tamen fidem, medice, tibi præstabo, aut vomicam, aut ventriculi ficum, aut in hepate vlcus probè curaturum, si Ozenam, aut Bubonem, cui quotidie specillo, aut manibus imponere medicamentum potes, sanare nesciueris? An credam illud, quod intra est, leuius esse, quod plerūque perducit ad mortem, aut scientiam tuam Astrologo vel diuinatori comparauerim, qui propria domus suæ peccata cū ignoret, de remotis maximisque negotiis se scire profitetur? Cum enim vlcusculum, aut Parotidem curare nesciueris, quomodo quisquā cogitare potest, quod interius est vlcus, aut phlegmonem te ritè curaturum?

A D medicum igitur pertinere arbitror perfectum, omne morbi genus scire curare, non solum per dietam, medicinas, & vnguenta, sed etiam per man^o operationem, incisionem, videlicet, vstionē, terebrationem. Quod tamē est illiberale, Chirurgo permittat, opus videlicet manus: quoniam longē differunt nescire operari, nec præcipere, ac nolle manibus exercere. Nam cum hoc non sit deens, reliquum tamen non solum vile, sed etiam est necessarium. Difficiles enim bubones hoc modo curari in triduo, ac decēnes fistulas inueteratas, ac derelictos extrinsecus morbos miraculi modo, quoniam interna exterioraque adiutoria probè noueram. Itaque solo famulatio auxilio, prout & Galenus, indigui.

Quæd lunæ positiones observant, vt non dent medicinas. Cap. XXIII.

VIGESIMVS QVARTVS error est, cū Lunæ radiationes in exhibendis medicamentis vitant. Nam cū ducere volueris Elleborum, moue corpus, dixit Hippocrates: Cū verò luna cum sole coit, vel radiationem iniit, mutatur tempora manifestè, quia elementa & humores agitantur. Igitur bonum est, tunc medicinam exhibere in conjunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato post oppositionē purgabis melius, post venam incidēs.

C iij

CUM igitur volueris rectè operari, facies illud hora aspectuum, maxima cum vtilitate, cauebis tamen tria. Primum quòd dies illa non sit indicatoria, vel vetita ratione naturali. Secundum, quòd æger non sit nimium debilis: ne si moriatur alia causa, culpent te. Tertium cõgressus Lunæ cum Saturno, vel Marte. Quòd si hora radiationis cum Sole, Luna Ioui, vel Veneri societur, optimum erit purgare, vel minuere, vt placuit Galeno.

3. de diebus
decretoriis
in prim.

Quòd de inutilibus quibuscunque rebus
decerant. Cap. xxv.

VIGESIMVS QVINTVS est, cum de minutissimis rebus disceptant, grauiora prætereunt, vt videantur diligentissimi medici. Memini me aliquando vidisse clarissimos medicos concertantes super differentia duarum drachmarum, à quatuor, syrupi de lupulis, qui tamen raucedinem per venæ incisionem curare nitebantur, nescientes illud modernioris, Qui raucedine detentus minuitur, nunquam curatur. Meritò igitur tales non Medicos, sed Sophistas optimus appellauit Auenzoar. Decimant enim Mentham, & Anethum, & grauiora legis derelinquunt. Optimum medicum decet, non ita subtiliter minutissima trutinari, quandoquidem non sufficet grauioribus omnibus existimandis.

philonimii
i. thes. tra.
10. cap. 8.

Quod frictiones dimittunt frequenter.

Cap. XXVI.

VIGESIMVS SEXTVS abusus est, cum frictiones non nisi paucis morbis imperant, propter disuetudinem: cum tamen cunctis, nullis exceptis, non solum vriles sint, sed & necessaria. Vnde Celsus, Frictio cum omnibus vertebris sit necessaria, maximè tamen utilis est his, quæ in collo sunt.

lib. 4. c. 31.

“

“

ADNOTARE lubet alium errorem in frictione excipientium pectus, & spinalem medullam, quoniam Galenus de solis cruribus & brachiis loqui videtur. Nam Celsi autoritas, & ratio dictant, neque dextrum hypochondrium fore in frictione excipiendum. In cunctis igitur morbis frictio utilis est & necessaria, & quocunque morbi tempore, sed pro eorundem diuersitate varianda.

12. ingenij iuxta principium.

Quod roborationem ventriculi prætereunt. *Cap. XXVII.*

VIGESIMVS SEPTIMVS error est, cū in omnibus morbis permutata victus ratione, necesse sit ventriculum à propria fortitudine minui. Conuenit igitur semper ei præsidium admouere, quod tamen negligunt. Vnde Galenus ad Glauconem, In cura tertianæ nothæ, & quotidianæ, consuluit, tanquam magis manifestè ventriculo laborante, confortata admouere præsidia, tum per interius,

In primo.

C iij

tum etiã per exterius. In frigidis calida : in sic-
cis autem solam lactis pinguedinem prodesse
inueni . In reliquis autem causis maxima au-
xiliorum copia non deest. Cõuenit igitur om-
ni morbo, omnique vniuersali eius tempore,
hæc duo semper præ manibus habere, frictio-
nem, & ventriculi conseruationem.

*Quod in Bubonibus extrinsecis venam
incidunt. Cap. xxviii.*

*Ex Gal.
sententia 2.
ad Glauco-
nem 2.*

*lib. de hiru-
dinibus.*

VIGESIMVS OCTAVVS error est, cãm
in Bubonibus, cæterisque abscessibus,
quos natura foras ad loca minimè peri-
culosa destinat, sanguinis minutionem saluta-
rem decernunt, solumque quod quãtitas ma-
teriæ aufertur, considerant. Quod autem mo-
do non conuenienti, non aduertunt, decepti
authoritate Galeni. Cucurbitula non nisi va-
cuato corpori conueniunt. Nam cùm mede-
la hæc ad diuersum trahar, periculo maximo
vim naturæ, ac conatum impedit: cùmque ab
extra ad intus, perniciem molitur. Duplex igi-
tur malum est, naturæ impetum rationalem
auferre, ac ad loca periculosa materiam tra-
here. Galenus autem eo loco Cucurbitulas si-
ne scarificatione, non cū incisione damnauit.

PRSTITERIT igitur pluribus in causis
copiosa vti sanguinis detractione per Cucur-
bitulas, cum profunda incisione. Nam sic &
conatum naturæ iuuabis, & sanguinẽ minues,

& materiam ad locum salutarem deriuabis: quando autem & quibus in casibus, docebūt te libri contradicentium medicorum, quos fecimus.

Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerso vel in pede. Cap. xxx.

VIGESIMVS NONVS error est, in laterali phlegmone, cū quidam ex aduerso, alij ex eodē latere, alij in pede ex initio venam incidant, cū ipsis sit persuasum, Galenum, Auēzoar, Mesue, & Rasim, ac Principem, diuersa sentire, nec vlla magis in medela esse discordes, cū tamen in nullo, quod quærunt assequantur, dūmque omnes pariter student imitari (monstrum nouum) nullum imitantur, eoque insaniz ventū est, vt à Principe decepti, saphenam præferant, morbóque etiam procedente primam sanguinis missionem ex aduersa parte molliantur.

Ego sanè in vera Pleurexi tantū saphenæ sectionem, Galenum & Hippocratem horuisse video, vt etiam in ea, quæ in inferius costis est, potius eiusdē brachij, quàm pedis sectionem prætulerint: cū tamen ea sanguinis detractio à loco patiente, nihil demat, nisi corde intercepto. Quomodo igitur vnquam salutarem saphenæ minutionem dixisset Hippocrates, aut Galenus in laterali morbo superiore, binis interceptis geminationibus in-

ter venam minutam, & locum patientem? Quòd igitur ipsi habent pro familiarissimo, neque in mēte fuit vnquam Galeno, vel Hippocrati.

13. de inge.
3. cap. 3.

Cum morbus lateralis in initio est, tutius si parum sanguinis sit detrahendum, aduersa parte fiet. Ob hæc Arabes, oppositam laterali prætulerunt. Quòd si multus sanguis sit detrahendus, ex eodem latere fiat. Copiosa enim sanguinis detractio ex latere eodem, aduersæ, qualiscunque fuerit, præstantior est. Hæc igitur vtilior semper, illa quandoque securior. Quòd igitur periculosum magis, vtilius etiam est: quod verò securius plerunque & inutile euadit.

2. reg. acut.
12. s. & cir
ca & in
vñ. vide.

Modus autem sanguinis mittendi est, in totum conuersus consuetudini medicorum. Nam Hippocrates, & Galenus præcipiunt, vt sanguis mittatur bonus & clarus, donec incipiat apparere liuidus, aut niger. Nam tunc signum est, quòd sanguis, qui in Phlegmone erat, minuebatur. Tunc ergo si virtus constat, etiam aliquid ex eo minuendū est, aliter tunc suppressendum, ita quòd terminus suppressio- nis secundum Galenum, est in sanguine malo. Medici autem nostri temporis, non magis in hoc, quàm in reliquis actionibus prudentes, totum oppositum faciunt. Nam cum ex febre sanguis, qui primò exit, quoquo modo niger sit, eum tanquam noxium detrahunt:

cum autem sanguis probatus incipit exire, sistunt, quoniam thesaurum naturæ ab Aui- *quarta pri-*
 cenna appellatum vident. Itaque totum ab- *mi cap. 29.*
 scissum intactum relinquunt, & ægrum hoc modo occidunt: habentque in hoc authori-
 tatem Galeni ad Glauconem, dicentis, Si san- *lib. 1. de co-*
 guis bonus est, supprimatur, quod haud in *ra quarta-*
 apostematibus dixit. Illi verò quòd de febr- *na.*
 bus dictum est, de apostematibus dictum etiã, & verum putant. Tam crassa ergo ignoran-
 tia multiplicique occidunt egros quatuor de-
 lictis. Primò, quia ex saphena minuunt. Sec-
 undò, quia ex aduerso latere. Tertio, quia ni-
 mis parum detrahunt, non expectantes, quòd
 sanguis niger, aut liuidus exeat, cum id citra
 multitudinem haud fieri queat. Quarto, quia
 terminum sistendi oppositum rationi de di-
 recto constituunt, cum bonus sanguis exire
 incipit. In morbo igitur tam frequẽti tot mo-
 dis peccant.

C O N C L U D O igitur, quòd in morbo la-
 terali, in quo virtus steterit, & sanguis minu-
 endus sit, quod omni tempore, siue in princi-
 pio, siue augmento detrahendus est sanguis
 ex latere eodem, ex brachio, ex interna vena,
 non ex communi, vt plerunque faciunt, do-
 nec sanguis niger, vel liuidus apparere inci-
 piat. Quòd si dolor acutissimus extiterit, & *4. reg. 74.*
 virtus valida, etiam ad animi vsque defe-
 ctionem.

Quòd in vrinis turbatis sanguinem mittunt.

Cap. XXX.

TRIGESIMVS error perniciosus est, cum turbatis vrinis ad sanguinem minuendum properant, quoniam per eam inflammationem sedare sperant: tales autem sunt, quibus natura morbo perfectè dominari nō potest, vnde indicatio per abscessus exteriores est expectanda. Cū igitur minutio virtutis tenorem tollat, & ad contrariū naturæ impetum retrahat, meritò causam mortis dedisse videbitur.

OMNIBVS his in casibus, vbi nullū phlegmonis interioris signū apparuerit, tutius per sanguisugas, & cucurbitulas sanguinem auferes copiosum pro qualitate temporis, morbi, virtutis, & humorum, abscessuique viam cōparabis, nec ad exacerbationem bilis deduces. Considerandum tamen an ex feruore, an venenosa qualitate turbentur.

Quòd in hæmoptoicorum curatione sunt segnes.

Cap. XXXI.

TRIGESIMVS PRIMVS abusus est, in hæmoptoicorum curationibus, quos omnes certè destinant morti. Nam cū in his copiosissima sanguinis minutio conueniat, sicq; omnes à die prima liberentur, vt Galenus testatur, ac repetitis exemplis demonstrat: Medici tamen nostri temporis non audent, sed

§ ingenij.

breuem & intercisam detractionem faciunt, putantes, se Auicennæ præcepto muniti: cum tamen sciant Hippocratis dictum: A sanguinis sputo, saniei sputum: à saniei sputo, Phthisis: à Phthisi autem mors. Vnde Galenus, Eorum, quos iam saniosum vlcus occupauit, neminem sanatum vidi: & parum post, Cùm verò phlegmone inuasit, exigua spes est salutis. Cur igitur cùm à latere longa tabes, egri cruciatus, familiæ infectio, dispendium amplissimum, mors certa sint constituræ, ab altero, si vena promptè ac sapius copiosèque minuatur, solùm mortis periculum, rarissimùmque immineat: præeligunt tamen tantam infirmi, ac domus suæ iacturam periculosa sanitate? Vellem in hoc mihi aliquem ex his, qui ita acuti sunt ad accusandum cæteros, nunc respondere ac defendere, quoniam in propatulo est, ex ruptura venæ in pulmone nullum, in pectore autem rarissimum conualescere. Quare in curatiua arte, Thucididis dictum probatur, quibus alia salutis ratio non est, & quæ vnicui videtur, ea dubia est, necesse est eos aduersos periculis ire.

DEBENT igitur in hoc medici certa calamitatis iactura demonstrata, si à cura abstineant, præceptisque ac antiquorum vsu citatis, imminentiisque periculi, habita admonitione, curam veram nõ fucatam, qualem Gal. docuit, amplecti.

*prima quart
ti trac. c. 7
7. aph. 15.
& 16.
singenij.*

lib. 10.

Quòd in cognitione hæmoptoicorum pro-
prie aberrant. Cap. XXXI.

TRIGESIMVS SECVNDVS abusus
est, circa eundem morbù ferè. Nam cum
maxima intersit differètia inter fluorem san-
guinis, & sputum, vnum pro alio capiūt, cum
tamen longè differant. Nam sputum sangui-
nis nisi in tabifico sit, omnino caret periculo,
fluor autem maximo semper periculo copu-
latur: vnde Hippocrates, Sanguis quidem su-
pra, qualiscunque fuerit, malum: dicitur enim
fluor, vt Aurelianus refert, cum sub quantita-
te magna sanguis expuitur, rutilans non con-
gestus: sputum verò, cum pituitè permiscetur,
modicumque excernitur, aut congestum, qua-
le in lōgis orationibus, in resudationibus gra-
uedinibusq; excerni solet. Vnde Plautus, lam-
dudum spuo sanguinem: quasi longum, non
perniciosum nominauerit morbum: apertio-
ne enim orificij venæ etiam expurgatur. Fit
etiam propter erosionem; in hoc falsum spu-
tum apparere necesse est, aut hominem tabi-
ficum fuisse. Hi sunt, qui magno malo curati
creduntur, cum nullus hic morbus sit, nulla
hæc sit ægritudo. Hæc est medicorum iactan-
tia, eum curasse, qui nihil mali habet, eorum
verò, qui verè laborant, hæmoptoica passio-
ne, neminem fuisse sanatum. Nuper dum hæc
scriberem, quidam aduenit, qui sanguinem

4. apho. 25.
lib. 2. cap. 9

In mesen-
tere.

phlegmati permixtum spuebat, cum nec falsum sputum esset, nec homo tabidus. Iussi cum nihil timere: cumque quod viscus expurgaret, dedissem, repente sanatus est. Cum hic alias eundem affectum habuisset, medici dixerunt eum fore hæmoptoicum. Itaque fidem ex hoc præstiterunt, aliquos sine periculo, maxime minutionis posse liberari.

PATIENTE sputum sanguinis citra tabem ac falsedinem ad te veniente: pituita cum zucaro eum cibabis, caput curabis, frigidis leuibusque glutinantibus medicinis opitulare. Nam vel ex faucibus, aut è capite, aut aspera arteria, aut resudatione aliqua prouenit, ita ut omnino liberum à periculo ægrum esse iudices. Quod si cum hoc etiam febris inuasit, tutissimum signum est, non existentis fluoris. Quod si cum hoc subniger est & congestus, tunc certum salutis indicium. Est enim ex arteria venali, in asperam transitus spiritus, quo aer defertur. Hic si dilatetur, sanguinem, qui in illa continetur, in asperam transmittit absque noxa: Non quod oscula venarum aperiantur, ut existimat Trallianus. Ob id illud est aduertendum aphoristicum, à sanguinis sputo faniei sputum. Neque enim semper malum est sanguinis sputum, quod ex pulmone prouenit, ut Galenus dicebat, sed ob erosionem vel rupturam.

TRIGESIMVSTERTIVS error circa febres ac venenosos morbos ita impudens est, vt non à medico fieri, sed à vetula vix persuaderi possem, cùm tamen omnes admittant. Puluerem enim cordialem (ita enim appellant) ex iacintho, cæterisque lapidibus constantem, ac sacharo (satis hercle iucudum, puluerem gustu) cibus permiscent. In hoc omnes, vos ô medici, percûctari vellem: nam etsi vobis cõcedatur, lapides illos veras esse gemmas (quanquam & hoc superius reprobatum sit) primùm an sciatis, quòd res dulces ad faciendam opilationem sunt veloces. Vnde Scrapio, & dulcia sunt ad inflammationem hepatis parata: quod dictum Alexander à Galeno iam sustulerat. 2. de alimentis. Quid autem magis hepatis inflammatione, & obstructionibus periculosus, cùm vtrunque patris & matris ægritudinem vicem gerat? Nam ex obstructione putredo, à putredine morbus, ab hepatis inflammatione, tabes, febres, cordis æstus, hydrops, cæteraque perniciofa mala non magis alia causa fieri possunt.

SE C V N D O, si alexipharmaca hæc esse credunt, necesse est magnã in eis vim credere. Vnde Galenus 5. simplicium medicaminum, Necesse est, cùm alexiteria inter humanum corpus, ac deleteria sint cõstituta, æqua ratio-
ne ab

*Tertia pri-
mi doc. 2. 5.
7. 4. breuia
vii ca. 2. c.
61. sec. lib.*

& vtrunq;

cap. 7.

ne ab vtraq; distare. Igitur necesse erit, vt copiosius sumpta multum corpus à naturali temperie mutant. Cùm igitur fortia sint medicamenta, quomodo innoxie cibis iungentur? Vnde diuus Auenzoar, & qui sumperit the-^{1. thesi. c. 1.}riacam vel smaragdum, non recipiat cibum nisi post septē horas, & post addit rationem demonstratiuam talis abstinentiæ. Quid hoc elarius? Allegent mihi authorem, qui hoc cōsulat vel concedat.

TERTIO, quia lapis hic puluis est, ex cibo & contrito lapide cementum fieri solet, quoniam nihil est durius, nihil perniciosius, qualem putas debere obstructionem fieri? Vtinam ego intelligerem quoniam consilio maltam agrorum corporibus introducere velint? At si didicissent ex dissectione, quod venæ caui iecoris & gibbi adeo exiles sint, vt adhuc incertum sit an inuicem committantur, haud dubitarent, ab hoc auxilio in perpetuum abstinere.

QUARTO, quia cùm cibus medicinæ tali permiscetur, si citò transit, obstructiones maximas facit, quia crudus est, si tardè, nonne auxiliari ope destituetur, longa coctione permutatus? Solent enim non solum alexiteria, sed & venena vim suam perdere, si diutius coquantur, vnde Auicenna, Et cùm timueris veneni exhibitionem, multoties cibi plenitudo nos securos reddit, quoniam veneni virtus

6. quarti t.
1. cap. 1.

H, C A R D A.

D

validissima cibo obtunditur: quid sperandum erit de his alexipharmacis, quæ etiam per se propinata modicam sui spem promittunt? Hæc est tam frequens eorum laudabilis consuetudo.

ANNECTITUR huic nõ minor incitia, minore tamen iactura, cum mixturam quandam appellatam cordialem ex floribus, buglosi boraginisque ac sacharo constantè propinant dulcedine, ac crassitate obstruentem, adulterinam, nõ solùm ob pulveres vitiatos, verùm quia quòd buglosum adhuc est incertum, grauem coctione, vermes alentem, qui plurimùm pestilentibus febribus copulatur, ventriculo hærentem, flatuosam ac non paruum cibi tædium afferentem. Quòd autem grauis sit ac flatuosa, colligitur, quia tumet à calore, vt 3. de regim. à Gal. habetur.

Quòd in vermium cura dant res leues et incognitas. Cap. xxxiiii.

TRIGESIMVS QVARTVS error in vermium cura multiplex est. Nam cum leuibus primo eos aggrediuntur, dumque necare student, grandiores adultosque efficiunt, quoniam inefficacia auxilia exhibent. Secundo, quia cum incertis medicinis expellere conantur, qualia sunt os monocerotis ab eis tantum opportunum creditum, quantum pretiosum à nullo commedatum auctore, ab omni

tamen medico collaudatum. Tunc enim conueniet talia incognita experiri, quando quæ manifesta qualitate iuuare solent, non iuant: qualia sunt omnia vehementer acra, acida, amara, purgantia, dulcia, etiam copiosa quandoque disrumpunt: verum sunt periculosa. Omnia etiam acri odore prædita, vt kabrog, turbith, rhabarbarum, radix filicis, semina caulium, portulacæ, santonicum, indicum, agaricus, aloes, succus citranguli, crocus, diptamus vsualis, multa etiam alia strenua medicamenta. Cur ergo ea tentant, quæ fallacia non solum sunt, verum & ratione carent? Vnde Galenus, *3. c. 24. in fi.* virtutem nullam credidit, quæ à primis non descenderet qualitatibus, in libris simplicium medicamentorum: vnde in libello de lithiasi: Nō sunt sanè mihi accepta medicamina, quæ occulta virtute agant, nec illis fidem habeo. Tertio peccant, cum pulueres dulces exhibent incerta salutis spe: certa tamen iactura: nam sachari vis satis quidem ad confirmandos vermes manifesta sit, coralli autem & smaragdi credita. Nolim ergo incertum iuuamentum, certo damno etiam longè minori præferri. Quarto, quia eos copiosè nutriunt plus vermibus, quàm homini ipsi nutrimenti præstātes. Nam nisi pellantur, cibis ali non debent, cum haudquaquam occasio detur, nisi famelicos occidendi.

P R A E S T I T E R I T igitur cordi vtilibus

D ij

pulueribus non dulci aqua, sed cum vino, plentifulimum tempus ante cibum, ut ita ut horę sint non pauciores, quàm quinque, cibi verò medicinales, ac cordi proprij, ut ex croco, bugloso malo medico, citrangulo, limunio. Cauere etiam dulcia oportet, nisi citra vermium suspicionem res agatur: tunc enim prodesse possunt, si liquida sint, quoniam prompta ad cor deferuntur, salutarēque vim secum ducunt.

IN vermibus autem à forti auxilio initium duces. Diaturbith itaq; inter composita, quod cum rhabarbaro conficitur, omnium auxiliorum est præstantissimum à drachmis tribus vel circa. Quod cum diutina experiētia comprobauerim, rationem habet etiam manifestam, cur cunctis alijs medicamentis præponi debeat. Nam dulcedine sua à pueris libenter deuoratur, rhabarbaro vermes concidunt & membra confortantur, turbith sedes illorum expellitur, reliqua non solum gratiam præstant, sed & innoxium reddunt: ita fit, ut iucundissimum, innoxium validissimūque simul sit, inter simplicia autē nil fortius occidit, apij femine: verum, & illud soli in mōtibus expositū natum sit, nec tamen Epilepsiam mouet.

Quod in febre pestilentiāli procedunt cum infigidantibus. Cap. xxxv.

TRIGESIMVS QVINTVS abusus est, cum in pestilentibus febribus, curam in-

uvalidam, inanemque exercent, ac sanguinem etiam morbo procedente minuunt, in hoc tantum solo excusati, quod cum Galeno ceterisque antiquis peccant. Faretur enim Galenus medela sua parum profecisse, vexillumque glorie in bolo armeno collocauit, quo scimus fere nullos his temporibus sanari.

*5. artis cur.
9. simpl. me
dicamento.*

IN hoc certe morbo & modum medendi permutare oportet. Nam calidis plus quam frigidis tollitur: habet & sua concoquentia, alia longè ratione inuenta, ac longo vsu, qualia à maioribus nostris accepimus, quibus etiam nunquam similia vidimus, de quibus etiam alias longo sermone scripsimus. Habet enim & hoc morbi genus medelam propriam, qua omnes penè curari possunt, sicut & Gallicus. Cùmque optimum ac frequens experimentum ratione certa confirmauerit, eum qui negat, se sanare posse, iure merito destituemus, sed cùm moras non patiat, ut Gallicus, audentius modum curationis suæ tutantur medici, peccare se non arbitrantur, cùm eos sanare nequimus, qui ab eis destituti sunt, morbi malitia inducias non admittente, si quidem ex solo morbi initio probè auxiliamur.

Quod pulicarem morbum, morbillum credunt. Cap. XXXVI.

TRIGESIMVS SEXTVS error exitialis est, in eo morbo, qui pulicum maculis si-

D iij

miles in corpore notas efficit. Nam eum nomine morbillorum appellare nituntur, nos pulicarem à similitudine nominabimus: & licet dicat Rasis. 18. cōinentis cap. 8. quod blacciz non habent eleuationem in cute, & sunt rubez in superficie cutis, & ita videretur hic morbus ab illo complecti, tamen dixit parum infra, autoritate Gregorij, quod blacciz sunt aridz & siccz, variolaz humidz. Ex quo apparet, quod eminentia est in vtroque, sed differens: quia in variolis terminatur in acumen, & est cum sanie, in blaccijs neutrum illorum, sed assimilatur igni persico quasi. Ex quo patet pulicarem morbum, qui nullo modo extracurim eminet, nō esse vocatas blaccias à Rasi, sed blaccias esse morbillos.

EXISTIMANT igitur morbillum esse pulicarem morbum, vnde & curam eandem esse necesse est. Vocatur autem Venetijs pulicaris morbus, petechie: Mediolani, signa: quo errore dum medici tenentur, infinitam agrorum multitudinem peremerunt. Nunc etiam cum nihil ex morbillorum cura profecerint, attamen insistant, existimantes illud Hippocratis, Omnia secundum rationem facienti, & non euenienti, non est transeundum ad aliud: stante eo quod à principio visum est. Nequaquam voluit Hippocrates persistere in his quz contra rationem operamur, qualia sunt hæc: nam pulicarem non esse morbillum paucis accipe.

2. Apho. 52.

MORBILLI sunt in cute eminentes ex toto genere suo salutiferi, omnibus hominibus adueniunt, sicut & variolæ, ut dicebat Auerrois, singulisque annis spectatur, à rubeo rarissimus est, rarissimè nisi semel eidem homini aduenit, mitia habet symptomata, rarus etiam, nisi in pueris, ac aliquibus adolescentibus videtur, non bubonibus pestilentia sociatur.

PULICARIS sine eleuatione omnino est, solaque macula cutis existit, genere suo mortiferus, nec dimidio humani generis adueniens: solis stas temporibus non singulis annis sæuit, modò cæruleus, modò viridis, frequens etiam niger eundem hominem, bis, tæque, quatæque inuadit symptomatibus sæuissimis, omni ætati etiam vsque ad extremum senium infestus, bubonibus, ac pestilentia ita familiaris, ut rarò ab ipsis abscedat.

QVÆ sanè vetula esset, quæ iam hæreret in iudicio, quæ non distingueret, quæ contrariis morbis diuersas curas oportunas non indicaret, illi pertinaces decocta ad explendum propinant, ut in variolis & morbillis solet fieri: cum pulicaris macula solùm symptoma sit, nec vlla materia ex eo excernitur, morbillus autem non solùm signum est, sed partem delinquentis materiae continet, ob hoc expelli desideratur.

N E C tamen putes me blaccias velle à mor

D iij

billis differre, sed ad eum, qui subterfugere posset, ex mala versione scripta sunt.

IN hoc igitur morbo, cum pestiferus sit, & non solum epidemius, præstabit curam eam, quæ pestilenti debetur, administrare: in hoc solo mentem apponens, quod cum in subtili sanguine accedatur, cutimque tentet natura, quæ talibus refugium est vnicum, sudorem eius veram crism ostendit. Quare non deficientem adiuuabis, languentem coërcebis, cordi auxilia feres, paucique ab initio curati periclitabuntur. Liquet etiam ex hoc, eos qui aquam desiderant, nullo meliore auxilio, quam eius potu sanari posse, si reliqua consenserint.

Quod in morbi gallici dignotione causis & cura peccant. Cap. XXXVII.

TRIGESIMVS SEPTIMVS abusus est, circa morbi gallici naturam qualitatemque, ac signa & medelam, de quo, quoniam libellum integrum scripsimus, ad illum te remitto.

Quod non expectant operationem medicinarum. Cap. XXXVIII.

TRIGESIMVS OCTAVVS error est, cum multitudine medicamentorum ægrum onerant: eodum, ut nec vnius auxilium patiantur, impediunt, nocent, debilitant, ex-

penſis inanibus agrum exhauriunt, hocque faciunt, vt plurima ſcire videantur. Vnde qui pauciora ſcit, plurima ſemper exhibet, quoniam omnia omnibus conferre exiſtimat, deſciunturque quodam dicto Principis. Et cum medicamento non iuuerit, permuta te ad aliud, ſupple tu, tanto temporis ſpatio expectato, in quo auxiliari potuerit. Nā cum tunc non auxiliabitur, aliud eſt quaerendum medicamen. Vnde antè dixit, Caue ne à rectitudine recedas, licet videris quòd ipſarum tardetur iuuamentum.

Quòd in doloribus non vtantur propriis.

Cap. xxxix.

TRIGESIMVS NONVS abusus eſt, cum in vehementiſſimis doloribus interioribus, vndecunque ſint, per enemata ſuppoſitoriāque, ac anodina medicamenta curam aggrediuntur. Quòd ſi intolerabilis omnino dolor extiterit, ad ſtupeſcientia accedunt: aliter autem in primis ſuſſunt auxiliis, nil acopum adminiſtrant, aut ſtupeſcens, ad quod occulta poſſit virtute proficere, vt dolor mitior fiat: nam calidū trahere, frigidum denſare, ſtupeſcens virtutem, eneruare, atque periculoſiorem morbū reddere dicuntur.

Hoc in errore non tantum ſicut in reliquis ſunt accuſandi, cum ſe bene facere putet, licet malè faciant, illudque canonicum cre-

dunt : in reliquis cū aut rudi inscitia, aut timore astantiū, aut obstinatione diuturni abusus periclitentur.

S I igitur dolor qualiscunque sit, siue acerbus, siue mitis vexauerit, quomodocūque tollendus est, dummodo non per narcotica vocata medicamenta : Eo enim tantum in intolerabili opus est, sed & tunc vltimum proponendum, qualia auxilia sunt, cornu cerui, galanga vsu nota, piper, limaces: nam nocumentum quod ex debilitate virtutis fit, & materię attractione doloris tempore (nam dolor sanguinis profuuium irritat, & phlegmones facit) maius est, nocumento condensationis materię ex medicamento frigido: & sæpe etiam maius periculo torporis membri à stupefaciente medicamento inducti. Non ergo expectabis lenitionem in sedando dolorem. Oportet tamen illud facere, & hoc non omittere: caue tamen ne medicamento morbi magnitudinem excedas. At dicent, vera doloris cura est causę ablatio: fateor, aliud tamen est à quo cura sit exordienda, aliud in quo finienda perficiendaque. Nam sic conueniret in quocunque morbo ex humore constante radicatus à principio purgare. At, dicent, in eis prohibet cruditas. At ego dico in doloribus sæpissimè, & dolor, & cruditas, & debilitas virtutis, & symptomata mala impediunt, vt vomitus. Hoc abusu, quamplurimi pereunt

3. & 5. in
ny. & 2. de
dis. feb. c. 11
& in tech.
95.

aut contabescunt, qui citò alioquin sanarentur.

Quòd in vehementibus doloribus timent mittere sanguinem. Cap. XI.

QUADRAGESIMVS abusus est, cum in eisdem doloribus, quanquam acutissimis vana suspitione, ne virtus soluat, detenti, salutarem venæ incisionem prætermittat, cum tamen ex Galeni præcepto sit, & dolorem mitiget, & nos securos à phlegmonis suspitione reddat, ac ex consequenti semper ferè à morte: raro enim dolor occidit, nisi phlegmone concitato.

Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibis. Cap. XII.

QUADRAGESIMVS PRIMVS vsus damnandus est, in renum calculo, cum cibos diureticos vinâque alba propinant, credentes vias apertiores reddere, cum plurimam eo materiam coaceruent, lapidemque ac arenas aduocent. Nam quòd sperant materiam ibi moram non ducturam, haud impetrare possunt, cum mora nutrièdi causa sit necessaria. Apertis igitur venis de materia plus accedit, cum hoc etiâ prodagram adiungunt, vnde in communi adagio ex lithiasi podagra. Itaq; vnum volentes morbum curare, ipsum dete-

lib. de præsagiis, ubi vsque ad animi deliquium, & prima apho. 23. & 9. de inge. c. 4. dictu verò ad Glanconē 1. c. 14. loquitur de doloribus qui sunt febrium symptomata.

60 DE METHODO
riorem reddunt, aliūque non minus grauem
adiungunt.

MELIVS esset igitur cibaria ventrem sub-
ducentia minimēque aperientia assumere, sed
constringentia, qualia sunt quæ obstruunt, ac
vntuosos, vel lenientibus complicantur.

Quod concoquentia trina faciunt.

Cap. XLII.

VADRAGESIMVSSECVNDVS a-
Qbusus est, cum concoquentia trino nume-
ro terminant: cum sanguinem pon-
dere, non virtute, non qualitate, non impetu
metiuntur, eoque tantum vsus malus creuit,
vt mihi, quandoque quatuor aut quinque co-
coquentia danti, quoniam non protinus me-
dicinam exhibebam, mulierculæ submurm-
rarent. Quod adiūgitur deterius est, cum mis-
sionem sanguinis iteratam magnæ minutio-
nis vicem supplere posse credūt: cumq; hoc,
in vtrisque sinochis peccato pernicies, aut mor-
bi longitudo ægris comparatur.

COGITARE oportet concoctionem ma-
teria, vbi ægrum videre non possis, ratione
habita, tum morbi, tum symptomatum iudi-
cabis, nullique numero famulaberis, sed ad
vltimam vsque coctionem peruenies. In san-
guinis etiam missione iterationē fugias, cum
vna copiosa securè administrari possit. Itera-
tio enim Arabibus, qui in calidissima regione

habitant, ob idque parum etiam sanguinis habent, maximè placet.

Quòd in hydrope vtuntur soldanella.

Cap. XLIII.

QVADRAGESIMVSTERTIVS est error, cum in hydrope soldanella vtuntur, quæ hepar debilitat, nec satis antiquis nota est, ea præsertim in cura, in qua tû validissima, tum tutissima auxilia non desunt. Ego sanè eorum qui valida virtute, ac sine hepatis sclirofi erant, neminem mortuum vidi, cum curam antiquorum rectè experti fuerût, ita vt nõ difficilem genere morbum asclitem iudicauerim.

Quòd in fluxibus cum febre dant cassiam.

Cap. XLIIII.

QVADRAGESIMVS QVARTVS error est, cum in fluxibus purgatione vtuntur, cum cassia etiam pessimè, quoniã intestina debilitat, immemores eius quod Glauconi Galenus referebat. Cùm febris fluxui sociatur, nõ purgabis aut adstringes. Multos enim medicorum vidi talia faciètes, ægros etiam, qui non quantum oportebat, aluo deiciebant, nihilo secius in grauisima pericula perduxisse. Quédam cognoui medicum, qui cùm morti proximus esset, seipsum occidisse confitebatur. Nam cùm non in se, quàm in

in 1. de cura februm cõ accidētibus.

4. apho. 24

aliis, esset prudētior, in fluxu tres leniētes me-
dicinas assumpsit, quibus intestina imbecil-
lora reddita, humorēsque concitati mortis
causam dederunt. Nam cū materia veneni
particeps est, emendari debet: fluctuans enim
ægrum interficit. Vnde etiam illud, Difficul-
tas intestinorum si ab atra bile inceperit, leta-
lis est: non dixit, si cū atra bile fuerit, sed si
inceperit. Nam emendati humores minorem
noxam pariunt. Si verò prauis, tutius quiescūt,
quàm moueantur, siue medicamēto, siue spon-
te. Quòd si humores haud venenosi sint, con-
coqui debent, antequam purgentur. Esto mo-
dò quòd nulla venenosa qualitate sint infecti,
sint etiam concocti: præstat etiam non purga-
re, quoniam securius pluribus quàm paucis
diebus eadem humoris quātitas eicitur. Nul-
lo igitur in casu purgate, rarissimè etiā astrin-
gere cōueniet, cū febris fluxui associabitur,
nec scio, cū omnes authores antiqui consu-
lant potius adstringendum quàm laxandū,
cur isti lenitione opus esse existiment. Nam li-
cet Rasis in libro diuisionum, in cura fluxus
ab atra bile purgationem præcipiat cū epi-
thimo, intelligit tamen cū materia est con-
cocta. Nam venæ incisionem ante hoc præci-
pit, intelligitque cū materia, quæ fluxus est
causa, non excernitur. Rarò enim sponte bilis
nigra euacuari solet: cū verò virtus non fer-
rat, aut accidens sequum ex fluxu vrget, tunc si-

stere paulatim melius est. Constat igitur nunquam purgandum, raro sistendum, sed serum calibeatum exhibendum.

Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. Cap. XLV.

QVADRAGESIMVS QVINTVS error est, cum catapotia ante cœnam, vel à cœna proximè propinant: de quo satis libello de simplicibus dictum est: præstat enim horis marutinis accipere. Sed de hoc consulendus erit etiam liber contradicentium medicorum.

*trac. 4. præ.
mi li. cont. 2.*

Quòd in matre puerorum cum febre dant rutbam & castoreum. Cap. XLVI.

QVADRAGESIMVS SEXTVS error est, cum in epilepsia siue conuulsione infantium vtuntur castoreo, ruta, mitridato, etiam circa caput assa fetida, & reliquis calidis medicinis: cuius sententiæ auctores celebres habentur: interque hos Rasis, quos malè recentiores interpretati hora casus etiam epilepsiæ administrant, quòd nihil esset exitiale magis. Nam lögè plus est, quod trahitur de materia, quàm quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim sustinere potest, quoniam humidissimum est. Antiquorum verò consilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hæc administrarètur: sic enim pos-

lib. de passionibus puerorum c. 7.

sibile est cerebri malitiam per hæc emendari. Quòd igitur in hoc præstat, si non vniuersa diuertentia iuuerint, cucurbitulæ, suppositoria cathæretica quæ vesicatoria, frictions, ligaturæque adhibeantur. Considerabis etiam, si ea quæ anterioribus cerebri nervis moueri solent, qualia os, lingua, oculi, illæsa sint: tunc vertebræ candens ferrum imponens, vnde nervus conuulsi membri deriuatur. Quod si à collo infra totum corpus conuellitur à tertia ad quintam vertebram, cauterium impones. Hoc enim solo auxiliari suffragio poteris, pluresque spe destitutos, sanitati restitues. Sed illud est longè deterius, cum pueris iam febrientibus huiusmodi medicamenta exhibent contraria curationi. Nam cum epilepsia vel spasmus feбри succedit, humidis, curanda est, vt colligitur secunda aphor. 26. & quinta aphor. commen. primo. Ob hoc mirum est, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant. Non est tamen mirum cur nullus infans ex hoc sanetur, cum mori cogatur, nec mirum est, cum de nomine non constet apud Auicennam & Rasim curam esse ancipitem.

Prima tertij c. proprio de morbis puerorum. 8.

Quòd sæpe derelinquunt ægros, qui postmodum sanantur. Cap. XLVII.

XL. de inge. **Q**UADRAGESIMVS SEPTIMVS a-
busus est, cum Galeni consilio, morituros solis pronosticis derelinquunt.
Cum

Cum igitur eger ad mortem tendere videtur, medicus cum destituit, plerumque verò aduenit vetula, vel circulator, vnde casu auxilio fortuito æger reuocatur ad vitam: ita non solum medico, sed & medicinæ infamia accedit. Primum quidem, quod Galenus voluerit, dicendum est. Nam non absolutè intelligi hoc debet, sed primò excipiendi sunt morituri, qui diu tamen superuivere possunt, quales sunt hectici confirmati, & vlcera in interioribus membris habentes, qui quanquam tandem sint morituri, tamen medici prudentis consilio gubernati multo tempore possunt superuivere. Secundò non medicum, qui à principio ægri tutelam apprehendit, ab ægro coërcet, sed nouiter aduenientem monet, ut abstineat, consilium gloriæ medici vtile: qui verò à principio morbum suscepit, aut curandum posse sperans, aut negare nō potens, grauato etiam vsque ad mortem ægro, eum nequaquam destituere debet: maxime cum sæpe postmodum, vel rupto phlegmone, vel ob latentem causam, vel aperto hiatu corporis, vel permutato medicamine malo, vel ultimo conatu natura experiente contingat ægrum à morte reuocari ad vitam. Cuius etiam sententiæ Princeps fuisse creditur. Nos autem quandoquidem in acutis nunquam sunt omnino certa signa salutis, aut mortis neque ab ægro discedere consulimus, nec in desperatis

vide 9. cōs.
quinti tras.
primi lib. 18
trad. med.

4. quarti h
2. c. 10.
2. apba. 19.

H. CARD.

E

casibus nouiter vocatum accedere debere ne-
gamus, modò futuri euentus astantes admo-
neas. Caue tamen ne tanquam curandum ac-
cipias: ob hæc igitur duo, maxima medicis in-
fama, ægris non parua iactura comparatur.

*Quod nouiter natis quedam medicina-
lia dant. Cap. XLVIII.*

QUADRAGESIMVS OCTAVVS er-
ror est, cum nouiter natis auxiliari ope,
alij sirupos, alij pulueres, alij aliud cõ-
sulant: cum constet tam mollia membra nul-
la debere permutari qualitate, siue purgante,
siue etiam astringente. Nam cum etiam in
morbis hoc Auicenna præcipiat, vsque ad plu-
rimos dies abstinendum, nutritique exhiben-
dum: Illud tamen longè deterius erit infanti
sano exhibere: siquidem corpora sana habentes
difficiliter ferunt medicationes: tenella e-
nim illa membrorum compago nihil inno-
xium, lacte excepto, recipere potest. Quod si
nimum pleni videntur, à cibo abstineant, &
vltimus terminus est horarum quadraginta.
Quod si quis hoc opportunum esse non cre-
dat, Galenũ consulat: non enim est persua-
dendum eũ tantam vtilitatem præterisse.

*Quod thermarum aquas sæpè numero dant,
& malo modo. Cap. XLIX.*

QUADRAGESIMVS NONVS abusus
est, cum thermarum aquas sæpius nullo

*tertia primi
cap. 3.
2. apho. 37.*

iuuamento aliquoties etiam maximo detri-
 mento suadent. Extremum etiam appellant
 auxilium, cum aqua illa aduecta primo sint
 inefficaces, ac plerumque etiam corrupta: quod
 ex praua odoris, & saporis qualitate manife-
 stum est. Esto tamen quod integra sint boni-
 tatis, ita ut non ad nos aqua, sed nos ad aquas
 accedamus, cum natura omnes aqua metal-
 licæ malæ sint (ut dixit Princeps) multitudo
 eius magnum corpori faciet nocuum: in
 magno enim quanto, magna est virtus. Vnde ^{2. primi. 5.}
 etiam idem omnes aqua minerales vrinæ ^{prima c. 16.} dif-
 ficultatem faciunt, iuuamentum autem raro ^{2. cap. c. 59.}
 magnum est: quoniam raro contingit aqua
 proprietatem exacte morbo fore contrariam,
 nec valida vis à debili potest sustineri virtute,
 nec aqua illa admisionem, aut emendationem
 suscipiunt. Ob hæc omnia non mirum est, si
 plures thermis periclitentur, quam sanentur:
 quam ob causam antiquis raro vsui fuit. Dili-
 gebant enim veteres ea medicameta, quæ cor-
 rigi poterant: ea autem aspernabantur quæ
 violenta essent, nec possent emendari. Dete-
 riores autem sunt thermæ validiores: vnde
 Porretæ aquas vitant, non quia insalubriores,
 sed quoniam erroribus deregendis medicorum
 nimis sunt promptuarie. Nostris autem tem-
 poribus ne quando que gloria sit aliena, ad a-
 quas minerales egros, quos sanare nesciunt,
 destinant: ita ut recte miserorum refugium

E ij

appellari possint. Nam si reliqua pretermittantur, non carent omnes immodica siccitate. Non sunt igitur thermæ exhibendæ primò, nisi homine ad eas accedente: quòd si aliter cogat necessitas, vitreo vase non ligno deferantur, sit autem plenum vas, non respiret, non aërem tangat.

Quòd in distillationibus ex igne cauteria exhibent. Cap. LVIIII

QUINQUAGESIMVS abusus est, cum in distillationibus ex igne cauteria exhibent, in reliquis morbis negligunt: cum tamen inter omnia periculosius cerebro cauterium administratur, cum humidissimum sit, & natura mollissimum. Quot miseros homines his cauteriis iugulari vidi? nam cum periculum sit vehemens, iactura certa, cruciatus magnus, opus vulgò detestabile, non erit capiti administrandum, nisi certa salutis concepta spe, non ambigua. Id fiet, cum infra caput omnia membra fuerint incolumia: aliter eger certè & omnino periclitabitur. Nam iata est noxa ab igne illi membro, ut si vel alterius membri morbo, aut virtutis debilitati societur, agrum proculdubio producat ad mortem. In reliquis autem locis, excepto cordis rectorio, securius fit, licet maiore cum dolore. Vnde

faciendum consulo si necessitas exigit: neminem enim ob hoc petiisse vidi vsque nunc.

Quod aloem proficuum ac salutarem in vita regimine credunt. Cap. LI.

QVINQVAGESIMVS PRIMVS abusus est, cum aloem & pillulas in vsu laudant pro sanitate conseruanda, quia ventriculo salutaris inuenitur, vt à Galeno: Aloes ventriculo gratū, vt si quod aliud, quod dictum secuti Auicenna, Mesue, & reliqui, nō animaduertentes dictum quinto continentis, aloes est comparatione soluentium medicinarum stomacho minus noxium, attamen & ipsum nocet, vnde Galeni dictum hoc sonat, hæc Rasis, eius verba exponens: cui Celsus astipulatur, Omnis medicina solutiua mali succi est & ventriculo inimica: cum hoc verò aloes corpora tabefacit, & nimium ea exiccet, & ideo senibus prohibetur: & cum hoc pillulæ inducunt magnam consumptionem, & non est aliqua ex his vitæ prolongationi utilis. Fecit igitur medicos errare dictum Mesue: atque vtinam ego hoc tempestiuè sciuisssem.

6. semp. meo
dic. cap. 1.

lib. 5. cap. 1.
5. de tuenda
sanitate.

4. ad Al.
māso. c. 15.

CONSULTIVS igitur fuerit, nisi maxima vrgēte causa, ab omni pillularum genere abstinere, ac potius humidis medicamentis vtj, ac cibis mollientibus.

E iij

*Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos
quibus nocent. Cap. LII.*

QVINQVAGESIMVS SECVNDVS
error est, quòd iubent plurimos pur-
gari, aut sanguinem minuere, hoc au-
tem maximè in vere, iuxta illud: Quibus vel
minutio, vel purgatio conuenit, hos purgare
vel minuere vere conueniet: immemores di-
cti Gal. Intemperatos autem neque minues,
neque omnino purgabis: plus enim erit quod
ex intemperato victu aceruabùr, uàm quòd
tu medicamèto vel minutione sanguinis de-
trahes. Quòd igitur solùm vtentibus, bono re-
gimine consulendum erat, omnibus consu-
lunt: & quòd deterius est, libentius his, qui in-
ordinato vtuntur regimine, quoniam in co-
rum corporibus verisimilius est maiorè pra-
uòrum succorum esse abundantiam.

6.apho. 47
ac 7.aphor.
§4.
lib. de san-
guinis mis-
sione.

1. quo 7. lib.
aduentus 7.
1. 1. 1. 1. 1.

*Quòd balnea crurum & manuum in febris
persuadent. Cap. LIII.*

QVINQVAGESIMVS TERTIVS abu-
sus est, quòd iubent in febris lauari
manus & pedes, secundum illud ad
Glaucònem, Balnea verò calida ex aqua fon-
tis profunt, tum quia aliquid vacuant delin-
quentis humoris, tum quia humore ac frigi-
ditate causæ facienti febrem, ac ipsi febrì ac
eius incommodis probè aduersantur. Non a-
nimaduertunt tamen in reliquis à tertiana pu

1. lib. 3.
1. 1. 1. 1. 1.

1. cap. 9.

1. 1. 1. 1. 1.

ra hoc non dixisse: tum etiam quod iam dixerat, & si tibi signa coctionis præcesserint, &c. Non ergo vult quod augmenti tempore fiat: incommoda autem plurima sequuntur. Sed ipsi ea exhibent ad alleviandum dolorem capitis, & quedam alia accidentia, ut proficere videantur. Non enim consilium medicorum improborum est iuasse, sed videri iuasse. Probi autem medici est quod verè non iuvat, imò nocet, licet iuare videatur, dimittere. Vnde cum balneum intempestivè, id est, citra coctionis signa & uniuersalem corporis innanitionem exhibetur, hæc procreat incommoda. Primò quidem obstructions multas facit, & tales ut nisi ægrè curari possint. Secundò apostemata inducit. Tertio horripilationem, ut per Rasin apparet. Quarto virtutem exoluit: & scias quod Rasis credidit in hoc, quod in tertiana liceat balneari ante coctionem secundum Galenum ubi sit pura, & non est ita. Dico igitur quod ægri non sunt balneandi, si ex putrida laborent, nisi concocta materia, & ægro exinanito, o quoties vidi in hoc medicos errare grauissimè!

16. cōti. c. 2.
fol. 337. &
345. in 17.
cōti. ca. 1 fo.
345.
vide. 3. reg.
acu. cō. vlt.

Quod cibant in nocte. Cap. LIIII.

QVINQVAGESIMVS QVARTVS error est, cum cibant ægri in nocte. Reclamat magnus Hippocrates non esse permutandam consuetudinem repente,

2. reg. acu.

E iij

etiam ad meliora: quando minus vos non permutabitis ad deteriora? At, dicunt, virtutis debilitas hoc postulat: quomodo igitur cibus coquetur tunc, si tanta urget debilitas? iuribus igitur vritis. At, dicunt, oua & contusa ex carnis haud concoquuntur difficulter: at nesciunt quod tunc morbus est in statu, si virtus deficit, aut in declinatione, aut syncopalis: si primum, per 19. ab usum redarguti sunt: si secundum, non contingit aegrum mori in vera declinatione morbi ex defectu virtutis stante cibo consueto, ut tertio de crisi patet: si ultimum, syncopalis rara est, nec in omni etiam cibandus est aeger, ut primo ad Glauconem habetur. Rarissimum igitur erit quod in nocte cibum dare cogat. At medici in cunctis validis morbis hoc faciunt, nocentes valide. Si ergo morbus non fuerit syncopalis ex debilitate ventriculi, cum accessione nocturna, nunquam aeger in nocte cibandus est.

Quod vitant creticos, qui non sunt dies cretici. Cap. LV.

QVINQVAGESIMVS QVINTVS error est in diebus creticis. Nam vitant septimam in purgando, in quo dupliciter errant: nam in pluribus morbis septima, nec est cretica, nec indicatiua. Hac de causa fasciatai morientem filium Antonij Corbittæ infantem, quoniam credidit medicus, quod in

septima non oportuit quicquam facere: dixi ego, quòd septima non est cretica ratione illius ægrotodinis: cucurbitulas igitur apponēs, sanguinem detraxi, & subito euasit a morte, hoc sæpe mihi accidit. Secundus error est, posito quòd esset dies cretica aut indicatiua, licet etiam purgare ob tres causas, vel quia natura tentat, & nō potest mouere: vel quia morbus est fortis, & materia turget, non expectās rationem purgandi à natura: vel terriò quia ipsa mouet motu non conuenienti, utpote faciens crism per synanchem vel morbum lateralem. Manifestum est igitur, quòd frequentius possumus operari in septima, quàm non operari. Ipsi tamen ex quodam instituto semper quiescunt morti ægri consulentes.

Quòd purgant in morbis iuncturarum.

Cap. LVI.

QVINQVAGESIMVSSEXTVS error est, in morbis iuncturarum in quibus purgant assidue, & etiam cum casia, quod deterius est, cum ipsa vehemēter noceat iuncturis & nervis, ut etiam dixit Mesue: & cum hoc ipsi non habent considerationem etiam, quòd non habent verum hermodactilum, & ideo purgant, & non possunt auferre præparationem, & dilatant vias iuncturarum, & ita ex podagra parua faciunt artritim maximam: ideo sapiens Rasis dabat oleum solatri silue-

ca. proprio.

12. cōti. c. 1. fol. 254.

stris, cum modico olei amigdali dulcis & saccharo: & Scipio noster curauit se diata tenui. Dico istis duobus solis auxiliis, si quis rectè usus fuerit, curabitur omnis podagra, quæ non fuerit confirmata, & aliqua etiam confirmata. Cura autem medicorum nostri temporis, non solum est inanis, sed perniciosa: unde aliqui audet supra diatob cum turbith, & alij supra medicinas fortes, & aliqui dant aristologiam.

Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. Cap. LVII.

VINQVAGESIMVS SEPTIMVS ET
Quor est, cum in complicatis contrariisq; affectibus, siue membri eiusdem, siue diuersorum vtuntur medicinis & cibis temperatis: creduntque quod res temperata cuilibet excessui sit contraria: & accidit sæpe, vt in quotidiana quòd causa est frigida, & morbus calidus. Plerunque etiam ventriculus est frigidus, cum hepate calido, & vt in hydrope frigida, cū febre & talibus. Hoc est igitur argumentum eorum vt medicina sit temperata, vel cibus: nam medium vtriq; extremo est contrariū: cura autem fit per contraria: igitur temperatum conuenit dispositionibus contrariis. Item calidum auget vnā dispositionem, & frigidum auget aliam: igitur temperatum est eligendum, saltem causa necessitatis,

si non alterius. Item calidum remittitur à temperato, sicut apparet de aqua feruente iuncta tepida, & pari ratione iuncta congelata tepida, fit mixtio temperata: igitur competit tanquam contrarium. Item quia medicina calida permixta temperata remittitur à medico: igitur & pari ratione morbus calidus: à cibo & medicina temperatis. Item cibus & medicina assimilant sibi corpus: igitur cum temperatum assimilat facit temperatum. Sed reductio ad temperatum est sanitas: igitur talis cibus inducit sanitatem in vtraque dispositione simul: patet antecedens ratione reactionis. Item cibus temperatus conuenit in vna dispositione tantum: igitur à validiori in contrariis: cum in vna dispositione detur locus contratio exhibendo. Antecedens patet, de ouis carnibus per Galenum, inde cura ardentis febris, & tertiana ad Glauconem & alibi, & Principem & alios. Item si cibus & medicina temperata non conueniunt in hoc, multò minus in reliquis dispositionibus: igitur erunt superflua & nunquam administranda. Patet inductio, nam in simplici dispositione multò minus conueniēt, cum locus detur contrario, nec per te in dispositione contraria, nec etiam in sanitate, quia sanitas medicina non indiget, nec ægritudine temperata, quia sic primò non esset ægritudo, cum ægritudo sit intemperies, tum etiam quia ea posita solue-

retur morbus à consimili medicina & cibo & non iuaretur: igitur nulli competerent. His igitur argumentis medici persuasi, cibum & medicinam temperatam exhibent in contrariis affectibus, putantes utrique dispositioni prodesse, cum strenuè noceant. Nam cum quadruplex sit modus in contrariis affectibus curandi. Primus est hic, ut per temperata curemus tanquam contraria utrique dispositioni. Secundus, ut per commixta ex calidis frigidisue. Tertius, ut caput vnum statuamus curationis eiq; intendamus altero nõ neglecto. Quartus, ut vicissim curare tentemus, modò calidioribus obstat frigiditati, modò frigidioribus caliditati. Non videtur quemquam ex his Galenus, prætermisisse modum præter primum, ut quòd in cæteris abusibus obseruatum est, ne obiter medicos peccasse credas, sed tanquam ad humani generis perniciem concitatos, illud primum elegisse, quod & à veterum sententia abhorreret, & cum nulla utilitate maximam afferret calamitatem. Vnde. ii. artis curatiuæ. nunquam tamen præceptum illud, quòd contraria contrariis curantur, aliquando verum, aliquando falsum erit, sed semper verum, licet ex vsu contingat, quandoq; cum aliis copulantur morbis, ante illa procuranda sanandaque esse. Hic tertium modum curandi attingisse videtur. Rursus autem ibidem, Quam verò etiam materiæ, que

hæc efficiant, calidæ sint, necessarium est interea, tum putredinem, tum etiam febrem augeri: quare quoad licet id agendum, ut quæ minus calefaciat, materia deligatur. & post. Quod verò febris ipsius iam accensum, refrigerabimus. Modum hic quartum eligere videtur non sine tertij commistione: nam apertionem caput intentionis curandi statuit, & licet prima fronte videatur in eiusmodi auxilio temperata postulare, atque pro illis sentire, nequaquam tamen est: cum auxilium non in temperatura quærat, sed in vi quæ extenuatoria est & diaphoretica. Manifestum autem talia minus calida propter febrem desiderari. At non quia temperata, sed frigidiora eligerentur: cum autem talia nedum esse possint temperata, sed omnia calida, multò minus frigida quærèda erunt. Ob hæc Galenus sapienter proxima temperamèto eligit ea, quæ nusquam frigida esse possunt. Non ergo prima facies sermonis te decipiat, cum cuilibet erudito satis hæc sint manifesta. Item ad Glauconem primo, dat in complicata dispositione ex bile & pituita, prisanam cum pipere, vel cum mulla hyssopum vel origanum, ita ut simul sicceret & humectet, calefaciat & refrigeret, in viscus ratione: comam verò absinthij concocta materia vilem existimat, tanquam symptomati contrariam ac principali morbo: itaque in hoc videtur secundum modum & tertium

*In le cura
tertiana
the.*

amplexari: in sexto etiam de tuenda sanitate, nonne calidis frigida conuenire omnino putat? Quod si omnino disiungi nequeant aliquando oximel cum diatrion pipercon propinat, ut cum hepar obstructum, ventriculus autem non concoquit, ita ut alterum viscus caliditatem, alterum frigiditatem contraxerit: pari ratione oximele detergit eos, quos caput frigiditas vetriculum caliditas detinet. Nimirum in arte etiam parua non sciungit hanc ab illa intentionem: nullibi media collaudat tanquam vtrique extremo contraria, sed prius extenuantibus, mox expurgantibus opitulatur, ita Galeni sensum ab hac opinione alienum esse, quod etiam ratio detrectat, persua demur. Nam cum curatio per contraria in gradu fiat, ut saepe in arte curatiua Galenus replicat, non potest cibus temperatis aut medicinis res transigi: quandoquidem nullam temperatum distemperato in aequali gradu est contrarium. Praeterea si ita esset, nulla iam alia esset medicina, aut cibus exquirendus: nam omni distemperato, temperatum contrarium est. Praeterea cum cibum aut medicinam temperatam calido exhibet, subito calefit: non ergo amplius, nisi per instans, manet contrarium, simile etiam simili furere facit. Quod si omnis medicina remissior, aut cibus compe- rit, non erit multa in cauponide refellenda, a qua tamen Hippocrates abstinuit, ut etiam

cap. 95.

3. de inge. in
fine ac in
microtechni
cap. 79.

cap. 79.

colligitur ab Auerro. Mirumque est non solum absolute contraria, sed in gradu æqualia desideranti, velle temperata exhibere. At, dicet, lac quod temperatum est heceticis calidioribus, & oua competunt: hoc quidem temperamenti causa non est, cum & testiculos gallinacos laudet Auezoar, qui cum calidi sunt, lac etiam frigidum est: itaque facilitatem concoctionis, velocitatem transitus, bonitatem alimenti, & paucitatem excrementorum in eo considerat, non ratione temperamenti. Nam sic iure pitisana preponitur: ob qua iure datur cremor ex hordeo cum cancriis & caphura, & troscisci de spodio. Videmus autem Auerroim reprehensorem Galeni in compositione medicamentorum in diuersitate materiae peccantis, & membrorum oppositione: quoniam existimauit Galenus quod hepar calidum attrahit quod frigidum est de medicina, & matrix frigida, quod calidum est: igitur Auerrois in cura dat piper & hysopum cum oximelite & aqua hordei, sicut precepit Galenus. Verum diuersitas oppositionis non est secundum duo loca simul, & cum dat carnes pulli, manifestum est, quod non sunt temperatae, sed calida in secundo gradu, & permutare iura cum liquiritia & hordeo non est malum, & ita videmus quod iuuentum verum est in cibo & medicina contrariis febri, aut causa febrem facienti, & correctis, & non in simplici cibo & temperato vel

3. reg. acuta.
iuxta me-
dium 5. coll.
57.

3. thes.

3. col. c. 13.

3. de or
an. c. 1. de
-c. 1. de
-c. 1. de
-c. 1. de
-c. 1. de

3. de or
-c. 1. de

511

propinquo: & propter hoc videmus quod A-
lib. 3. l. 1. c. 7 uenzoar in cura febris compositæ dat pullos
 cū omphacio coctos, aut aceto: & vtitur me-
 dicina frigida absterfua composita ex con-
 trariis partibus, licet videatur mihi compositio
 illa calida, attamen omnino constat ex cō-
trac. 6. c. 16 trariis: & licet Serapio in cura hemitritei di-
 cat, quod si æqualiter vincat phlegma & cho-
 lera, tunc curamus temperatis, intellexit per
 temperata æqualiter ex cōtrariis mixta: quod
 apparet ex vltimis verbis capituli, Cūque
 fuerint æquales, miscemus ea æqualiter: itaq;
 non est eius sententia ab hac differēs cūm to-
 tam seriem verborum contemplatus fueris:
 & in hoc etiam cōsentire videtur Rasis cūm
10. ad Al- dixit, quod compositæ febris sit cura compo-
mā. c. 17. ac sita, & licet alibi videatur sentire de remissio-
lib. diuisio- ne medicinæ intelligit refractionem, aliter es-
ni. ca. 156. set in contrario sensu: & hāc sententiam de-
prima quar- fendit Auicenna contra Auerroim in cura he-
ti cap. pen. mitritei volens, quod si natura non potest di-
 scernere, ægritudo est incurabilis: & hoc mo-
 tus fundamento componit medicamentum
 ex croco, spica, rhabarbaro, & caphura, & se-
 minibus frigidis, & berberis, & spodio, & xi-
quarta fen- loaloes. Constat itaque, quod medicinis vti-
cap. 1. tur cōpositis, & cibis similiter, & hoc voluit
 cūm dixit in primo. Ex rebus quoq;, in quorū
 medicatione subtile est, adhibendum studium
 est: cūm in vna coniūguntur ægritudine duo,
 quæ

quæ fieri debent contraria, quia oportet, verbi gratia, ut ægritudo in frigidetur, & eius causa calefiat: quæro si per temperata hoc fieri possit, quòdnam subtile studium esset adhibendum? nam faciliter soluerentur huiusmodi morbi. Altius ergo sensus in hoc Avicennæ *lib. 2. c. 34.* fuit etiam quam Gentilis exposuerit, de quo inferius dicam. Aeginetana etiam in eadem sententiam subscripsisse video ac Haliabbatè, *3. prac. c. 17.* quo nullus clarior in hac sententia fuit. Unde de hemitriteo loquens, cum tertianæ accessio imminet, lactucas attriplices, cucurbitas, & aquam granatorum, altera verò die, qua amphimerina premit, pullis, & hysphidabego, & zirabago: itaque alternatum victum exhibet quartum curationis modum complexus.

CAUSAM huius erroris recentiores dederunt Montagnana, Marsilius Ficinus, Platearius, ac alij qui non solum Galenum, quem floccifaciunt, non intelligunt, sed nec eum quem maximè obseruant Avicennam. Turpe enim cum sit optimum virum derelinquere, ut expositori innotuit, illud verò turpissimè est, nec eum, quem vis sequi, intelligere. Cum igitur morbi contrarij quadrisariam distinguantur, aut enim distant loco, ut calidissimè hepar cum ventriculo frigidiorè: aut loco distant, & tempore modico, veluti cum diaria à bile lienteria iungitur: aut sunt loco quidem non proportionata, sed tamen seiuncta cor-

82 DE METHODO

pore, vt in hemittiteo, plurimùm enim eius locum habet seiunctum: sunt enim in venis quædam, & quædam extra: aut omnino iuncta sunt, vt in febre tertiana notha. Hi sunt modi cõtrarietatis in quibus oportet semper, vt obserues quod dicitur quarta primi capitè vltimo, an vna dispositio sit alterius causa, an vna sine alia sanari nequeat, an vna sit elia periculosior: & hæc est sententia Galeni, vt igitur in his rem experimento conformem à ratione non alienam dictis Galeni consentientem mediteris, hæc obserua. Primum cum dispares causæ fuerint, siue quod vna sit alterius causa, siue quod sine ea reliqua sanari nõ possit, siue quod validior sit affectus, siue quod periculosior, aut omnino symptomati sauiori complicatus, illius, quod magis vrget, curã per contraria in gradu molieris. Esto autem quod pares sint causæ, quod vix credi potest à Galeno: sit igitur calidissimum iecur, & frigidissimus ventriculus, obseruandum est diligenter ne vnus medicina alteri sit impedimento. Hoc autem vel ratione applicationis, vel ratione moræ, vel ratione impedimenti, vel ratione proprietatis. Primum est, vt inungas hepar ex oleo sandalino, & rosaceo, & ventriculum ex oleo masticino & de absinthio: ratione autem moræ dabis calida sine potu & quiescere facies, & dabis cum crassa substantia, veluti diatrion pipereon faciens quiesce-

7. de ingen.
in fr.

re, & electuarium de seminibus, & santhalos,
 & capuram cum aqua endiuia mista cum
 vino albo & facies ambulare. Dabis etiã hoc
 à ieiunio, illud quãdoque à cibo assumpto; ra-
 tione impeditenti; dabis piper contritum
 grosso modo vt calefaciat stomachum, nec e-
 ius substantia transire potest ad hepar, & se-
 mina frigida exactè contrita. Hęc est causa cur
 diaspoliticon non contriuit nisi modo crasso;
 sexto de rñeda sanitate Galen. Ratione autem
 pprietatis, quia endiuia est frigida, & cõuenit
 hepati, & res etiam dulcis citò ab hepate tra-
 hitur, & absinthium, & piper manent in sto-
 macho, & ea non appetit hepar, igitur si vel
 diuerso tempore vel eodem commissa dede-
 ris, simul strenuè calefacies ventriculum &
 hepar in frigidabis. In cibus verò non tantũ
 qualitas, sed & succi bonitas attendenda est;
 dabis carnes pulli, & cum pipere contracto
 conditas: post cibum autem per horas duas
 vinum album dilutum, ita iuuant cibaria quę
 piperata, & ius consumptum dicantur. Cũ
 verò morbus loco & tempore differt, curabis
 opportunis temporibus cõtraria administra-
 re, & hoc fit vt ante bilis accessiones vinum
 demus granatorum, lienteriam verò non so-
 lũ exterioribus fomentis ex mēta iuueamus,
 sed ante cibũ aliquid ex citionio cum pipere
 condito administremus, paulatim in frigidan-
 tes hepar, quia membrorum principalium in-

Platina li.
 6. cap. 14.
 & 179.

F ij

frigidatio moderari debet: post utemur compositis contrariæ factionis, qualia ex pipere, absinthio, inribo, santhalis, melonum seminibus, hæc multum, illa minimum contundenres: qualia etiam inueniuntur ab Auicenna in suo antidotario quamplurima laudabiliter descripta.

CUM verò materia fuerit veluti quoquomodo disiuncta, ut in hemitriteo (quanquam & febrium talium, nec numerus sit, nec ordo) maior intetio est in cōcoctione & euacuatione, in quibus sanitas potius consistere videtur. Nam cum ad intentionem peccantis qualitatis intendimus, cibus calidioribus frigidiora permiscemus: plus enim vnaquaq; res suo contrario destruitur, quam à consimili fouetur. Omphacium igitur, & pruna, & acetum, & piper, carnibus volatiliū miscbimus, ita tamen ut meminerimus cibos nos præparare, non medicinas. Nam eiusmodi nullam cibirationem, sed condimenti obtinet: ita etiam ptisanam, pipere modico, passeris, seminibus albis condiemus: atque ita in medicinis calida frigidis permiscbimus, nō absolutè quidem (hic enim est error medicorum nostri temporis) sed eo in gradu, ut vicissim morbis opponantur. Hæc fuit illa antiquorum nunquā satis laudata solertia, à nostris autem non intellecta atque neglecta, componentium philonia, ceterasque opiatas medicinas, in qui-

bus vtriusque contrarietatis extrema copula-
uerant, opium, hyosciamum, mandragoram,
atque ex opposito; piper, castoreum; eufor-
bium, quædam etiã aromatica, non solum
ad vires membrorum roborandas, ac abhomi-
nationem tollendam, sed vt extremum ex-
tremo tanquam per medium conuenientius
iungeretur ad tollendas extremorum mor-
borum, ac etiã contrariorum dispositiones.
Sic enim simul & cholicam tollunt, & pitui-
tam calefaciunt, & febrem auferunt. His me-
dicinis sanè nullam, si rectè operatus fueris,
vtilitate comparaueris. Si igitur quisquam
notha tertiana detinetur, non habebis hic tẽ-
porum vicissitudinem nec membrorum, sed
quantum in ipsa est, tentabis, quæ de hemitti-
teo dicta sunt, permiscere, nullam disfunctio-
nis occasionem expectans, vt in reliquis. Ve-
rùm caue, ne cum superfluo experiaris, sed in
omnibus oppositarum virium commodè pro-
ratione temporis, morbi, naturæ, & reliqua-
rum indicationum medicinas temperabis. Re-
liquum igitur est, vt obiecta dissoluamus, &
primò quæ à iunioribus indicta sunt. Nam
quòd medium quoquomodo contrarium sit
extremis tanquam oppositum, vt accepit Ari-
stoteles, satis concedi potest. At quòd eo-
modo contrariū, vt æqualiter à medio distet,
quantum morbus ab opposito, id nec tu co-
naberis probare. Tale autem est quod querri-

F iij

tur, vt dictum à Galeno sæpius.

Ad secundum dictum est, primò, quòd differètia est quadruplex in exhibitione: quoquomodo calidum membro frigido non calido copuletur, vt piper ventriculo & non hepatis. Præter hoc etiam plus calefit frigidum membrum à calido, quàm infrigidatur à frigido, si atrobò applicentur. Cuius experimentum est in tabula ignita & ad ignem posita, cui perpetuò aqua frigida superfundatur: non enim ignita, sed temperata euadet tandem: cum tamen maior sit caliditas ignis, frigiditate aquæ maior enim est virtus destruendi, quàm conseruandi, vt etiam in rebus, quas agimus, experimur. Oppugnatores enim validos, imbelles defensores esse vides: ita etiam natura vnumquodque ad destruendum paratum est. Non est igitur in tot causis vlla necessitas tēperati.

Ad tertium, illud quidem fiet in inanimatis. Cæterùm animata non eodem modo se habent, sed si fiat, ita tardè conueniet, vt morbo mora potius sit deprecanda, quàm auferenda. Nam in igne experimur non extingui, nisi contrario etiam valido, nusquam autem temperato, nisi non propria causa sublato fomite.

Ad quartū, dubitat quomodo id fiat Auerrois. Sed cum ita sit, nõ negabimus quod quotidie experimur, & si parùm remittatur iam, tamen ratio subest, vt aliud sit compositio,

aliud permutatio. Commistio enim semper quoddam medium possidet. Verum cum aliqua qualitas etiam aduersantibus, tum medicinis, tum cibis supra modum seipsam tollat, minimè securum duco eam inter medijs auxilijs fouere, quam delere cupiamus.

Ad quintum, assimilatur quod non est extraneum, aut quod modicè vrget. Hoc est, quod dixit Princeps, imo sepe sufficit multa regiminis bonitas. Quod autem rarum est & parua utilitatis, non debet pro norma medendi in omnibus recipi. Nam dum hoc expectatur, æger moritur: ultra id quod non prodest quicquam.

quarta primi c. 1. in fi.

Ad sextum, aliud est consulere ratione alterius conditionis, aliud emendandæ temperaturæ causa. Nam cum lac vel oua hectico propinamus, facimus hoc, ne laboret in concoquendo cibum, & ut sit boni alimèti, & ut paucarum superfluitatum, & ut velox ad transitum. Nam cum non nutritur, ipse hecticus in deterius agitur subito. Nam virtus nutritiua non potest quiescere per instans, ut ostendi in libro de morte. Adde quod ouum & lac sunt frigida, & etiam quia frigiditatem operamur alijs ingenijs, balneo & trociscis, caphura, & cum aqua hordei & ptisana, & reliquis, pari ratione non est inconueniens uti glycyrriza ratione extinguedæ sitis: quâquam non sit ita frigida, sicut est morbus calidus, &

F iij

ita radice feniculi in aperiendo, quanquam nō sit calida pro facultate morbi frigidi: quia non desideramus apertionem fortiolem in principio morbi, ne materia magis cogatur quā dissoluatur. Itaq; non est inconueniens vti medicina temperata ratione alterius iuamenti, sed eam eligere ad emendandam inæqualem intemperiem, non solū imperiti, sed rudis ingenij est.

Ad septimum, ipsa est utilis: Primò ratione alterius annexæ virtutis, vt capillus veneris ad aperiendum, cassia fistula ad leniendum. Secundò ad temperandum excedentem medicinam, vt terminos non excedat præstitutæ qualitatis. Tertio vt corrigantur leues intemperaturæ, de quibus ab Auicenna superius dictum est. Quarto ratione complicis facultatis nutritiæ. Nam pleraque cibaria boni succi, aut temperata sunt, aut non valde remota ab humana temperie, secundum quam à Galeno temperatum dicitur.

At, dicet quispiam, quomodo remittetur qualitas aucta, si impermixtæ virtutes ad membra deferuntur? Satis quidem est differentia; dicere: quod iam remissum est in mixtione, obesse non potest, & virtus permixta ad alienum membrum defertur. Nam, vt ostensum est secundo virtutum naturalium, trahente membro quod sibi cōueniens est, castoreum ab opio satis discernit, nec substātiā opij tra-

het. Quòd verò remissum est in mistione caloris, quoniam non est, amplius trahi non potest: non igitur supercalefieri potest ultra id, quod ex mistionis beneficio relictum est.

ERAT nobis consilium reliqua errata diligenti trutina perpendere, sicut & in hoc fecimus: sed prætermisimus breuitatis amore, tum quòd non, vt quorundam moris est, ex libro in librum transcribere voluntas fuerat, cum soleamus ex integro res intactas aggredi, qualis hæc est, quam nulli propter difficultatem attigerunt, alij quoniam, inter hoc & illud nihil interesse putant. Quam ob causam diuersæ intemperie & oppositæ membrorum, nec in eodem meo tempore curatum plenè vidi, sed prophylactica potius esse consultum.

Quòd aurum imponunt coquina. Cap. LVIII.

QVINQVAGESIMVS OCTAVVS a-
busus est, cum aurum consumptis iuribus imponunt tanquam aliquid facturi: ita omne consilium medicotam est potius videri probos, quam esse. Nam quòd aliquis malè agat, turpe est: sed cum & illud, quod malè agit, inutiliter ac peruersè facit, id turpissimum est. Primum enim, cum mali viri sit, aut omnino rudis, alterum est non solum imprudētis, sed omnino excordis. Quid enim aurum in aqua decoctum imprimere potest, quod nec validissimo igne soluitur,

Ex precepto Zoar I. theis. ca. I.

nec odorem, nec saporem viribus adiicit, nec ipsum minuitur? Sed concedatur, nonne cum lebeti imponitur, ad fundum descendit? Vbi etiam feruente aqua, quæ in imo cacabi refidet, frigida est, vt quilibet experiri potest. rogo, quam volunt in frigida aqua impressio- nem fieri? Alij pullo concludunt, vt quod internum est, nondum calidum satis sit, etiam aurum crassum imponunt. Quod si tandem consilium est experiri, an auro aliqua sit vis eorū admirationi conformis, cur auri folia in sommo lebetis, vbi feruentissima ebullitionis vis perspicitur, non suspendunt? Etenim forte ita fieri posset, vt aliquid virium, quanquā exiguum, transmitteretur, nisi illud Plinij credere malunt, esse in carnibus pulli vim auri comminuendi, quodque transmutetur, quāquam hoc fabulosum sit. At si verum, de auro liquefacto illud docet, nō de solido. Igitur præstantissimum potius arbitror, auri frustra ignita, iure extinguere: nam hoc non modicam habere vim potest, quando quidem cauterium ex auro innoxium magis sit, quàm ex ferro, restante Principe. Quanquam & illud ad ignis substantiam leuiorem pertinere posset, & licet, quod oculis conferat, argumentum egregie ac propria cuiusdam virtutis sit, non eius, quæ ex igne, mollitiei tantum. Itaque si quoquomodo auxilium in auro existimatis, ea facite saltem, quæ si probare non

lib. 29. c. 4.

quarta pri-
mi c. 29. &
2. can. c. 78

potestis, at tamen reprehendi nequeant. Memini, cum hæc scriberem, ex frequenti igniti auti extinctione in albo vino, saporis quandam gratiam sensisse, quæ non ex igne, sed ex auri substantia pendere videbatur: perceperunt & alij, quibus hoc consulueram vtile futurum.

Quod non observant momentaneam concoctionem. Cap. LIX.

QUINO VAGESIMVS NONVS abusus est, in momentanea concoctione, in qua maximè peccatur. Nam cum fluxio ex alieno loco fuerit, veluti in distillationibus, nõ potest excerni permista incocta materia: unde Galenus momentaneam concoctionem, ubi oportet, aucupari docet: quam nostri medici nec animadvertentes, nec minus quid faciendum scientes, in infinitos morbos homines perducunt.

3. reg. acuta.
cõ. 13.

PRÆSTAT in his vna concoctione visa subito eadem die ac hora euacuare, ac iterum concoquere. Sic enim breui finietur morbus, nunquam aliàs finem habiturus, cum coctæ vrinæ sequenti die, alia non concocta subsequutura sit ad multos dies permansura.

Quod accidentibus curam exhibent. Cap. LX.

SEXAGESIMVS abusus est, cum accidentibus curam exhibet: cum tamen acciden-

12. de inge.
in princip.

tia nullam habeant intentionem curatiuam prorsus, secundum Galenum. At, dicent, in libro ad Glauconem curat. Facilis responsio est, accidentia, vt accidentia sunt, nullam curam postulant: vt verò in causam ægritudinis addunt, non vt accidentia, sed vt morbi causa medelam desiderant, qualia sunt insomnietas, vehemens dolor, & nausea. Nam primum humores acuit & robur exoluit: secundum, virtutem dirimit: tertium, cibum prohibet: itaq; accidentibus cura nulla debetur. Medici plus de gloria sua, quàm de infirmi salute solliciti, illud primùm statuunt, vt accidentibus obuiã eant, plurimùmque fit, vò eadem cura symptomata tollant, & morbi causam vsque ad perniciem augeat. Accidentia igitur, quæ causam morbi non augent, curanda non sunt, veluti leuis dolor, sitis in corpore humido, sternutatio, oris amarulètia, inquietudo, sanguinis fluxus non superfluous, impatientia luminis, & talia, quæ solent & infirmos perturbare, & astãtes terrefacere, medicum autem egregium nullo modo mouere debet. Sed in hac saltem admonitione me operam perdidisse scio, cum prius medici lucri desiderium posthabitu sint, quàm huic consilio obtemperaturi, quo nullum sibi præsidium apud vulgares ambiciosius habeant.

Quodd vitant hyemem in detrahendo san-
guinem. Cap. LXI.

SEXAGESIMVS PRIMVS abusus est, in sanguinis minutione, in quo ex temporibus errant. Nā cū Princeps & Galenus ad Glauconem velint, vt superfluum caloris & frigoris deuitemus, primū quidem frigus, plus quā expediat, vitant, calorem autem minus: vnde nono artis curatiuæ cū causas dehortantes à sanguinis missione distingueret, nequaquam frigus, sed calorem immodicum adnumeravit, tanquam exoluentem & siccātem nimis: frigoris autem nullam mentionē profus fecit, vtpote quod ad negandam indicationem missionis sanguinis nullam praeferret vim. Quod verò ad quantitatis rationem pertinere videbatur, ad vniuersalem methodum detrahendi Princeps & moderni recipiunt. Vnde in libro de sanguinis missione. Quod attinet ad indicationem non detrahendi sanguinis, aut omnino pauci, est ex ætatibus pueritia, ex colore hominum candidus supermissus, ex tempore anni canis: Cæterum, quæ his contraria sunt, aliam rationem non multi sanguinis detrahendi habet, vnde in maximis frigoribus à larga sanguinis missione cauedum est, hæc Galenus: quid clarius? In siccis igitur temporibus omnimodam sanguinis minutionem cauere docet: in frigoribus largam & exuberantem. Præstiterit igitur, quantum fieri

4. primi
c. 20. lib. 1.

potest, caniculæ temporibus, sanguinis vitæ
 in *Gla. 1.* educationem. Vnde Galenus ibidē, quotquot
 sanguinem miserant his temporibus, mortui
 sunt. In hyeme autem nunquam, temporis ha-
 bita ratione, ab ea abstinendum, sed parcius
 subtrahendum. Præcipuè vbi extrema hye-
 mi & regio, & temperatura frigidissima co-
 pulata fuerit.

Quod dant cassiam post incisionem venæ.

Cap. *l. xii.*

SEXAGESIMVS SECVNDVS. *abusus*
 est, quoniam ipsi dant cassiam post sectio-
 nem venæ, & in hoc videtur vti duobus mo-
 tibus contrariis: non secundum vnâ ratio-
 nem. Quare natura impeditur & debilitatur:
 ideo periculosa est hæc operatio, damnosa, &
 ab antiquorum mente aliena. In tam celebri
 tamen vsu tam videmus, vt nihil frequentius
 inueniatur: & licet Galenus post venæ sectio-
 nem vêtrem moueri concedat, attamen illud
 est per accidens in deliquio: non enim ali-
 quid propinquit: vnde super aphorismo illo
 (Cum morbi inchoant) vult Galenus quâdo-
 que vnum auxilium, quâdoque alterum, ne-
 quaquam tamen ambo simul vnquam esse ne-
 cessaria: & Princeps, cum autem vnus hu-
 mor superabundat, tunc magis est necessaria
 purgatio: cum omnes, incisio venæ. Igitur ex

9. de inge.

*29. secunde
 particule,
 quarta pri-
 mi c. 4.*

diuisione patet, quòd nunquam simul sunt op-
 portuna: & alibi, Balneum non est vtile, eò
 quòd trahit materiam ad extra tempore phar-
 maci: pari ratione nec sanguinis missio, cùm
 materiam ad venas magnas trahat, Purgatio
 verò contra. Vnde in aphorismis, æquales hu-
 mores sectione venæ euacuabis: inæquales
 medicamento.

quarta pte.
 mi. 5.

2. par. aphor.
 vismo 2.

Quòd fluentibus mensibus timent venam
 incidere. Cap. LXIII.

SEXAGESIMVSTERTIVS error est;
 quoniam fluentibus mèstruis, timent quo-
 quomodo sanguinem subducere in eo tem-
 pore. At Galenus totum oppositum facit:
 nam cùm diminuti fuerint menses, eo tem-
 pore Galenus supplet defectum per venæ in-
 cisionem, secundum quantitatem qua defe-
 cerunt. Animaduertere autem oportet, quòd
 ratione ægritudinis potest sanguis defrahi à
 brachio etiam. Verùm ratione mensium de-
 ducitur à pedibus. Cùm ergo conuenerit se-
 ctio venæ secundum pedem, non dubitabis.
 In ea verò, in qua iam multo tempore defe-
 cerunt menses, cubiti interior vena secanda
 est. In hoc genere frequentissimos inuenies
 aberrantes, ob quæ dimittètes sanguinis mis-
 sionem, ægrum occidunt.

9. artis error

Quòd non audent scalpere in cucurbitulis absque purgatione. Cap. LXIII.

lib. de cucurbitulis & 23. de inge. vbi docet extrahere tumores schirrosos & collectiones.

SEXAGESIMVS QVARTVS error est, quoniam ipsi non audent scalpere in cucurbitulis absque purgatione, & in hoc peccant grauiter. Nam dictum Galeni de cucurbitulis intelligitur in non incisis: ipsi autem traducunt ad scalpturam. Nam cum posuerit capitulum generale de ipsis, vt sunt tantum auertentes & calefactiua, subiungit de sanguifugis & scalptura, ita quòd intellectus illius loci est periculosus, & malus. Distinguendum est igitur hoc modo: Cucurbitula, quae apponi debent ad distrahendum, praesupponunt corpus mundum: quae verò ad corrigendum temperaturam, nequaquam: quae verò inducitur, vel debent poni in causa emendandi sanguinis cum extractione per incisionem, & sic incisio praecedere debet: aut absolute, & sic non praesupponunt. Breuiter nihil voluit Galenus ibi nisi duo. Primum, quòd vbi scalptura debeat fieri cum purgatione ventris, aut venae sectione, talia debent praecedere scalpturam, non conuerso modo, non quòd absolute praecedere debeat, sed vbi duo simul oporteat fieri. Secundum, quòd cucurbitula sine scarificatione non debet apponi, quantum ad resoluendum dispositionem, nisi corpore expurgato. Tertium verò alibi addit, in aegritudinibus cutis cucurbitula non debet apponi nisi expurgato corpore:

24. de inge.

corpore: nam sic plus trahit quàm resoluat,
sive cum scalptura seu *ἐγχαράξαι*, seu non.

Quòd curant phibificos fucosa cura.

Cap. LXV.

SEXAGESIMVSQVINTVS error est,
quia in empicis & phthificis perdiderunt *empicis*
curam veram: & est, quòd si sanies sit alba,
iuuat incidere ac exurere secundum pectus in
loco in quo velocius peria exiccatur. Et licet
Albucasis capite, 31. partis prime, videatur hoc *6. apho. 27.*
quasi ignorasse: attamen inuenimus nos Hip-
pocratem super hoc conuenienter ausum, &
ratio testificatur super hoc, quandoquidem
nulla alia salutis spes inuenitur, & quòd fit in
exterioribus licet periculosius, necessariò ta-
mè magis fit in interioribus: & hoc est primū
in quo plurimi moriuntur, qui sanari integrè
possent.

SECVNDVS error circa hoc est, quòd ipsi
vtuntur propter constrictionem pectoris. &
febrem hecticam & accidètia eius, & febrem
putridam, cura humectatiua, & nesciunt illud
quod dicebat Galenus secundo artis curatiuæ,
quòd cura vlcèrum est exiccatio. Et ita dum
augent causam principalem & curant ramos,
faciunt curam palliatam producendo ægrum
ad morrem miserabiliter, & decipiendo &
malèfaciendo.

INSTRVENDO igitur vnam curam in

H. CARD.

G

hoc casu, ut hæc sit argumentum aliarum, ponamus quòd cuidam sit phthisis ex ulcere pectoris, & nondum peruenerit ad vlcus pulmonis. *Cura prima* In primis quidem dabis ptisanam hordei & mulsam cum hordeo expurgans, & in ptisana pones bolum armenum, & facies eam ex aqua decoctionis mitti, aliquando corticis mediani fraxini, aliquando ex decocto apij, aliquando oliuellæ, aliquando caulium: ita tamen, ne multa virtus eorum ingratum cibum faciat. Dabis interim hoc ad expurgandum mirabile decoctum.

Ad Phthisim, remedia Auscheris optima.

℞. radicum iridis & cari agrestis, & assari, & myrrhæ, nasturtij, amigdalarum amararum, serapini, hysopi, prasiij, radicum apij, foliorum oliuellæ, radicis gariofilatæ, glycirizæ, añ. 3. i. capillorum veneris viridium p. i. coquantur in libris. ii. aquæ ad consumptionem medietatis, cui collatæ addantur pro qualibet medietate singulis vicibus succi raphani a. 3. ii. vsque ad 3. v. secundum tolerantiam, sachari. 3. iii. bibat tepidum in aurora: hoc solo possunt sanari medicamine.

Cura secunda.

Quòd si non omnino sanantur, sed tantum expurgantur, siccato ulcere ab exteriori pure, detur boli armeni infusio 3. ii. in aqua oliuellæ vel gariofilatæ, cum ʒ. ℞. vini albi, & hoc bis in die: comedat etiam carnem ericij. Quòd

si cum hoc remanserit caliditas, detur. ʒ. i. trociscorum de caphura omni die cum aqua geraniij. Quòd si nec per hoc sanatur, post primum decoctum detur hoc.

℞. hordei ʒ. ii. coquatur in libris. ii. aquæ *Cura tertiã*
ad ruptionem perfectam, postmodum imponantur canctorum fluuiialium carnes, videlicet caudæ, & coquantur ad perfectam dissolutionem, & in hoc dissoluantur trociscorum de luto armeno. ʒ. i. ʒ. pro singulis vicibus: interim exhibeatur ouum cum hoc.

℞. pulmonis vulpis, boli armeni. añ. ʒ. ʒ. capiat cum luteo oui, & vtatur etiam ʒ. i. ʒ. syrupi mirtini cum. ʒ. ʒ. myrrhæ & ʒ. ʒ. trociscorum de caphura, & de bolo armeno, & vtatur ante-cœnã sacharo rosato ex ʒ. ʒ. vsq; ad. ii. secundum tolerantiam cū luto armeno.

Quòd si per hoc non sanatur, distilletur *quarta cura*
lutum armenum ex lib. iiii. & de aqua illa detur per horas septē ante cibum. ʒ. i. cum ʒ. i. aquæ pimpinellæ: & sunt aliqui, qui cum ipsa exhibent aquam sanguinis humani & sanant: & vtilior medicina est vsus aquæ boli armeni, vt dixi, per dies quadraginta. Et si hoc non contulerit.

℞. radicum apiij, foliorum oliuellæ, añ. ʒ. ʒ. *quinta cura*
raphani ʒ. i. ʒ. infundantur cum ʒ. ii. boli armeni, & fiat, sicut dixit in libello de aqua ligni, & capiat quadraginta diebus, & sanabitur.

6. cura.

Quidam bibit oleum vitrioli cum aqua capillorum veneris, vel caulium, & sanatus est.

7. cura.

Et aliqui dant aquam vitæ cum bolo armeno, deinde sacharum rosatum, & vtuntur aliquando cicere excoctato, & aliquando aqua limaciarum cum hæmatite, & omnia hæc sunt mirabilis iuuamenti. Sed modò ponamus tot

8. cura.

auxiliis, vt plerunque accidit, ægrum non iuari: si posset transmitti ad habitandum in siluis picæ, plus iuuabit, quàm si habitaret in

9. cura.

Ægypto. Et ex his, quæ multùm iuant, est vti terebentina frequenti cum ouo, diminuendo quantitatem oui & est singulare: & cum pauca est materia retenta, & sputum satis facile, & reliqua difficilia, tunc sachari rosati quantitas perpetuò assumpta cum pane recenti sæpenuero consolidat, & puluis herbæ siculæ ad hoc est mirabilis: nos verò sic sanauimus multos.

10. cura
v'sualis.

11. cura per
cantherium
in sine.

Cum verò æger cum hoc tendit ad malum, faciemus curam, quam præcepit Hippocrates in tertio de morbis, hoc modo, Cum quis purulenta spuit, tunc ægrum in sede ponito ieiunum, ac alius eum humeris concutiat, mouendo fortiter & velociter, ac aurem admoue pectori, qua parte sonitus exauditur, ea pus collectum est. Quòd si non sonet, nihilominus stante tussi & difficultate spirandi cum tumore pedum empima est, siue collectio saniei. Tunc igitur terram creticam madefactam, vel

11. cura

cretam superimpone, ac siccata denuo mactefacito, donec cognoscas eo latere saniam contineri, quo prius pus siccatus est: cognito latere secabis ea parte, qua sanies redudat, iuxta præcordia, ab horaque sectionis exures, non solum locum incisionis, sed & patientem locum, donec possit coalescere, nec sanguis aut pus amplius effluat: post quotidie bis à ieiunio, linamento crudo, videlicet sicco introducto, saniam extrahes, ita ut duodecima die totum effluerit: atque ita exiccato toto thoracis ventre curabis, ut iniecta mulla tussiat, sanabisque interius vlcus per medicamenta, demum eum curabis completè. Quod autem non hoc solum de empicis dixerit, sed de verè phthisicis, patet, cum subiunxit (sic etiam suppurationes ex vulneribus, pulmonis vitio magnis obseruationibus obseruato curatòq;) Signum autè mundi pectoris est, mulla munda regrediens per os vulueris, pulsa per tussim: cum verò conualuerint, lac asinæ potandum dabis, donec ab hectica fuerint liberati, ac trociscos, si libet, de caphura. Hæc est vera ratio curandæ phthisis, quæ vlcere spiritaliû facta est: quanquam illa, quæ pulmonis vitio est, vix curari possit. Si autem pus saniesque, quas expuunt, non sint probatæ qualitatæ, ab hac cura penitus abstinebis, secundum Hippocratis Galenique sententiam. Manifestum est autem & hac curâ empicos sanari maximè.

G iij

Valeant ergo, qui curam exercentes, blandientem egrum occidunt. Nam ista operatio multò minus periculosa est ablatione lapidis ex vesica. Eorum verò, qui in pulmone vlcus habuerunt, cum pus bonum erat, nos aliquos sanauimus.

Quòd exturbant aegros à somno.

Cap. LXVI.

SEXAGESIMVS SEXTVS abusus est, cū aegros aut syruporum aut medicinarum propinandarum causa à somno exturbant, plus incommodi ex somni interruptione ferentes, quàm vtilitatis ex pharmaco. Nā somnus semper bonus, nisi in principio & in augmento accessionis: quibus temporibus medicina etiam est inutilis. Nunquam igitur aeger solius potionis causa à somno erit experscendus. In quo etiam errore accidit, vt somnū cōcedant post medicinā leuē: in quo cōtradiciunt suo Auicennæ: & etiā, quòd dant vnum tantum syrupū in die, & cibum duplicant aut triplicant: cū intentio Hippo. in libro regiminis acutorum fuerit, vt cōcoctio fieret toties, quoties cibus dabatur. Ob hoc oximel dedit, quandoque pro cibo, interdum pro potu. Melius igitur est, vt in acutis saltem syrupi duplicentur, & frequenter syrupus acetosus pro potu confert. O quàm in hoc medici nostri temporis sunt secordes!

2. apho. cō. 1

quarta prima ca. 5.

2. & 3.

Quòd inungunt renes ex vnguento Galeni. Cap. LXVII.

SEXAGESIMVS SEPTIMVS abusus est, in vnctione renum ex vnguento Galeni in frigidante: in quo toties peccant, quoties cogitant. Nam primò dant in frigidandi causa, & oleum iam sui natura calidum est, & oleum rosatum est ferè medicina temperata: nam rosa ibi est secundum virtutem, & oleum secundum substantiam: elaboratio ergo illa licet refrigeret aliquatenus, non est tamen sufficiens. At, dicunt, aperit poros, & ex hoc soluit calorem febrilem. Ego inuenio, quòd confert in apostematibus, quia confortat partes in principio, constringendo eas ne recipiant: sed hæc defendantur licet, malus tamen vsus eius in principio, quia repercutit materiã ad intra, nec habet vim refrigerandi quoquomodo illud, quod est in venis, multò minus, quod est in arteriis, & in concauitatibus. Secundò, quia ipsi perpetuò inungunt sine aliqua ablutione, & in hoc faciunt totum contrarium quæsiti. Nã pinguedo olei obrurat poros, & quod est terrecum, residet in eis, & facit nocumentum magnum. Tertiò, quia inungunt ex eo calido, & iam præceptũ Galeni est, quòd nisi aliud ob sit, actus medicinæ debet esse conformis potentia, vnde cerusa debet imponi frigida, & oxicroceum calidũ. Quartò, quia dixit Auenzoar, quòd omne oleum exterius appositum

3. de temperamētis in fi.

1. thesi. t. I. ca. 7.

G iij

nocet in aegritudine ex bile, & ratio est cum eo: quia nihil est inter liquores, quod facilius inflammetur. Nec inuenimus Galenum uti, in cura putridarum, inunctione olei alicuius, nisi ad maturandum, ut in ventre cum camomillino, etiã si sani eo tempore propter usum balnei assiduè vngeretur: quanto minus nunc? Et ex hoc patet error illorum, qui etiam herisipelata inungunt oleo rosato. Nã cum morbus est vehementis inflammationis, debemus uti aqua cum caphura, & vidi propter hoc aliquos malè terminari.

Dico igitur, quòd primò talis inunctio nõ conuenit, nisi factis euacuationibus. Secundò, quòd debet fieri, quando competit, ex oleo frigidò in actu, non calido. Tertiò, quòd post horam diligenter debent detergi renes cum vino albo, antequam iterum vngantur.

*Quòd quandoque preponunt medicamentum
sectioni venæ Cap. LXVIII.*

quarta primi cap. 4.
SEXAGESIMVS OCTAVVS abusus est, quoniam propter dictum Auicennæ faciunt quandoque ut pharmacia præcedat incisionem venæ, & quidam dant cassiam ante: & intentio in quarto regiminis acutorum est, quòd illud, quod dixit author illius libri, siue Hippoc. siue eius discipulus, sit verum, & est, quòd sanguinis minutio, non solùm omnem medicinam, sed & clismata debeat antece-

6 malin

dere. Itaque valde peccant, qui cassiam vel etiam enemata preponunt incisioni venę, sed deterius valde, qui alio vtuntur medicamine. Quod si dicant, Caue ne fastiditum phlebotomes ex Principe, nam & illud voluit Hippocrates & Gal. Respondeo, quod fastidium non tollitur per cassiam, nec per medicinas nisi violentas, aut per inediam: quomodo igitur anteponent quidquam?

*quarta primi ca. 20.
1. reg. acuta.*

V T I L I V S igitur existimo ab ipsa inchoare venę sectione, nec lenitionem ventris præmittere, & si Principi placeat: & multò minus purgationem, & ratio super hoc est, quod sectio venę trahit, quod est de propinquo cordi ad extremum, & lenitio, quod est propinquum hepatis: melius autem est, vt materia, quę est iuxta cor, declinet ad hepar, quàm econuerso. Igitur minutio præcedet, nec humores in venis superabundantes alio modo melius soluuntur, quàm venę sectione. Non igitur purgatione, nec quod est in concavitibus, trahetur ad venas magnas per solam minutionem, nec hoc contradicit ei, quod dictum est in decimosextimo abusu. Nam tunc nulla est intentio subducendi sanguinem merito morbi, & si fortè aliquando merito quantitatis vel alterius causę: ad autoritatem tamen Rasis aliàs dicam.

Quod vtuntur iuribus in confortando ventriculum. Cap. LXIX.

5. de simpl.
medi. facul.
cap. 11.

SEXAGESIMVS NONVS abusus est, quoniam vtuntur iuribus artificiosis in confortando ventriculum, & nesciunt primò, quòd omne pingue laxat & mollit: secundò, quòd talia sunt humida in actu, etiam quòd essent sicca in potentia, & ideo non possunt iuuare in tali dispositione. Nam forma plus facit, quàm virtus. corrugatio enim & incrispatio sunt, quæ confortant ventriculum, & iura actu distendunt & relaxant maximè in plurima quantitate. Igitur cura vera est cum electuariis de sacharo, solutis tamen, & cum trociscis & similibus.

Quod in hectica dant medicinas.

Cap. LXX.

6. di. ca. 1.
fo. 118. col.
4.

17. cõth. 7.
fol. 362.

SEPTVAGESIMVS abusus est, quod in hectica dant medicinas: de qua posito quòd sit curabilis, nihil adhuc est deterius. Et ego pono rationem: nam laxates calefaciunt & exiccant, etiam quòd essent violæ, & addunt in caliditate & siccitate. Reliquæ medicinæ, etiam quòd non leniant, nocent tamen, & ponamus de caphura, quæ secundum rationem Galeni iuuare debet, maximè secundum auctoritatem Rasis, & ponamus radicem dulcem, & manifestum est, quòd in sanatione hectici oportet sanguinem arterialem refrigerari, ac

similiter arteriam. Sed in sanguinem arterialem nihil transit nisi sanguis venalis. Igitur oportet medicamentum factum iam esse sanguinem venalem, ac virtutem illam remississimam: omitto rationem, quod exigua quantitas contra tantam multitudinem, renitente corde & arteriis, nihil proficiet, & hoc saluo casu in quo etiam venalis efferbuerit, sed tunc spes nulla est salutis. Fortè possunt dare, ne corrumpatur venalis ab arteriali, tamen relinquunt intentum, quod nullus hecticus conuenièter potest curari per medicinam aliquam, & quod in vno solo casu possunt exhiberi, quæ nullo modo ventrem mouent, quæ autem leniunt nunquam. Igitur in hectica omnino sunt fugiendæ medicinæ. Quod si dicat, cum complicantur putridæ, dabimus propter putridam: & ego dico, quod tunc solum sufficiunt conuocantia, & nocuumta me-
dicinæ attractiuæ hecticæ est maius iuuamento, quod facit in putrida, & in rei veritate tunc remanet aliqualis ambiguitas, & etiam de principio curæ, de quo dixi in libello floridorum. pro nunc satis sit intelligere, quod medicina in hectica, quæ fit ex ulcere pulmonis & apostemate renum, posset prodesse, vbi talis causa esset curabilis: sed causæ essentielles morbificæ membrorum, quæ sufficiunt ad generationem hecticæ, sunt insanabiles. Igitur nunquam medicina conueniet. Consultum

est igitur prudēter in lacte & in balneo aquæ frigidæ, in quibus duobus auxiliis est omnis spes, & in aliquo casu troscisci frigidi laudantur potius prophylactica, quàm curatiuæ parti consulendo, cum videmus hepar inflammari & corpus ad febres parari.

Quòd derelinquerunt vsum incisionis arteriarum. Cap. LXXI.

SEPTUAGESIMVS PRIMVS abusus est, quoniam ipsi derelinquerunt vsum incisionis arteriarum, & incidunt solas venas. Scio, reclamabunt quòd hic error est in non faciendo, quasi non sit error nisi in faciendo. Fateor maiorem in faciendo errorem esse, at in non faciendo imperiti medici est omnino. Vnde sciendum quòd, vt in libro floridorum dixi, in febribus putridis soluendæ oppilationis causa vena inciditur, ideo nunquam arteria, quia in ea non cadit oppilatio: attamen in omni dolore pulsatili, vt habetur à Rasi, debet arteria incidi. Ideo in pleuresi non inciditur, quia non est dolor pulsatilis, & hoc bene animaduertit Princeps decimo tertij. Ideo Galenus etiam monitu somnij se curauit à dolore lateris sine febre: nam, vt visum est ibi, omnis dolor pulsatilis est per se sine febre putrida, sed coniungitur ephimeræ: declarauit hoc ibidem. Oportet autem vt sit dolor vehemētis pulsationis, in principio etiam: nam cum

rbisfi
prophylactica

15. cōst. v.

ca. de signis pleuresis.

emeta

iam apostema magnificatur, fit dolor pulsabilis ratione compressæ arteriæ, de quo dolore non dico.

CUM igitur dolor aliquis vehemens & pulsabilis à principio ægrum infestauerit, arteriã, quæ in directo est, incide, & multum permittite fluere sanguinem, donec in ipsa operatione dolor cessauerit.

Quòd prohibent aerem liberum ab agris.

Cap. LXXII.

SEPTUAGESIMVS SECVNDVS. abusus est, cum ipsi includunt miseros ægros cameris prohibentes ab eis aërem liberum, tanquam aër liber ad salutem non sit utilissimus. Vnde aër perflatus emēdat malam temperaturam cordis & spiritus, & reuocat calorem naturalem, & exhilarat animum, & tollit malos vapores. Vtilis autē est omnibus morbis, exceptis læsionibus capitis, maximè vulneribus & contusionibus. Secundò, quando aër est corruptus, vt tēpore pestilentix, quamuis tamen Zoar altas, Rasis perflatas cameras consulant, defendi possunt aëre nō corrupto. At in omnibus aliis debent teneri fenestræ a-

*3. theist. t. 3.
ca. 1. & 10.
ad Almā.
cap. 16.*

Quod exercitationem à cibo noxiam existimant.

Cap. LXXIII.

SEPTVAGESIMVSTERTIVS error est, cum exercitationem à cibo noxiam esse credunt: & quanquam non in re ipsa semper decipiatur, in causa tamen errant primo, quod generale præceptum esse putent. Causam igitur credunt esse, quod cibus non concoquatur, crudusque exeat è ventriculo: sed nec in hoc aberrant. Plerunque enim hoc contingit: sed cur descendat, in hoc decipiuntur. Nam existimant ob id, quod os ventriculi sit in fundo. At verò si quis alius error, hic certè est tolerabilis. Nam Galenus hoc credit: inquit enim in anatomicis, à gibbo ventriculi incipiens, vsque ad imum ipsius terminum, quem Græci pyloron vocant, intestinorum origo est. Quamobrèm si sic se haberet, etiam levis deambulatio periculosa esset, & non lateret nos, cur à cibo exercitari minimè conueniat. Verùm Galenus, quod exercitium noceat, nimis planè docuit, sicque plerunque res se habet: cur autem hoc fiat, nemo adhuc explicat, nisi ex falsa suppositione. Constat enim ventriculi os inferius in suprema parte esse totius amplioris capacitatis, ex dextro latere, ab illius fundo in perfectis hominibus palmo fermè distans. Quò fit, ut nisi admodum quis se repleat, tum maximè potu, etiam si pylorus apertus sit, nihil efflu-

*lib. 6. & 4
de tunc san.
in fine.*

xurum. Ergo exercitium hac de causa, nisi saltiter homo, obesse non potest, & tamen nocet: Quid igitur in causa est? potèd nò solùm in prima, sed etiam secunda concoctione obest, nec tamè pylorus alter est in iecore. Quid igitur? Reor duabus de causis concoctioni nocere exercitationem. Primùm quòd iecur ac membra excalefaciat, quæ exinanita prius, quàm absoluta sit coctio prima, cibum ad se trahunt. Secundò quòd perturbentur ea, quæ in ventriculo sunt. Si enim tantum obest varietas ciborum, quia difficulter concoquuntur: tum verò malus ordo magis. Necesse est eum, qui à cibo exercitatur, vtriusque exemplū præstare, varietatis scilicet ac mali ordinis. Quare quæ ventriculo insunt, partim cocta partim cruda, alia etiã semicocta erunt. Manifestum est igitur, cur exercitatio noceat. Ad erit & proluxa spirituum à loco reuulsio. tum resolutio, si violenta fuerit. Quare à cibo leuis inambulatio ac breuis confert. Si quispiã etiam exerceri necesse habet, à potu caueat, & renax substantia vi suscipiat nutrimentū, quale est panis: & si aliud placet, mel, aut amigdala. Ex hoc verò manifestum exercitacionem exercitatione paulò minus obesse, nisi in asturconibus leuissima ac breuis peragatur. Cùm tamen non caleseat in illa corpus, ab excitatione in multis, longo relinquitur in nocendo interuallo.

*Quòd dant in articulari morbo & podagra
decocta cum vino. Cap. LXXIII.*

SEPTVAGESIMVS QVARTVS abusus est, cum in articularibus morbis tum podagra chiragraque decoctum in prandio & cœna pro potu exhibent, ex cinamomo & radice dulci, ac corianni seu coriandri semine, eodem tempore vinum concedunt. Quin etiam in prandio dant vinum, à prandio decoctum: alij etiam deterius consulunt, vt vino decoctum immisceant. Hæc est illa egregia medicina nostrorum temporum: in qua nulli rei consultur, nisi vt nouum aliquod commentum excogitetur: tum verò vt alios imitemur nō qui profecerunt, sed qui callidè artem exercuisse videtur. Nihil habent pro se in hac causa, nisi quòd cibi laboratium his morbis, tamen aliis diuturnis medica virtute carere non debent. Verum, vt ex initio rem aggrediar, alius primò victus aliúsque potus ei, quæ ex bile fit, alius ei, quæ ex pituita, debetur. Nam in hac vinum concedit Aetijs libro duodecimo, & cibos calidiores, cum in biliosa non concedat. An igitur hoc erit medicamentum circulatorum, quod omnibus ferunt conuenire morbis? Summum verò Græcorum in hoc consilium est Alexandri, tum etiam Aetij ac Pauli, Galenique ac Arabum omnium, vt cibis parum nutrientibus alantur. At vinum conferunt nutrit, maximè rubrum, quod præferunt cæteris.

cap. 23.

cap. 26.

lib. 4. c. 1.

lib. 12. c. 16

& 23.

cæteris . Demonstrauimus etiam nos in contradic-
 tore nostro , vinum hoc habere præci- *li. 1. t. ac. 2.*
 puum vt nutrimenti assumpti maximam par- *com. 7.*
 tem in sanguinem transmutet . Ipsum etiam
 decoctū plurimæ nutritionis est causa. verū in
 hæc tolerari quandoque possent cum cæteris
 erroribus : at diuersos potus miscere malum
 est . Nam varietas cibi concoctionem impe-
 dit, at nec minus potus . Pars enim iecori dile-
 cta trahitur ac secum rapit , quod noxium est:
 imò & Actius vinum cum exhibet , paucum,
 syncerum, fuluum ac subtile dat , non autem
 cum aqua permixtum . Est etiam vino peculia-
 re, vt decocto iunctum acescat . Vnde etiam
 cum aqua hordei dare syrupum acetosum ve-
 tuit Princeps : & quanquam hoc dixerit de a- *prima quart*
 qua hordei cum syrupo acetoso , ostendit tam- *ti trac. 2.*
 en illud esse verum , etiam si sumatur cum *cap. 9.*
 vino, vt declarat experimentum : vt runque e-
 nim corrumpitur . Causam corruptionis esse
 calorem, non hordeum , satis declarat Colp- *lib. 1. c. 30.*
 mella , vbi eum redimere docet . Ignea enim
 vis vt musto addita, præferuat ne acidum fiat :
 sic ad permutandum vinum egregiam habet
 facultatem . Optimum præterea est consiliū
 Græcorum, vt cibi omnes ventrem lenem fa-
 ciant, coriannum, cinamomum, & radix dul-
 cis astringunt non parū . Hæc etiam medica
 vis nimis ventriculum offendit ac iecur . Imò
 nullus eorum , qui hoc potu cum vino vtun-

tur, ad senectam perueniēt. Habet enim præcipuam in se noxam exurendi iecur, & hecticam aut hydropem conciliabit. Eadem enim est ratio, quæ in calida aqua dicta à Principe. Vinam tantum studeant medicorum libris, ut ambitioni & auaritiæ ac dolis: dormitantē, quæ passim iacet, in omni podagra & chiragra, in qua articuli nondum excussi sunt aut tophum habent, curam exactam inuenirent: quam ego ad hanc usque diem non docui, cum occasionem expectem. Aded enim quidam mente capti sunt, ut non tam sanari cupiant, quam hæc immeritis ostendere. Veruntamen aliàs, in contradictore suo loco, omnia, quæ ad negotium hoc pertinent, edocebimus.

MELIVS igitur esset vinum aqua calibeara diluere, at triplices ex garo ante cibum sumendo: si autem aqua bona sit, ex cartami seminis, aut cnico (idem enim est) sumatur passis viuis additis. Hoc optimum, hoc salutare præsidium, quod illi proportionem respondet.

Quod in capitis vulneribus ossis terebratione frustra molliuntur. Cap. LXXV.

SEPTUAGESIMVS QVINTVS abusus est, quem olim Conciliator explodere iunxit. Sed auaritia pessima chirurgorum eum denuo redemit. Duplici autem modo peccant, & quod frustra terebrat non sine magno vitæ discrimine, & quod vnguenta pus trahē-

secunda primi doc. 2. c. 16. in fine.

ria nunc sine diligentia hac freti securitate cōficiūt. Tōsotes videas in omni capitis vulnere os capitis detrahere, tāquam cerebrū artocreasit. At illud, prāter periculum, accedit, quōd sanati debili capite, atque omnibus causis obnoxio superuiuunt. At illi rem magnam astātibus fecisse videntur, ac simul agrum ingenti periculo liberasse: & hercle id agunt, sed periculi ipsi authores sūt. Interim ne aliis minus audacibus, quos existimari volunt imperitos, credāmus, impetrare à nobis solent. Scio quēdam, cū ceratum cōfecisset, quo ossa ac pus non secus ac forcipe & cotto detraheret, bis veneno ob iauidiam expetitur, ab aliis chirurgis: Marcus ab Vr̄sa dicebatur. Timēt enim illi, ne sic nimio plus ars ipsa vilescat. Exemplum sequentes, vt fertur, Chiorum. Vt enim lachrima lentisci superabundauerit, mergunt quod superest, ne pretio solito decedat: sic illi malunt ligurica liberalitate defungi, quā quicquam superesse aptum vsibus hominum. Sed ad rem redeo. Cū in vulnere non scinditur os vllō modo nec confringitur, iam omnino terebra frustra admouetur: si verō os quidem ex superficie vulneratur, nec sic terebrare os oportet, cū sanies ingressum non habeat, ad membranā durā. Si etiam diuiditur ac ossis pars, donec membrana detegatur, aufertur, iam nec sic opus habemus ferro, cū exitus puris pateat. Rursus si fran

H ij

gitur & concidit, iam terebra opus non est, sufficit enim partem fractam iam auferre. Quod si nō concidit, æger tamen habet mortis signa, in opere ipso morietur. Declarauimus etenim, quod his, qui nihilo fecius melius sunt habituri, admouēda manus non est. At si spes sit, os autem sub percusso loco rimam non habet, sed alio, quid proficies, si in loco vulneris os terebraueris? Neque etiam cū vincula pericranii & duræ membranæ futuris ferratis colliduntur: cū non sit vitium hoc in directo vulneris, sed sub cute in latente parte: vt incertus sit omnino illius locus. Sed nec vbi rima in osse temporis. Galenus enim hoc cuitauit, vbi etiam futura propinqua terebra mortem infert, quod pericranii & duræ membranæ vincula soluantur. Sit verò aliquis non vulneratus, sed percussus in osse supremo, & secundum vtranque tabulam capitis os rimā à futura procul adeo exilem contraxerit, vt sanies ipsa egredi nequeat: iam vide ex terebra, quot sequantur incommoda. Primum quidem dolor vehemens ob adjacentes vtriusque membranæ propagines. Cerebrum etiam concutitur: vnde cottum auribus immittere solent, qui flagitiū hoc satis scitè exercent. Læditur verò grauius ex superueniente aëre, non solum membrana dura, sed & interior & totum ipsum cerebrum. Hæc autem certa non erranti detri-

6. art. cura.

menta. At quot ex errore, vt Galenus inquit? *2. de loc. c. 9*
nam si vel comprimatur cerebrum, vel con-
cutiatur, attonitus morbus illico aduenit. Sūt
quibus profluuium sanguinis mortem afferat:
aliis phlegmon superueniens, aliis labor ope-
ris accendit febrem, ex qua moriuntur. Cūm
& victus tenuissimus ibi sit necessarios, tan-
tus labor minimè conuenit. At, dicent, hoc ne-
cessarium est, saltem hoc in casu, quanuis nō
parum periculosum: cūm aliter sanies egredi
nequeat. At si per os solidum non est natura
impossibile peccantem humorem expellere,
quantò minus rima iam fatifcente? Optarem
igitur, quando etiam sic sanati plurimum de-
trimenti in vitæ meta suscipiunt, obnoxij etiã
temporum mutationibus ac grauedinibus, vt
ab hoc opere abstinerent. Sed si non persua-
deo his, quibus nihil turpe videtur præter
paupertatem, saltem physicis hoc notum erit.
Illi enim chirurgis, in alieno sumptu libera-
liores erunt. Porro elapso anno docuimus,
quantūm cerati nostri vis posset, cūm os in-
separabile octoginta tribus diebus adhæsisset,
chirurgo fideliter rem tractante. Nam nulla
vi ferri cōcutiebatur, quod octo diebus auul-
sum est.

*7. aphor. 5c.
& 14. terij
trac. 4. c. 5.
in xia fine.*

E A D E M ratio nos doceat ab his abstinere,
qui se incantatione mederi persuadent. Nam
nihil plus habent, quàm quod in medicamen-
to cōtinetur. Diximus de hoc in libro de ani-

H iij

mi immortalitate. Plures enim frustra pereunt etiam leuissimis ex vulneribus. Sed quid attinet impostores laceffere, qui vulgo iam ferme noti sunt? adeo tamen præualet insanus pecuniæ amor, ut ob inuidiam, lapidis vesicæ excifores mutuis venenis se petant. Quid putas facturos, si quispiam artem frangendi illos absque ferro inueniat? Tantum potest pretium, ut salutis authores non solum, sed & artem ipsam odisse cogar.

CERATIS igitur innitendum, auellendumque quod iam dimotum est, eradendum quod corruptum. Antiquorum autem sententiis in contradictore libro responsum est.

Quod in renum lapide à precipuis abstinent auxiliis venæ sectione & purgatione.

Cap. LXXVI.

SEPTVAGESIMVSSEXTVS abusus est, cum in renum lapillo, cum maximè excruciat, purgationem ac venæ sectionem præmittunt: cum dicat Hippocr. Iuuenes veratro purgare, venam in poplite incidere. Memini anno quodam, cum plures calculo vexatètur, quibuscunque venæ sectio, deinde purgatio exhibita fuit, his salus etiam reddita est. Eorū, qui his auxiliis cauerunt, nemo nisi difficulter sanatus est ac tardè, cum aliqui etiam obierint. Nam sectio venæ dolorem minuit, & periculum phlegmonis tollit, ac etiam ardentis

6. epidem. 1.
1. aphor. 6.

febris, quibus sublatis, rarò aut nunquam celeriter æger moritur. At violenta purgatio humores à loco reuellit, vt non facile in vrinæ incidat difficultatem. Impellit etiam lapidem deorsum, quasi vecte inferius illum trudente: & si dicant, quod Auicenna non imperat nisi purgationem sine venæ sectione: sed nec Paulus nec Alexander illam cōsulunt, imò neque purgationem. Solus Aetius vtrunque auxiliū commemorat, diuisim tamen, vt in reliquis fieri solet. Sed haud obscurum est, Galenum illum non vidisse, cum è cubito, non è poplite sanguinem auferat. Verùm hic locus non est vanas opiniones refellendi: vnus tantum Aetius rationem quasi ducem secutus est. Igitur in hoc errore excusari, qui aberrat, merentur, eum hic error sit veterum. Sed nos non sine-
18. tertij tra
 ca. 2. ca. 18
 lib. 3. ca. 45.
 lib. 3. ca. 34.

mus vtrunque, rationem placitis medicorum cedere, præsertim Hippocrate & Galeno ducibus. Quid igitur agendum sit, breuiter accipe.

lib. 11. ca. 52

Cum signa calculi apparuerint in renibus, nisi ægritudo consueta sit (Nam Paulus Canobius patritius Mediolanensis non aliter eos excernere solet, quàm pueri multi suos vermes) si plenitudo adest ex sanguine, sanguis primò ex cubito, inde ex poplite auferatur: si autem humor vnus abundat, detrahendus erit. Cum verò humores æqualiter augentur, mittatur sanguis è poplite: post ar-

H iij

tenuantia impellentia mollientiaque exhibeantur. Iam enim plus dimidio curæ peregrisse te existima. Victus ex oleribus attenuantibus ac melle: tum in acerbissimis doloribus tutò balnea emplastraque administrabis. Cōstat autem nos inuenisse auxilium, quod iam duos ægros in vna hora liberavit: cū iam diebus fermè viginti quidam medici gloriosi circa eos frustra laborassent. At ego etiam in illorum altero quanquam debili, haud veritus sum sanguinem detrahere, cogente necessitate. Neque enim tutum foret, absque purgatione aut venæ sectione, tali præsidio uti.

*Quod medicamenta venenum continentia
refugiunt. Cap. LXXVII.*

SEPTVAGESIMVSSEPTIMVS error haud absimilis mihi videtur incuriæ grammaticorum. Nam hi verba omnia barbara & iure merito refugiūt. At ex latinis nec omnia placent, sed quæ ex Cicrone solū sumuntur. Rursus & in his delectam habent. Nam quæ verustate obsoleuerunt, negliguntur: atque sic coarctata adeo est latina locutio, ut vix cōmodè mentem tuam possis exprimere, cū præsertim de re aliqua, quæ à foro abhorreat, sermonem sumus habituri. Sic horum studiū, cū locupletādi linguam esse deberet, in angustam eam redigit. Sed hoc longè minus vitiosum, cum moram patiarur hæc superstitio:

& error inanitatis illorum, perniciem ægri nõ
 pariat. Sic igitur nobis refugientibus medica-
 menta quęque, adulterina, vitiata, dubia, inco-
 gnita, tum ex notissimis exesa, antiqua, corru-
 pta, pauca relinquuntur, quibus commodè vti
 liceat. Ab his si etiam venenosa omnia prædi-
 ta facultate subtraxeris, duo non leuia sequun-
 tur incommoda. Primum, vt morbis multis
 propria prædia defint. Secundum, vt fermè
 nunquam æque valida sint illa, viribus affe-
 ctuum. Memini me hoc dixisse iam de medi-
 camentis purgantibus. At in eis moles, pro vir-
 tute, satisfacere potest: cum in his frustra hoc
 quærere liceat. Et ne omnino in incertis rebus
 moram trahere videar, exempla quędam pro-
 feram. Commemorat Alexander Epithema
 ex auripigmento robur addens lieni. & quan-
 quam ad lienem auxilia non defint, haud non
 facile est inuenire, quod ad eò præsentis sit iu-
 uamenti: quòdque cum hoc illum confirmare
 possit. Sic in pastillo Marcelli ad dysintericos
 quem vt præclarū idem collaudat, cum quin-
 que venena recipiat, sandaracham, lachrimam
 nigri papaueris, æris squammam, æs combu-
 stum & auripigmentum: & tamen hoc medi-
 camentum etiam immittitur per inferna. Sic
 in Faustini pastillo etiam præter sandaracham
 & auripigmentum calx non extincta ingredi-
 tur, ad eundem vsum. Sic ad gallicā luem quid
 compar inuenies succis aconiti præparatis?

*propheta**lib. 3. ca. 27.**cap. 21.*

Alij, quod nos etiam fecimus sæpe, argentum viuum igne elaboratū in catapotijs exhibent, quod & alijs diximus. Nonne argēto viuo inter vnguenta aut suffumigia pestis illa aboletur? & Auicenna ipse retulit medicamentum ex veneno ad lepram, & quidam interpretantur Albes pro aconito: tum maximè cū dicat diamuscum illius esse alexipharmacum: & expositores Arabicarum dictionum per Bels album idem exposuerūt. Præcepta etiam præcauendi, dum teritur venenum, ab illo commemorata idem docent. Galenus etiam commemorat egregia iuamenta carnis viperæ ad eundem morbum. Sunt qui ad podagricos ingentem illarum operam polliceantur: Alij ad tardandos canos, ac senectutē remorandā: Alij ad visus aciem encomiis præferant. Certum est Anacardinam compositionem ex veneno constare, & tamen in frigidis morbis nulla antecedit: cuius etiam meminit Aetius. Philagrij quoque antidotus ad diurnas febres ex eodem, constat sulphure & hyosciamo & in elephantiasi, quam clarum est esse Auicennæ lepram, vulturis medicamento addit euforbium: sed id tamen exterius applicatur. Ergo & cantharidarum suus vsus est, & bufonibus: quibus omni salutare magis, emplastrum conficitur ad synāchem illam à Galeno deploratam, cū muscoli interiores laryngis sunt inflammati. Memini me aliquādo

bertia quar-
ti trax. 3. c. 3.

II. de simpl.
medic. ca. 2.

lib. 13. c. 112

cap. 110.
cap. 124.

iam incensis funibus liberasse eo emplastro *Vavignana*
 Riuo tellam lignarium fabrum, cum vix tem-
 pus liceret sumere ad conficiendum medica-
 mentum . Ferunt etiam illi in A scite præcla-
 ram esse virtutem, quam nondum mihi licuit
 explorare.

I G I T V R cum morbus magnus est, cum
 tentata sunt cõmunia auxilia, nec profunt, ad
 venena etiam confugiendũ est. Sic tamen, vt
 vel emendata, venena esse desinant aut exte-
 rius applicentur . Nec credas tantum vitium
 theriacæ inesse, reliquis autem nihil.

Quodd purgationem venæ sectioni præferunt.

Cap. LXXVIII.

S E P T V A G E S I M V S O C T A V V S abusus
 est, cum purgationem, venæ sectioni præ-
 ferunt. Non ignoro me in alio loco rem hãc
 quasi attigisse. Verum multum interest dice- *abusu. 17.*
 re, quando venæ sectio sit administranda, &
 medicamentum illi comparare. Nunc tibi tan-
 quam exemplar medendi referam pro for-
 mula . Tum Mediolani, tum Venetiis olim,
 sed & id commune existimo vbique, nam nul-
 la communior herba est vrtica : nascitur in
 Æthiopia & Germania Italiãq, cultis ac asperis
 locis, sepulchris etiam ac in humidis palu-
 dibus. Exhibent igitur ex indica siliqua globũ
 admixto ex turbitih suo trocisco : inde altera
 die venæ sectio administratur: atque sic opti-

mè ægro, tanquam ex typo consultum existimant. At non aduertunt (nunc etenim cum aliàs de febribus tractaremus, de morbis absque febre loquor) hæc verba à Galeno prolata. Ad huiusmodi autem morbos veratro vtimur: venam autem secare, cum multus aut crassus sanguis abundauerit in venis. Quòd si vtroque auxilio homo indigeat, à venæ sectione incipiendum esse, notissimum est.

3. super sectione epidem. c. 6

At scio, reclamabunt habere, quem sequatur, Principem: Cum humor abundat, humores prius æqua: post venam incide. Hoc igitur ad contradictionem reuocandum est. Ratio ipsa pro nunc sufficiat in tam pernicioso ac execrabilis errore. Sectio venæ debetur multitudini omnium humorum, purgatio superabundanti: vbi vtrunque auxilium est necessarium, ibi vtraque vrget causa. Quare cum cogimur sanguinem mittere ac purgare, abundant omnes humores: atque inter eos vnus super reliquos. Si igitur prius moliamur purgationem, periculum est, ne stante plenitudine, febris accendatur, vel humores in locum aliquem decubant, vel obstructio ingens fiat.

At si prius venæ sectione abundantia omnis tollatur, solum relinquitur vnus humor, qui tunc commodissimè educitur. Alia ratio est, quòd proprium eductionis sanguinis est, virtutem attenuare, eductionis per medicamentum, calefacere. Igitur sectio venæ non

commodè administratur à purgatione, cùm iam virtus ex inedia debilior reddita est: sed medicina à venæ sectione. Ergo vbi vtroque præsidio opus est, semper præmittenda venæ sectio erit. Hinc patet illum, qui nobis quondam proposuit, an stante æquali necessitate medicamenti & sectionis venæ, præponenda esset ipsa venæ sectio, nihil interrogasse, cùm esset definita iam à Galeno.

Quod instrumenta plurima ad chirurgiam necessarium seris ignorant. Cap. LXXIX.

SEPTVAGESIMVS NONVS abusus est, cùm tot instrumenta reliquerūt, olim excidendo, terebrando, reponendo, restaurando, adurendo, extrahendo, confirmando-ue necessaria: cùm tamen omnia diligenter Hippocrates, Galenus, atque Albucasis edoceat. Verùm præcipua duo pro luxatis ac fractis: alterum, cui nomē est Glossocomon pro curibus & vtile & necessarium: necessarium quidem ad rectam repositionem etiam dorsi vertebrarum: vtile autem, vt qui laborant etiam, mouere se possint, vt Hippocrates inquit. Toties eum Galenus descripsit, tantus illius vsus, nos illud penè nescimus. At rectè sciunt, inquam, maledicere, ambire, præferre quandam autoritatē. O miseri mortales qui mala malè tantum sapitis! An vos non pudet partera illius vestri ingenij, quod nec cum

lib. 1. d. 1.
de vtilitate
in d. 1.

2. de fractis
ris tex. 64.
& in com-
mēto 7.
de vsu c. 14.

Archimede, si uiuat, estis commutaturi, partem prudentiæ, quam nõ cum Aristorele, aut eruditionis in arte, quam non cum Galeno si reuiuifcat, pauculasque horas ex tor, quas maledicẽdo, quas fruendis perditis insidiis, mortalium tandem cõmodis qui vos frustra alũt, impendere? Galeazius Capra, cuius aliàs in exemplis geniturarum meminimus, excussa coxæ vertebra etiam nunc uiueret, si non manibus, sed glossocomo cruris os fuisset restitutum. Nota iam est illius, quam ibi recitauimus, historia. Pari ratione alterius meminit Hippocrates instrumenti non adeo fama cogniti, sed tamen singularis utilitatis, ad reponendum luxatum brachium. Non est instituti hĩc nostri omnia, quæ defunt, referre: in libris regularum medicinẽ et enim à nobis hæc sunt explicata. Satis pro nunc fit admonuisse, Albucasim non malè in hac materia post Hippocratem & Galenum multa scripsisse. Verũm huius erroris, Auicenam hac in parte negligentissimum, authorem habent.

*lib. 1. de arti-
culis tex. 20
& sequẽtis.*

*Quòd in febris pestilentibus victus tenuitatem
perperam imperant. Cap. IXXX.*

OCTVAGESIMVS error est, cum in pestilentibus febris perniciose, quasi febrem ex pituita curaturi, exquisitam inediam imperant: illud non animaduertentes, quòd

Princeps dicebat. Nam plurimi eorū qui viriliter agunt, & comedunt violēter, euadunt ac viuunt. Ralis etiam idem affirmat ex Galeni autoritate in epidemiis, quā autoritas habetur his verbis. Fortissimi ergo, qui vim sibi ipsi adferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferē superstitēs euaserunt. Quare omnium consensu victus tenuis in his non solū non iuuat, verū vehementer etiam nocet. Et causa huius est, quōd cū materia concoctioni apta non sit, necesse est vt vel homo moriatur, vel vt cruda expellatur. Sed ad hoc requiruntur vires validæ, & propter hoc cibus iuuat plurimū in hoc febrili genere, & non in aliis: & sic patet etiam ratio, cur non sit mittendus sanguis in hoc morbo, & hoc iam diximus aliās, & quōd esset de mente Galeni. Medici verō nostri temporis quodam fato omnes occidunt, partim sectione venæ, & partim victus tenuitate. Itaque consulo,

Qvòd laborante febre pestilentiali sanguis nullo modo mittatur, nec victus tenuis administretur; sed dentur cibi, qui resistent putredini, iucundi gustu, & odore grati. Licet tamen sanguinem minuere ratione materiæ præparatæ non corrupte, cū laboras à multitudine suffocatur. Nam in hoc casu virtus nullo modo debilior redditur.

prima quæ
ti irac. 4-
ca. 4.
lib. 16. con.
cap. 6. fals.
358. col. 2.

3. super ter.
tius epid. 59.

in 1. cōtra
con. med.

Quòd in doloribus partis, quæ ad ventrem attinet, enemata intempestiue exhibent.

Cap. LXXXI.

OCTVAGESIMVS PRIMVS abusus est in renum & intestinorum doloribus, vbi nulla data mora, sæuiente dolore, frequentibus enematis laceſſunt ægrum nondum concocto cibo: maiorque est longè iactura cruditatis, quàm vtilitas ex alleuiatione doloris. Peccatur autem tripliciter: in tẽpore, cùm fit à cibo: in additione attrahentium, cùm fit cum medicamentis expurgantibus diaphinicone, vt dicunt, & ieralogodion: in appositione calidorum, cùm additur, vt moris fuit Venetiis Paduæque, electuarium de baccis lauri.

Hic mos ab astantium sollicitudine primã duxit originem. Namque illi videntes iuuați ægros ab eruditis medicis enematis opportunè adhibitis, ipsi intempestiue ea admovent. Inde medici imperiti aut perfidi, ne quicquam prætermisſe videantur, tantum admittunt errorem: ex quo periclitatur perſepe æger: aliis autem qui ſeruantur, morbus neceſſario longus euadit, aut reuerſionem habet, ſi celeriter ſiniatur. At facilius illi pecuniam odio habebunt, quàm mihi in hac cauſa ſine obtemperaturi. Nimis enim infamiam timent. Namque & in hoc, & in electuario illo, & in fomentis calidis primò æger iuuari videtur: ſed poſtmodũ grauior morbus redit.

Vnde

Vnde Aetius, In cholica, quæ fit ab humorib⁹ *lib. 9. ca. 30*
 crassis, fomenta quidem calida ab initio iuuare videntur: sed post, morbus grauior reuertitur. Vnde subiungit de his, quæ assumuntur, loquens. Intentio igitur in his est, concoquere ac diuidere humorem sine caliditate excedente. Itaque discutientia & digerentia medicamenta ab initio exhibita morbum reddunt incurabilem. Accedit, quod spem omnem in expurgantibus per inferna ponunt, cum tamen per sæpe vomitus sit magis necessarius, vt dicebat Aetius. *lib. 9. ca. 29 in principio*
 Quod verò ad expurgantia attinet medicamenta, vbi humor crassus sit ac lentus, plus attrahet ad locum ex iecore & vicinis regionibus, quam educere possit, etiã quod per inferius immittatur. Alij verò, ne cogar repetere, enemata super enemata infundunt: ea verò sæpius intrò refrigeratur, & dolorem adeo vehementem concitant, vt etiam occidant: alij medicamentum exhibent nondum aluo emollita: vnde quidam medicus, quem ego noui, duos hac de causa ægros prima die morbi peremit. Contigit autem mihi, cum tunc iuuenis essem (agitur enim annus ab hinc vigesimus) vt vocatus sine pulsu vnũ ex his inuenerim, mortemq; prædixerim, quæ infra duas horas subsecuta est. Prætor tamen timens ne peste ille mortuus esset, medico illi ac mihi interdixit, ne cum oppidanis versaremur, me offerente conditione sectionis mor-

rui, ex qua ostensurum pollicebar imam partem ilei intestini disruptam fuisse. Verum cum non annuisset, celeriter tamen me liberauit.

Est igitur obseruandum, ut ab initio euacuantia fortia omnia, item calida deuites etiam exterius apposita. Enematum etiam impositionem non nisi quinta exacta hora à cibo leui, vel septima à mediocri admittas, nisi à flatu morbus sit, aut à diuturna fecum retentione. Enematibus autem non descendentibus, glandula supponatur ne venter impleatur. Motus in hoc plurimum iuuat. In crudis autem humoribus coctionem ut expurges, expectabis.

Quod in cholica oleis exterius ac pinguedine vtuntur. Cap. LXXXII.

OCTVAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cum in cholica olea exterius tantum emollientia ac pinguedines affatim exhibent, existimantes se non parum prodesse, cum nocent. Nam virtus intestinorum maxime constat in expellendo: imò vera cura morborum causam habentium est, ut causa tollatur, intestinorum autem compositio est, ex villis qui sunt secundum latitudinem, ferme tota. Nam in coli initio & fine ac recto apparent longiora. Opus enim intestinorum proprium est, secundum virtutem animæ sentientis, expellere, ut vult Galenus: sed expulsio iuuatur à sicco Ga-

3. de facult.
natur. c. 8.
iuxta prius.

leno teste, & ratio ad hoc clara est. Laxata enim tunica ab oleo exterius imposito, quoniam pacto vehementer extrudere feces duriores poterunt? Et si dicant, quod virtus contentiva debilis redditur ab humido, Galeno eodem loco teste, dico quod humor laxans, utraque virtutem debilitat. Sed cum in fecibus duris, aut tenacibus humoribus expellendis validissimo instrumento indigeamus, non possunt relaxantia in hoc conferre. Et si dicas, quod molliunt feces, dico quod non priusquam substantiam intestinorum. Necessesse est enim, ut primo transeant per membranam carnosam, & cutim, & pinguedinem & musculos & peritoneum, & utraque tunicam intestinorum. Quare eadem ratione nocent laxando peritoneum & musculos ventris, & non solum intestinorum tunicas. Ergo detrimentum hoc aut magnum erit, aut leue, sed omnino sine iuuamento. Et si dicant, quod calidi est attrahere & expellere: dico quod est verum de calore naturali: praternaturalis autem non expellit, sed attrahit tantum. Quare olea & pinguedines trahent materiam ad locum, & cum hoc nihil expellent. Et si dicas, quare aegri ergo dolore leuantur? Respondeo, quia membra ab humido distenduntur & fiunt magis ampla, & sic non torquentur. Sed cum hec extensio postmodum finem habeat, homo postmodum laeditur absque iuuamento. Lu-

2. aphorif.
com. 20.

uantur etiam alij ob auxilia iuncta opportuna, vt enemata & medicina, & aliquādo si sit humor crudus, à concoquentibus.

primaprimi
dor. 6. ca. 3.

IGITUR in hoc casu conuenit vri fomentis ac emplastris cum vino exiccantibus non actu quidem, ne feces exiccantur, sed virtute: & hoc est quod dixit Princeps. Et ad vltimum nullo modo indiget expulsua quiete: sed motu & condensatione modica, quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet mensura, quod instrumentum retineat figuram aptam cōstrictioni atque expressioni.

Quod exhibent album cibum ægris, deinde obseruantes nullius momenti. Cap. LXXXIII.

CTVAGESIMYSTERTIVS error est, cum album cibum dant ægris. Inuenit hanc consuetudinem medicus exterus Picentinus Campanusue, vt satis intelligas dolo non errore nostros peccare medicos. Nam cum nihil in hoc utilitatis esse viderent, rem tamen tanquam lucrosam illico amplexati sunt. Constat is cibus farina orizi, sacharo, iure pulli, succo limunnij, pulpa pulli. Sunt qui diligentius attendentes, farinam amidi loco orizi supponant: cumque multis aliis etiam modis euariant, paululum ab hac tamen norma defectunt. At primum, quàm prauus sit hic cibus, imò etiam pessimus, nemo, qui non omnino sit mente cæcus, non videt. Nā

cùm cibariis prauis vnum ex tribus malis necessariò adfit, in hoc solo omnia certè insunt. Sunt autem tria mala ex his, ex componentibus, ex compositione, & ex modo componendi. Primùm igitur aggrediamur. Carnes nemo ignorat, quàm plerūque obsint, tum maximè in febribus. Docuimus & quòd multis modis sacharum noceat. De orizo dicebat Dioscorides, quòd aluum supprimit. Galenus autem addidit, quòd ægrius concoquitur, quàm alica. Dixerat autem iam de alica, quòd esset validi nutrimenti: quòdque nisi diutius coqueretur, & in multa aqua, ob concoctionis difficultatem & alimentum tenax imponeret ægtis. Sed quando hæc ita sunt, in plane absoluta coctione, nōne, si viueret prorsus Galenus, exclamaret? O medici, qui me sectari dicitis, nolite tanquam infamiam mihi conciliare, vt etiam iuguletis ægtos his cibus penè crudis: quæ ego vix percocta sanis essem concessurus. Nōne cruditates, nōne obstructions, nōne inflammationes etiam ex hoc vestro nectareo cibo protinus consurgent? Quid agitis? Nōne vera dicent qui se Auicennam sequi profitentur seniculi isti, ac nullius scientiæ viri? multò tamen plures ægtos sanati ab his, quàm à vobis, qui me solo nomine sequi iactatis. Sed ad limunij succum accedamus. Nulli dubium esse debet, caliditatem carnis illum obtundere, tamen etiam

*abusu. 4.**abusu. 33.**lib. 2. c. 86.**2. de alimentis cap. 17.**ca. 6.*

prohibere putredinem : sed si quantum ventriculo obfit, quis expendat, non facile unquam eius succum loco cibi sit concessurus. Etenim Galenus citrij succum non cibis aptum, sed carnem tantum aut corticem, declarat in libro de alimentis: cum tamen haud tam grauis sit hic succus, vt limunij: & Auenzoar dixit, quod acetum est adeo difficile ventriculo, quod nisi esset usus, natura non ferret ipsum: & ideo dixit, quod uterus non tolerat villo modo illius usum. Et ideo etiam dicebat Galenus, Quae exasperant, sunt acida, acria & astringentia: sed in astringentibus est utilitas non leuis ad confirmandum membrum: acida nervosa parti sunt inimicissima. Et Princeps etiam, Quae ventriculo maxime sunt inimica, acida sunt. Sed ad compositionem deueniamus. Certum est, quod cibi simplices facilius concoquantur: & ideo Princeps numerat compositionem ex multis, inter causas difficultis concoctionis: & maxime in primo. Quod & sumpsit ex Galen. manifeste, vbi dixit, & qui scripserunt de cibis illorum varietatem damnauerunt: tum vero magis, cum ex contrariis facultatibus constant. At vero & hic tertia haec causa non deest. Nam calida hic frigidissimis, durissima mediocribus immiscentur. Nam amyllum si loco etiam orizi ponatur, cum facile concoquatur, iuxta Galeni sententiam, non conueniet cum carnibus. Miscere etiam dulcia post-

2. cap. 37.

1. reg. acu.

18.

13. tertij tra
Ela. 1. ca. 71.13. tertij tra
Ela. 3. ca. 2.fen. 3. doc. 2
ca. 7. iuxta
finem.1. re. acu. 18
iuxta med.
1. de alimēt.
t. 8. cap. 8.

modum his, quæ difficillimè concoquuntur, adeo prauum est vt nihil possit esse deterius: quandoquidem dulcia celerrimè trahuntur à iecore, & cum his durissima quæq; ac cruda. Ob id tandem cogimur dicere hunc abusum omnem etiam in sanorū victu euertere rationem, in agris verò perniciem præsentaneam afferre, si grauius langueant: in leuissimis etiã morbis reuersiones & longitudinem accersit. Quòd si quis incredulus ad hæc sit, quaquam valido ventriculo & sanus experiatur hunc cibi usum, videbit nec octo diebus posse citra manifestum ferre incommodum. Et malle illos pro agrorum salute artocream concedere communem, quæ constat herbis, ouis, butyro, caseo & pipere. Nam hæc longè minus mala est, tum magis, quòd solet exquisitè in furno concoqui. Sed quia hic est sanorum cibus, illum reformidant. Satis enim ducunt, vt ægri cibus conueniens esse existimetur, si sanis sit inconsuetus. O admirabilem illorum sapientiã! Cur non dant etiam agris carnes canum & equorum, quia nec ex his solent, qui rectè valent, quicquam escitare. At, dicent, non par est exemplum, cum nemo edat hæc vel cruda vel cocta seorsum, vel etiam mixta. At verò orizum, caro, amyllum, sacharum, ius, succus limunij singula ex his inter cibos habentur, suntque in perperuo vsu. Hæc ratio nulla est, cum succus limunij cibus non sit villo mo-

do, nec orizum nisi admodum coctum. At vero si coquantur validius, hic cibus omnem, quod prorsus ab instituto suo abhorret, gratiam amittet. Hi igitur sunt tam solertes in arte, qui maxima hæc admittunt in minimis adeo sagaces. Nam in vrinis arenulas damnant, cum tamen in omnibus ferme sanis illas longo ego usu obseruauerim nihil mali prorsus portendentes. Sunt enim in sanis exercentium, in ægris caloris lectuli notæ. Similiter & quam vocant pituitam, in alui deiectionibus frustra obseruant aberrantes tota via. Existimant enim illum esse humorem in venis contentum: cum digni sint risu, ut quos forsitan videas bis vel ter ligno lentum illud gluten trahentes, admirantes, & laudantes etiam medicamenti vim. O egregios viros, qui nesciant nullo medicamento primum talem materiam ex venis posse educi etiam validissimo: cum tenax necessarium prius diuidi debeat: nec etiam nouerint illum non proprie esse humorem, sed mucum vel à cerebro destillantem in ventericulum, vel viscidum quiddam intestinis salutis gratia hærens. Hæc est illa nobilis nostrorum medicorum, qui in angulis cum insciis tot deblatterant, sapientia. Vbi cum videas in maximis aberrare, minima quæque tam supina ignorantia postmodum obseruare, iure dicas, plus longè ab his offensæ quàm vtilitatis prodire. Porro vnum illud non est obiter prætereundum, ni-

hil ad podagram prouocandam aut attritum magis facere albi huius clarissimi cibi vsu. Quamobrem non ægros, sed ipsos medicos adeo ignauos sumere oporteret generosum hoc suum ferculum: hoc est, quod faciendum in hac causa consulo.

Quod rhabarbarum in cholica, in asclite, in podagra & siccis temperaturis nocet.

Cap. LXXXIII.

OCTVAGESIMVS QVARTVS abusus est, cum rhabarbarum exhibent in omnibus fermè morbis. Nec nunc attingo, quod aliàs dixi, illos perperam non nisi medicamentis innoxiiis vti: nam alia nunc est ratio. Hoc enim volumus docere, præcipuum ex illis non solum inefficax esse plerūque, sed etiam validè nocere: vt ex hoc ad cætera eiusdem innocentiæ transire possis, velut & in antecedente abusu, ex albo cibo ad reliquos absque ratione compositos cibos reiiciendos transire te velim. Quæ enim his capitibus traduntur, sunt pro exemplo tantum, vt ex his in alia deflectere liceat: vt ex melonibus in cucumeres, & quas vocant anguries, in fragra: abusu 21.
abusu 7.
abusu 51.
abusu 51.

Sic non leuis ex hoc libello utilitas haberi poterit. Nimis enim simplicem rationem me iniisse credas, si damnandi tantum ea, que hîc scribuntur, calamum sum-

psisse me in manibus persuadeas. Sed ad rem venio: Rhabarbarum in hydrope, ascite, tympanite non conuenit: quia omne medicamentum expurgans, & non materiam facientem morbum, commouet materias ad ventrem, & facit illum tumescere, & virtutem prosternit. At rhabarbarum hoc facit: nam secundum Mesuem, solum purgat bilem & pituitam, & similiter Auerroes non tribuit hoc illi: & etiam, quia rhabarbarum purgat bilem magis quam pituitam, & sic refrigerat iecur. Sed hæc ratio est nulla, quia solum expurgat bilem, quæ est iam separata & inutilis: sed illa non addit in calore naturali rem, de qua sit curandum. & ante posita propositio est nota ratione & experimento. Autoritate etiam Aetij hoc clarum est, qui libro decimo, cum hanc curam describeret, nullum omnino exhibet medicamentum, quod aquam non purget. Idem quoque sentit Alexander & Paulus, tum magis quod lathyrim dæ & euphorbiû & squamam æris, quæ omnino non conuenirent, cum sint venenosa & plena periculi, si rhabarbarum aut alia similis medicina prodesse posset. Eadem etiam est sententia Principis in ea cura. Nullo enim medicamento vitur, quod aquam non educat. Similiter & Auēzoar hoc docuit: neque enim vitur cõsimilibus. Quare manifestum est, quod non expedit dare hoc in morbo. Et si dicas, quod Auerroes laudat

cap. proprio.

5. collectane.
cap. 4.

cap. 21. 25.
& 26.
lib. 3. ca. 31.

lib. 3. ca. 47

lib. 1. tra. 13
cap. 1.

eum, quia confortat iecur, & ita possumus dare hac de causa: respondeo quòd cùm nō possit absolui ab expurgante virtute, cur debemus dare medicamētum noxium? cùm liceat exhibere diacurcumam, dialacam & talia, quæ nullo modo nocent & iuuant tamen. Si dicas, quòd Mesue dicit conferre hydropisi: dico quòd ostendit modum confirmando iecur, & aperiendo obstructions. Quare confert hydropisi subtercuti seu anasaræ: & similiter conuenit in præparatis ad ascitem & tympanitem, antequam inuaferit eos morbus. Sed neque in cholica propter duas causas, primò, quia habet virtutem astringentem: secundò, quia educit subtile, & relinquit quod est crassum. Circa quod notāda est regula, quòd omne medicamentum educens duos humores tantum, educit ex vno eorum, quod est simile alteri: velut rhabarbarum educit bilem flauā & pituitam, educet de pituita partem subtiliorem tantum: & polipodium educit atram bilem & pituitam, & ideo educet crassam pituitam. Aduerte tamen regulam Galeni, quòd si educit crassam, prius educet etiam subtilem. Tertia causa est, quia trahit materias ad intestina, & ideo dicebat Princeps, Et caue ne trahas materias malas ad intestina, & sequatur excoriatio, & sic patiatur postmodum utrunque, cholicā scilicet & excoriationem. Posset etiā addi, quòd calefacit & ita exiccat pituitā

16. tertij tra
sta. 4. ca. 1.

in ipsis intestinis existentem. Propterea videmus, quòd Galenus dat hieram ad detergendum, & colloquintidã ac talia. Si dicas, quòd aufert punctiõnem in intestinis, respondeo quòd intelligitur & est verũ de illa, quæ oritur ex flava bile quãquam nec hoc omnino sit tutũ. Sed in podagra & chiragra est illius nocumentum manifestum: eo quòd aperit vias, & sua subtilitate ac caliditate cum siccitate iũcta humores facit penetrare: & hoc iã est declaratum superius. Et si dicas, quòd habet virtutem astringentem, respondeo, quòd verum est, sed non meritò iuncturarum, quia est res omnino leuis, & etiam quia virtus eius, non perducitur ad iuncturas: & ideo est omnino inutile respectu earum. Quòd verò noceat temperaturis siccis, patet, cum sit calidum & siccum in secundo. Ideo etiam noxium est febricitantibus, tum maximè vbi est suspicio heceticæ: & propter vim astringentem adducit tabem, tum quia est tardæ operationis in educendo. Omne enim medicamentum calidum & siccum vim habens astringentem consumit corpus nimis.

*Mesue ca.
proprio.*

CONSILIUM est igitur, vt non exhibeatur vllõ modo, vbi est suspicio transitus ad heceticam, non podagrosi, non in hydrope, asclicite vel tympanite: non in cholica nisi facta ex bile pura.

Quid ægris & sanis consulunt, vt super plumam dormiant. Cap. LXXXV.

OCTVAGESIMVS QVINTVS abusus est, cùm consulunt vt sani ac ægri super plumam dormiant. Olim in lectulis ex frondibus, quos stibades, aut phyllada etiam vocabant, dormiebant, vt Atheneus & in Philoctete author est Sophocles. Galenus lectulorum & si meminerit, non videtur eius compositionem declarasse. Martialis tamen hoc docuisse videtur cùm dixit,

Lassus Amyclea poteris requiescere pluma.

Et Iuuenalis:

Pensilibus plumis.

Sed tamen cùm spina dorfi, tum tenes ac arteria magna & vena eodem loco iaceant in dorso, lapis gignitur frequens, accenditurque corpus, & humores ebulliunt: assuetis verò sic, nullum est in senectute imbecillitati præsidium. His verò qui febre laborant, maior caloris æstus superadditur, & ideo pluma nõ parùm nocet.

CONSVLO igitur, vt qui calido sunt temperamento, & qui lithiasi laborant, & qui imbecilli ceruice, & qui febre detinentur, dum sunt iuuenes, à pluma semper abstineant: dum vero senescunt, modicè vtantur, febrientes nunquam. In hoc tamen debent excusari medici, quia antiqui de hoc parùm locuti sunt, cùm tamè res esset necessaria; & forsan, quòd

in sanis non præparatis ad lapidem, longa cō-
suetudo vincit vtilitatem strati salubrioris.

3. ad Al-
masore 24.

Est autem calidissimum omnium pluma rum
anserina subtilis præsertim, post lana, inde cot-
tum, post sericum, inde linum cum palea. Ego
autem serico in lino contento vtor: cum ta-
men ille damnet in vestimentis hæc, quæ ca-
lescunt, videntur & idem iudicium de plu-
ma facere.

Quid sal & acetaria ab agris remouent.

Cap. LXXXVI.

aphor. 38

OCTVAGESIMVS SEXTVS abusus est
in sale & acetariis, quæ ab agrorum ma-
ximè febricentium cibis amouent, cog-
nuntque inspidos illos cibos sumere siccita-
tem & caliditatem satis damnantes: adeo sem-
per, dum in rebus nullius momenti student,
aberrant. Nam clarum est, quod parum dete-
rior cibus aut potus melioribus quidem, sed
minus suauibus est præferendus. Hoc vel solo,
si sal non arbitrantur venenum, laborantibus
tamen maximè cibi tædio affectis illud in ci-
bis addere debent. At forsitan dices, quod vi-
ctus humidus febricitantibus omnibus con-
fert: & si intelligatur de tali virtute, non sub-
stantia, vt multi volunt, non tamen mica sa-
lis siccum cibum efficere poterit. Nō tamen
vtaris plurimo, ne te dicas læsum cōsilio meo,
iudicio etiam ægri. Sed minus adhibe, quàm

fanitatis tempore. Nam calida & sicca temperies præter naturam cibum amat frigidum & humidum. Salis etiam natura resistit putredini. Declarant autem Galenus & Rasis tria illius iuamenta, crassa colliquare attenuareque, cibi rædium auferre, & appetendi excitare vim, tum putredini resistere. Mouent & alium salsa, vt Galenus secundo de alimentis docet. Acetaria verò adhuc vtiliora videntur sale. Acetum enim appetendi vim excitar, putredini resistit, diuidit tenaces humores, obstructions aperit. Iam verò declarauimus, quòd antiqui dabant cum cibo concoquentia seu, vt verius dicam, præparantia. Galenus verò dabat lactucas non solum, sed attriplex, maluam, blitum, lapatium; cum verò daret oximel, aceti non meminit. Sed & in quartana cura salsa dabat & sinapium. Nunc verò nihil audent, & tamen nimis plerunque. Olei tamen modicum acetariis addes, quia in febribus leuiter accenditur. Ergo & sal cibis addendum, & his acetariis vtendum. Habent olera, vt parùm putriant, vt plerunque humida frigida sint, & appetendi vim excitent.

3. de alimēt.

4. 3. ad

Alimēt. 17.

1. ad Glan-

co. 9. & 10.

Quòd vinum in exhibitione ligni indi coquunt.

Cap. LXXXVII.

CTYAGESIMVSSEPTIMVS ERROR
 Est, cum in cura morbi gallici lignum cum
 vino coquunt. Hic error ad aliam perti-

net à nobis scriptam tractationem. Sed tamē quia & multa alia vino incoqui per errorem possent, non ignorandum est, quam qualitatē vinum feruendo acquirat.

4. de simpl. med. cap. 14

12. de re rust. ca. 26.

ca. 16. & 17.

Cum igitur vinum leuem habet substantiam, ab igne corrumpitur & acescit, vt Galenus author est. Cum verò potens, si coctum non sit, igne perficitur: vt mustum, ex quo defrutum, & sapa ac vina, quæ non acescunt, vt apud Columellam. Quæcunque autem vina iam sunt perfecta, proprium amittunt calorem accedente igne. Acescunt igitur vina & sicciora fiunt, vt etiam posterius declarabat Galenus. Quare vina, quæ coquantur, infirmiora frigidioraque & sicciora euadunt. Contrahere verò illa calorem acsitium, etiam ostendit argentum viuum, quod igne elaboratur. Quamobrem corrumpi vinum hac de causa necessarium est. Corripitur etiam alia sibi & oleo communi tantum: nam quod diximus, etiam melli conuenit: quoniam quò facillimè exuritur, in igneam transit qualitatem, cum iuxta ignem apponitur. Non enim aliter inflammari posset proprius admoto igne, nisi sensim ad ignis naturam, cum prope fuerit, accederet. Ac vinum ardere cuius potest esse conspicuum. Quare vinum, cum coquitur, corrumpitur: atque sic iecur ipsum exurit.

CONSULTIVS igitur fuerit, aquæ hæc incoquere, partem vino infundere atque miscere,

scere, non solum in his, verum etiam aliis. Quod si cogamur, ut in oleo, aquae partem adiciemus.

Quod expurgantia medicamenta ex diversorum purgantium natura conficiunt.

Cap. LXXXVIII.

OCTVAGESIMVS OCTAVVS abusus est, cum incerti quid agant, omnia simul miscet composita simpliciâque diversarum facultatum: diaphiniconem seu compositum medicamentum ex palmae fructibus: diacatholiconem, siliquam indam, syrupum rosatum laxans, rhabarbarum, agaricum, taliâque sine sensu, sine ratione. Nec mihi secus facere videntur, quam Iudæus quidam apud Philip-pum vicecomitem morem trahens. Laborabat aulicus ulcere cruris malo: hunc medici, ut saepe accidit, sanare non solum nequibant, sed in deterius agebant periculum. Tunc Iudæus principi inquit, Si illum mihi tradideris, ô Dux, spero firmiter me eum curaturum. Subrisit ille, tum demum, si eum suspicias curandum, cum nihil ex arte medica scias, quid tandem acturus es, inquit? At Iudæus, emplastrum ex faeno illi superimponam: quod fieri vix possit, ut cum ex tot herbis faenum constet, ne illa sit praesens, quae morbum hunc curare perfecte possit. O quot Iudæi illius exemplum imitantur! etiam in grauioribus morbis: habentque hoc pro Galeni librorum studio. Sed

H. C A R D.

K

num aduertunt primò, quòd in multis medicamentis multa sunt incommoda : commodū verò vix vnū est. Deinde, quòd Galenus ipse, quem in ore tantum habent, hoc nusquam agit, vt multa medicamenta misceat, nisi temporis beneficio iuncta in vnum coalescant, vt in catapotiiis plerisque & hiera ac talibus. Est etiam præceptum commune, ne medicamenta purgantia non longa compositione edomita misceamus. Nam vnum celeriter soluet, & aliud tardè. Nec video causam fermentandè hieras ac catapotia, si misceri possunt medicamenta diuersorum generum. Nec hoc facit quin, vt inquit Mesue, non incoquamus scamonem syrupo, gratia exempli, rosato : quia virtus illa non habet subiectum distinctum à syrupo : & ideo non fiūt operationes diuersæ, sed sola vis syrapi augetur. Nec aliud puto voluisse Galenū, cum dixit se scripturū in libro de compositione purgatiū medicamentorū causam, cur desierit vtī catapotiiis Quinti.

*1. de med. se
cund. locos
cap. 2.*

QUARE dico, quòd vbi opus fuerit, debemus expurgare quæ noxia sunt, vel vno tantū medicamento simplici emendato, vel catapotiiis aut hieris fermentatis, vel medicamentis, quæ virtutem quasi similem habent.

*Quòd raro & oscitanter administrationem
exercent anatomicam. Cap. LXXXIX.*

OCTVAGESIMVS NONVS abusus prauus & noxius originem præbens multis

aliis, est, cum vix semel vident hominis viscera: nec etiam curant animalium aliorum videre. Sed in hoc sententiam meam dicam audacter. Non mihi viderur belluarum anatomia multum utilis, imò nec parum forsitan. Adeo euariant membra hominis etiam ab illius simillima simia. Solùm videntur mihi hæ dissectiones in tribus vtilis. Primò in videndo operationem: vt si velimus videre quomodo musculus à latere, erigendo se brachium extendat. Secundò pro viuentium experientia: secare enim hominem vt illius interiora membra inspicias, inhumanum profus est, & anthropophago dignum opus. Tertio, pro his, qui nunquam viderunt, introducendis. Nam confusa doctrina sensitiua paratum facit ac docilem ad exquisitam capeffendam. Cæterum si diligenter tractanda res est, plurimum membra hominis à reliquis animalibus discrepant, situ, forma, substantia, numero, magnitudine. Vt autem in quibus euariat, breuiter colligam, magis necessaria hinc subnectere libet. Nec te moueat Galeni autoritas: naturæ & oculis credendum est, non Galeno: atque ob id Galenus non tam iustè à Vessalio damnatur, quàm negligentiam vestram reprehendo, ô medici. Hæc igitur sic se habent, quæ vel à Galeno sunt prætermissa, vel in quibus homo à reliquis differt animalibus. In iuncturis omnibus cartilaginem quandam habet, cui

K ij

ligamenta inhaerent, aliam longè ab ea, quæ
olisi obducitur. In utero cornua nulla sunt ve-
rè, sed quædam prominentiæ tantùm à lateri-
bus extuberantes, quæ vasa excipiunt semina-
ria: cum tamen hæc in bobus seu vaccis appa-
reât. Nullus etiam est lobus in pulmone, qui
cauæ subiaceat, cùm quatuor tantum habeat:
in canibus tamen adest. Nec vllum monocu-
lum effatu dignum, sed vestigium tantùm, exile
breuèque, ac inane: cùm in suis magnum
sit ac plerunque plenum. Inuolucrum etiam
cordis dextro latere & mucrone ipso septo
transuerso adnascitur: cùm in canibus non pa-
rùm alterum ab altero distet. Iecur etiam ca-
nibus & suis diuisum in lobos: homini ne-
quaquam, sed tantùm in ambitu paululùm
excauatur. In vertebra septem habet proces-
sus, cùm simia nouem: caret enim homo his,
qui deorsum inflectuntur duobus postremis,
cùm duos tantùm tales habeat, simia quatuor.
Ventriculus etiam sinistra elatior est, quàm
dextra, cùm illis septum attingat dextra iecur:
& magis sinistra posterius exporrigitur, ac ca-
uitatem ibi habet. Vnde debilibus ibi cõcu-
titur, dum obequirit. At de pyloro, quòd in
suprema illius parte sit, quòdque glâdes duas
carneas habeat, iam diximus aliàs. In omētum
quoque venæ deductæ omnes ex porta, ex ca-
ua nulla defertur: cùm tamen oppositum Ga-
lenus censuerit: atque ideo nec ex sanguine

cauz ventriculi fundus nutritur, cum nullum ex ea truncum is suscipiat : Sed nec ventriculi os seu gula seu stomachus septum transuersum cum arteria magna vno & eodem loco terebrat : sed qua perforat stomachus illud, pars abscedit ad anteriora, non obscuro intervallo. Sub cutis vero pinguedine super vetris octo musculos, membrana carnea coextenditur: quæ non ex musculorum contextitur fibris, cum cõmunis sit vniuerso corpori. Hæc Mirach Arabes vocant, quandoque ea voce omnia quæ illi superimponuntur cum musculis intelligentes. Nexum verum illum mirabilem in cerebro boum inuentum, neutiquam est in homine cõspicere, rem adeo famosam. Aberrat etiam Galenus in motu capitis ad latera super vertebram atlaticam cum vel momento ab illa nequeat abscedere. Sed neque bene sentit, cum per olfactus instrumenta, pituitam excerni putat. Nam & si vtrunque à cornibus ventriculorum inferioribus originẽ ducat, loco tamen abundè differunt. Neque etiam anteriores à postremis distinguuntur ac mediis, sed vtrunque vnus ab anteriore parte ad posteriorem extenditur. Quot verò in neruis differentia? quot in musculis? quot in ossibus? longum nimis sit, præcipuè quæ ad interna membra pertinent, si cõcta dicere voluero. Sed non est hoc præsentis instituti: in sexto enim libro contradicentium medicorũ

hæc docuimus, atque alia omnia quæ ad dissectionem pertinent.

Nunc verò satis sit monuisse, debere medicos singulis annis corpora hominum dissecare, qui ex morbo in xenobiiis mortem opperunt. Nec in illis cum difficulter hoc fiat, absolutam totius querere dissectionem, sed membri propriè, quod morbo affectum creditur, in laterali morbo pectoris: in coli dolore intestinorum: in phthoe tabèque pulmonum: duo enim potius sunt quàm vnus. Nam & hoc addendum in narratione ipsa fuerat, in febribus cordis ac iecoris, in attonito morbo cerebrum cum corde, in ascite renes, omentum, iecur, peritoneon. Nanque alia sunt vt principia, alia autem ex morbo oblæduntur: In arcuato fel & sima seu caua iecoris: in mala concoctione ventriculus: at in doloribus satis manifesta est ratio, dicente Hippocrate, quòd vbi dolor, ibi est morbus.

Quòd laserpitij succum ignorant: præcipuis verò carent auxiliis. Cap. xc.

NONAGESIMVS abusus est, cum laserpitium ignorant succumque eius: hic ab aliis succus Cyrenaicus vocatur. Iam verò sæpe dixi me vnus tantum pro exemplo solere mentionem facere: cum alia innumera simili lapsu reprehendere velim. Igitur opus cyrenaicus, qui & laser, à Dioscoride his notis de-

lib. 3. ca. 85.

scribitur. Odorem myrrhæ habet, color quasi subrufus, optimusque qui translucidus. Nota verò plantæ est, quòd caulis ferulæ, folia apij, semen latum. Theophrastus verò asserit folium suave, fructum verò illius & mollem & acrem, semen autem vt attriplicis foliatum latumque. Radix eius ad magnitudinem cubiti ascendit, extuberatque suprema parte: totaque vis huius in radice fermè est. Manditur autem recens recisa radix ex aceto: color autem folij aureus est: succus acris, excipitur autem sic. Radices inciduntur ac soli exponuntur: nam qui defluit liquor, siccatur à feruore solis: cum farina excipitur quatiturque ac sic seruatur. Excipitur & ex caule alius non adeo probatus: nihil autem antiquis adeo familiare ac in vsu: & meritò, vt docebimus, Silphium plantam eius Græci vocabant. Inquit autem in quarto libro, Cyrenensis regio plurimum affert laserpitium odoréque suauissimum. Refert verò inter odorantes plantas illud: nec pigebit referre, quanquam obiter, quæ ille scripserit de eius ortu miraculo similia. Refert enim in Africa, imbre crasso ac piceo, syluam enatam laserpitij ante Cyrenem cõditam annis septem: iucundum in cibus odore suo eius succum esse refert, non solùm Theophrastus, sed & Plinius. Quin & qui scripsit de honesta voluptate, quamuis iunior, illud miscet omnibus eduliis, quæ odore vult nobis com-

lib. 6. ca. 18.
de causis plã
ta. & lib. 7
de hist. c. 2.
& li. 1. c. 11.
& lib. 6. c. 3
& li. 9. c. 1.
& 6. de caus
sis 6 17. ca. 3.
de hist. lib.
etiã eodẽ ca.
6. de causis
plãta. ca. 5.

mendare. Tanta verò illi vis inest, Dioscori-
de authore, vt in ore contentus succus toto
corpore, breui quendam sudoris imaginem
effundat. Quò fit vt minimè obscuræ aut me-
diocres illius vires esse possint. Cæterùm præ-
ter id, quòd pecora persanat & expurgat, iu-
cundùmque carniùm illarum odorem efficit:
ad hominis vsum septem præbet auxilia præ-
stantissima. Primum quidem, quod à Theo-
phrasto enarratur, concoquēdi: atque in hoc
prætereo quanta medicamentorum inopia la-
boremus: hoc autem singulare etiam est. Nūc
autem de vera concoctione sermonem ha-
beo, non autē de præparatione: inde in mor-
bis præcipuè frigidis & in sanis utilis, innatū
enim calorem fouet. Inde præcipua ei secun-
da laus. Nam cibos iucundos odore efficit ac
gustu, alioquin toti corpori salutaris. Tum ve-
rò & tertia illi gratia est in repellendis vene-
nis, vt Dioscorides enarrat, quo nil potest esse
vtilius in quotidiano præsertim vsum. Non so-
lùm autem in his causis confert, sed & in ex-
tremis venenis, vt carnis rabidi morfu, itém-
que spontaneis carbunculis anthracibúsque.
Quartum vsum in pectoris, collumellæque
vitiis affert, quibus quisque fermè laborat: at-
que eo ego sæpe vtor. Vocem autem lenit to-
tūque parti, quæ spiritum continet, non leuè
præbet vtilitatem. Commendatur & quinto
in omnibus cutis affectibus, qui colorem vi-

tiant, nec solum in his, sed etiam clarius, can-
crenis, ac verrucis, omnibusque, quæ vitio fri-
gidioris humoris externas partes affligunt.
Sexta laus est in febrium rigoribus, ac couul-
sis rigentibusque. vltima est in dentium dolo-
ribus, ac etiam erosionibus. Habet & præter
hæc alia plura, sed nõ adeo præcipua, vt quòd
arcuatos curet, ac colorem optimum efficiat,
vt pro fuce mulieribus constet. Tanta vis vni
rei est, quam nec à pluribus expeteremus: &
tamen cum nihil dissimile habeat, notissima
excidit res in morbis salutatis, vsu iucunda,
sanis utilis. Quid igitur in aliis sperandum est?
Haud dubium est nunc Belzoi vocari succum
Cyrenaicum: nunc solis pigmentariis in vsu
est. Plantam, qui ex India veniunt, eisdem no-
tis efferunt, quibus silphium descriptum est.
Idem odor, idem sapor, idem vsus: ad eadem
enim præstat, ad quæ ille antiquorum. Habet
& quædam propria, quorû haud interest me-
minisse, cum nec autoritate consent, nec
retulisse ex vsu fuerit. Simili incuria negligunt
omnia medicamenta morbis propria: atque
si habent, talia habent, quæ melius sit non ha-
bere. Vbi enim Titimali vsus in asclite? vbi
theriaca vera, pluribus morbis ac validis si-
mul propria? Quis audet elleboro attam pur-
gare bilem? sed purgant, imò exagitant. Vbi
ad vetriculum humidum, chærefolium, quod
mihi præsentis anno commodum inueni? ad

deiectionem appetentiæ cibi, menta, ad imbecillitatem verò absinthiū. Vbi parietariæ vsus ad lapidem, nisi exterius conterendum? Vbi bubonion seu inguinalis herba ad tumores? Vbi auxilium concoquens? Nam quæ habent, præparant, haud concoquunt: vix vnum habent salutare, ac præcipuum auxilium, in galli-
ca lue. At nos his contradixisse aliàs videmur:

*Abusu. 13.
& lib. pro-
pria.*

abusu. 88.

sed in his quæ expurgant tantùm, cum emendata non sunt. Sed huic etiam è directo iam repugnauimus: non hercle, nam non omnia omnibus misceri debent. Nunquam tamen simplicia optima sunt: quæ etiam non purgât, rarò noxa carent. Ob id tutius aliis emendantur: at propria tamen non ignorasse expediet. Sic ex vitio vitium oritur, cum ratione exercitationis ignoramus. Esse autè propria vniuscuiusque morbi auxilia, ià ostensum est, atque efficacissima, de quibus Galenus scripturum se librum pollicetur. Sed non quæ ab antiquis tradita sunt, solùm oportet inspicere, verùm quæ experimento respondent. Tantùm verò tribuerunt veteres experientiæ, vt etiam amuleta inter strenua auxilia collocarint. Sic Iaspidem viridem Galenus in ventriculi affectibus, Alexander & Aetius in aliis alia atque alia permulta scripsere.

OPTIMUM igitur est post lenitiones, præparaciones, coctiones, purgationes, ac talia, præcipuū in vnoquoque morbi genere habe-

re auxilium, vt de podagra & phthoe diximus.

Quòd loco sectionis ac cauterij, escharoticis exemplis vtuntur. Cap. XCI.

NONAGESIMVS PRIMVS abusus est, cum in sectionibus ac cauteriis administrandis ob ignorantiam musculorum, venarum, ac arteriarum escharoticis medicamentis (potentialia vocant illi cauteria, vel ruptoria) administrant. Peccant autem multis modis: primò, quia diutius hominem torquent augentes febrem & vigiliis, vnde quandoque in hecticam hac ex causa transeunt. Interim etià aliquando sanies intra penetrat, fitque morbus insanabilis: nã operatio hæc non nisi tardè perficitur, vt aliquando etiam diem quartum aut quintum attingat. Hoc autem dicebat Al-bucasis, horum tarditatem incusans. Tertium incommodum est, quòd loco salutaris impressionis, quæ ab igne fit, venenosa qualitas iniungitur. Fiunt enim hæc medicamenta aliquando ex cantharidibus: quanquam leniora sint, quàm vt profundius penetrent: quandoque verò ex calce ac capitello. Fiunt & ex præcipitato: est autem hoc genus argenti viui iam igne extincti, inde æreo vase tandiu confricato, donec rubescat: omnia autem hæc venena sunt. Dicebat autem Princeps, Iuuamenta cauterij quatuor sunt, prohibere vlcus ne serpat,

quarta primi cap. 29.

sanguinem constringere, materiam corruptam finire & frigidam malam qualitatem tollere: quanquam & in calida non parum iuuet, si Albucafi credimus. Horum nullum inest auxiliorum escharotico medicamento. Ideo dicebat bene Gentilis ibi exponens, quod quando Auicenna dixerat (Melius est ut cum medicamento tollatur caro corrupta, quam cum ferro in malis vlcibus, ob periculum musculorum, ne laedantur, vel ob arterias aut venas) intelligendum esse hoc comparando escharotica solum incisioni, non autem cauterio ex igne. Paulus in libro sexto innumeras commemorat operationes, quae vel igne aut ferro administrantur: paucula in septimo emplastra ad ruptum abscessum, ut ex fermento, & smilion, quod robustissimum ex eo genere est. Adde quod membra aliqua omnino id genus medicamento non sustinent, ut de oculis dicebat, quanquam adhibeat palpebris. Sunt & genera morborum, quae escharotica abhorrent: irritantur enim non parum, ut carcinoma: ideo cauterio curabat Paulus. Sed obiiciunt aetatem ac sexum: tum verò quod crusta ipsa ex medicamento diutius inhaeret, quam si igne obducatur, tum quod ubi incerta est meta magnitudinis abscessus, tutius negotium medicamento, quam igne peragitur, tum etiam quod in cancerosis vlcibus, ubi carcinoma exquisitum non est, ferrum non tutò agit: cauterium

*quarta primi
cap. 27.*

*lib. 6. ca. 9.
cap. 45.*

*lib. 6. ca. 9.
cap. 45.*

autem sanas etiam partes afficit. Indicio esse emplastra excogitata, aliàs nullius futuri usus.

S E D hæc parum ad rem. Nam quod ad ætatem & sexum pertinet, occultè plerunque peragitur, celeriusq; absolvitur dolore, quàm metuere discat. At verò cauteria hæc, quæ adeo in usu sunt aliis in cruribus, aliis autem in brachiis nunc, antiquo tempore vix ea nota fuisse existimo: & signum huius etiam est, quòd Rinaldus in suis parabolis & Nicolaus Florentinus, qui diffusius hæc tractarunt materiam, nullius antiquorum meminerint, qui dixerit locum eum, qui cauterio sit vexatus, apertum tenendum esse, permittendumque ut sanies fluat. Nihil tamen crebrius his temporibus conspici licet, quàm ramicosos hos miseros monachos ob clamorem assiduum, & cauteriis perpetuis obligatos ob medicorum imperitiam. Philosophus in problematibus inquit, Quæ sub alis & iuxta inguina erumpunt in abscessus, medicamento rumpenda sunt: qui autem lati sunt abscessus alibi, igne, acuti ferro. Censet sub alis & iuxta inguina periculum ex ferro accedere: cauterium autem & sectionem ex ære fieri consulit potius, quàm ex ferro, quòd celerius sanescant, quæ vruntur pertundunturque.

D I X E R I M igitur in carcinomate ac talibus, quæ acuto constant humore, explodendum esse usum escharoticorum. In omnibus

*lib. 7. sum.
cap. 19.*

*par. prima
problem. 34
& 63. &
35.*

etiam nondum ulceratis locis opus esse ferro vel ære igne, tum etiam in membris nobilibus: in fistulis quoque seu malignis ac difficulter sanabilibus similibus: in omnibus etiam febrientibus, in omnibus debilibus, in omnibus macilentis, in his quibus opus est celeritate, in locis propinquis membris principalibus, seu ubi fluxus humorum timeatur, ignis aut æris usus est necessarius: emplastrum autem fugiendum. Memini vidisse nobilem virum, qui cum nihil mali pateretur, dum ædema curare nituntur, ob inscitiam emplastro escharotico in incurabilem sinum, egregios nostros huius temporis medicos chirurgos ac etiam physicos cõmuni sententia traduxisse.

Quod sæpius in febrium sine balnea præmittunt.

Cap. XCII.

NONAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cum balnea in febrium sine præmittunt. Videntur autem non minus peccare ex hoc præpostero ordine, quàm cum adhibent ante coctionem, vt superius diximus. Est autem febris proprium tria facere: membra ad siccam & calidam intemperiem traducere: corpus arefacere: & cutim condensare, cum ob siccitatem cutis trahatur immodicè. At verò balneum hæc omnia appositissimè soluit. Nam cutim rarefacit, humectat corpus, atque infrigidat, & impinguat. Febribus

Abusu. 53.

ephemeris conuenite ob hæc creditur, conuenit & hecticis. Verùm in putridis necessariò spirituum inflammatio ac diurnæ febris modus quidam necessariò copulatur: de quo haud sine causa mihi in libro contradictoris dicendum fuit. Nunc hercle satis erit, si ostēderimus id esse ex antiquorum omnium sententia, quod ab omnibus negligitur.

I G I T V R in decimo artis curatiuæ, dum ad curam eius laborantis vocatus esset, qui ex inedia fermè perierat, die decimo quarto eū lauit, ac rursus decimo sexto: sed & hoc stante etiam febre. Inquit enim, Cùm diei decimi tertij accessionem faciliè tolerare vidissem. At num in diaria febre vna lauatione contenti erimus, aut expectabimus solutionem? cùm ter lauaret, octauo artis curatiuæ, iuuenem in die. Er rursus sub sine inquit: Iam & alium sic curauimus mitantem, quomodo frictione, & vnica lauatione multorum dierum inæqualitatem dissoluerimus. Ac rursus: Non semel aut bis lauare aut ter, verùm sæpius quàm possumus: in primo statim die ad vesperam eos, qui diaria febre laborarunt, tum magis in secundo ac etiam in tertio lauasse ægros. At verò in putridis, vt ad rem dubiam illis, non exploratam quorundam more traducam sermonem, iam mihi est insistendū. Nemo enim tam absurdus est medicus seu Arabs, seu Græcus, seu etiam Latinus, qui ephemeris balneo

non curet: quanquam & illud hi nostri *Æscu-*
lapij negligant, vt omni conatu, quantum in
illis est, consilio ex parois magnos, inde erro-
re ex illis rursus morbos letales reddant. Ga-
lenus igitur (postquam nisi Galenum hi sciūt,
nullique alij credunt, quin etiam Galenistas se
se vltro vocant, habeantque) in nono artis
curatiuæ, cū iuuenem sanguinea laborātem
febre, sectione venæ vsque ad animi defectio-
nem curasset, etiam sudore superueniente, in
tertio nihilo minus hominem lauit, ab eo cō-
putando, quo sanguinem detraxerat.

cap. 4.

cap. 10.

AT quid opus est tot exemplis? Ex decimo
eiusdem, sententia totius rei colligatur. In-
quit enim, Rationabilius fuerit nec in princi-
pio febrium aut incremento homines lauisse.
Quippe tunc densata ac coarctata non solum
est cutis, sed etiam, quæ sub illa est, caro. At
in febris inclinatione, vel incipiente vel pro-
cedente, vel etiam amplius progressa, & nos
sæpe, & alij quidam medici multis agris bal-
neum adhibentes, non parum frequenter cō-
tulimus. Inde post pauca subiicit. Itaque ex
omnibus, quæ de balneis retulimus, vna sum-
ma colligitur. Euacuari per ipsum si quidem,
quicquid in corpore humidum aut fuligino-
sum fuerit: consistuntque per ipsum in natu-
tali symmetria tum caro ipsa, tum cutis, soli-
darumque partium ariditas corrigitur: & ca-
lor ille non modò qui ex lauacro accessit, sed
etiam

etiam qui prius affuerat ex frigida lauatione summouetur.

A T ne aliquid præmittam, in hecticis si quid est præsidij relictum, in hoc vno vel solum consistit auxilio. Sed rursus ad putridas febres orationem ipsam deflectamus. Hic idem in 11. libro inquit, Itaque eos cum fiducia lauamus in balneo, aut medicamentis raram cutem facientibus vtimur, aut vinum vel aquam frigidam damus, vbi concoctorum humorum signa apparuerint. Aëtius etiam libro 5. dum de cura agit putridarum in generali per res non naturales, balneum, concoctione apparente in omnibus conuenire existimat febribus. Idem in sequentibus etiam consulit, dum peculiariter de ardentibus tractat. Quinimo & frigida usum quandoque in his suadet. Nunc autem non est præsentis instituti ea commemorare, quæ aliorum errore possent nobis imputari. Idem Paulus dum putridarum febrium curam edocet: Omnes concoctam iam materiam reposcunt. Idem Alexander, quamuis solus ex Græcis materiam haud concoctam etiam lentam, aut crassam expurgare cõsulat, si modo molestè, contra omnium aliorum sententiam: nobiscum tamen & in tẽpore & in modo, hac vna in re consentit. Et Princeps in prima quarti sui libri frequenter exhibet, vt in cura Causonidis & tertiana puræ. Hoc autem non est omnino, in quo disputamus, quamuis

cap. 9.

cap. 76.

cap. 78.

lib. 2. ca. 18.

lib. 5. cap. 4.

in fine.

t. 2. cap. 38.

et 42.

cap. 16.

ca. 25.

cap. 10. folio

385. col. 4.

et 387. col.

3.

lib. 3. ca. 74.

cap. 6.

eius verba generalem balnei in febribus vtilitatem declarent. Hali etiam libro tertio cum tradidisset curam febris cōtinuæ, inquit: Postquam reliquerit eum febris, vtatur regimine conualescentium iam supra dicto. Dixerat autem hoc in primo libro, cum inquit: Et vtantur calefactione in media balnei domo cum aqua dulci temperata. Rasis etiam in decimo octauo continentium tum Galeni autoritate, tum sua inquit: Conualescens cum debilis fuerit, balneo cibus ac vino fouendus est. Refert autem hoc quibusdam in locis ex artis curatiuæ libris, tum verò melius ex arte medicinali in fine, vbi Galenus enumerās ea, per quæ reficitur conualescens, balnea connumerat. Atque si ea ad generalem virium recuperationē commendantur ex quocunque morbo debilitatis, quid in febribus, vbi vel maxima pars curæ hoc auxilio, vel etiam tota cura perficitur? Cornelius quoque Celsus libro tertio inquit, dum de febrium curatione in generali ageret. Vtile est etiā in balneum ducere: prius demittere in solium: post vngere: iterumque ad solium redire: multaque aqua fouere inguina. Dies me deficiet, si omnes in medium adducere voluero. Sed reclamabunt protinus insequendam consuetudinem: olim fuisse pauperibus ac diuitibus ex æquo balnea in vsu: nunc verò solis Germaniæ populis, atque his qui lupanar frequentant. Indicio est, quòd in

Italia Thermæ iuxta id sunt. At non meher-
 cle videntur Hippocratem aut Galenum vi-
 disse, qui libro de victus regimine inquit: *3. textu. &*
 Quamuis balnei vsus paucis consuetus sit, ni- *comen. 44.*
 hil minus ægrotantes ad ipsum deducendi
 sunt, quàm fieri potest commodissimè. At nõ
 solùm in febribus, sed etiam in peripneumo- *tex. & c. 5.*
 niis cæterisque morbis phlegmonem habenti-
 bus conuenire ibi docet: nec non qualiter &
 quomodo concocta sit quidem materia. Nam
 in ardenti febre, vbi sola bilis abundat, non
 viscida, nec crassa, nec cum phlegmone iuncta,
 etiam ante coctionem conuenit. sed hoc peri- *tex. & ca.*
 culosum. Docet inquam & Galenus non so- *vlt. ca. 62.*
 lùm balneum, sed & olei inunctionem tepi-
 dioris à balneo conuenire, eisdem, quibus etiã
 ipsa lauatio, caufis.

Q V A M O B R E M hæc vna sit regula. In om-
 nibus ephemeris ac heceticis balneum semper
 conuenit. Quòd autem de balneo dico, idem
 de olei inunctione consulo. In putridis autem
 in quibus neque phlegmon, nec humor adest
 crassus, aut glutinosus, aut obstructio, aut ni-
 mia repletio, fueritque ardès febris, balneum
 etiam conuenit ante coctionem. In cæteris, si
 materia peccans fuerit calida, concocta mate-
 ria, manente etiam febre, seu phlegmone ad-
 fit seu non, adhuc conuenit. Et rursus in om-
 nibus verè conualescentibus seu ex febre ab-

L ij

humore calido, seu frigido, seu etiã cum phlegmone, seu etiam à morbo non febrili.

Quòd in capitis & superiorum membrorum percussionibus ac vulneribus, non purgant validis medicamentis.

Cap. XCIII.

NONAGESIMVSTERTIYS abusus est, cum in capitis ac superiorũ partium vulneribus ac percussionibus inualidis purgant medicamentis hominem, beatam cassiam exhibentes. Cur ego illos grandes medicos non accusem, ad omne genus erroris armatos vt ægros perimant. Erat spes in febris saltem, quas quotidie tractant, eos aliquid scire: sed quot modis, quàmque perniciosè in illis aberrant, iam in præcedentibus ostendi, vt si vel consultò vellent delinquere, vix hanc attingerent metam. Quanquam non pauci consultò aberrant, vt morbos in diuitibus procrastinent: inde transit consilium in vsum ac naturam. Dum verò ratiõra tractant, nihil omnino norunt. Appello autem rara vertiginè, attonitum morbum, sybillum, vulnera ac phlegmones, hydropem, vrinæ fluxum, quem frigidis ad perniciem curant, alioquin facilè cessurum medicamentis. Semel enim Diabetes in Italia à Matthæo Ferrario pro miraculo visa est, bis à Galeno in calidioribus etiam regionibus, cum frequentissimus sit vri-

nã fluxus, ille morbus acutus ac perniciosus,
 hic leuis & diurnus. Sed cùm de hoc aliàs
 dixerim, ad rem ab initio propositam reuer-
 tor. Periculum est in vulneribus his ne phleg-
 mone excitetur: atque id maximũ igitur vt di-
 uertamus materiam, quã id facere potest ac
 expurgemus. Videtur autem vna ratio hæc
 atq; turgentis materiã, in qua secundo regim.
 acut. purgat Hippocr. cum phlegmonem mi- *tex. 10.*
 natur. Nec video salutaris auxilium. At cur-
 curbitulas apponunt non expurgato corpore
 non solùm in his, sed incipientibus quibusli-
 bet morbis, angina, animi deliquio, percussio-
 nibus, terroribus, capitis dolore, cum hoc pro-
 hibeat. Galenus in libello huic tractationi di- *cap. 3.*
 cato. Vnde subiicit, Vbi magis conuenire vi-
 deatur, in cerebri phlegmone fluente materia
 non conuenire, nisi prius expurgato corpore,
 sedatãque fluxione. Igitur huius erroris causa
 est ex alio transitus, cùm soleant tonsores in
 vulneribus adhibere, cùm ex errore in errorẽ
 migrent. Sed denuo ad rem reuertar: predixi
 enim futurum, vt rem aggrediar infinitam, si
 singula, in quibus grauissimẽ peccant medici,
 per capita tractare voluero. In genere igitur
 mihi dicendum est, vt paucissimis veritatis
 amatoribus, cuius ego pertinaci defensione
 totus fermẽ periclitatus sum, tũque gratuitõ
 suscepi inimicitias, satisfaciam. Sed me huius
 ppositi haud piger, nec solùm in ipsa summã

L iij

capio voluptatē, sed etiam in sensu huius pertinacissimæ voluntatis. Ergo quòd in vulneribus hīc medicamento valido vtendum sit, ratione ipsa ostēdi. Scio quàm multa hīc atque alibi obiici possint tum in aliis : sed iam sapius illos, ad libros contradicentium medicorum reieci. Neque enim in tam absoluto ac breui, quale hoc est, opere, talia possunt declarari. Quamobrem ad authoritates me conuertam. Non enim ignoro, non turgere hīc materiam dicturos: imò turget, cū præ dolore ad vulneris locum raptim deferatur. nec coctio vlla expectanda, cū febris non adsit, nec præparatio materiæ, cū alioquin corpus ductum sanum esset, nec motus ille medicamenti, agitare illam meritò dici potest, cū iam absque eo illa in motu sit, ac rursus ad contrarium eius loci, ad quem cum periculo defertur, reuellat & euacuet. Ætius namque libro decimoquarto docet, in vulneribus neruorum si corpus sit plenum prauis humoribus, medicamento vtendum esse. Et hoc intellexit Princeps, cū dixit de genu loquens: Et vt festines in illius apostematibus, vulneribus, ac vlceribus, cum sectione venæ & purgatione. Sed quid clarius Hippocratis sententia ex libro de vlceribus quarto de morbis curandis scripta? Inquit enim, Purgatio per aluum plurimis vlcerum prodest. Præterea vulneribus, quæ in capite sunt accepta: item

cap. 27.

quarta prima. 3. c. 1

cap. 6.

quæ in ventre & articulis : ad hæc his , quibus
 olsi caries impendent : præterea quæ suuntur,
 & que exeduntur, & herpetibus , & reliquis,
 quæ vlcera diuturna reddunt : etiam quæcun-
 que deliganda sunt , per aluum purgâda sunt :
 in omni etiam vlcere , cui erysipelas superue-
 nit , purgari oportet corpus , qua parte vlceri
 maximè conducit , seu per superna , seu per in-
 ferna conueniat . Igitur cum morbus magnus
 tribus modis euadat , potissimè autem vulnus,
 inquit Galenus , seu ob membri læsi nobilita-
 tem , vt cum in pectore , capite , ventrèque ac-
 ceptum est : seu ob prauam loci conditionem ,
 vt in cubito , genu , capitibusque musculorum :
 seu ob magnitudinem affectus , vt cum sutura
 vel ligatura indiget , in his omnibus purgatio-
 ne corpus indiget . Quod autem per purgatio-
 nem non intelligat lenitionem , sed validam
 humorum deiectionem apparet cuicumque ,
 qui citra affectum , Hippocratis requirat con-
 suetudinem ac verba . Nam neque mediocri-
 bus purgare solebat , nec leuibus . In erysipela-
 te etiâ optimè purgari debere corpus docet .

*Quod in pectoris morbis conantur medicamenta
 expurgantia exhibere . Cap. XCIIII.*

NONAGESIMVS QVARTVS abusus
 est , cum in pectoris morbis materiã ex-
 purgare conantur . Adeo mala quædam

L iij

illis etiam fortuna, aut genius quidam infestus exagitat, cum ubi debent, non agunt: ubi non conuenit agere, conantur. Dictum est autem de hoc in primo contradicentium medicorum, dum de agarici virtute tractaremus. Illud solum nunc nos decet adiciere, Galenum in septimo de compositione medicamentorum nullum tale scripsisse, sed omnia eiusmodi medicamenta ad tria traducit genera: lenia, acra & media. Verum quisquam forsitan, nec immerito, dubitabit, quoniam pacto catapotia ad sanguinis reiectionem, gratia exempli, ex charixeno conferre poterunt, si nihil eorumque descendit. Respondeo vim illorum (nam nunc eccligmata pratermitto) per venas deferri in pulmonem. Dico autem ramos venae arterialis, quae sanguinem defert ex corde, ac arteria venalis. Ergo si in asperam vitium incidat, parum necessario haec prodesse manifestum est. Rursus, quia ex pulmone in cor vnus tantum est aditus, ex corde in pulmone geminus, licet longe facilius medicamenta ad pulmonem transferre, quam in cor ex pulmone materiam delinquentem. At vero ubi etiam traducta sit, necessarium est, ut in sinistrum cordis ventriculum penetret per illius substantiam, quia caua non excipitur. At in medicamentis non necessarium est ut hoc fiat, sed venae arteriali via lata patet. Accedit, quod ubi etiam pus penetrauerit, in renes deflectitur

cap. 1.

cap. 17.

per magnam arteriam, non ad iecur. His quatuor causis medicamento vis per iecur ad pulmonem facilius accedit, quam ex pulmone ad iecur sanies: quibus quinta addatur, hinc opus esse sola virtute, illic autem etiam substantia ipsa, quæ expurganda est.

Quod potum inter cibos administrant.

Cap. XCV.

NONAGESIMVS QVINTVS error in institutione est consuetudinis. Plures cum sint, vnius solum meminisse decet. Nam reliquas innumeras sic introduxerunt, ut cum relinquant, in ægritudinē incidat: cum amplecteris, vix cum illa bene habeas. Etenim cum vera ratio ostendat & antiquorum auctoritas, primò cibum totum esse sumendum, vltimò autem bibendum, cum cibus concoctus iam è ventriculo defertur, quidam medici obliti diuturnæ consuetudinis istud præceptum feruare conati, mortui sunt, alioquin validi existentes. Igitur pessimum est consuetudinem permutare: optimum melioribus assuescere: prauis verò mediocre. Sed quod diximus, iam exequamur. Galenus igitur septimo artis curati. hæc habet: Sed enim si quo athletæ vsu tenentur, conualescentes instituerimus, bonum erit: scilicet ut à cæna non bibant, antequam cibus concoctus fuerit. Nam si biberint, innatant cibi, cum ventriculus ob

ca. 6. ante finem.

interpositum humorem illos non contingat. Verùm si sitiant, tantum indulgendum, quantum ad sitis molestiam leuandã sufficit. Postca verò quàm concoxerint, abundè bibere finantur. Nã celerrimè si ita faciant, cibus ipse per corpus distribuitur. Cõciliator existimat, primò eos sumpsisse liquidiores cibos, qui sic instituuntur: sed hoc haud verũ est. Imò de his loquitur, qui iã solidioribus vtuntur, reliqueruntque lac, iura, ptisanã: aliter consiliũ in solos conualescentes contorqueret. Ad id minimè conuenit, cùm iam athletas, & generalem vtilitatem addat huic præcepto. Habemus & aliorum placita, qui cum his consentiunt. Nam Rasis quarto ad Almanforem: Nõ bibat aquam ieiunus, nec super mensam, sed postquam superiora alleuiata fuerint, tunc affatim bibat de aqua vel vino. Eandem sententiam fermè habet Princeps & Haliabbas. Scio Celsum Romanam narrasse consuetudinem, vt non solùm potum inter cibum sumerent, sed & frigida potu clauderent. Itaque hoc nõ minus, quàm vt pueros ante septimum annum litteris tradant, nocet: nec Conciliator rectè sentit, qui scopos instituendæ simul ac seruandæ consuetudinis miscuit.

E R G O infans vt ab lactari cõperit, sumat ex iuribus mollia confecta pulmenta, ouorũque vitella, abstinẽatque à carnibus. Post sensim ad duriora traducatur, cùmque his assue-

differentia
118.

cap. 5.

tertia primi
doc. 2. ca. 8.
post prio.
1 prac. ca. 7.
lib. 1. cap. 2.
in fine.

uerit, ab hora concoctionis, aquamumat, septennisque magistro lenissimo ad literarū studia primū tradatur, iuxta Pauli atque Aetij sententiam.

lib. 1. ca. 14.
lib. 4. c. 29.

Quod ptisanæ vsum prætermiserunt, tum maximè secundum propriam rationem.

Cap. XCVI.

NONAGESIMVSSEXTVS error est, in quo ptisanæ vsum prætermissum docemus. Incliti enim medici de minimis quibuscunque ad ipsos non pertinentibus solliciti, hanc tantam rem obliuioni tradunt. Sufficiant autem laudes, à Galeno huic tractationi dicato in libello descriptæ. Est enim humida, frigida, lenis, detergens, facilis concoctionis, boni alimenti, tum mediocis in nutriendo, subtilis, non turbans, non flatuosa, iucunda. His vndecim conditionibus aliis præstat edulii. Porro quæ ex his sequuntur, vt quòd sitim sedet, quòdque ventrem leniat, sputa coadiuet, corruptos humores mixtione emendet sua, nolim hic enarrare. Nam nimis longum esset. Peccatur igitur cū eam reliquerint: grauius peccant, qui illam ex hordei conficiunt farina. Nam vt prior facile concoquitur lenisque est, ac detergit: sic hæc grauat, obstruit, sistit, atque ob id etiā flatum gignit, ac sitim. Solent enim, quæcunque difficulter concoquuntur, vt labores, sitim generare. At verò tertio errant, sed minus his, qui nec ex

1. de alimēt.
cap. 5.

quo hordeo, aut qua ex aqua illa conficiatur, curant: sed aquam esse putant, siue hoc ex grano aquaue, aut meliore componatur. Simili incuria cum quotidie per hæc duo transeant, panem decoctum exhibent: at præstat lotum conficere iuxta Galeni sententiam. At nec intelligent si eis modum explicauero, nedum ut sciant, quid sit panis lotus. Memini autem me scripsisse toto decennio neminem mihi ex febre Mediolani periisse: at illud mirum magis, cum tanta horum inscitia, qui tunc eam artem exercent, ac dolis incuriaque quemquam seruari.

Quod in attoniti morbi cura seu apoplexia non vno modo peccant. Cap. XCVII.

lib. 5. ca. 22.

differentia
128.

NONAGESIMVS SEPTIMVS abusus est in morbi attoniti cura: qui adeo est multiplex, ut me cogitantem fatiget. Primum equidem diuina Hali in sua practica verba non animaduertunt. Inquit ille, Si facies rubea aut liuida vel viridis fuerit ac plena, sanguinem ex remotis mitte: sin autem facies non huiusmodi fuerit, agrum dimitte naturæ ad horas usque septuaginta duas. Quæ verba nec Conciliator intelligit, nec alij curant, nec si legant (tanta est huius seculi calamitas) quid sibi voluerit, intelligent. Igitur in his non agendo, quæ præcipiuntur, in aliis, quæ non debent, agendo, certa pernicietas accersitur. Ætius &

Paulus sanguinem in omnibus mittunt : nec
inter se tamen cōueniunt, magis præceps stul-
tiúsque Pauli consilium, vt qui parum ratio-
nibus fideret. Aberrat vterque Galeni malè
intellecta sententia, sed hic locus non est. Re-
ctè dicebat equidem Princeps, Et scias, quòd
apoplexia, ac resolutio neruorum, cerebri vias
claudunt, vt medicinæ nihil ex delinquente
materia educere queant. Itaque illud primò
animaduertere decet, cùm longam narrationē
in contradictore de hoc fecerimus. Nam nul-
la magis in cura hærent aut dissident medici,
quàm in hac. Si morbus est omnino letalis,
nihil agendum prorsus. Est autem letalis, qui
vel à febre, vel cum febre superuenit : ac lon-
gè eo deterior, quàm in his, qui vt mortui, sta-
tim ab initio iacēt. Quòd si interceptam vim
sentiendi existimant, quorsum cruciatus ad-
mouentur? nisi vt aliquid vel perperam agere
videantur: ostendunt autē tunc solùm hi, qua-
lis animus, qualéque sit eorum officium. Sin
autem febris superuenit, quæ ob suffocatio-
nem accidit, immedicabilem morbū reddit.
Frigent autem horum manus, sed pulsus tamē
est frequens, cæteris salutaris. Sed hoc ode-
runt, nihil facere, maluntque ipsis carnificibus
perire hominem, quàm sine illorum opera ser-
uari. Porrò quæ capiti admouentur, non parū
ab initio nocent. Calida enim hæc, vltra quòd
ad locum materiam trahunt, etiam si mitesce-

*lib. 6. ca. 27.**lib. 3. ca. 18.**1. apher. 23.**prima terij**trac. 5. ca. 14.**in fine.*

ret morbus, cerebro adeo concusso, mortem inferrent. Sed nec à cibis temperare possunt, timentes astâtium infamiam: & si nihil (quid modò profuturum) exquisita inedia præstantius sit. Adde asinorum oua tribuentium præconium. Hos enim loris cedere deceret. Expectas vt quid agendum sit, subiiciam: non agâ hîc: est iam id scriptum. Si breuibus dixero, acutabunt verba mea, & ignorantia vnâ suam.

Quòd in hydropse ascite, secundo ventrem, aberrant. Cap. XC VIII.

NONAGESIMVS OCTAVVS error est, cum in quibusdam libris legissent medici (in ascite peritoneum esse secandum, vt aqua laborantis effluat) illi extemplo pulchram rem inuenisse existimantes, quotquot in manus veniunt, dissecât, nec vllus vnquam sanatur. Id illi conspicati ac stupidi admirantur, tandèmq; frustra id auxiliij inuētum credunt: adeo sine mente sunt, qui etiam sine pudore fuerant. At nesciunt, primò eos, qui ex duro tumore iccoris in id morbi incidunt, nunquam posse sanari, vt inquit Galenus, tum verò si incidant, vitiato iecore ex aquæ diuturna mora nullam relinqui salutis spem. Sed & si educatur, cãdenti ferro minus læditur æger, vt Haliabbas testatur: quanquam & Gal. incisionem consuluerit. Sed nullus euidentius, quàm Serapio hîc, qui consulit, vt nō nisi fir-

7. *pract. c. 27*

ma virtute vitis hoc auxiliij afferatur. Caterù aliquos sanatos refert: cùm ab incisione purgantibus medicamentis & exercitio vterentur. Celsus etiam, vbi iuuenes sint, hoc consulti, & Paulus, *παράλυτον* id auxiliij genus vocat. Aliud est autem, in quo aberrant stupidi: Nam cùm Ætius libro decimo consuluisse, in aqua inter cutem super poplitem secunda crura, id illud vidi egregios medicos, in asclite facere, cùm solùm in leucophlegmaria (hypofarcam vocat Princeps) id conueniat, vt ille apertè testatur. Verùm ignorantia illos excusare debet, cuius causam veteres dederunt. Nam aqua intercus aliquando omne hydropis genus significat, dicente Paulo, quòd auxiliij genus in nulla alia specie aquæ intercutem conuenit, quàm in asclite. Propriè autem vt speciem significat, anasarcam ostendit. Anasarcae vt sectio supra talos conuenit & nulli alij, sic *παράλυτον* soli ascliti. Vide modò quàm perperam vtrunque in vtroque experiantur.

CONSULTVM igitur fuerit atque factu optimum in hydrope asclite (legunt alij ascite, magna ne dicam an improba sapientia) illico purgare aquam, nec differre. Nam vt moram traxit, etiam virtute constante, vitiat interna membra, mortemque affert necessariam. Si non prorsus cedit, experiate malagmata, omnia quidem intra quindecim dierum spatium. Sed & si hæc non profecerint, illico seca ven-

14. art. cur.
cap. 13.
lib. 4. ca. 7.
in fine.

lib. 3. ca. 28.

lib. 3. ca. 48.
in fine.

cap. 3.

trem & expurga medicamētis quotidie. Die verò, qua secas, nisi ad vesperam, cibi nihil prorsus dederis. Exerceas illum, moderatè tamen, ne vel febrem aut casum virtutis, aut sitim incurrat intolerandam, singulisque diebus eum sic regas: faciliè enim ac breui conualescet. Cave autem, ne vulnus refrigeretur, sed in calidissimo aère detegatur. Operiatur autem multis sed lenibus ac calidis panuis. Ergo vitiosa est sectio quæ tarda, quæ cum scyrrho iecoris, quæ sine medicamentis, auxilio & inedia & exercitationis. Vt verò hæc vitiosa, sic letale prætermisisse tanti morbi fermè vnicum auxilium.

*Quòd frustra timent lac & oua in febribus, curq;
abstinuerim à difficilioribus quæstio-
nibus. Cap. XCIX.*

lib. 2. & II.

NONAGESIMVS NONVS abusus est, cum lac & oua tanquam perniciofa in febribus putridis fugiunt. Nam lac & oua optimi esse alimenti in libris contradicentium medicorum planè docuimus: superius etiam, cum carnes damnaremus, ouorum ratio habita est. Nec omne lac omnibus conuenit febribus, sed solùm asininum: hecticis autem omne. Conuenit & liquata caro in solis fermè tertianis: quam nos superius, ab aliis febrium generibus, tum aliis morbis prohibuimus. Conueniet enim in exedentibus eadem ratione, qua à

qua à Galeno in tertianis conceditur. Absti- *1. ad Glas-*
 nui autem à singulorū pertractatione, ac etiā *co. cap. 9.*
 disputationibus difficilioribus, cum ea omnia
 alibi tradita à me sint. Hæc verò scripsi homi-
 num salutem præferens odio medicorum. Nā
 iustum est, vt in fontium vita inexplibili eorū
 auaritiæ anteferatur. Nos verò illos omnes
 auersari atque accusare par est, qui veritati,
 quam nos vnice amamus, hostes sunt, ac ini-
 mici.

M A N I F E S T V M verò ex his, cur alij qui-
 dem me refugerint: alij magis impiè damna-
 re conati sint: cum viderent larvata sepulchra
 propriam inscitiam, sceleramque nefandorū
 conscientiam, quibus impares melioribus ef-
 sent; ni falsis criminibus ac conspiratione
 principum populi proderent vitam.

*Quod scriptores horum temporum plus consulunt
 ornamento orationis, quam utilitati le-
 gentium. Cap. 10.*

C E N T E S I M V S hic error aduersus legen-
 tes scribentes ac medicos ipsos inscribi-
 tur. Nam vt ad legentes ipsos primò deueniā,
 non pudet illos in eadem causa tres aut qua-
 tuor opiniones diuersis temporibus tueri.
 Cum igitur veritas vna sit, certum est haerent
 tres saltem falsas esse, atque vnā tantū ve-
 ram: quandoque etiā contingit vt nulla.
 Sed quod optimum est pro illorum defensio-

H. CARD.

M

ne, concedatur. Clarum est igitur tribus annis falsa, vno anno vera illos docuisse discipulos suos. Quamobrem triplo plus damni, quam utilitatis attulerunt, perduntque sic principes pecunias suas, vt falsis præceptis discipuli imbuantur. At me non mentiri quisque intelliget, qui horum sophistarum scripta sub diuersis annis perlegerit. Est autem huius erroris causa quadruplex. Prima, quòd non tenentur amore veritatis, sed ambitionis & auaritiæ. At primum præceptum Galeni fuerat, vt diligenter super omnia veritatem, illi soli intenderent. Secunda est, ex ignorantia mathematicarum. Vnde Galenus iubebat (relinquo nunc Platonem & Aristotelem) vt mathematicis maximè studerent: quoniam, inquit, faciunt hominem cognoscere argumenta demonstratiua à probabilibus, & veritatem intelligere. Tertia causa est, ex ignorantia logica. Ideo præcipiebat Galenus ibi, vt methodum inquirendi veritatē discere vellent. Adiuuat hoc, quòd ex illa inani ac contentiosa Peripateticorum schola veniunt, in qua gloriæ ascribitur falsum tueri, & nihil firmi scire: sed solum nosse ad partes tanquam in declamatoriis argumentis dicere. Est ne hæc illius, quem tantum profitentur, Galeni mens consiliūue aut præceptum? Sed quarta est, quòd timent ne in posterum non habeant quid dicant, vulgaris iam illorū, vt solet scriptis, tan-

*lib. de constit.
artis medic.
cap. 7.*

inuentis

M . . . . .

ta pestis inuasit ob auariciam, ignorantiam & ambitionem. Quare antiquorum more, pueri primò mathematicis essent imbuendi: experimentum sumatur de puero mendace: is veridicus euadet hac disciplina imbutus: tantus est illarum disciplinarum cum veritate ipsa consensus. Philosophiam verò simplicem, non contentiosam amplectantur, meminerintque cum ad medicinæ sacra perueniunt, non nugas se tractare amplius, sed hominum vitam, incolumitatem atque fortunas. In posterum autem si consulere velint, alios medicinæ libros interpretentur. Sic nullo labore omnia noua videbuntur.

Ex hoc alius error processit. Nam assueti discipuli tot varietatibus, non medicinam, sed sophismata amplectuntur, & pro veritate ambiciosam contentionem. Nec cupiunt doceri, sed in disputationibus victores euadere: quasi de philosophorum chimeris, & non de humana salute sit certamen. Accedit huic maius incommodum, quòd à Peripateticis edocti vel nullam esse animam vel vnã, nihil à morte timentes, euadunt scelestissimi, vt optimos illos experiaris, id est minus malos, qui apertè philosophos, id est, hæreticos puros se esse faterentur. Quamobrè cum ita sit, nescio an plus commodi an incommodi mortalibus medicina afferat: cumque considero, quod indocti decuplo plures sint etiam mediocriter erudi-

M ij

tis, quodque eruditis tot vitia sunt, deinde de tot causæ aberrandi, etiam si cum fide tractent, denique quod etiam quandoque si non artem, fortuna tamen fallat artificem, & quod plures ab indoctis longè occiduntur alioquin victuri, quam morituri ab eruditis sententur: timeo, ne magno malo potius, quam bono, ut pleraque alia mala, mortalibus medicina accesserit. Nec tibi, quisquis es, nouum hoc videatur: Galeni hæc ad vnguè sententia fuit, dum de medicis loquitur in arte curandi. Ille quatuor aut sex seruabat magno labore egros in vno mense, cum cæteri viginti singulis diebus occiderent. Cur putas toties medicos à Romanis exploros? Cur tãdiu, quippe sexcentis annis, illis carere voluerunt? nisi quod præter superuacua impensa accedebat iactura populi. Nec existimes sponte admissos, sed cum veneficia, adulteria, furta ac cædes pro incuria & luxuria irruerunt. Quis non videt adhuc Turcicam gètem sine illis viuere, ac longè melius? Nunc nouiter cum irruerint, & inter eos spes est etiam illos aliis veneficiis dementatos cadere posse. Tot autem malis accedit, quod sub hac specie prauis ac sceleratis innumera committunt flagitia. Quot ego cognoui, qui adulteria perpetrarunt? cum sacris virginibus concubuerunt? atque alia etiam admiserunt deteriora, si quid tamen his sceleribus potest esse deterius. Vbi est is, qui factio-

sanctum Hippocratis in iurandum obseruet? Sed cum non artis hoc sit vitium, sed hominum, deceret principes, Senatus, ac magistratus, qui tam facile miserum quemque, ob furum duorum coronatorum suspendio puniunt, hos, qui delinquant tam grauius, acerrime castigare, eoque asperius, quanto flagitium occultius admitti potest. Quid enim cum in omnes, etiam in ipsos magistratos diligenter animaduertunt, cauiumque sit de dolo malo etiam in minimis, hac in sola arte, sub qua tot furta, rapinae, homicidia, incestus ac veneficia latent, adeo sunt negligentes? Admonentur à Catone, admonentur à Plinio, admonentur à Galeo. Non est hæc nostra, sed mortalium querela. Nã nobis penè satisfecit, qui potuit. Ergo & bonis incitamenta & præmia præponenda. Nec quisquam nisi patritia gente admittendus. Quo in præcepto Mediolani rectè consultum, nec nisi optimis moribus, tum etiã parentum. Nam quod ad artis nobilitatem atinet, superfluum est. Disputationes verò non in angulis, sed publicè: non semel, sed singulo triennio exercendæ. In disputationibus autè, quæ ad ægrotum curam instituuntur: & illud rectè constitutum est Mediolani, ne quisquã alius accedat. Ex hoc tam paruo semine, ni succurratur, magna tandem malorum seges exorietur.

VLTIMA à scriptoribus ipsis calamitas

M iij

adest. Confarciant alij ac quicquid in buccā venerit, in publicum edunt : magnis nominibus plebem (nā sic libet appellare hominum partem illorum studiosam) seducentes : sine philosophia, sine ratione, sine iudicio, deniq; etiam sine pudore, alius ab alio vel integras paginas, nec pudet etiam, ab antiquis sumunt. Arabes negligunt: nihil illi sciunt: solo Galeni nomine turgent: velut quidam, qui nec eum à calce salutavit, quotidie mihi de Galeno obgannit. O deus quem mihi mouet risum? Alij idem putant ornatè dicere, ac rectè & bene, volúntque res verbis, non verba rebus ancillari. Laude dignum existimo Pomponatium, quod & aliàs dixi, solitum dicere, si possemus etiam sine Latina lingua omnino disciplinas doceri, melius esse, quàm in ea temporis vel modici dispendium facere. Atque is mihi etiā sapere videtur, qui rudis linguarum ac barbarus, rectè tamen multa nobis tradidit, non solum in philosophia, sed & in arte medica. Denique quis illorum vel curam cum omnibus etiam Græcis perfectam edocebit, nisi in paucis ac diurno tempore? Studebimus ne Galenum, cùm attonitus morbus agnoscendus est, ac medicandus? Ætius non cum Galeno consentit, plurium placitis subscribens, velut Archigenis, Ruffi, Adamantis sophistæ, Critonis, quorum sententia partim à Galeno oppugnantur, partim illi repugnât. Denique nec

id, quod tentant, assequuntur. Nam sexcenta in vnoquoque libro eorum non Latina verba inuenire liceat, bruta, humiditas, ac talia: dumque his student euitandis, philosophiæ operâ non dant, sine qua impossibile est vel mediocriter eruditum esse medicum. Sed inconstantiam etiam illorum expende. Scribunt, rescribunt, exponunt, vertunt cōuersa, ad omnem libellum apologiam extemporaneam excudunt. Inde vide illorum etiam, qui vertunt diligentiam: ex vna disce omnes illorum solertias. Nolunt verbum reddere verbo: quod, quàm vtile sit in his (non enim poëtæ hîc sumus) aliàs disputabimus. Nûc verò vel sic simplicium medicamentorum tabulam, vt iacer, depromunt, cum præstaret Latinè redita, Latino ordine collocari.

SIC QVÆ laudetur Deus, quòd medicina, quæ per Gentilem, Iacobum & Hugonem ad instans redacta fuit, nunc per nostros scriptores ad grammaticam, & medicamentorû simplicium inexpugnabilem contentionem, trutinamque verborum vnus viri quasi Dei, ratione relicta, miserabiliter hoc tanto studio nunc peruenit.

INNVMERA sunt & alia, quæ non iniuria his adnumerari possent. Verùm hæc pauca pro nunc delibasse sufficiat, quia grauiora videbantur, tantumque inualuerunt, vt minima pars sanæ doctrinæ, optimisque experimentis

relicta sit. Misereor autem mortaliū, qui in summis periculis minus sapiunt, quam qui a flu, fluctuante mari, in cimba vehuntur. Nā cum etiam ignauo ac tūdi nauæ vsque ad maximum vitæ discrimen, omnibus expositis fortunis plus credant, quā sibi ipsis ægri, & qui eis assistent, medicorum sapientiam floccifaciūt, nec illorum ad vnguem omnino decreta obseruant, plus etiam in eius electione falluntur, cum vel loquaciorem medicum, aut ambitiosorem, aut seniozem, aut eum qui plures numerat clientelas, aut promptiorem, aut magis præcipitem, aut magis familiarem, aut moribus comptiorem, aut verbis bladiorem, aut vestibis ornatiorem, aut eum, qui potentium limina terit, reliquis præferunt, cum studium assiduū, doctrinam copiosam, exactā diligentiam, naturæ iudicium acre, vera pronostica, & optimos successus anteponez deberent. His enim sex rationibus, qui sit perfectus medicus, deprehendi potest. Nam hæc non alicuius iniuria, sed ad humani generis vtilitatem scripta sunt. Nam cunctos hos abusus vigere ægri, ministri, tonsores, pharmacopolaque testantur.

HIERONYMI

H. CARDANI
MEDIOLANENSIS
MEDICI, DE METHO-
DO MEDENDI,

Sectio secunda.

*In qua de simplicium medicamentorum Nocuentis
agitur, & eorum vsus ad amussim enucleatur.*

PARISIIS,

In Ædibus Rouilij via Iacobæa, sub
signo Concordiæ.

Cum priuilegio Regis.

AMBROSIO CAVE-

NAGO CAESAREO PRO-

tophyfico, Hieronymus

Carda. medicus

S. P. D.

LIBELLUM de medicinarum simplicium noxa editurus, nomini tuo dicandum censui: ut si quicquam deesset singulari tua doctrina suppleretur: sin minus auctoritas illi tueri posset. dignitatis enim & virtutis magnitudinem egregij ciues, ducisque nostri ac externi testantur. Nunc demum Caesaris priuilegium confirmauit, & ampliauit. Vale.

HIERONYMI CARDANI
 MEDIOLANENSIS MEDICI,
 De simplicium medicamentorum no-
 cumentis.

VITOS Ego vidi medicos de simplicium medicamentorum vsu gloriari, quod & facilius inueniti, ac inuenta parari, non minusque quibuslibet compositis pharmacis ad tollendos malos affectus virium habere possint. In qua sententia Scribonium Largum Claudij temporibus medicum celeberrimum scripsisse video, simplicia medicamenta prius esse narranda, quoniam compositis plerumque sint efficaciora. Octavianus etiam Horatianus Valentiniani imperatoris tempestate clarissimus physicus, & composita & remota remedia damnat, omnique ætati, morbo, occasione, in quacunque etiam prouincia, parata ex simplicibus auxilia egregia constanter affirmat. Plinius etiam paruo antea tempore vir insignis, ac quantum vllus alter in rebus eruditus, eadem scripserat, medicosque ex longinquis partibus & operosa & pretiosa vehi persuadentes, calumniis prosequitur: cum ex hor-

In epistola.

lib. 2. cap. 2.

lib. 24. cap. 1.

188 DE SIMPL. MEDICAMENT.
 to suo quisque remedia deprimere possit im-
 pensa nulla, labore modico: omnesque eius
 libri singularibus medicamentis etiam ab ipso
 probatis referti sunt. In eorum etiam confir-
 mationem & Celsum, & Dioscoridem, & Ga-
 lenum, maximè in simplicium medicamentorum
 libris, Auenzoar, & Serapionem, Auer-
 roim, Principem, Rasim, Mesuem, Haliabba-
 tem, innumeros etiã alios, tum antiquos, tum
 recentiores scripsisse video, ad singulos affe-
 ctus strenua ex singularibus medicamentis
 auxilia. Quinimo video presentes medicos
 (& hoc etiam ego aliquãdo expertus sum fe-
 liciter) in interioribus morbis, maximè autem
 ventriculi, cremotem camemilli per se admi-
 nistrare, protinùsque dolores sedari, quod &
 à Galeno scriptum iuuenio. Sæpe etiam pluri-
 mas simplicibus medicaminibus vidi sanari
 diuturnas ægrotudines, quæ longo tempore
 frustra cum compositis pharmacis tæata fue-
 rant. Quod nemo sanè admirabitur, si in ape-
 riendi facultate solam gentianã expertus fue-
 rit: nec solùm in ea, sed in orthopnoicis &
 quartanis affectibus extemporaneas sanatio-
 nes videbit. Huius quoque opinionis Auer-
 rôis fuisse videtur, cum de rhabarbari natura
 differeret. Namque non solùm innoxium esse
 dixit, sed etiam aliarum medicinarum nocu-
 menta corrigere: cui etiam Mesue assentitur,
 & ratio. Nam cum plures partes in rhabar-

*Lib. exper-
 ment. ad li-
 teram.*

*5. col. get. r.
 proprio.*

1. 2. 3. 4. 5.

bato purgantes videre liceat (ventrem enim
 soluit, & obstructions aperit, & mēbra con-
 firmat, & sanguinem reprimat, in tantum vt
 hæmoptoicis assum, summum auxilium esse
 credatur) nil mirum, si per se sumptum inno-
 xium fuerit, cum multorum medicamentorū
 vires egregias in se contineat. Quod etiam ve-
 ritatis imaginem habet: consentaneum enim
 est, naturam in hoc opere arti non celsisse: nā
 non artem natura, sed naturam ars imitatur.
 Credendum igitur putant, medicinas sim-
 plices re ipsa esse compositas, non solumque
 simplicibus morbis, sed diuersis & pugnantibus
 exhibitas sanitatem restituere posse. Nu-
 per etiam ad hanc confirmandum heresim, cu-
 iusdā ligni Indici inuentio accessit, cuius lon-
 ga exhibitione per cremorem, non aliter me-
 lius elephantiasis quoddā genus curatur, quod
 vulgari nomine dicitur morbus gallicus. Infi-
 nita horum possem commemorare exempla,
 cum omnium medicorum libri his scateant
 remediis, sed omnia sub vna ratione constāt,
 vt non frustra sermo producendus sit. Capita
 igitur vniuersa eorum, quæ interius assumun-
 tur, tria sunt, cibus, medicina, venenum, quo-
 rum commistione sex membra generantur,
 ex quibus tria silentio digna sunt: nam de ci-
 bus nō est instituti propositi pertractare. Me-
 dicinas verò venenosas, ac ipsa venena nemō
 sanæ mentis, vel solo audito nomine, innoxia

*Mesue in
cura.*

*3. de tempe-
ramentis.*

190 DE SIMPL. MEDICAMENT.
 esse dixerit. Reliquum est igitur, vt de medi-
 cinis ipsis aut cibalibus, vel cibis medicinali-
 bus dicam. Est autem inter hæc differētia, quo-
 niam medicinalis cibus alit primò, & immu-
 tat: medicina cibalis, cùm immutauerit, in ali-
 mentum transit: medicina verò simplex ne-
 quaquam ab immutatione transfertur in ali-
 mentum. Igitur cùm cibi medicinalis paruum
 fuerit iuuamentum, non erit mihi de eo lon-
 gior sermo habēdus. Quòd si assiduitate quis
 iuuamen augere sperauerit, duplici obice im-
 pedietur. Primum, quoniam desunt prodēsse
 auxilia, cū opus est, quæ quotidie in vsu sunt,
 vt Plinius dicebat: quare Princeps iubet iuuan-
 tia etiam medicamina permutari. Alterū est,
 quòd si in modico vsu paruum damnum sen-
 tiatur, in plurimo magnū euenire necesse est:
 vel ipsa cōsuetudine omnino mitescere, quo-
 rum vnum propositi nostri metas ingreditur.
 Reliquum verò ad cibi rationem, de cuius na-
 tura dicere propositum non est, pertinere vi-
 deo. Igitur nobis tantum duo membra super-
 sunt, videlicet medicina simplex, & cibalis,
 quorum vtrunque diuiditur in laxantem, &
 eam quæ aluum non subducit. Primum qui-
 dem genus, medicamenti nomine, simpliciter
 appellabo: etsi non ignorem à pluribus hoc
 nomine tantum strenua laxantia debere intel-
 ligi: sed non est de nominibus litigandum, vbi
 res ipsa difficultatem non parit. Galeni hoc

*lib. 27. c. 13
 quarta pri-
 mi de cura
 in generali.*

hoc enim præceptum est. Alias verò medicinas, vel simplicium nomine, vel medicinæ, vel medicamenti cum adiectione intelligi volo.

2. de diff. febrium ca. 7. autoritate Platonis.

DICAMVS igitur primò de medicamentis in genere, demum de propriè vocatis: præmittentes illud, Omnem medicinam purgantem, & soluere & inueterascere: nam hoc non medicinæ ipsius, sed operationis vitium videtur. At medicinas nunc, nõ operationem ipsam reprobare propositum est: si quidem hoc non solùm simplicibus medicamentis, verùm etiam compositis commune foret.

tertia primi à Principe.

PRIMUM ergo à ratione, quæ plurimùm potest, sumamus exordium. Cunctarum medicinarum facultates ita sibi annectuntur, vt si prima culpa caruerit, secūda vitio detur, veluti quod robur addit, obstruit: contrà, quod aperit, robur minuit & laxat: suntque hæ vires semper æquales, Galeno teste: quantum enim constrictionis in medicina facultas augetur, tantum & roboris membro addit. Cùm igitur paria sint iuuamentis detriméta, tantum vnæqueque medicina nocebit, quantum & iuuabit. Hoc autem deterius erit, cùm non æqualiter intrinsecæ particulæ affectæ fuerit, quod rarissimè contingit. Plerunque enim hepar calidum, ventriculo frigido existente inuenitur. Quomodo igitur, si zinziber ventriculum calefaciet, hepar non vret? aut si oxiacanta feruorem iccoris mitigabit, ventriculo frigidita-

prima ratio

5. de simplicium medicamentorum facultate. secūda ratio

*Antidota-
ry cap. 5.*

tis intemperiem non augebit? At si cōposito
vtaris medicamine, vnaquæq; particula, quod
sibi conuenit, attrahere didicit, vt volebat Se-
rapio. Eo modo calida membra frigidas me-
dicinas, frigida calidas, ad temperandam natu-
ram sibi vendicant. Quòd si capparidis corticē
in misto medicamento lienosus deuoret, à
splene attrahitur, antequam in ventriculo ma-
gnam inferat noxam: quòd si ei absinthium
copulauerit, fiet, vt hoc in ventriculo moram
trahat, & non ad splenem deferatur. Qui ve-
rò capparidis simplicis vsu delectabitur (de cor-
tice loquor, nam fructus sale conditus mitior
est) & in iecore, & in ventriculo roboris noxā
patietur: acie enim est nimis medicamen, &
nimium aperiens. Scio quidem rationem hanc
ab Auerroë aliter interpretari: sed non mihi
curæ est opinioniones suas, cum aduersus medi-
cos in medicina disceptat, referre. Aliis enim
libris medicorum contradictiones descripsi-
mus. Sed iam, vnde digressi sumus, eo reuer-
tamur. Zoar vir & longa experientia & ani-
mi sincérité inter medicos non parua au-
thoritatis, censet nullum membrum princi-
pale, nec ventriculum ipsum absque astringen-
tibus ac aromaticis fore curandum. Quòd cum
ita sit, erunt omnes affectus, excepta immate-
riali debilitate, compositis medicinis curandi.
Nam primò materiam euacuare oportet, an-
tequam membrum confirmetur. Igitur appa-
ret,

*Tertia ratio
De cōseruā-
da sanitate.
iij. thesi.
trac. 15. c. 1.
& t. 13. &
alibi plures
& Auer-
rois.*

rer, medicamina composita in cunctis morbis esse necessaria. Nam vno duntaxat excepto, quod rarissimè accidit, morbo (cum illum etiam ob alias dictas, & dicendas rationes medicamine composito curari conueniat) ceteri omnes vel hac vnica ratione composita medicamenta reposcunt. In quam etiam sententiam expressa voce Princeps inuectus est, vt nec illud in his, quæ foris applicantur, præteriri maluerit. Sed iam aliam cõpõsitionis necessitatem, audi à Galeno sub cõpendio enumeratam. Sunt equidem medicamina morbis æquali contrarietate machinãda: hoc enim à Galeno sæpius reperitũ est. Cũ igitur singularia in gradu æqualia & morbo cõuenientia vix inuenire possibile fuerit, cui dubium est, medicinis vtendum esse compositis? Hoc autem magis, cũ quædam simplicia vni morbo ita conueniunt, vt in causam addant, veluti quosdam video medicorum, asclitem genere quodam caulis soldanellæ vocatæ materno sermone curantium. Quòd si simplex propinatur, non parum iecinori oberit: fatiũsque, puto, foret ista relinquere, cũ non desint auxilia in vtraque conditione salubria. Accedit huic causa alia: nam plerique aut ventriculo sunt imbecilli, vt os eius mordicationem sentiat, aliis renes, aliis hepar, aliis cor est inuolidum, aliis naufea velox, aliis minus soluitur aluus, aliis parum, aliis complices sunt affectus,

distat a dicitur

quarta primi.

Quarta ratio.

primo curageni ca. 3. 3. de temperamētis, & in technis, & 2 de simp medicamet. facultate c. 11

194 DE SIMPL. MEDICAMENT.
 quas omnes ob causas in cunctis affectibus
 composita oportet offerre auxilia.

prima ratio

DE his igitur generaliter satis dictum est.
 At nunc peculiari sermone laxantia medica-
 menta prosequamur : nam horum præcipuè
 vitiosa natura est, vnde Cornelius Celsus me-
 dicus antiquissimus, cui si Galenus non suc-
 cessisset, post Hippocratem palma medicina
 statuenda erat, dicebat, Omnem medicinam
 solutiua mali succi esse, & ventriculo inimi-
 cam. Cui non solum Serapio assentire vide-
 tur, sed rationem adiicere. Cùm enim non
 aliter alius subducatur, nisi prius ad ventricu-
 lum contractis humoribus demum expressis,
 necesse est ipsum & humorum qualitate, &
 motuum diuersitate, nõ parùm lædi, ac etiam
 temperamētum solui. Cuius etiam signa sunt,
 fastidium subsequens, antecedens plerunque
 nausea, malus sapor in ore, quem tandem ex-
 trema comitatur sitis, si rectè solutus fuerit,
 vt dicebat Hippocrates. Verùm etiam mihi
 in hac causa Galenum fauisse persuadeo, qui
 omnium laxantium innocentissimum affir-
 mauit serum, quod tamen & mellis & salis so-
 cietate correxit. At nec sic flatulenta vis om-
 nino deiicitur, vt cuilibet experiri licet. Quòd
 si innocentissimum medicamentum, non om-
 nino etiam emendatum vitio caret, quamuis
 exiguo, quid in aliis non æquè probatis me-
 dicamentis dicendum erit? Aut igitur Galenū

*In antidota
 vi cap. 10.*

*4. aphor. 19
 secunda ratio*

*3. de alimen-
 tis r. de lacte*

culpae, aut experimento diffidere, aut omne laxatium medicamen vitiosum fore fateri cogimur. Horum igitur trium præsertim tot rationibus famulantibus, minus absurdum est concedere, quod etiam quotidiana ostendit experientia: omne laxatium, nullo exempto, per se sumptum fore vitiosum. Debuerant hæc ipsa nobis facere fidem: sed ne quid promissæ inuestigationis prætermitti videretur, iterum à singulorum enarratione auxiliorum orationem exordiat, cum prius vnus meminero, non esse serum quasi medicinam, sed potius potum medicinale, cui ad diuisionem quadruplicem laxantium medicaminū à Mesue examinata fuga super sit. Existimet etiā quilibet secum, si in hoc, vt ita dicam, familiarissimo potu (nanque omnes lacte alimur in infantia) quoniam soluendi virtute præditum est, tantum noxæ contrahitur, quid in aliis sperandum sit, quæ non solum nobis aliena, sed ferè incognita, & gustu insuauis prædita sunt? Dicamus igitur de his primò, quæ vehementiora sunt, post de quibusdam quæ à recentioribus benedicta appellantur, quoniam verè soluendo minus cõturbant. In cæteris enim satis fuerit, camemilli & glizirizæ naturam explorasse.

In de consolatione medicinarum.

S C A M O N I O N in subducenda bile omnibus Mesue prætulit medicamentis, ventriculo autem pestilentissimum, & deleterij vim ha-

cap. propria.

bere Paulus Ægineta existimavit : cuius correctorium mirabolanos in suo capitulo, idem Mesue esse dixit.

lib. 7. ca. 4.

TITIMALLORVM speciebus omnibus aquam purgandi vis inest maxima, Rasi teste. At ea venena esse, vel à Galeno, vel à Principe sciat: ut etiam loca glabra perfectè reddantur lacte eorum. Aceti infusione, & citeniorū societate mitiora fiunt.

7. conti. c. 2.

fo. 157. col.

4.

LACTERIM simili vi, & esulam pollere manifestum est: verum maiore noxa, minore tamen utilitate, vix naturæ pluribus ingeniis conciliantur.

ELACTERII vim tum in hydrôpe, tum in pituita euacuanda Hippocrates celebravit, & Rasi: sanguinem tamen educit Principe teste, cuius correctio non vna est, dragaganto, tamen mitescit aliquatenus.

7. epidemia-
rū ubi supra
2. cano.

HERMODACTYLI iuncturis opitulatur, si quid aliud: attamen stomachum lædūt vehementer. Mesue raphano corrigit, Rasi opium & sacharū miscet, in catapotia format, rarum etiā esse creditur. Quod enim sub eius nomine administratur, adulterinum est.

12. cōst. ca. 1

PES corvinus ventriculum non ita lædit, & ad iuncturas ab Alexandro plurimum commendatur: innoxium magis est hermodactylo, ut etiam Princeps testatur. Ipsum tamen à nullis per se administratur, lædit enim interiora: quare aromatibus copulatur.

lib. 2. ca. de
cura podagra.

græ.

TURBITH phlegma educit grauiter: nomine ipso, noxia natura detegitur. Corrigitur zinzibere à Mesue. *cap. proprio.*

CARTAMVS seu cnicus ab Auetroe in phlegmate purgando indifferenter omnibus praepositur auxiliis. Cordumeno à Mesue corrigitur: non enim suum deest vitium, vt cuiunque natura progeniro. Cardamomum tamen pro cordumeno subiiciatur. *5. col. 42.*

COLLOCINTIDAM crasis lentisque humoribus, qui extra venas positi sunt, accommodatissimam esse fatetur. Auenzoar. Est tamen tantum eius intestinis nocumentum, vt adhuc de eius cōtritione, & Rasis, & Mesue, & Princeps disceptent. Ab Auenzoar amygdalis copulatur, à Særapione, dragaganto. *2. theisr. c. 6. 5. Antidota. 17 ca. 12.*

SARCOCOLLA subtili pituita educenda, optima est: educit & crassam à recentioribus saepe repetita. Erodit tamen vehementer & calefacit. Mirescit lactis per septem dies infusione, vt à Montagnana docetur. *In consiliis. In de simplis c. proprio & à Montagnana.*

VERATRVM ad purgandum atrabilem, & totum corpus inaniendum, item ad iuuentutem reparandam Mesue commendat. Hoc enim proprium ei inesse videtur. Veratrū tamen conturbat, & saepe conuulsionem efficit: propterea ab Auenzoar nenufare ob immodicam siccitatem corrigitur, vt sic etiam cordi propitius fiat. Nec hoc acopo præstantius inueniri posse arbitror, non solum veratri, sed *2. theisr. tra. 6. ca. 5.*

omnis medicamenti, quod in modica siccitate principalibus membris nocere natum sit.

lib. I. ca. 84

LAPIDEM Armenum Alexander in humore nigro educendo cunctis aliis præposuit: multiplici tamen lotura indiget. Nec tamen sic omni nocumento caret: cæruleus tamen lapis hoc in iuuando inferior, in nocendo, valentior inuenitur. Quidam etiam nullam ei vim inesse putant.

EPITHIMVM Serapio cunctis prætulit in educendo felle nigro. At tamen multiplici nocumento obest, præcipuè tamen his, quibus abundat flaua bilis. Corrigitur mirabolanis Indis.

POLIPODIVM inferius ipso est: nec tamen noxa vacat, extenuans corpora, subuertens ventriculum. Multa sanè huiusmodi nominare possem, & penè infinita, vt terbétinā, armoniacum, periclimenton, centaurium, peplum, ebulum, sambucum, squillam, aristolochiam, ciclamen, ireos, ben, semen, opoponacum, dracontium, brioniam, staphisagriam, nitrum, sparti semen, ginistæ flores & persicorum, catapuciam, album elleborum, alumen liquidum, assarum, serapinum, fella testudinum.

OPPORTVNIVS igitur fuerit ea, quæ in dubio versantur, contemplari, & quæ sine noxa ab aliquibus esse creduntur, qualia sunt aloes, agaricus, rhabarbarum, calsia fistula, mā-

na, fenne, viola, rosa, fumus terræ, tamarindi, mirabolani, absinthium, sticados, ius galli, eupatorium, psilij semen, lupulus, capillus veneris, aqua lactis. Aloem igitur declamant medicinam totum corpus purgantem ventriculo commodam: quinimo & sanitatem tueri credidit Mesue cum cibo sumptum. Hic quidem, vt puto, consilij proprii pœnas dedit. Nam in iuuenta extinctus est. Hoc autem quantum habeat detrimenti, considerandum est in vnaquaque particula: non enim in cunctis simplicibus hoc expedire puto, sed in his tantum dâna diligentius inquirenda sunt, quæ ab his tanquam innoxia proponuntur. Primò itaque de sapore eius ratio habenda est. Nâ, vt Princeps dicebat, etiam quòd ægritudinibus auxilium simplex opitulari posset, attamen fuit necessaria medicinarum permissio, ob saporis prauitatem. Si igitur in aliquibus hoc conuenit, aloem de horum numero esse necesse est. Hoc enim omnium medicamentorum cum collocintida in amaro obtinet principatum. Vnde recentiores exerta lingua iubent deuorari: non enim eius amaritudo sentitur. Sed videamus an vetriculo amicum sit. Dicebat Rasis aloem amicum vetriculo fore, non simpliciter intelligendum, sed ad reliqua purgantia collatione habita. Cunctis enim aliis est minus perniciosum. An autem omnibus conueniat, & quibus, Paulus paucis verbis pate-

*in canticis
6. 3. 6. 14.*

*Placavius
de simpl. 5.
c. 1. fol.
101. col. 3.
lib. 2. ca. 55.*

p. 50. 7. di

fecit, aloem tabem inducere professus, si calidis & siccis temperamentis exhibeatur, aut in longo usu, vel inculpato humoribus corpore: an autem conueniat cum cibo sumptum, in de cassia fistula sermone dicemus. Agaricus quanquam vix probatus inueniatur, nec tamen quantumcunque bonus noxa caret: hæret, nauscam mouet, viscera debilitat, vnde raro vel aliter quam in cremore, aut sali, vel oximeli commistus propinatur.

R H A B A R B A R V M calidum est & siccū immodicè: crassæ etiam substantiæ, vnde commodè squinanto & spicæ sociatur: leuis usus parum iuuat, multus vehementer exiccat. Itaque corporibus siccis non parum nocet per se sumptum. Solemus itaque passulis innoxii reddere: humores autem pituitosos per se excernere non valet. In omnibus igitur morbis copulari debet, nisi in humido corpore solabile oppresso, quod vix inueniri contingit. Igitur aut in cremore, aut aliis iunctum medicamentis, vel cum passulis plerūque exhibetur.

C A S S I A E fistulæ nullum per se usum credo. Nam si ante cibum plurimo tempore sumatur, in alimentum transit, Mesue & experientia docente. Sic autem perdicem nemo etiam parasitus ei nō anteposuerit. Vt aluum autem subducat, ante cibum, vel à cibo proximè deuoratur: hoc autem & in aloë & in cæteris medicinis fieri pessimū ducebat Paulus,

cū

cùm cruditatem maximam procuret, locòque concocti humoris educti crudus instauratur, nec sine virium detrimento, quod à ratione sumit initium. Nam non aliter subducitur aluus, quàm aperto piloro, atque ita mora in ventriculo non contracta incoctum alimentum transit in venas: extrema enim morula, quam cibus in ventriculo ad concoctionem contrahit, est horarum octo, vt dicebat Rasis. Non igitur hoc meo iudicio floccifaciendum erit incommodum, quo tamè deterius agitur, si more quorundam catapotia, & in ardorem febrilem, & in tabem membrorum addentia propinentur. Minore enim nocumento vitato, deterius introducitur.

*Secus tamè
in febris
& veneno-
sis medica-
mentis, vt 2
reg. acut. 12
5. cont. ca. 1.
fo. 104. colio
na quarta.
Et antepo-
nitur hora-
rum. 12. &
parum ante
horarum. 16.
eodè c. tamè.*

MANNA quidem antiquæ innocentiae memor nullum videtur sensibile inducere nocumētum. Verùm ego prunis magis, quàm medicinis assimilari puto. Eius tamen natura peruertitur, cùm in malam inciderit sedem, nec verè quid esset, Serapionem cognouisse credo, sermonis breuitate, & varietate.

ROSA s nemo simpliciter offerat. Ad lipothomiam enim vsque ducunt: aliquando ventriculum subuertunt. Aqua casei syrripus commistus propitius est.

VIOLAE vt minus habent vitium & vis astringentiæ, ita à nullo solæ exhibentur.

FVMITERRAE succus est in vsu ad mūdandum sanguinem, veruntamen ventriculo

H. C A R D.

○

202 DE SIMPL. MEDICAMENT.
inimicus est. Nam omnes succi præsertim hic
eum offendunt, quare ab eorum administra-
tione cauendum est: subuertunt, laborem præ-
stant, concoquendi vim minuunt, quod & si
Galenus inuentum sit, attamen experientia quis-
que doceri potest.

QVAE soluunt & dulcia sunt, emundant
sanguinem, ut manna, cassia, & thamarindi le-
niunt pectus, si alio sapore non inficiantur,
ut manna, & mel & cassia. Renibus omne
leue auxilium laxandi propitium est, ut violæ,
aqua lactis &c.

THAMARINDI stuporem dentibus in-
ferunt, ventriculo nocent.

MIRABOLANI rugas visceribus & ob-
structiones inferunt: quanquam in seruanda
iuuentute, non aliud sit melius medicamen-

QVA lactis leuis virtutis est, flatu indu-
cit, tardè operatur.

NEC ignoro horum minima fore nocua
menta ut rhabarbari, cassiæ, mannae, rosarum,
violarum, fumiterræ, feri: attamen si iuuamen
insigne procuraueris, multiplicata exhibi-
tione, vel multitudine, impossibile erit da-
na occultari.

SENE mundat sanguinem, & iuuentuti
seruandæ, & coloris bonitati manifestum præ-
stat iuuamentum, raroque utentem febre a-
cuta corripit videbis. Nihil minus stomacho
nocet, & rædium in operatione affert, capitis

dolorem aliquando mouet, nec iure gallinarū tollitur nocumentum ventriculis pituitosis: quidam iulep violato, cremorem temperabāt, minúsque molesta erat, videbatúrque insignis medicina.

ABSINTHIVM sanguinem à bile mundat: hoc enim eius proprium est, Serapione teste. Per se sumptum tamen & odiosum & inutile, ex succo etiam damnosum.

Antidotario ca. 12.

IVS galli nullo insigni iuuamento præditum video. Quòd si nitrosi plus habuerit, laxabit quidem, sed magis ventriculo oberit. Si verò iuuenis animalis, insipidus potus est: velut & pruna, cibus: verùm & si molliendo feces aluum fluxilem reddant hæc omnia, nõ tamen à ratione ptisanæ dissentiunt, nec de ventrem molliētibus dicere propositum est. Differunt enim hæc ab omnibus aliis vocatis medicamentis, quoniam non subito, sed plurimum post tempus liquidiores feces reddūt, nec cogunt alimentum incoctum descēdere: talia etiam sunt blitum, mercurialis, cerasa, oleū cum cibo sumptum, & plura huiusmodi.

STICADOS trisagonnæ & eupatorium absinthio plus sunt nociua, & minus in vsu. Has enim herbas solas propinātes neminem vidi. Frustra igitur de his sermo habēdus est.

LVPLVS quidem in mundando sanguinem plurimis fumo terræ anteponitur: nam humidus est, ille verò siccus. Humidas autem

O ij

& frigidas medicinas solutiuas incolumiores aliis credendum est, quoniam suæ operationis sunt moderatrices, & nocumentum tollunt. Verùm non est in lupulo à cibo virtus aliena: quotidie enim manditur, & per se sumptum nihil operatur.

P S I L I I mucilago infrigidat vehementer, sed parùm soluit.

C A P I L L V S veneris parui iuuamenti est in laxando. Noster nec in hoc nec in alio virtutem habere videtur, ita vt nemo hæc sola propinare audeat. Quòd si quis experientiæ causa tentauerit, medicinæ calumniam, & imperitiæ sibi inferri videbit.

4. simpl. medic. ca. 16.

N E C tamen Mesue autoritas in his multùm te moueat, qui aquam lactis, & pleraque alia sine detrimento esse credit. Nam experimento res aliter esse deprenditur: ita serum calidum & siccum, Galenus frigidum & humidum dixit, ille nullo cum damno, hic verius duplici nocumento. Itaque cõsultius fuerit de simplicium natura Dioscoridem, Orbasium, Galenum, Serapionem, Rasimque intueri, cùm etiam Principi duntaxat hac in parte modica fides sit tribuenda.

1. theistr. s. 13. c. 2.

I N T E R autem ea, quæ minimè ventrem soluunt, glycyriæ ratio habenda. Primò est suaui gustu, vnicum doloris ventriculi solamen, Zoar teste: renes purgat, sitim extinguit, temperamento proxima est gutturi, &

faucibus leniēdis præstantissima, famē tollit,
 vt dicebat Dioscorides, sed & ipsa multiplici *lib. 3. cap. 6.*
 ratione damnanda est. Namque primò veluti
 inuidente natura factum est, vt ab eradicatione
 paucissimis diebus seruari possit, ne noxā
 & cariem contrahat, qua nil in terrenis fructi-
 bus deterius censuit Cato lignis, radicibus,
 terra, lapidibus. Quid igitur tam præcoci se-
 nectæ statui de ea potest, in qua iuuentæ ini-
 tium marcidæ senectæ copulatur. At nec in
 pubertate innoxia est: tollit enim famem,
 Plinio dicente, *lib. 11. c. 54.* Soluunt famem butyrum, gly-
 cyriza, hippare: igitur nonne eam etiam, quæ
 opportuna est, tollet? Nam butyrum ex eo ge-
 nere est, quod etiam fastidium inducit: cuius
 ratio in promptu est. Nam quæ verè famem
 tollunt, nutriunt copiosè: at nulla radix im-
 pensè nutrit, Galenus citetur. Igitur non ex *2. de alimēt.*
 glycyriza fames rectè amputabitur, sed fasti-
 dium potius inducetur: non tamen par ratio
 fitis sedandæ fiet. Nam ea verè humidò eius
 succo mirescit. Aliud etiam succurrit nocu-
 mentum. Nam ea si lignosa edatur substantia,
 reclamabit Galenus neque alimentum, nec
 medicamen bonum esse posse: si verò succus,
 aut decoctum, vnum quidem obstruit, aliud
 autem minimæ virtutis: multos enim eo pro-
 potu perpetuo in podagra vsos fuisse vidi. Igi-
 tur non nisi ad faucium labores præstans erit,
 sed & in hoc ratio habenda est. Si enim man-

ditur, tantum abest à ventriculo viscus, ut nullo sit hoc modo sumpta pectori auxilio. Connumeratur enim inter causas incurabilis phthisis viarum longitudo, ut neque valida remedia per cibum potumue sumpta in causa pulmonis curandi sentiantur. Si verò masticeretur, plurimum persæpe humoris ad fauces contrahit, quàm vel soluat, aut cõcoquat. Quinimo medicorum commune præceptum est, eos, qui faucibus laborant, à masticatione abstinere debere. Patet igitur tantum in eccligmate sumendam, præsertim cum non multa in capite materia resederit, sed ad fauces acris, vel falsus humor descenderit, aut muscoli laringæ obriguerint. Hac enim in causa, Galeno docente, summum præsidium expertus sum eam esse inter simplicia.

CAMEMILLAM haud solam vnquam vidi foris exhiberi: parum enim ut nocet, ita minimum conducere solet. Extra oleum administratur: intus tamen cremorem eius, aliquando decoctum, nunquam succum vidi propinati. Tres insunt ei præcipuæ virtutes, doloris sedatio, maturatio & calefactio sine attractione manifesta: attamen attrahit occulta attractione. Tertium est, quòd confert omnibus visceribus sub peritoneo contentis: hoc tamè oleo eius præcipuum est. Itaque laudem hoc simplex obtinet inter omnia singularem. Verum nec omni noxa carere quicquã potest.

3. de simpli-
cibus c. 9.

Nam intus assumptum ventriculum deiicit & laxat: est etiam in potu abominabile, calefacit etiam cum subtilitate, ut augeat bilem &c.

OMNIVM igitur medicamentorum innocentius est serum, secundum manna, tertium rhabarbarum. Indiget serum præcipitatione & flatus discussione: manna robore solutionis. Est tamen & cibus: at rhabarbarum confirmatione & subtiliatione, ac caloris remissione. Inter alia autem simplicia liquiritia, & camemillo, nullum aut innocentius, aut plurius iuamentorum inuenies medicamen. Hæc igitur de his dicta sufficiant. Reliquum est, ut aliam rationem inducamus utilitatis: venia enim omnibus simplicibus nocendi data, vel occasione sublata, sunt tamen composita simplicibus præponenda, cum etiam æqualis fuerint virtutis: unde Auenzoar ipse, Medicina composita cum æqualis fortitudinis simplici comparata fuerit, fortius operatur, ac non solum in primis, sed & secundis ac tertiis virtutibus, cuius causam quinto colliget. Auerrois assignare nititur. Quod si ita est, quis sanè tam ^{cap. 57.} stupidae mentis fuerit, qui compositam medicinam simplici non prætulit? cum non solum innocentior, & suavior, sed ad tollendos morbos præstantior fuerit.

*1. theisf. tra-
cla. 10. c. 15.*

EXTREMAM igitur nobis superest partem diluendis obiectis impendere, ut citra discordiam & animi trepidationem propositæ con-

O iij

lib. 3. cap. 5.

clufioni acquiefcere poffimus . Illud fanè nos meminiffe operæpretium eft , cuius ab Horatiano moniti fueramus , fic commodum medicinæ officium impendendum , vt cùm fufceptam caufam curare ceperimus , alia non creetur . In hoc quidem aliquorum etiam nūc medicorum peccatum eft , antiquitus verò frequens & manifeflum . In quo quidem Catonem tantum infaniffe referunt , vt proprium filium cremore caulium occiderit . In hoc etiã peccato Plinium & Horatianum fui præcepti immemorem fuiiffe palàm eft , quãquam quartus ille liber ad Euporiftum potius fabellarũ , quàm medicamentorum videatur . Scriboniũ etiam Largum in hoc errore fuiiffe comperio . Nam longè distant valétiffimum medicamentum eſſe , vel innoxium . Primum ſimplici non deſſe palàm eft : ſecundum verò a deſſe impoſſibile . Igitur ſi non ſolùm rectè & validè , ſed & tutè , quod Galeni præceptum eſt , morbum curate volueris , vel ſimplicibus emédatis , vel compositis medicamentis cura procuranda eſt . Quòd enim ſimplicia ad curandos affectus validiſſima inueniri poſſint , concedo . Quòd innoxia , nequaquam . Itaque gentianæ uſum , vt mirabilem credo , ita ſolitarium non ſolùm inſuaue valde , ſed & noxium puto . Ligno Indico non parua iniuria ventriculi manet , vnde multos ſcio eo curatos ſecundum ventriculum ab elephantiaſi poſterius longè

14. ingenj.

deterius, quàm argenti viui inunctione habitos, maximè eos, quos secundum naturã prius frigida pituita exercebat. Eodem modo aquas thermarum, quoniam miscere non licet, non parua sequuntur nocumenta, vt quosdam hydrope occupatos earum potu viderim: cum tamen egregia sint iuuamenta, ab earum vsu abstinere non licet. Nemo sanè, quòd nocent, ignorat, verùm iuuamèti magnitudo vsui conciliat. Quamobrem sicut imperiti medici esset in necessariis causis, ob aliquod detrimentum, earum vsum effugere, ita imprudentis & male fortunati, in leuibus causis ipsas exhibere. Aquarum tamen Indici, ebeni, cinamomum adiicito: sic enim & velox operatio & fortior & mitior, & minus nocua erit. Nec tamen existimare conuenit, fortibus vnquam sanatos morbis his, qui nunquam affecti fuerint, pares esse. Sicut nec lignum, quod perse rectum natum est, ei qui multiplici flexione ad rectitudinem deductum est. Facit enim illa multiplex flexio, vt vires ac robur ligni, imò etiam compago ipsa aliquatenus soluantur. Tutius igitur fuerit à morborum inuasionem se custodire, etiam quòd certa sanitatis spes non desit, nec sanationis incommodum adnumeretur. Quarum verò de thermarum aquis experimur, ea sunt non absimilia his, quarum ex aquis simplicibus quotidie fiunt iuuamentis. Ex acutis enim febribus plurimos sanauit solo

210 DE SIMPL. MEDIC. NOCVM.
aquæ simplicis potu : non tamen negandum
ex interiore non pariter lædi, videturque hu-
ius necessarius vsus magis, quàm utilis. Rha-
barbari tamen recordatio, si Auerroi creditur,
plus omnibus medicamentis nobis negotium
indicit. Nam cùm multorum medicamentorum
vires egregias complectatur, non tamen
simplex medicamentū refert, sed compositū.
At quia non arte, sed natura compositum est,
ideo nec ipsum per se omnino innoxium est.
Deterius tamen nocumentum puto esse sicci-
tatem immodicam, cætera tolerari possunt, &
si non laudari, nec in hoc naturam quispiam
accuset. Nam cùm cottum & lanam, & feri-
cum nobis parauerit, non propter id venit ac-
cusanda, quòd non vestes ipsas formauerit.
Nam res ipsas nobis natura cōstituit, modum
nequaquam, naturæ que opus est medicamina
parare, artis verò ad vsum accommodare. Sic
liberalium Principum est dona populis con-
cedere, iustitiam administrare, non tamen ip-
sorum est singula cuique, sed magistratuum
distribuere. Non enim diuinitatis aut nobili-
tatis est argumentum singularium curam ge-
rere, sed summæ humanitatis, qualem in no-
stro Principe experimur. Hac enim virtute in
homine summæ autoritatis nil præstantius
inueniri potest.

FINIS.

H. CARDANI
MEDICI CELEBERRIMI,
 DE METHODO MEDENDI,
 Sectio tertia.

De admirandis curationibus, & prædictionibus morborum.

Prima Curatione de atra bile & lepra.

Nunc librum in Catalogum ceterorum non solum ob paruitatem ascribere neglexi, sed quod antea pars fuerit libri de libris propriis. Nunc postquam eam tractationem ab illa se iunxi, visum est, ut breuiter, quæ mihi in arte contigerunt mira, enarrarem: Galeni exemplo, in libro de Prædictione ad Posthumum fretus, imò illum potius imitatus.

Cum ergo Mediolanum sub finem anni 1534. rediissem, inops & omnium egens, quod me fortuna compulerat (neque enim solum in collegium receptus non eram, sed etiam ab illis oppugnabar, grauique omniù, Fato quodam, inuidia laborabam: non amici, non res, non affines: sed ab omnibus desertus, illum Sinopensem Diogenem imitari, imò potius referre videbar) forte fortunà obrigit, quod Cauenagus ad curam Principis accersitus, dimisisset eos phratrios, qui Canonici vocan-

tur (sunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibusdam appellantur nobilissimi) atque illi medicum quærent, Franciscusque Gadius tum templi collegio præpositus, quadam antiqua familiaritate mihi notus esset, suadente etiam Cauenago ipso, me pro collegij illius medico eligeret. Ipse autem loci antistes Gadius, tum iam biennio toto & atrabile morbo, & Græcorum lepra detinebatur: nec ullis auxiliis, quanquam à clarissimis viris curatus, leuari, nedum sanari potuerat: adeoque eum morbum molestè ferebat, vt dicere solet, malle se mori, quàm tam grauitè affligi: hortabaturque me, vt etià periculosa tentarem remedia, quandoquidem secura nihil profecissent. Verùm felicior fui ego, quàm illi expediret. Namque ptisanæ vsu assiduo, & carniū testudinū, leuissimis alioqui medicamentis, salis interdicta consuetudine, eum sex mensium spacio ita ab vtraque affectione curauit, vt nūquam postea nec atrabilis ex mœrore animi, nec scabies ex mora sex annorū, quibus in Diomedæa insula caprius superuixit, redierint. Sed, vt dixi, expediebat illi vt potius Themison aliquis fuisset, quàm Hippocrates. Septimo enim post, aut ad summum octauo anno, qui rex vocabatur apud suos, ab eisdem captus, misera multa primùm passus, & sub terram viuus defossus, vt crimina fateretur, tandem in vinculis

in excelso atque edito loco animam reddidit.

Curatio II. de antiquato ulcere cruris, cum aliis symptomatis.

DEINDE cū in vrbe esset Branda Scorus, frater Octauiani illius amici nostri, & ipse mihi familiaris, deduxit me in viā Sozzæ numeratę. Vbi ingressus ad mulierē natā circiter annos triginta, quæ iā tredecim (vt ipsa referebat) annis super cathedra sedebat, quoniā vlcus in crure sinistro patiebatur, quod etiam tabefactum erat, atque debile, aded, vt nullo modo se sustinere posset. Eratque in ea tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Martha Motta, quæ etiam nunc viuit; cū iam exacti sint anni plusquam viginti, habitatque extra portam orientalem, nunc marito coniuncta. Eam curare aggressus, biennij spacio sanauit, atque in posterum ambulauit: nūcque crus elongatum est, nōn tamen aded vt non claudicat aliquantulum: peperitque filium, quamuis parum superuixerit. Dices, quomodo laborabat quadruplici morbo? corruptione, & retentione mensium, febre inordinata, qua etiam corpus siccabatur, contractione neruorum & ulcere. Menses prolicere tam inueterato affectu non potui: sanguinem, fumaria, & lupo salictario, & aqua lactis, victūque humidiorē

214 DE CVRATIONIBVS
 meliorem effeci: vlcus ob id sponte sanatum
 est. neruum extendi in vnctione pinguedinis
 asini, & fori vinaciarum. Sensim curauit repa-
 rare, quod longo temporis cursu corruptum
 fuit, aut vitiatum, aut tabefactum.

Curatio IIII. de melancholia & comitali morbo.

CAESAREM Palauicinum, aliúmque no-
 bilem ex oppido Gallarati, melancholia
 & comitali morbo alternatim, quorum vnus
 iam quindecim diebus (cum febre, Palauici-
 nus alter iam sex mensibus, sed sine febre, ve-
 rùm cum clamoribus) laborantes, & frustra à
 medicis vexatos, somniferis lotionibus capi-
 tis, & solo potu pulueris chrisolithi ex vino,
 in octo dierum spacio sic liberaui, vt nunquã
 morbus redierit.

Curatio IIIII. de tabe simplici.

Ex tabe autem simplici innumeros sanaui:
 atque inter reliquos, filios duos fabri li-
 gnarij, qui apud portam Tonsam habitabat.
 Erat autem præter victus moderatam ratio-
 nem, ex pane cocto cum seminibus peponum
 contusis, ac colatis, aut ptisana, cochleis, can-
 cris, testudinibus & potu vini albi, vnicum
 hoc præsidium: Sanguinem suillũ, & cochleas
 purgatas, & ranas cum geminibus rubi in bal-
 neo Mariæ destillabam, & aquæ huius pro æ-
 tate quantitatem dabam, donec pingues effi-

cerentur. Sic etiam sanavi filium Jacobi Mariae Astolphi, tabellionis summæ fidei, amicique nostri.

Curatio v. de pthoe exquisita, & sanguinis sputo.

AT verò ex pthoe exquisita non nisi vnum seruasse me memini, Iulium Catium, institutorè junioris ætatis Principis Mantuæ humanioribus literis: is perfectè sanatus est. Fuit autem cura longa & artificiosa. Et præter victus rationem humectantem & exquisitam, lutique Samij (quod nunc vocant Armenum) vsus, aquæque destillatæ per balneum ex foliis aristolochiæ & consolidæ seu symphyticû vinaciola & lichen, non satis memini an aliud addiderim præter rubi rosarumque germina, aquas etiam calidas Veronensi ex agro Caldaræ vocatas exhibui. Ita seu diligentia, seu bona fortuna quadam & sua & mea vsus, sanatus est. Nec ignoro nunc multa posse addi: aloes succum in destillatione, & galliopsis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenû: quod & tunc addidimus.

VERVM qui non curati sunt, sed diu protracta sit vita, plures fuere: Donatus Lansa, Hieronymus Tiboldus, & Franciscus Sexius, aliique multi: sed horum trium, quorum & miraculum & exitus idem fermè fuit, historiam narrare decreui. Donatus itaque Lansa pharmacopola erat è regione templi Scalæ,

vir probus, & musicus : & ob id Leoni Ogi-
no Musico, & qui me ea in arte instruxerat,
maximè notus. Cum hoc aliquando transibã
ante tabernam Lanzæ : atque ibidem paulu-
lum moratus cum Leone, verba forte fortunã
de cura Pthoes habebam: ille autem ex taber-
na cuncta (vt postmodum intellexi) observa-
bat, quæ dicebam. Vbi sermonem absolui-
mus, rogat me vt paululum in taberna con-
quiescerẽ, auditurus quæ narraret. Ibi omnia
aperuit, & sanguinis sputum, & saniei, & fe-
briculam, & extenuationem: rogat, vt si quid
auxilij haberem, impertirer, haud ingratum
futurum beneficij accepti. Itaque copiosè de
omnibus disserens, adeò illum iuui, vt se sanũ
apud omnes prædicaret: sputum tamen san-
guinis non omnino cessauit. Hieronymus
verò Tiboldus mercator, ad tabernam natus, ma-
cilentus & alatus iam pluribus mensibus ia-
cuerat in lecto, & pro deplorato habebatur,
quòd saniem haud dubiè multam quotidie ex-
pueret, & consumptus esset totus, nec carti-
lagines integræ illi erant. Sed & hic reuixit,
& impinguatus est, filiãque ex vxore susce-
pit. Sextius autem, cum illi iam duo fratres
ex eodem morbo periissent, ad extremum cõ-
sumptionis deductus erat: sed hunc non po-
tui efficere vnquam, vt febris purrida relin-
queret. Quamobrem vix tribus annis super-
uixit, & morbi vi absorptus est demum: reli-
qui

qui longiore tempore, & non sine causa obire. Lanza enim post quadriennium, dum prætoris familiam effugit, è fenestra saltu se deiecit. Inde diu latuit in piscina: vnde cùm nec sic nisi iam diu à febre correptus, sibi prospexisset, quadriennio post obiit. Tiboldus autem totus è pluvia madidus, noctem in alea consumpsit, vnde cùm febre correptus esset, nec ego adessem, diu atque diu confictatus, ac frustra nostrum implorans auxilium, qui tum Papiæ degebam, quinquennio postquam releuatus erat, periit. Verùm dices: Quibusnam remediis leuati sunt? Hisdem, quibus Catus fanatus est.

SE D. à sanguinis sputo, antequam profus tabescerent, multos curavi ac liberaui: Ambrosium Seronum, militem strenuū, cui haud dubiè vas in pulmone ex destillatione iam quatrividè disruptum erat: Aloysium quoque Pusanum, tum adolescentem, qui etiam nunc viuit: & Cæsarem Bozium, cuius duo frates proximis antè diebus eodem morbo absumpti fuerant. Cura fuit, qualis à Galeno describitur in Quinto Artis curatiuæ: hoc vno addito, quòd super renes lintea madefacta in succo plantaginis imponebam. Quo etiam auxilio curavi Ambrosium Castanum, virum propè septuagenarium, qui libras sanguinis supra decem euomuerat: nuncque etiam, cùm multi anni interiecti sint, viuit.

H. CARD.

P

*Curatio viii. de Phthoe febre, tussi, sputo puris,
& spirandi difficultate.*

SANA VI & neptem adolescentulam à Pó-
tificis libellis, Datarium vocant, Francisci
Alciati, postquam velut phthoe pessima labo-
rantem ipse ego pro deplorata reliqueram.
Aderat febris vehemens, spirandi difficultas,
maxima tussis, puris sputum copiosum. Itaque
cùm cætera præsidia non valerent, iussi vt so-
la ptisana pro cibo vteretur, aquaque cum sac-
charo confecta: acciperet autem singulo mane
vncias quatuor decocti caudarum & chelarū
câcrorum in aqua hordei, cum drachmis dua-
bus sacchari: conualuitque perfectè, & sanata
est. Hoc eodem auxilio multos admodum cu-
raui, qui integræ sanitati restituti sunt. Erat au-
tē illa, filia vnus qui ex phthoe vera obierat.

Curatio ix. de Empyemate.

Ex pessimo autem empyemate, à medicis
Egregiis derelictum iuuenem, Adrianum
Belgam, optimorum morum. Nam neminem
illo gratiorem expertus sum. Erat autem à li-
bellis Don Alfonsi Pezoni, regij quæstoris.
Hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei,
difficultate spirandi laborantem, miris modis
curare aggressus sum anno abhinc quarto: coa-
ctusque sum sanguinem mittere, quòd magis
periculum, quàm etiam morbum vereretur. In-
de testudinum vsu, & syrupo etiā ex illis con-

fecto, exquisitaque victus ratione (in qua alij medici non obseruanda peccauerant, carnes & oua concedentes) tandem eum liberaui sic, vt vxorem duxerit, & nunc etiam sanus, mei memor viuat. Vsus autem sum in eo destillatis aquis, cuiusmodi supra docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidem, altheæ & symphyti radice, scabiosa, glyziriza, foliisque longæ aristolochiæ.

Curatio x. de summa tabe cum fluxu ventris.

QUAE verò contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentij Gadij, tempus est vt exponam. Hic tabellio est. Contigit autè anno, ni fallor, 1546. vt duo filij morerentur ex simili fermè morbo. Ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur iudicio patrum & domesticorum, cum iam fluxu ventris & tussi & summa tabe detineretur, iudicauit celerrimè moriturum. Itaque cum alij quatuor filij & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur. At ego verecundè petij, vt cum mortuus esset, qui iam grauitè laborabat, liceret corpus disseccare, vt alijs prospiceretur. Annuit pater, dissecauimusque. Sed hac in cura & actione aderat Franciscus Peregus medicus. Peracta est res: inueni in iecore pustulas sicut

ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias, & partem oblongam liuidam atque fuscam. Ex quibus coniectura affecuti sumus, nō esse venenum, curaque modum. Itaque hac ratione seruati sunt omnes, qui superstites erant filij, & nunc etiam viuunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus, & vsu sacchari rosacei assiduo.

Curatio x i. de destillatione & febre continua.

IN simili casu fuit filius legati Reguli Mantua, puellus decem circiter annorum: cui olim contracta caluaria, magnaque parte ovis capitis extracta, destillatio & febris continua adeo urgebant illum, vt ego (quod esset illustris viri filius) iusserim primos ciuitatis medicos aduocari. Qui vbi superuenerunt, nullam spem superesse concludebant. Itaque hoc videns, & solus in cura relictus, nouam curandi rationem iniri cœpi: & humido victu imperato, ab ouis & carne abstinens, melque destillans, ac rorem Syriacum (quoniam & illud adiectum erat incommodi, vt medicamenta omnia respueret) 40. dierum spacio illum plenè sanauit.

Curatio x ii. de morbo Gallico, hectica, duplici tertiana, & aliis.

VIRVM quoque illustrem Franciscum Inaram Hispanum, præfectum stipendiis bel-

licarum machinarum, qui iam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo non solum morbum Indum pertulerat, sed à diuersis medicis excarnificatus, & pecunia magna spoliatus (referunt enim, supra mille aureos coronatos in medicos consumpsisse) nihil iam reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite serpentina & insanabilia: nec ossa detraxisse profuerat: vigil, tabefactus totus, ac cum gipseis tuberibus in cruribus variis doloribus confectatus, nihilominus vnico præsidio vini Indici ligni, diebus in octuaginta, in quibus totidem accipi coronatos, planè pleneque liberatus, restituta carne, colore, viribus, vt postea plures susceperit filios, & nunc beatus viuat. Porro Indici vini descriptio hæc fuit: Vinaciola optima, cortex eius ligni in puluerem redactus, cinamomum nostrum, garyophyli, lachryma abietis lota, rosmarinus, saluia, S. fampuci, thlaspi, buglossa, borago, melissa, radix ænula, stæchas, betonica, camepythys, santalum, sulphur nõ expertū ignem, senna, cyclamen, colocynthis, caphura, mel, serapium, fumaria, modò è succo, modò ex infuso cum rore, thus, elleborus, cardamomum maius, piper, eupatorium, xiloaloes. Prandebat passam vuam edens, cœnabat comedens elixum pullum & panem in iure intinctū, sumebat tū viuas passas. Verum hæc multò post, scilicet post reditū è Scotia.

P iij

AD temporis ordinem reuertor. Cùm in multos sola spirandi difficultate laborantes incidissem, omnes quidem sanari, sed paucissimi permanerunt in ea sanitate. Verùm ubi reciderunt, mortui sunt. Inter quos fuit Iacobus Zampana sacerdos, & Prothasius Roellus. Hi cùm primùm ex eo morbo eò peruenissent, vt iam pollinctores & funus pararentur, tenuerunt, & plenè curati sunt. Sed Prothasius Roellus, cùm fessus & inflammatus ab exercitiò, in templo Diuo Laurentio dicato diu quiescisset (est autem frigidissimum, etiam æstate media) correptus à febre, non potuit à me liberari: sed pulmonibus rotis putrefactis, & per sputum reiectis, periit breui. Zampana prandebat hora decima octaua: & cùm bene perpotaret, ante vesperam cœnabat, cùm tamen sexagesimum excelsisset annum. Ob id denudò reuertente morbo, nō potuit amplius curari. Oportebat ergo per annum huiusmodi homines à morbis adeò sauis liberatos, vitæ conualescentium regere, & sub arcta regula continere, tū maxime quòd senes essent. Indicio est, quòd Elisabeta Pagnana patricia, ex diuturna spirandi difficultate à me sanata, nunquam recidit. Curavi autem illos, victu tenui, vsu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum lenitate quadam siccant: velut isopo, thy móque: nec brassicam in cibis abhorrerem.

Clauenzanus autem adolescens, nomine Iacobus, qui iam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sæuisque accessionibus, desperatus ab aliis medicis, à me in duobus mensibus plenè sanatus est, factusque pinguis: sed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, superimposito futuræ coronali, vna die fermè libras duas aquæ detraxi. Inde sequentibus diebus idem actum est, sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo cantharidas idem posse, quod anacardi mel & euforbium etiam. Miscebam etiã elaterij granum vnum vnciiis tribus lactis, iubebamque eo tanquam erthino vti: & conduxit multum. Atque hæc omnia prius præpurgato corpore, cum catapotis, siccatoque victu tenui, sed humido tamen, parumque alente, rum decocto Indici ligni pro potu exhibitio. Perit hic iuuenis aliquot post annis, licet ab eo morbo prorsus liber, ex acuta febre. Existimo eum indiguisse victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aëre, quod cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non bene ferret tãtam mutationem: tum maximè, quodd (vt dixi) iam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex causa Octavianus Robia, à Senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppressus, cū summis vigiliis & tabe vltima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida la-

P iij

borans, quamuis semel liberatus, quòd à liberatione immodicè se fructibus horariis repleuisset, quamuis ob iuuentutem non perierit, diu tamen conflictatus est: & recidit in eosdè ferè morbos, licet non adedè sæuos. Alij verò, qui à luc Indica à me liberati sunt, sine numero sunt, & quotquot penè voluerunt liberari: quòd illos diligentius monuissem, in sanitate recuperata permanserunt.

Curatio XIII. de renum calculo.

DONATO autem Lanzæ erat patruelis Simon Lanza, qui cùm iam duobus penè mensibus renum calculo laboraret, irritis auxilijs, iussi vt inuncta manu cum oleo liliaceo, quis secundum vteretas eam deduceret, apposisis etiam cucurbitulis supra natem lateris doloris: intraquè tres horas lapidem satis magnum, vt postmodum apparuit, detrussit in vesicam. Sequenti die, vino è radice graminis epoto (quod etià in antistite Phratrium canonicorum, & Hieron. Gorla mercatore pannorum profuit) lapidem eiecit, & liberatus est. Idem anno sequenti frigidus totus cùm esset, & sine pulsu, ex assumptione catapotiorum perperà à medico magni tam nominis, sed satis imperito assumptorum, rursus ad vitam restitutus est, iuribus pullorum, abstinentia ab omni cibo, clysteriis leuibus pinguibùsque, & calefactione extremitatum.

LABORABAT itaque multum Donatus Lanza, & beneficio proprio, & experientis in agnatum suum atque alios, ut nomen meum omnibus innotesceret, & ut in ciuitate inclarescerem. Itaque cum relicta tabernaculorum in domum Francisci Sfondrati se contulisset, qui vir & senator erat, & secretioris consilij, & multis nominibus dignus: fortunam contigit ut per eosdem dies puellus, ni fallor, septemdecim natus menses, febre aegrotaret. Aderat autem Lucas Cruceius, famosus medicus: dixeratque non esse periculum. Decimo tertio die superueniente, comitiali morbo subito correptus est. Aduocatur alius celebris medicus: haeret, & merito. Nam in decretorio die aduenerat, & a febre, eratque admodum validus affectus. Tum Donatus persuadet patri, uti me aduocet. Ille ut videbat periculi magnitudinem simul, & alterum medicorum deceptum, alterum haerere, misit statim ad me: non inueniunt. Paulo post bona quadam fortuna rediens domum, intelligo me vocari. Accedo illico, non solum quod vir illustris esset Sfondratus, sed quod etiam de me bene meritus. Ibi inuenio medicos: respicio puerulum, animaduerto contortam colam retro habere. Dico coram omnibus, laborare alio morbo, etiam grauiore, quam comitiali. Querunt quo? respondeo, Opisthoto-

no. Ad vocem insolitam omnes silent, conii-
ciuntque in me oculos. Tum Cruceius expo-
nit, quid hoc nomine significetur : deinde ro-
gant, quare id dixerim. Tum ego puerulum
attolli iubeo : vident retortum collum retro
velut arcum, nec hoc contentus, admonco vt
conetur dirigere : nihil proficitur. Tum Cru-
ceius, vt erat vir minimè malus, seu numine
impellente, inquit: Ecce non est similis Hiero-
nymo in dignoscendis morbis. Ad hæc verba
obstupuerunt omnes, vt qui scirent quanta
apud medicos laborarem inuidia. Tum pater:
Estne modò auxilium huic morbo ? siluerunt
socij. At ego, ne gloriam partam scientia ar-
tis, fortunæ arbitrio committerem, respon-
deo : me tentaturum omnia, nihil posse polli-
ceri, quòd morbus natura lethalis esset. Me-
dici reliqui coniiiciunt totum onus in me, ne si
puer interiisset, quòd scirent notum omnibus
esse quàm mihi aduersarentur, ego in illos cul-
pam reiicerem, postquàm iam persuasum esset
astantibus me solum, morbum agnouisse. Hac
igitur in parte fortunam propitiam habui, sa-
nauique puerum, & satis breui : qui nunc à di-
gnitatis cuiusdam nomine Baro vocatur. Ita-
que ex ea hora tantum gloriæ mihi accreuit,
vt si vel integro anno Sfondratus Mediolani
mansisset, omnes ciues ad me confluxissent,
atque ita breui primum locum inter medicos
nostræ vrbs obtinuissim. Sed Deus qui me

ad maius munus vocauerat, effecit, vt nondū expleto bimestri spacio Sfondratus abierit: & interim etiam mortuus est Donatus Lanza. Tantū tamen mihi profuit hoc factum, vt nunquam deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expensas, sed vt pro earum magnitudine laborem augere vellem. Quæris, quomodo sanauerim? tribus auxiliis? Breuiter dicam: abstinentia à carnibus, vino, & ouis: linteis in oleo camemelino & liliaceo perpetuo impositis ceruici, partibusque, quæ contrahēbantur: & medicamento, quod confabatur ex Mithridato, & triplo sacchari rosacei, & electuario de moscho, tum margaritis, Hyacinthis, Smaragdisque orientalibus. Id quadam bona fortuna apud me compositum erat. Miscēbatur serapium, ex citri seu mali medici succo.

Curatio xvi. de articulorum morbis.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Io. Antonium Scazosum, Io. Baptistam Mareschalcum à Senatus libellis, & filiam Io. Angeli Litrati, tum alios innumeros. Sed iuuat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazosus biennio arthritide, nil proficientibus medicis. Quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiiis ex hermodactylis, curavi. At Io. Baptista Mareschalcus qua-

tuor iam mensibus (eratque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur, præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem auersabatur: & ferme immobilis cum esset, merito à medico suo vel pro insanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam cõtendebat, ob idque dissidebamus. Ego enim non existimaui hoc faciendum, quandoquidem affecta particula in dies fiant imbecilliores. Neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si non in melius proficiant, necesse vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro: mel autem odoratis mistum, velut offam deuorandam dedi: decoctumque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hycemis perfecte sanauit, vt nunquam postea in eum morbum reciderit, & adhuc viuuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non solum omnes medicos, sed etiam circulatores, sumpserat vinum, aquam, vntiones & suffumigia excinnabari facticio, nec sanari poterat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil persæpe duceret, absque spe vt par erat, tot frustra tentatis potentissimis auxiliis. Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipsam suscepi: excogitatioque præsidio, quod & causam morbi & morbo aduersaretur, ipsum

confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iussi: qua cum thure, ligno aloes, semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citrij mistis, & sæpe cruribus eo suffumugio calefactis (aderat & lapis gagate copiosus) sanata est perfectè, conualuitque. Liberavi etiam Petrum Antonium Befutium, iuxta ædem sacram Breram, non procul à Porta beatrice laborantem arthritide, eisdem penè auxiliis, quibus etiam Scazosum, cum hi à medico suo omnibus in deterius labentibus destitutus esset.

Curatio xvii. de Scia morbo.

Ex Scia morbo, quem inexpugnabilem esse putant, multos liberaui, imò præter Ælû, quotquot in manus meas venerunt: atque inter reliquos, vxorem Hannibalis Crucei, à Senatus libellis, amici nostri, viri præterea eruditi, iacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte, qua coxendix afficiebatur, etiam immobilem iam per quatuor menses. Tum mihi tempus anni æstiuum fauit. Aquam igitur ligni, multo admisto agarico, & multa radice pytiusæ, cum gingibere, cinamomo, cardamomo, maiore pyrerro, santhalisque citrinis, saluia & rore marino exhibens: cum moderata, non exquisitissima victus ratione, quam ferre non poruisset ob morbi longitudinem. Demum, cum ex his coxendix non le-

230 DE CVRATIONIBVS
uaretur, dropace Pauli imposito, perfectè eã
paucis in diebus liberaui.

*Curatio xviii. de omnium membrorum
contractione.*

QUOD verò contigit de Gaspare Roulla
(vix enim aliter scribi rectè potest, vt
profertur) caupone trium tibicinum
eregionè arcis nostræ Mediolani, adèd mira-
culo proximum visum est omnibus, vt multi
ad hunc visendum accurrerent. Nam nulla vi
humana sanari posse videbatur, antequã per
nos sanatus sit. Sed libet narrare historiam. Iac-
cebat iam per annum integrum contractus in
lecto, sed supremis quinque illius anni mensi-
bus totus immobilis, non pedem, non caput
aut brachiũ mouere poterat, neque aliud quic-
quam. Præter dolorem enim ingentem, mem-
bra, vt lapis, rigida obduruerant. Et erat media
hyems. Constat hunc à me intra quadraginta
dies plenè sanatum, non admiratione, sed stu-
pore maximo eorum qui illum viderunt. Alij
enim sideratum, alij perculsum diuina ira, alij
resolutum, alij dæmone correptum dicebant,
ita vt non deessent supplicationes & execra-
tiones. Hunc itaque ita curauimus. Abstiniui-
mus ab omnibus vnctionibus, quorum vsu
maximè, non rectè præpurgato corpore, in
tantam morbi magnitudinem deuenerat. Mi-
simus ter sanguinem, quamuis maxima cum

difficultate, quòd brachia contracta essent, nec possent extendi. Induruerat enim, vt dixi, velut saxum aut lignum, torus ceruix, crura, dorsum & brachia. Sed & dum curarem, sapius de salute desperauit, aded vt à cura me desistere vellet. Primis enim viginti quinque diebus non alleuatus est vel minimum. Sanatus autem est cura Mareschalci: sed, vt dixi, termissò sanguine, non solùm ob morbi magnitudinem, sed etiam quòd ex vitæ ratione & ipso morbo coniectarer, totam sanguinis congeriem corruptam esse. Nec fefellit me vlla ex parte de hac re iudicium factum. Siquidem totus qui exiit sanguis, putridus erat. Remansit tanti mali vestigium, collum obtortum: & nunc Alexandria etiam (vt audio) cauponam exercet.

Curatio xix. de Podagra.

QVINETIAM ex podagra & Franciscū Tagainum sacerdotem, amicum meum, quandiu vixit (vixit autem senex) & me ipsum, & alios omnes quotquot parère cõsiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negotio seruauit incolumes. Ea autem fuit ratio, vt manè solum olus aliquid aut mel cum pane ederent, exercerentur ieiuni, & aluum mollem haberent: summòque studio vitarent, ne absque fame, aut cù cruditate, aut nauseabundi cibum sumerent, vterenturque vino albo.

Medicamentum nostrum ad præseruandum recipit cuperosam, semen bassamine, asphaltū Iudaicum, & xiloaloen, aut cinamomum.

Cyatio x x. de Cacitate.

SED & cacitatem in non paucis sanauit, nondum tamen confirmatam, ac præcipuè in illustri antistite Bonromeo: quem cum non tam morbus, quàm medici excaecassent, curâtes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantésque iam debilitatum, eodem processerunt, vt non solùm non sanauerint, sed in deterius deduxerint hominem. Erant autem eius temporis primarij omnes: sed in mendendo patùm, vt etiam reliqui, prospicientes. Forfan id mirum videri potest: at nō est. Nam difficillimum est in regno humano plurimùm habere authoritatis, & in naturæ regno multùm posse. Et rursus impossibile prorsus, in humano atque diuino. Non eadem placent Deo, quæ hominibus, nec quæ hominibus aduersantur, deo rursus grata sunt. In eodem enim genere sunt & quæ placent, & quibus homines offendimus. Conspiraciones, doli, iniuriæ, auctoribus ac sociis malorū placent, Deo displicent: his qui vexantur, & patiuntur. Deliciæ autem, inertia, luxus, nobis placent, Deo displicent, & si non offendantur homines. Verùm modum, quo sanauerim, seu potius iuuerim, nunc dicam. Iussi vt abstineret à medicamentis

mentis omnibus purgantibus, ut vteretur fœniculo & euphrasia, conspiciam etiam perpetuò gereret. A quibus dum ferret, ita leuabatur, ut sine impedimēto interim cerneret: sed & in posterum absq; illis melius videbat. Hic postmodum fungis malis deuoratis, cum ego non adessem, periit. Leonem Ogionum, cum diu conflictatus esset oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharidibus apposito, statim multa aqua defluente liberauimus. Indicium curæ fuit, aliis præfidiis non potuisse sanari. A cæcitate etiam, ligni Indi decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicauius, Io. Antonium Comitem, cum aliquot mensibus parùm aut nihil videret.

Curatio XXI. de febre singultuosa, & de continua.

SED & eundem Ogionum anno præterito ex febre singultuosa, quam aliàs tantùm semel videram, sanavi, dum iam excederet annum octuagesimum. Exhibui absinthium, & oleum amygdalinum, & oxymel assiduè. Extra verò absinthij succum, cum oleo amygdalino dulci. Existimaui, ut par erat, membra esse sicca: manum, quæ in illis continebatur, lentam. Alius item seruatus est, quem vidisse dixi: sed ille iuuenis erat: ut quod maximum esse antea putaueram, non esset formidandum. Verùm multùm interest,

H. CARD.

Q

quòd singultus cum febre vel antea adueniat; vel pòst. Agnetem quoque Claudij Galli (qui solus ex ea gente in nostra ciuitate mercator superest) iam nouem mensibus continua febre laborátem, postquàm extremam sumpsisset vnctionem, sanauit: quanquã sæpe vir suus, Vale, mihi diceret, non posse id fieri ratus. Habebat tum in via, quæ à templo magno ducit ad Bouleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo sanauit Iuliam Rotoram, vxorem Io. Baptistæ mercatoris insignis, laborantem febre continua cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tussi quoque & spirandi difficultate adedè magnis & assiduis & confirmatis, vt vix vno aut duobus diebus superesse posse existimaretur. Ergo diætã exquisita robustior facta, & rursus misso sanguine, & vbi remisit febris, decocto propinato ex ligno Indico, conualuit, & nunc etiam viuit: quam tamen repetētibus febribus, vix post triennium incolumen præstiti.

Curatio XXI. de Vertigine.

CLEMENTEM pocillatoré illustris Principis Bentiuolæ iam non audentem progredi ob vertiginem sruam, qua incertis horis, sed assiduè corripiebatur, aquæ decoctæ cum ligno Indico, & corticis eiusdem dimidio, tum agarico, stœchade, saluia: beronica, sc-

feli, semine leuistico, rosmarinoq; sanauit. Nec in posterum eiusmodi symptomate correptus est. Reddidit hic mihi gratias ingentes. Dolorem capitis quoque annorum vigintiseptem, in Francisco de Puteis, sacerdote D. Nazarij, mitigauit: cum alij non potuissent. Plurimum ualuit, a pinguibus omnibus, & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis, abstinuisse.

Curatio xxiii. de febre & Catalepsi.

MARTIANO mercatori duo filij aegrotabant, quorum natu maior annos natus (ni fallor) octo, post delirium, sensum & uocem amisit: aderatque febris & urina aquosa, & vires imbecilles. Minor natu eodem tendebat, sed nondum tanta morbi magnitudine correptus erat: nam natu maior iam decem dies in amentia degerat. Intellexi abscessum esse in capite ex genere catalepsis, cum detinentur sensus atque motus, proximo affectu sideratorum. Verum utrumque sanauit: facile quidem, ut par erat, natu minorem, difficulter autem maiorem. Summa curationis, quando quidem aliter parum proficere poteram, in cucurbitularum sine sanguinis detractione assiduo usu fuit, & ciborum abstinentia ac somno: cum alij pessimo argumento & nutrent abunde, & uigilias imperarent, Galenum & Auicennam de grauis soporis cura perperam interpretantes.

Qij

Curatio XXIII. de Quartana duplici.

AQUARTANA etiam non paucos, sed inter alios filium Bartholomei Cressi Pistoriensis ciuis, cum iam septem mensibus, eaque duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matremque, quartana laborantes, ex diarrhoea totidem mensium: ambo enim in lecto iacebant. Cura fuit, vomitibus, abstinentia cibi in diebus accessions, purgatione cum pharmaco Amezio, inunctione dorsi hora frigoris ex oleo de scorpionibus, & pinguedine anferis, & getianæ succo. Alios verò curauit succo radicum verbasci, in potu dato.

Curatio XXV. de vteri antiquis doloribus.

Ex vteri antiquis doloribus curauit vxorem Epharmacopolæ trium regum: quæ postmodum erga me tanti beneficij memor, semper grata fuit. Viuit adhuc, cum iam à curatione anni circiter viginti quinque præterierint. Summa curæ fuit, purgato corpore cum his catapotiiis. Recipe corticum cassiæ nigrae, cassiæ odoratae, cinamomi, corticum citri, betonicae, radicum pytyusæ, zedoariae, galangæ, & tryferæ magnæ appellatae. Inungebam locum assidue ex oleo de lino, liliacæque: atque ita conualuit.

Curatio xxvi. de inexpugnabili dolore præcordiorum.

DOLOREM diuturnum inexpugnabilem circa præcordium dextrum, cum vomitu biliosorum & crudorum, à Cæuena-go & Candiano tum celebribus medicis frustra tentatum, in Octauiano Mariano patricio viro, redeuntémque per circuitus, ego solus tandem curauí: sed maximè prandij consuetudine sublata: inde misso sanguine, purgato corpore, decoctóque ligni sancti exhibito. Sed vix intra duorum annorum, ni fallor, spaciũ (cũ morbus ipse sæpe iam abiisset, & hominem reliquisset visus, rediret) iniunxi &, vt à crudis abstineret, & puluinaribus vetriculum & præcordia foueret.

Curatio xxvii. de vrina profluuio & sanguinis mixtu.

PORRO ex vrina profluuio primũ me ipsum, & filiam Paluicina adolescentem, & quotquot in manus venerunt curauí, cum in aliorum manibus omnes perierint, quamuis primarij medici illi existimarentur. Cũ verò quendam coram aliquibus illorum vna fermè die sanassem, qui iam penè per mensem curatus non solum nihil profecerat, sed penè interierat, admirabantur: cum tamen res non esset admiratione digna. Abstinebam

Q iij

à purgantibus medicamentis, illi dabant: ab-
 stinebam à pinguibus, illi ad eorum vsum hor-
 tabantur: dabam vuas passas, admittebant:
 lentes nō admittebant, nisi inuiti: calidis vte-
 bar, illi frigidis: renibus abstringentia impo-
 nebam, illi verebantur ne cōclusa vi, aqua re-
 dundaret ad viscera principaliora. Plumam
 detrahebam, huius non meminerant. Lauabā
 sēpē pedes, & hoc negligebant. Vinum dabā
 album, id iurē non conuenire dicunt. Prohi-
 bebam à cibo exercitationem, somnum iniun-
 gebā. Hæc duo solūm cū illis fuere cōmunia
 præcepta. Caterū post hæc inueni, ad hu-
 iusmodi affectum auxilium præstantissimum,
 quod in librum de Secretis retuli. Liberavi &
 Antonium de Caio, in domo Io. Antonij Ma-
 ioragij, laborantem ex casu ab equo s. ngui-
 nis mixtu. Hoc non inter admiranda recen-
 seo, cū morbus etiam ab alio sanari forsan
 potuisset, quamuis magnus, sed ob auxilij vti-
 litatem: succo enim radice eius, quem raua-
 nellum vocāt, illum paucis admodum diebus
 curavi.

*Curatio xxviii. de dolore capitis cum
 tussi & difficultate spirandi.*

IAM verò quæ contigerūt in Io. Paulo Ne-
 grolo, mercatore non vulgaris nominis,
 quæque toti vrbī nota sunt, tempus est vt cō-
 memorem. Tanta enim fuit res, vt plerique

obstupuerint, omnibus verò maledicis perpetuum silentium sit impositum. Pertransibo autem breuissimè rem omnibus notam, vt posterì eam sciant. Laborabat igitur hic capitis dolore grauissimo, cum tussi & difficultate spirandi, iam biennio: & vt erat liberalis admodum & ingenui animi, tres medicos, primos ciuitatis absque dubio, aduocauerat: cumque illi curando nihil profecissent, in eam opinionem (vt audio, idque etiam ab vno eorum accepi) deuenerunt, vt esset phthisicus, & omnino insanabilis. Spe igitur omni destitutus, ad me venit: rogat vt opem afferam. Fuit dies illa Iouis: iubeo, vt sequenti mane operiatur in lecto. Eo ad illum: omnibus bene pensatis, pronuncio ipsum sanandum, facturumque vt die Mercurij sequente intelligat se posse sanari. Describo igitur quædam in rem facientia. Sequente die admonet eum pharmacopola Castellinus, vt desistat: tã calida enim esse medicamenta quæ scripsi, vt si eis vtatur, vitæ periculum subeat. Quo cõsilio id egerit, tibi æstimandum relinquo. Die dominico, cum diu sortem suam læguens defleuisset, decreuissetque abstinere his auxiliis, nec amplius fidere consilio meo: admoneor ab Ambrosio Serono, quem postea (vt superius dixi) ex homoptoi curauì. Accedo ad ægrum: post multa impetito, vt pharmacopola vocetur: aduenit. Interrogo, quænam sint illa medicamenta calida?

Q. iij

Tandem, vt breui rem peragā, fatetur se ignorare singula medicamenta cuius naturā sint: hōcque pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaque conuictus propria confessione, accersitur alius pharmacopola. Quid plura? die Mercurij accedo ad illum, lætū inuenio. Proh superi, inquit, vera pollicitus es: quomodo tam celebres medicos tandiu latere hic morbus potuit? tum ego, Non latuisse puto, inquam, sed quisque iudicio suo vitur in medendo. Hinc fit, vt ego in te fortunatior sim, alius in alio. Vt verò rem paucis peragā, intra vigintiduos dies perfectè sanatus est. Queris modum? Idem fermè, quo Inara sanatus est. Purgauī illum carapotis Galeni, ad catarrhum, quinto Methodi: inde ligni Indici decocto, cum colocynthida & aromatibus: detraxīque prandium, solum panem bellariāque concedens.

Curatio xxx. de hectica, arthritide, tabe, hydropsi & ulcere perforante vesicam.

Post hæc vocatus ad affinem suum Nicolaum Siccum, hecticum, arthriticum, tabefactum morbo regio, aqua intercute, & resolutione laborantem, non curauī: sed ita leuaui, vt iam omnibus, præterquam mihi ipsi, sanus videretur. Si voluisset de vita curare, viuere potuisset. Superuixit quinque annis. Fuit

mistum curandi genus, in multiplici morbo. Iuuit decoctum Cynæ radice, plus aliis auxiliis. Sed & Cæsarem Barbauram, patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quamquam vlcere vesicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam sani viri munia obire interim potuit: sed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quæ me à nativo morbo, alios quoque plures vel vna die in perpetuum sanauit. Et ad vriginem, flagrantiamque vrinæ: quæ nunc commemorare non est necessarium, quod secreta sint.

Curatio xxx. de hectica lepra & ascite.

TRANSEAMVS ad eorum ægotantiū narrationem, qui à me his medicamentis curati sunt, quæ publicare fas est. E quibus celebre illud est, quod contigit in Francisco filio Philippi Peragalli. Annum is agebat duodecimum hecticus, asciticus, leprofus, putrida etiam febre laborabat. Curabatur à Gotifredo Castillioneo, medico non vulgari: verum in melius non proficientibus remediis, aduocatus sum. Vix erat vbi inciperemus. Iecoris dolor præterea vrgebat. Consilium fuit nostrum, vt pane vteretur ex zea, cum aqua cineris confecto, seminéque fœniculi, & dimidio triticæ farinæ. Curationis autem vis fuit,

succus cichorij, cum erithrodani puluere, atque spicæ. Eo devenit, vt singulis diebus ad libras decem aut duodecim vrinæ mingeret. Atque ita is quoque perfanatus est.

ATQVE hæc de ægris insignioribus, qui ex morbis desperatis à nobis curati sunt: quàm innumeros alios temporis lógitudo & obliuio aboluerit. Neque enim nisi paucis abhinc annis huiusmodi miraculorum rationem habui. Hoc vnum satis sit, me semper in artis operibus felicissimum fuisse, adeò vt nonnulli ad casum, alij ad dæmonem referret. Verùm vt nemo felicior perpetuò successu in curâdo, ita nullus ab erroribus & casibus aduersis tutior meipso fuit: adeò vt in tota vita vix ter aut quater sinistrè res cesserint. Itaque si ad fœlicitatem medendi respicio, haud piget fortunæ meæ: quandoquidem videam Galenum tam paucorum meminisse, quos ex deploratis morbis sanauerit. In libro enim de Prædictione ad Posthumum, meminit Eudemi senis, in hyeme à tribus quartanis curati: & vxoris Bathi, cuius morbum reliqui medici ignorare videbantur: tum Demadis thetoris, & familiaris Charilampi cubicularij. Sed horum duorum casus haud insignes fuisse reor. Meminit & iuuenis eius, decimo artis curatiuæ, quem Theffalici medici inedia penè perdididerant, vt fermè tota hæc summa in tres reducantur. Verùm tamen Galenus nõ tantum

curandi arte, quantum scientia dissectionis & prædicendi inclaruit. Admirabilem enim in hoc genere fuisse, scripta eius de Pulsibus tam egregia testantur. In curando verò si maiora exempla edidisset, vir gloriæ cupidissimus, qui toties de prædictione gloriatur, qui que etiam minima scriptis suis inseruit, existimant aliqui non prætermisurum fuisse. Verùm cōscripsisse multa talia credo, atque etiam maiora in libris de Cura vniuscuiusque morbi propria: sed hi libri magna humani generis iactura, ut reor, periere. Sed his omisissis, non solum in curando, sed in cognoscendo morbos, ac prædicendo, adeò felix fui, ut æmuli ipsi hoc mihi munus sponte tribuerint, nō solum quòd id fatendo maiorem fidem in aliis viderentur habituri: sed quoniam, quæ contigerunt, supra artis ipsius vires esse viderentur.

*Prima dignotio morbi admiranda cum cur-
ratione à veneno sumpto.*

NARRABO autem è multis pauca, atque inter cætera quid cōtigerit Baptistæ Syrtiro mercatori prædiuiti, tum vxori ac filiis. Eius enim primùm vxor ægrotauit, cùmque nihil proficerent auxilia familiaris medici, antequam illa obiret, ægrotauit & ipse coniux. Ob idque alium quendam Themisonem turgidum, & multa deblaterantem,

maledicum, in medendo infelicissimum aduocauit. Is licet medicamenta nulla suo more, vt eruditus videretur, adhibuisset, multaque (vt solitus erat) differendo adduceret, partim falsa, pleraque ex ignobilibus quibusdam empiricis contra alios medicos, nihilò felicior in cura fuit: quippe æger defunctus est. Interim iam omnes filij ægrotabant. Ego autem solitus eram tres fratres defuncti mederi, Paulum, Euangelistam, & Benedictum. Itaque videntes hoc nihil profecisse, & quia res arbitrio eorum agebatur defuncto fratre, aduocant me. Ego perpendens rem diligenter, cognoui veneno illos esse affectos. Doceo patruos: iubeo aduocari sociũ, cum qui primus in cura vxoris fuerat, veluti testem: præstitis auxiliis, scilicet copioso lactis potu, quamuis febrerent omnes, conualuerunt. Inter hos erat puella minor natu annos agens circiter octo, quam auia existimabat sub occasu solis perituram, quòd iaceret vt mortua, irridebatque adhibentem auxilia: minúsque ob hoc mihi fidebat, quoniam crederet quadam iuuenili ac prorsus temeraria spe me ad curandum accessisse. Memini autem, quòd pueri ipsi conuellebantur etiam, præter reliquos morbos: sed & illos postmodum curavi solus. Viunt etiam nunc omnes, præter infantulum: qui postquam sanatus fuit, à nutrice dormiente suffocatus est. Verùm in curatione ipsa vsus

sum in omnibus medicaméto illo, quo Sfondrati filium sanaueram.

Dignotio I I. cum curatione febris.

SOROREM quoque Io. Pauli Negrolī, cuius superius feci mentionem, iam duobus mensibus febre, sed magis quàm pro febris ratione conflictatam cùm cognouissem, dixi semque in vtero habere, intra quinque dies sanui, exhibito diamargaritone: peperitque filium primogenitum, qui adhuc solertia mea superstes est.

Dignotio III. cum curatione.

BARTHOLOMEVM etiã Marianũ, cùm falsò existimaretur phthoe laborare, atq; ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus sanui, morbi intellecta sede.

SED non solum in dignoscendo præsentia, verùm futura prædicendo curam adhibui. Cuius testimonio sunt tot præclara præfagia: atque inter multa, imò innumerabilia, adeò vt vatem me verum prædicent, nec vnquam de errore quisquam accusare me ausus sit.

Predictio I I I. ex pulsu.

MEMINI inter reliqua, quòd cùm laboraret Ludouicus Madius puer, annum agens circiter vndecimũ, aduocatũsque essem

cum alio celebri medico, nec videretur puer grauius laborare, quod & febris remissa foret, & puer facile morbum ferret: dixi matri, futurum, vt aliquādo hic puer repente ex hoc morbo in grauisimum affectum incideret, à quo vix euaderet. Cū illa causam sciscitaretur, respondi, me ex venarum pulsu id intelligere. Nūciauit hoc illustris fœmina alteri medico: qui cum eadem hora, qua ego solebam, scilicet sub noctem, puerum non inuiseret, dixit, quod & verum erat, hanc tantam mutationem se non percipere. Nam aliis horis nō tāta erat inæqualitas, quæ vel ab ipso, vel à me, si tunc solum tetigissem, percipi potuisset. Cūque ego hęc diuersitatem augeri in dies viderem, affirmavi semper hoc futurū. Quod & contigit: namque repente post dies ferme viginti, cū grauisima spirandi difficultas inuasisset, miserunt ad me, & venienti occurrit mater flens, ac dicens: Heu quàm verus vates magno meo malo fuisti. Itaque obiit puer altera die. Ob id verò, tum etiā alia experimēta, cū toties abierim, nunquam me deseruerunt. Quæris forsā, quod genus pulsus tantū periculum significare potuerit? Erat innuens & miurus, & inæqualis etiā, atque inordinatus: semper autem humilis, nec ad cutem clarus, sed profundus. Quæ omnia indicabāt causam opprimentem & firmam.

CUM verò reuersus essem in patriam, ægrotabat Io. Iacobus Resta, duobusque aderant egregij medici. Aduocor: dixi, laborare cerebri abscessu. Senior contradicebat: alter non negabat, sed posse adhuc sanari sperabat. Sequenti die, cum adhuc conuenissemus, qui pridie negauerat laborare abscessu, credo, immemor eorum quæ dixerat, abscessu cerebri iam quatruido laborare fassus est: ob idque mittendum sanguinẽ, quod & alter medicus censebat. Tum ego nihil obiciens de pristinae diei contentione, respondi, non laturam virtutem. Cum verò ipsi concordēs contradicerent, vt viderunt me dicentem statim casuras vires, etiam dum sanguis mitteretur, mirabantur: neque enim causam vllam adiciebã, cur id ego expectarem. Quamobrem surrexerunt, diligentius pulsus exploraturi. Cumque vnã ad ægrum iremus, tentatis venis, iam prorsus cecidisse vires cognouerunt, & admirãtes abierunt. At ille paulò post mortuus est. Tum iunior quendam submisit, qui me interrogaret, qua ego arte id deprehendissem? Cum respondissem, expulsa: At & nos, inquit ille, pulsus percipimus. Quasi idem sit pulsus sentire, & omnes illius differentias exactè assequi. Erat enim pulsus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui resistebat. Vnde non solùm oppressionem facultatis, sed etiã resolutionem

significabat. Declaratum enim est in medicis expositionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cum summa est, præsentem mortem nunciat.

Prædictio VI. ex solo aspectu.

NVPER verò, cum ad quendam ingrederer, neque lotio, neque vlla alia re visa, nec ægto interrogato, pronunciaui ex solo ægri aspectu, illum magna spirandi difficultate laborare, non posse dormire, & pedes tumidos habere. Ille admiratus prædictione, inquit: Non solum pedes, sed & crura tumida habeo, iamque sex diebus noctibusque vigilo, & spirandi difficultate maxima laboro, Tū ego suis, morituum breui, dixi. Mortuus est sexta die, postquam illum inuiseram. Quomodo autem id assecutus sim, quatuor verbis explicabo. Cum accessissem, sedebat in lecto ægrè spirans, omoplatasque trahens: quod maximæ difficultatis spirandi argumentum est, & faciem tumidam habebat. Vnde clarum erat, qui sic afficiuntur, somnum capere non posse: debilitatis inde viribus, aqua intercute à pedibus veluti remotioribus à corde corripit: quod & tumor faciei apertius ostēdebat. Denique, ne singula prosequar, in prædicendo adeò felix fui, ut neminē mihi vel æmuli ipsi præferant, cum quidam vel plus mihi tribuāt quàm

quã res ipsa exposcat. Alij facillè cessèrint, modò laudis in arte aliquid remittere velim. Nò enim existimant prædicendi partem medicæ artis propriam esse, ac medico vt reliquas conuenire. Verùm non tam est prædictio hæc nostra ad ostentationem (vt plerunque esse solet) sed potius ad ægrorum salutem.

Prædictio VI I. in exhibitione medicamenti purgantis.

NON pigebit autem subiicere, quod Augustino Fernario Genuensi nobili viro contigit. Is namque Indica lue aliquando cùm laborasset, correptus est febre lenta, qualis solet affectos illo morbo comitari: atque ita sensim in hydropis genus illud incidit, quod vocant Tympanitem. Aderat & alius medicus: cùmque maxima diligentia ab vtroque curaretur, nihil tamen proficiebat. Mulieres assistentes & amici collaudauerunt quendam alium medicum, turgidum & gloriosum: & vt fit, cùm res ad vota nò succedūt, facillè obtinuerunt vt superuocaretur. Is vt conspexit hominem diuitem & liberalè, simulque quod inuideret mihi, tametsi iuueni, existimauit è re sua esse, vt me abacto, præda solus potiretur. Itaque statuit, vt coram omnibus Genuensibus nobilibus, contra morem & decreta Collegij, verba faceremus. Inuitauit autem (vt credo) illos. Nam alioquin non tam com-

H. CARD.

R

muni cōsensu praesentes adesse potuissent, ad audiendum quod instituerat. Adueniunt itaque, & prior ille, cū dixissem, demonstrassemque morbi genus, rogat auctoritati suae cōsulens, licet iunior esset, ut ultimo loco ei dicere liceret. Assensus est senior. Quid plura? ut tum solebant, ambo in vnum consenserunt: scilicet in aegri perniciem, ut me exploderent: ita sunt mores hominum. Tunc senior laetus, pronunciat salutem futuram die sequenti: multaque alia addit, amentium more. Itur deinde ad agrum. Ibi multa gloriatus, pollicitusque, dicit communi consensu statutum, ut medicamentum sumeret, rogatque me, an verum sit. Ego, qui mentiri non didici, respondi, placuisse hoc maiori parti. Intellexerunt astantes, intellexit & aeger. Rogat igitur aeger me, an medicamentum sumere debeat? fidebat enim plurimum mihi. Respondi, vocatos esse tres medicos, hanc sententiā esse maioris partis, medicamentum esse natura innoxium (erat enim cassia nigra, hierae species, & rhabarbarum) illorum esse maiorem auctoritatem. Non audebam ulterius progredi: erat enim is collegij procurator. Haec namque officia plerique quaerunt, ut vi retineant, & metu, quod bonis operibus aut eruditione comparate non possunt: simul & ut apud imperitos auctoritatem assequantur. Tum ille acius instat, vrget, sanitatem pollicetur:

randem medici, amicique recedunt. Tū astantes mulieres rogant, vt si existimem obfuturum medicamentum, ne exhibeam. At ego, qui non solū rerum naturæ satis peritus erā, sed etiam diuini iuris, in hæc verba respondi: Si è re fuisset vt non propinarem, non esset aduocatus hic tertius medicus. Nam iam diu nos ab hoc auxilio volentes abstinuimus: verū postquā vos aduocari illum iussistis (leges autem collegij iubēt, vt qui vltimò aduocatur, sententiā ferat) non decuit me, plusquam par esset, contrā obniti: omnes enim sciunt, me quantū licuit, obstitisse: multò minus verò iam constituta re, mihi solū licet à constitutis discedere. Hoc enim improbi & fallacis hominis esset, illud pertinacis: nec hoc etiam, si vellet, facile esset facere sine magno meo periculo & iactura famæ: si vos ita voluistis, rectèque consuluistis, non est cur ego obstitam: si errastis, haud par est me pro alieno errore pœnas luere. Acquieuerunt inuite: vt quæ intelligerent, nō placere determinationem. Datur itaque medicamentum vespere (hæc enim manè acta erant) diluculo ius quoddam. Tantum verò absuit vt conferreret, vt noctem inquietam duxerit, manè obstreperet regmone. Aduenit medicus senior, audit strepitum, videt plorantes mulieres: interrogat, an is esset æger? respondent, cum esse: adiiciunt verba, more mulierum. Ille perti-

R. ij

nacia adèd amens erat, vt non crederet eum esse ægrum: sed dubitabat, credo, ne ego illi ludos facerem. Caput introducit: erat enim apertum ostium de more, vt moriētibus fieri solet. Videt ægrū esse: statim abiit dicens, mortuus est, mortuus est. venit & alter medicus, videt ægrum, solatur. Veni ego hora prandij. Tum æger ad me: Ecce vides hominem in te confidentem: age, si potes, vt me reuoces à periculo præsentem: non ego illum, sed ciues mei ad me adduxerūt. Itaque hortatus hominem, vt bono animo esset, aliquid dedi. Iuxta vesperam redij: nec discepsi prius, quàm illum perfectè ab omni medicamento noxa liberaassem. Tum Genuenses omnes vsi sunt opera mea deinceps, præter duos, qui addicti erant nomini illius. Superuixit autem æger mensibus septem & cum videretur liber, surgeretque, repente diaria obiit. Vix enim superuiuere poterat, vel cum optimo regimine: quanto minus, furculis lapathi crudis assidue vtens? Atque hæc in patria contigerunt. Quamobrem ne miretis, si talibus atque his similibus crabrones (vt dicitur) irritauerim: vnde tot conspirationes & oppugnationes, maledictiones ortæ sunt. Adagium enim verum est: Qui in tenebris ambulat, odit lucem. Nec verò ob solam ignorantiam plerique peccant, sed quia sanctissimam artem non legitimè tractent: vnde diuino destituti lumine, maxima peccata per-

petrant. Iam verò hic fuit vitæ meæ cursus ad hanc vsque diem, pro quo more maiorum hâc accepi compensationem. Sed quantum mundus me odit, tantum mihi Deus fauit: & inter cætera, quod mortis amicorum conscius non sum. Atque id Antonij Mariæ Maioragij, qui se mutato prænomine Marium Antonium voluit appellari, fato perspicuè declaratum est. Is cum bis ad minus, siue ter, à me vitæ periculo esset liberatus, supremo tamen morbo sine causa alium rogauit. Et licet me etiam aduocasset, omnia tamen alterius medici arbitrio agebantur: tum quod ille medicus (vt mos est) id affectabat: tum quod æger ipse verbis plus quàm rebus fidens, optare id videbatur: tum etiam, quod ego non nescirem quorsum tanti apparatus tenderent. Itaque qui toties cum mea laude seruatus erat, sine mea culpa periit. Retulit tamen alter medicus suæ infelicis operæ locupletius munus, scilicet annulum decem coronatorum precij: cum ego pro salutè bellaria quædam tantum accepissem. Agnati tamen sui fidentius in posterum mea opera vsi sunt, aliòsque spreuerunt. Aut enim (dicebât) ille curando errauit, aut solus tum cognouisti qualem exitum esset habiturus. Ille enim alius, etiam prope mortem cum esset, salutem pollicebatur. Verum nõ in hoc amico solum, sed in omnibus, vno duntaxat Prospero Marino no excepto, eadem felicitas me comitata est.

R iij

AT dices: Si hæc ita se habent, totam urbem occupare debuisti. Nequaquam, ô amice. Sûnt & regni humani vires, quibus, quod suum est, id est, autoritatem inter homines, licet non adeò celebrem tueatur ægrorum multitudo, quæ plebem mouet, sollicitudo circa languentes etiam præpostera & inutilis, grata principibus atque proceribus, collusio cum aliis medicis & chirurgis, tonsoribus, pharmacopolis, obstetricibus, famulis, mulierculis, cauponibus, tam scelestâ quàm vtilis: multitudo auxiliorum peritis quidem ridenda, imperitis admiranda. Diximus autem de his in Apologia aduersus Theffalicum medicum: nûc & propositis & vtilioribus insistamus. Verùm quâuis non omnia simus cõplexi, meliora tamen fermè omnia, & nobiliora obtinueramus, nulla cura, modico labore: & quod omnibus melius fuit, multùm immutata est imitatione nostra & autoritate & exemplo ars medendi in ciuitate nostra, quamuis aliqui durius obstiterint. Etenim & carnis & ouorum vsui (nã de vino vetus est cõsuetudo) ad septimum diem primùm, nunc etiam ad quartumdecimum (vltra obtinere non potui, quòd prædictionem non calleant) interdictum est in acutis. Separarunt alexipharmaca & gemmas à cibo: purgantiũ medicamentorũ exhibitionẽ ab initio morbi reliquerunt: sectiones venæ & plures in vno morbo & liberaliores administrant: tot

dulciū vsum, quo antea ægris nō rectè cōsulebāt, minuerūt. Frictionibus vtūtur, coctiones expectant: cūm purgare voluerint, ventriculum confirmant in quibuscūbet morbis. Vsum quoque multorum simplicium introduxi, sed & medicamentorum. Validioribus tamen vtī non audent, cūm ego semper sine errore illis vsus sim. Memini, cūm aliquando me absente laboraret morbo gulæ (anginam fuisse prauā existimo) Regens Pyrouanus, qui è consilio Cæsaris erat, medicos celeberrimos totius ciuitatis aduocasse, eos inspexisse auxilia, quibus ego quendam patricium curaueram: neque tamen ausos vtī illis, quanquam collaudassent ea. Subiecitque vnus ex his: Optima quidem existimamus hæc præsidia, sed oporteret, qui eis tum vsus est, nunc adesse præsentem. Itaque qui velit feliciter in artis operibus versari, non solum sufficit vt scripta antiquorum perlegat, tum nostra atque aliorum, sed diligentiam summam adhibeat & in curando, & in prædicando, ne vlla ex parte aberrerit. Cūmque id facere non possit nisi paruo numero suscepto ægrotorum curandorum, vt nec ventriculus multos cibos bene vnquā concoquere potest: præstat, paucis manus ad-mouere, & eos sanare, quàm plures perperam medendo, magnam eorum partem perdere. Cūmque id agendo lucrum forsan non sup-peditabit pro victu, pauperūque cutam nō

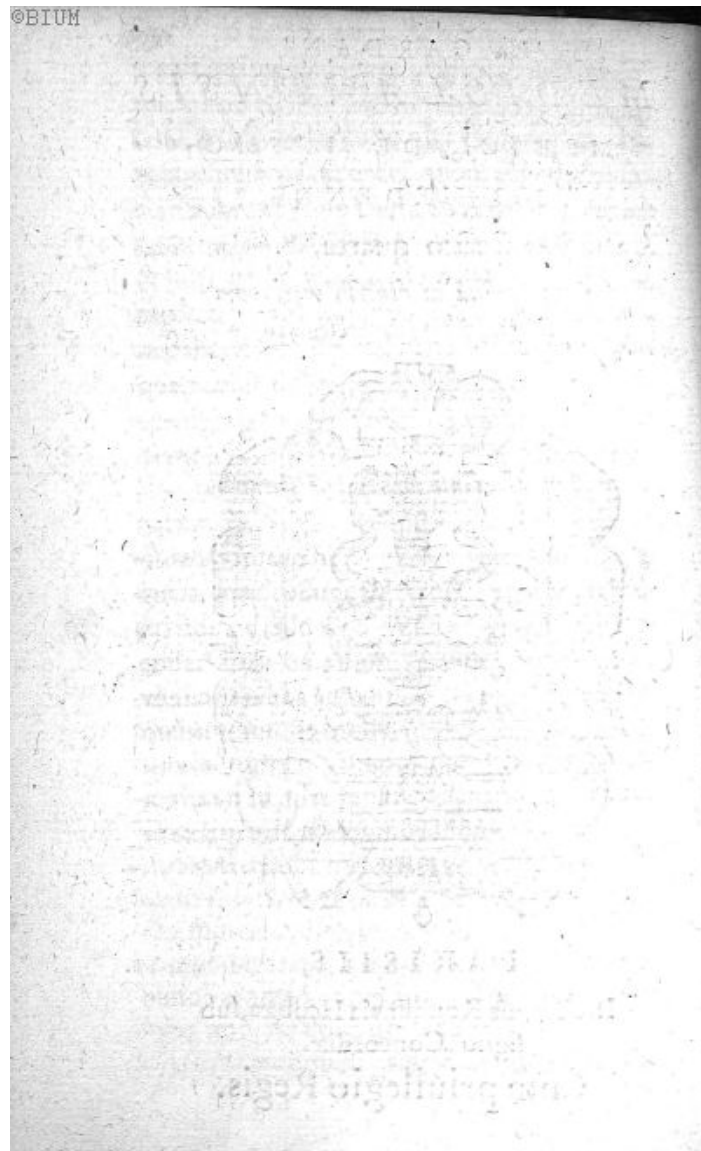
magis quàm principum negligere iustum sit, turpe non est, nec flagitiosum, ab his quos curandos suscepisti, multò plus exigere pecuniarum, cùm eos sanaueris, quàm alij medici faciant. Atque ea de causa multos ego curare recusavi, qui diligētiam quidem me dignam, & iustè à me exigebant: solutionem autem medico gregario, idque iniustè, mihi proponebant. Atque hæc ad hanc vsque diem, qui quartus est ab Idibus Aprilis, anni 1561, mihi contigerunt. Qui autem in posterum succedent, si digna huiusmodi erant commētariis, aliàs referam: in vniuersum hoc suadens bonarum literarum studiosis, atque addictis artis opèribus, vt meminerint, nihil esse melius, quàm diuini beneficij accepti memorem esse: & nos nostraque à numine gubernari: nec conatus hos nostros multùm prodesse, sed vlcisci diuinitatem non aliter crimina nostra, quàm errore mentis in nobis relicto: humana verò speciem solam boni atque mali retinere, atque eam momentaneam, solidi nihil, vt eius gratia aberrare debeamus.

FINIS.

H. CARDANI
MEDIOLANENSIS
MEDICI, DE METHO-
DO MEDENDI,
Sectio quarta,
*Quæ Consilia in diuersis morborum
generibus complectitur.*

PARISIIS,
In Ædibus Rouillij via Iacobæa, sub
signo Concordiæ.
Cum priuilegio Regis.

H. CARDANI
MEDIOLANENSIS

MEDICI AC PHILOSOPHI
 CELBERRIMI,

Sectio quarta,

Quæ Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

CONCILIUM PRIMUM.

Pro laborante difficultate spirandi.

M in quatuor consiliis agitatis per clarissimos collegas nostros multa ac varia discretissime adducta essent, visum est mihi, ne quicquam memoriæ vitio dilabatur, ut quæ recitata essent in vnum colligerem, atque in ordinem redigerem, simul etiam addens quæcunque in rem facere viderentur. Multiplicem autem ordinem seruare necesse est, primum quidem tractandorum generalem: secundum ut primò ea proponamus, quibus omnes conuenimus: deinde si quid est, quod tamè exiguum est, in quo dissentiamus, subiiciatur. Post hæc

S ij

& in cura tertius ordo seruandus est inter ea quæ conueniunt ciborum, potuum, medicamentorum ac talium: atque in eo intermiscetur quartus ordo, qui duo habet capita. vnum, scilicet à quo primum incipere debet: alterum, cui magis insistere oporteat. Hinc quintus ordo exoritur, scilicet vt doceamus quæ cuique tempore conueniant: vt pote initio curationis, processui atque declinationi. Superest & sextus, in quo doceamus quæ pluribus morbis conueniant, nam pluribus morbis eum laborare certum est, non vnico tantum omnium consensu: & quæ vni tantum adhibita profint, & quæ validiora, quæque imbecilliora. Vltimus ordo erit in auxiliis necessariis adhibendis, vt sciamus, si hæc non profuerint, ad quænam alia sit transeundum: atque deinceps ex his in alia: vt demum sciremus, si priora non proficerent, quæ vltimo loco essent adhibenda.

CONSTAT autem, absque his ordinibus vix posse tantam rerum cõgeriem vtiliter tradi. Atque hos ordines difficillimum fuisset in ipsa consultatione proponere, imò etiam vanum: quandoquidem adhuc difficilium fuisset propositos memoriæ commendare.

PRIMUM igitur suppono dispositiones, quæ in illo sunt manifestæ: nam vt Philosophus ait, Omnis nostra doctrina à notioribus nobis originem ducere debet. Sunt autem notiora hæc, difficultas spirandi, de qua ipse ma-

ximè conqueritur, & cuius causa nos omnes aduocauit: deinde flatus erumpens è ventriculo, atque vitiata concoctio prima, quam ipse dispositionem manifestè percipit, tamen si ab illa non adedò se impediri existimet. Est tertia dispositio, inflatio ventris nò leuis, similisque hydropi, quæ incipit ab ensiformi furcula, & continuè augetur vsque ad vmbilicum, permanétque etiam infra illum per duos digitos: deinde declinat præceps, non more asciticorum versus pectinem. Ab hac dispositione quamuis lædatur non parum, ipse tamen se non lædi putat. Quarta dispositio, est turbulentia vrinæ cum paucitate etiam, neque vrina claratur, tamen si subsidant multa modò rubra, modò alba, modò ruffa, atque hæc sunt in quibus omnes còueniunt, quæque sensus ipse ostendit. Adest & quintum, quod præter naturam est, duricies scilicet splenis, quam neque ipse curat, neque medici grauioribus intenti magnificiunt: tamen si & ipsa difficilis sit curationis. Conuenimus etiam intemperie membrorum principalium, cordis, cerebri & iecoris, quòd calida sit.

De passiuis autem qualitibus aliquod discrimen fuit. Erat vn° qui existimauit, esse sicca temperiei, sed vsu factam esse humidam ob ocium, quod non videtur verum: quia ex permutatione ætatis, vt habetur sexto de Tuenda sanitate, humida temperies potest

fieri sicca, nō autē sicca fieri humida in principalibus : secus est de habitu totius tertio de Causis pulsuum, cap. secundo. Sed postquam conuenimus, quōd nunc etiam ex illius sententia est humida, ideo uelle uerba producere in hoc, esset potius insectatio, quā res utilis. Concluditur ergo, quōd temperatura cordis & iecoris omnium consensu est calida & humida, loquendo de naturali.

DE cerebro autem, cū consentiant quōd sit calida in passiuis, est aliqua difficultas. Sed postquam etiam conuenimus, quōd præsens sit sicca, curiosi esset uerba plura de hoc facere, maximē quōd nullus nostrūm ponit cerebrum esse in causa alicuius horū morborum, aut symptomatum, uel destillationis. Solūm apparet paucitas somni tanta, ut sit mirū. plerūque enim subsistit intra tertiam horam, nunquam quartam complet.

CONVENIT etiam inter omnes, quōd color faciei sit bonus, & præterea habitus totius satis carnosus : & quōd crura iam diu tument cum pedibus, usque ad genua firmē, tumore molli, sub forma anasaræ uel œdematis. Conuenimus etiam præterea, quōd ipse passus sit magnos mœrores ac diuturnos : & diu uixerit in ocio, & quōd plurimo ueretur cibo & potu, cū tamen antea assuetus esset exercitationi. Rursus quoque, quōd natiuam habeat quandam difficultatem spirandi, quōd-

que esset aqualiculus more matris suæ & quòd iam tredecim vel quatuordecim annis elapsis magnam effuderit sanguinis quantitatem ex ore : quòdque verisimile est eum sanguinem profluxisse potius è capite, quàm è pectore, postquam tam perfectè sanatus est, remansitque omnino sine tussi. Constat etiam, quòd hæc difficultas spirandi incœpit circiter viginti abhinc mensibus augeri vehementer, & quòd licet mèlius se habeat excusso flatu per eructationes, & dum ieiunus est, tamen nunquam adeò liber est, vt possit facillè supinus decumbere : vel quòd redeat ad priorem statum, in quo erat iam duobus annis elapsis. Omnes etiam fatentur, pulmonem, ventriculum, & splenem, & iecur magis esse imbecillia. Hæc sunt, in quibus conuenimus omnes.

VT verò singula diligentius exquiramus, sciendum est, quòd omnes respirationis difficultates ad tres differentias reducuntur, aut instrumenti, & sic fit magna & parua : aut motus, & sic velox & tarda : aut quietis, & sic densa & rara. Manifestum est autem, quòd velox & tarda dupliciter dicuntur, & de inspiratione & de expiratione : sicut & rara & densa de duplici quiete, scilicet eà quæ sequitur inspirationem & expirationem.

MAGNITUDO quoque & paruitas etiã dupliciter dici possunt, & dupliciter esse : velut si nimis extendatur, aut nimis maneat ex-

tensum membrum respirationis, atque ita de contractione. Fient ergo simplices & duplices & multiplices, maximèque compositæ octo modis: velut si quis dicat magnam inspirationem, bifariamque & velocem & raram: expirationem autem magnam, & bifariam densam & tardam, exempli gratia.

Hoc igitur genus respirationis haud magnum est, neque densum, atque magis in inspiratione quàm expiratione laborat, velut eleganter animaduersum est ab vno ex collegis nostris, cum tamen diu non possit subsistere supinus, videtur quòd sit densior quàm oporteat. Impedimentum ergo est magis in quiete quàm in motu: quanquam & in motu adsit, & in motu magis quàm in instrumento. Vnde constat, hoc impedimentum contingere ex parua attractione auris, propter angustiam meatus, quæ multipliciter potest contingere: aut per impedimentum, quod sit in ipso primo instrumento, quod est pulmo: aut per cõsensum, qui quidem non potest esse nisi in functione ipsius septi transuersi. & hoc duplici modo: aut propter facultatem, in ipso vitiatam, quod non credo, quia nulla est causa præcedens, quæ istud decernat.

OMNES autem concordant, quòd ex grauitate iecoris & lienis & flatu. Sed ista non sufficiunt, cum vitium nõ sit neque in instrumento principali, neque in primo per essentiam:

tiam : ergo non esset continuus hic morbus.

CVM verò concludatur, quòd sit continuus etiam, quoad magnitudinem excessus, sequitur quòd sit per essentiam etiam in altero illorum . Sed non est in principali, ergo in primo instrumèto, id est, pulmone : & hinc vel est mala qualitas, vel compositio. nam de solutione continui non creditur.

ET sic ompositio, est in figura, & ea quæ impedit transitum aëris : quare in arteria venali, quia in aspera arteria faceret tussim : & in vena arteriali, cùm sit plena sanguine, non posset esse per essentiam . Neque potest esse materia, quia tam longo tempore vel indurcisset, vel fuisset expulsa : neque potest esse grando, quia grando non generatur, nisi in aspera arteria: nō in vena arteriali, cùm sit plena sanguine tenui & spiritu . Relinquitur igitur tādē, vt vel sint tubercula iuxta arteriam venalem, vel crassicies in substantia pulmonis, propter quam comprimatur arteria venalis, vel siccitas in pulmone.

Ex his tribus verifimilius est, quòd sit crassicies & duricies, quoniam non videntur præcessisse causæ tuberculorum: neque tantæ siccitatis: quia senes etiam decrepiti, quamuis habeant siccissimum pulmonem, tamen non laborant difficultate spirandi. Est etiam alia ratio, quia videmus duriciem in splene, & suspicio est etiam de iecore : & certum est, quòd

iecur generat sanguinem inæqualem, scilicet
 atrum & serosum, sicut apparet in urina. &
 ideo concludo, quòd causa huius difficultatis
 spirandi est duricies in pulmone, cuius indici-
 cio est etiam, quòd ipse non potest decumbe-
 re supinus: quia partes pulmonis cum sint gra-
 ues, non possunt facillè leuari in illo situ. &
 ideo licet hoc signū sit generale in omnibus
 difficultatibus spirandi, tamen in hac maximè
 viget.

QVOD ad secundam dispositionē, quæ est
 flatus, omnes concordant adesse flatum: & il-
 lum esse causam difficultatis spirandi. Sed qui-
 dam volunt esse in ventriculo, & in intestinis
 tantum: plures concedunt, quòd sicut perito-
 neum & omentum, & etiam in ventriculo
 & intestinis: & hæc fuit communis opinio.
 Ego verò censebam, etiam esse spiritum inter
 capsulam cordis, & septum transversum ac
 pleuram, & quòd ille esset causa difficultatis
 spirandi in ipso pulmone, cōprimendo illum.

QVOD autem sit iste spiritus inter omen-
 tum & peritoneū, potest declarari ex his quæ
 dicemus in tertio symptomate. Sed quòd nō
 sit causa difficultatis spirandi, neque hic neque
 ille qui est in ventriculo, apparet luce clarius.
 nam multi laborantes dolore ventriculi ex fla-
 tu, & etiam alij ex tympanite perfecta, non ta-
 men laborant difficultate spirandi, de qua cu-
 randum sit: ergo multo minus hic qui neque

laborat tympanite exacta, neque tanto flatu, vt ventriculus doleat. Et quia dicunt, quòd ab eructatione iuuatur: ideo accipiunt concausam pro causa.

NAM flatus ille est causa augmenti difficultatis spirandi, non autem causa difficultatis spirandi. Et est, ac si quis diceret, quòd phlegmon in digito est causa pulsationis, cum sit arteria, & plegmō sit solūm causa sensus pulsationis.

QVOD tertiu, dico quòd est tympaniticus, non tamen confirmatus. & hoc declaro, quia est tumor ventris: ergo vel ab aqua, vel à flatu, vel à pinguedine. sed cum crescat ac decrescat celeriter, necessariū est à flatu. Quòd autem iste flatus sit inter omentum & peritoneum, apparet, quia si esset conclusus in intestinis aut ventriculo, faceret dolorem: et si nō esset cōclusus, faceret murmur. Sed neutrum facit, igitur continetur inter omentum & peritoneum.

QVIDAM opposuerunt dictum Auicennæ, quum dixit: Et quum vëter percutitur manū, auditur ex eo sonitus vtris inflati, non autem aqua pleni. Dico quòd distinguit inter genera hydropis, non autem ponit tanquam signum proprium: imò dicit in eodem capite, loquens de ea: Sed quandoque est tensio. ergo non vult quòd adfit semper. Et Ætius libro decimo, capite vicesimo: In principio inflatio sola esse videtur, postea tamen flatus in-

spissatur. ideo cum non fuerit tensio, nec erit sonus, ut isti credunt.

ADDUCUNTUR tria alia in oppositum, scilicet bonitas coloris, carentia fitis, & diurnitas morbi, cum etiam sensu percipiatur cute correpta crassities illius, & pinguedo. Responsum fuit per unum ex collegis optimè, quod mirum videtur, quod inter curas & summos mœrores ex macilento, ut fatentur, factus sit ad eò obœsus. Et quod tumor crurum cum sit morbosus manifestè, non declarat bonum habitum in ventre. Ad reliqua diximus omnes, quod sunt signa intercutis cõfirmatæ.

QUANTUM ad quartum, & est urinæ turbulentia suprâ dicta, de qua omnes vno ore censent, quod sit ex imbecillitate iecoris, & illam significet. Ego fateor, quod adsit imbecillitas iecoris omnino, & reliqua, scilicet vitium in compositione, obstructio & duricies: non tamen concedam vnquam, quod ista turbulencia proueniat ex imbecillitate. Tum primò, quod imbecillitas iecoris facit urinas aquosas, & non turbulentas: tum etiam, qui videmus multos cum summa imbecillitate iecoris, & cum hydrope confirmata, qui tamen non habent urinam turbulentam.

ALII dixerunt, quod sit turbulenta propter excremeta vndequaque, & ex toto corpore aduenientia: sed & hoc suspectum est, quoniam illa excremeta separarentur & re-

fidere in fundo tota, quod falsum est. Quidam dixerunt, quod est vlcus & sanies, è iecore profluens, sed & hoc dubium est, cum non appareant signa reliqua vlcerum, & maximè dolor.

Dico autem compendiosè, quod turbulenta vrina fit propter materiam, quæ est pinguedo, sicut aliàs declarauì: & quia illa pinguedo non potest separari vel propter imbecillitatem caloris, vt in hyeme: quæ tamen non adest, vt dixi, vel propter vehementem permixtionem, sicut videmus in decoctis, quæ fiunt turbulenta, sed si parum sint cocta, citò clarescunt: sin autem diu, tardè: etsi adhuc diutius, nunquam. Dico ergo, quod hæc vrina turbulenta significat multum liquamen, diu concoctum cum ipsa vrina propter impedimentum obstructionum, & imbecillitatem caloris naturalis cum magnitudine præternaturalis caloris: & propter hoc sequitur, quod splen fit durum, quia si vrina nõ potest separari, quæ est res aquea, multo minus fiet separatio in sanguine. Ex quo sequitur, quod ipse sit paratus ad scirrhos, & in pulmone, & in iecore, & in omnibus membris, & causa difficultatis spirandi inde proueniant & notæ sint. Hinc etiã coniectari licet, vndenam proueniat tumor ille in cruribus, qui quidem est ex genere anasarca. dicebat enim Hippocrates in primo Prognosticorum: Quibuscunque ab epate

aque inter cutem oriuntur, his tusses tussien-
dique promptitudo accedit, & nihil memora-
bile expuunt, & pedes tument, & venter non
egerit, nisi dura & coactus: & circa aluum fiūt
tumores, aliqui in dextra, aliqui in sinistra par-
te tum consistentes tum confidentes. Manife-
stum est igitur, pedum tumorem tum etiam
crurum, esse ex genere anasarce, & non veri
ædematis. Sed quia curatio illius pendet ex cu-
ratione tympanitidis, ideo non longius pro-
feram sermonem.

V T R V M verò dicatur asciticus? dico quòd
sub vno sensu non dicitur verè asciticus, id est,
quòd plurima aqua collecta sit in vêtre. duo-
bus autem aliis modis asciticus dici potest, sci-
licet quòd aquæ pars est in ventre: alio modo
etiam dicitur asciticus in sensu aquæ intercu-
tis, quia aqua continetur inter cutim & peri-
toneum. principalior tamen morbus est tym-
panites.

H I S diligenter consideratis, deuenio ad
Prognosticum: & dico quòd hic morbus nō
potest breui sanari, quoniam est compositus
ex pluribus. Secundo, quia sunt morbi longi
in ætate senili. Tertio, quia est quasi conatus
illi. Addo quartam, quòd ipse patiens non co-
natur morbum propellere exercitationibus
aliisque rationibus, quibus tales morbi dimi-
nuuntur.

N A M quod ad primum attinet, multi atque

VENUS
248

uarij difficilius propelluntur quàm simplices: atque etiam eo magis, quòd cõtrarij sint temperatura, iuxta illud Hippocratis: In morbis minus periclitantur agrotantes, quorum natura aut consuetudini, & cætera. Quod ad secundum spectat, dicebat Hippocrates: Morbi longi in senibus plerunque illos comitantur ad mortem. Quod ad tertium attinet, manifestum est quod rarò hi qui sunt læsi, magno affectu in membro principali, vel necessariò potest diu viuere, & à difficillimis morbis eua dere. Maius autem periculũ imminet ex suppressione vrinæ: nam statim vt ad illam perueniret, venter intumesceret, spiritusque deficeret, atque ita breui periret.

EST autem paratus ad hanc suppressionẽ multis de causis: prima, quoniam vrina est crassa & turbulenta, quæ facillè intercipi potest. Secunda, quia adsunt obstructions magnæ, & duricies in visceribus, quæque calorem naturalem obtundendo tum comprimendo mole sua vrinam facillè suppressere possunt. Tertia est flatus, qui similiter & comprimendo & refrigerando impedimentum vrinæ afferre potest. Omne enim elementum, vt aliàs dixi, frigidum est, quamuis id Aristoteles & Galenus negent. Quod si demonstrationibus à nobis allatis quisquam pertinacius repugnet, discat saltem experimento ita esse: atque hoc periculum ex ordine morbi atque naturæ,

T iij

etiam si omnia ritè peragantur, contingere.

SECUNDVM periculum est, defluxio materiæ à capite, ex qua posset facilè suffocari. Sed ad hoc vt minus procliuis, eo magis tamen in illud facilis lapsus, & nulla redemptio. Propterea caueat pro hoc Veneris vsum immodicum, coniunctum cum nimio potu, aut iter in Sole ardenti, ex quo possent colliquari contenta in cerebro violenter, atque ita suffocari. Tertium periculum est, ne incidat in febrem aliquam malignam ex magnis curis, ad quas procliuis est, ex metu vitæ filiarum. Ab omnibus tamen his spero tutus erit diligenti obseruatione.

DICO secundò, quòd cura ista perficietur satis bene, propter quatuor gradus, qui sunt in ea, cum quibus tanquam per scalam ascendendo perueniet ad speratam sanitatem. Ex quo manifestum est, quòd oportet ipsum diligenter, quæcunque pertinent ad sex res non naturales, obseruare: quia illæ sunt magis necessariae. Tertio dico, quòd hæc cura necessariò erit prolixa, & hoc propter quatuor causas. prima est, morborum magnitudo & prolixitas: secunda est, multitudo eorum: tertia, est nobilitas subiecti, quæ facit vt debeamus abstinere ab omnibus medicamentis validis atque potentibus, iuxta illud quod dicebat Galenus in libro de prædictione ad Posthumum: In principibus non debemus vti medicamen-

tis potentibus, neque vlllo modo suspectis. Quarta causa est, ascensus per gradus. de quo dicam suo loco. Possset & addi quinta, scilicet quòd ipse non obseruabit cuncta, quæ ei præcipientur, ita ad vnguem, vt deberet. Ex quibus concludo, quòd ista cura non perficietur hoc anno, sed in duobus annis tantùm, aut etiam tribus.

NAM & si curaret magna ex parte: ita quòd in æstate videretur sibi sanus, & eò magis etiam in autumnno, & maximè in fine: tamen hyeme reuertet morbus, licet nõ adeò sæuus, sicut fuerat antea. nihilominus maxima cura erit circa præseruationem, ne labatur in deterius, non vt possit perfici sanatio.

SECUNDA pars prædictionis est, quòd diuersis temporibus valde diuersam subibit conditionem, primum ex ratione partium anni: nam vere mediocriter se habebit, deinde melius iuxta finem veris & per totam æstatem & dimidium autumnni post deterius & maximè vi profunda hyeme & *putida*. Item *771* in temporibus pluuiosis ac ventosis, maximè borealibus: deinde austrinis deterius quàm sereno cælo: aut Euris vel Zephyris spiratibus.

ET deterius etiam nocte quàm die, & in die: vesperi, quàm mane: & post cibũ, quàm ante cibum peius semper. Et hoc generaliter, quia aliquando regulæ hæc fallunt. Et hæc nõ solum conferunt ad prædictionem, sed etiam

ad curationē, quia periculosis temporibus oportebit cautius agere, & diligēter precauere: sicut etiā in accessionibus, ac reliquis.

Ad prognosticū etiā pertinet scire, quoniam quantum flatus discutietur, tantum etiā decedet ex difficultate spirandi: & quod tumor ille ventris modò descendet in scrotum, modò etiā vsque ad pedes & crura, & quod propulsata materia tumorem ingentem in illis excitare possit. Quod si contingeret, periculosum esset: secus de tumore scroti. Est igitur periculum de incremento ipsius anasarca. Illud etiā est cōsideratione dignū, quod genera hæc hydropum inuicem cōmutantur & augentur: & vna aliam fouet, & similiter, propter dictum Auicennæ. Et quandoque materia, quæ est in pulmone, transmutatur ad iecur, & facit hydropem. Hæc igitur omnia diligenter sunt animaduertenda: & quod cū corpus impurum sit, erit etiā paratum herysipetalibus & perphagedenis & vlceribus malis, & scabiei. Nam scabies & psora fiunt ex humore seroso corrupto. Et si contingeret vlcera in cruribus, facile euaderent in prauitatem magnam, & difficillimè sanarentur.

His expeditis deuenio ad curam, quæ iuxta scopos triplex esse debet: præseruatiua, sanatiua, & symptomatis curatiua. Hic enim morbus expostulat hanc tertiam partem, sicut etiā docuit Auicenna decima tertij, & vnū

quodque horum perficitur tribus auxiliis, victus ratione, medicamento, & manuum operatione. Rursus in his scopos scire oportet, cuiusnam ordinis sint primi, secundi, tertij, quarti, ac sic deinceps.

PRIMVS ergo scopus est, dilatare vias anhelitus, & siccare atque extenuare vĕtrem. Atque hic est primus scopus in intentione. Secundus scopus est, vt materia impediens, quæ coniuncta est, & dicitur flatus, & crassior humor, tum caro in pulmone discutiantur. Vt verò hoc fiat, tertius scopus insurgit auferendæ malæ intemperiei, iecoris, pulmonis, ventriculi & lienis. Ex quo habetur quartus scopus, vt auferantur duricies, quæ sunt in liene & iecore, atque obstructions. Quintus scopus, vt materiæ antecedentes euacuentur, & vt non amplius generentur: sed vt euacuentur, insurgit. Sextus scopus, vt præparentur. Præparatio in quatuor consistit, vt crassa attenuentur, lenta diuidantur, aperiantur obstructions, & vt alius facilè fluat. Intentio verò prohibendi generationem materiæ antecedentis, est duplex, scilicet vt dentur cibi excrementis carentes, & vt bene concoquantur. Ab ista igitur sexta intentione curatiua operando inchoare oportet, vt perueniamus ad primam. Et hoc seruat tribus illis conditionibus, quas Galenus in Arte curatiua refert: vt citissimè scilicet salutem, quæ

fieri potest, adipiscatur, vt perfectissimè, & vt absque periculo vllò, vel noxa.

ET quia, vt dicebat Galenus libro de Attenuante victu morbi diuturni, plus ratione victus, quàm à medicamentis iuuantur. Est autè animaduertendum, vt consuetudines malæ sensim immutentur, aliter nimis læderetur. Vt ergo ab animi affectibus incipiamus: nam constat animi affectus non minus mutare corpus nostrum, quàm labores atque reliqua. Igitur lætitia & spes, salutis optima sunt: vitare autem tristitiam, iramque oportet. At id magis à cibo, & hora somni, in qua omnes cogitationes, etiam si tristes non sint, multùm lædunt.

QVOD ad somnum attinet, cum teste Hippocrate, somnus coctiones iuuet: manifestum est, quòd quanto plus indulserit somno, tanto illi melius erit. Et quòd debet esse iuxta Hippocratem in loco obscuro, in conclavi frigidiore, bene contacto corpore pannis, in cubiculo respiciente orientem sicco, inter duo solaria: in hyeme ignis alatur, in vere & autumno sol ingrediens locum illustret, in æstate sit perflatus à ventis: & si non potest dormire, decumbat saltem semper in lecto, vsque ad decimam horam ab initio decubitus. De situ nihil dicam, quia oportet vt decumbat vt potest: etsi nimia præmatur vigilia, inungantur pulsus ex oleo nenupharino: si non suffi-

cit, vnguento populeon. Vngatur etiam regio cordis: tutiores etiam in hoc sunt pillulæ nostræ.

RECIPE styracis calamitæ optimæ olentis 3 i. fiant pillulæ quatuor cum vino mombasio vel vinaciola dulci: & de his capiat vnâ singulo vespere post cœnam per vnam horâ. Aliud nostrum expertum, & est vltimum, exhilarans animam, & est absque custodia.

RECIPE sacchari nenuphari seu ex nymphæ floribus ʒ ij. syrupi de pomis ʒ ß. moschi electi grana v. Misce bene. capiat post cœnam. Possunt etiam fieri stillicidia & odores, somnum concilians, & otalgia, & ethina. Sed hæc minus probantur. Animaduertere etiam decet, quod iuxta somni longitudinem oportet metiri etiam ciborum quantitatem, vt si paucus sit somnus, modico etiam vtatur cibo: sin autem longus, vberiore & magis nutriente, velut carnibus & ouis. Super omnia autem caueat ne tempore somni de tristibus cogitet. Sed solùm iucunda sibi proponat: viridaria, prata, venationes. Motus etiam mensurare decet iuxta somni prolixitatem: nam vbi bene dormierit, optimè se exerceat: vbi malè, penitus non se exerceat, sed solis frictionibus & equitatione sit cõtentus: & dormiat capite elato, & pectore, ventre autem imo depresso, & cruribus.

CUM verò in motuum mentionem inci-

derimus, par est vt de illis nunc agamus. Motuum igitur ratio à quãtitate, qualitate ac tempore sumenda est. Quod ad tempus attinet, dicebat Galenus in libro primo de Cibis boni & mali succi: Exercitatio vt ante cibum optima est, ita à cibo pessima: & ideo cauendum est diligentissimè, vt à cibo assumpto omnino quiescat: quòd si deliquerit in hoc, maximo in cõmodo afficietur. oportet autem quiescere à cibo septē horis. Animaduertat etiam, quòd licet ex exercitatione videatur cibus è ventriculo descendere, ipseque leuius se habere, atque facilius spirare: non tamen in hoc commodo confidat, quia successu temporis res in deterius labetur, sentiētque detrimenta falsæ speratæ utilitatis: pœnitebitque ac conqueretur se deceptum. Ex hoc etiam patet ratio cuiusdam problematis, scilicet cur videatur cibum concoquere melius de die quàm in nocte, cum hucusque nox fuerit die longior, & somnus soleat coctiones adiuuare, & etiã tenebræ? Ratio est, quia in die propter situm cibus descendit è ventriculo: in nocte verò cum decumbat, non potest descēdere: ex quo colligo aliud multum necessarium ad curam & prognosticum, scilicet quòd nūquam bene concoquit. Non de die, quia prius descendit cibus antequam sit concoctus: non de nocte, quia illū percipit in ventriculo mane, atque ita nunquam. Ex quibus sequitur aliud, scilicet

quòd morbus hic in deterius labitur in dies, licet videatur melius se habere. Pater, quia cōcoctio prima est vitiata, & ideo secunda & tertia: ergo corpus quotidie magis grauatur cruditatibus: ergo labitur in deterius, nisi quantum ex euacuationibus adiuuatur. sed illæ debilitant vires: ergo vnica spes in virtute vitali. Quæ quomodo labentibus aliis eas possit restituere, non est presentis negotij vt ostēdam, satis constat id fieri posse. Ex hoc sequitur vnum aliud, valde necessariū scitu, & est quod tunc melius se habebit, quando vesperi sentiet se non concoxisse, & similiter mane: quia tunc virtus retentrix incipiet cōfirmari. Postmodum melius se habebit, cū mane sentiet se concoxisse, vesperi autem non. Rursus optimè, cū mane & vesperi sentiet se bene concoxisse. Scio quædam hic posse vellicari propter imperitiam quorūdam: sed qui rectè quæ scripsimus percipiet, de hoc ordine in melius procedendi non dubitabit. Ex hoc etiam aliud valde vtile sequitur, quod ad curā attinet: de quo inferius dicam. Quod ad qualitatem exercitationis attinet, dico quòd deambulatio non est exercitium in via Galeni, tamen est res omnibus utilis: ipsi verò non solum utilis, sed etiam necessaria, & ex hoc genere est frictio. Cū ergo expergiscitur, decet surgere & deambulare parum ex quo aluus mouebitur; deinde reuerti in lectum, &

fricari atque inungi, & postmodum indui. Ex quo ordine duplex commodum cōsequetur: vnum certum, & erit quod frictio fiet post exonerationem alui, quod est iustum & vtile: secundum erit minus certum, sed si sequatur, erit vtilissimum, scilicet si denuò, postquam surrexerit, aluus soluatur. Secundum genus exercitationis est equitatio, quæ debet exerceri, postquam inambulauerit, quantum satis est in mane. Vespere quoque vitando semper vtrunque crepusculum, vt inferius dicemus. Quantitas verò exercitij, vt ab Hippocrate decernitur, generaliter in vno quoque auxilio est conueniens tolerantia. Alia genera exercitiorum ab his tribus neque laudo, neque ipse ferre poterit. Laudari solet ascensus per accliuia, sed ipse neque hoc feret.

I L L V D non omittendum est omnino, pertinétque ad motus & quietis rationem, quòd non decumbat pronus, vt solet, sed sedeat.

Cùm enim sedendo, nò solùm stando vrgeatur difficultate spirandi, pronus perpetuò maneat, tabulæ aut cathedræ incumbens: quo situ nihil est deterius dimoto ventriculo è sua sede, ita vt non quiescat super intestina, sed suspensus maneat. hoc autem cùm pessimum semper sit, deterius tamen etiam à cibo: tunc enim soluitur ipsa ventriculi substantia, & fit laxitas texturæ in ventriculo, quæ parit summam imbecillitatem, & cui non est remediũ,

iuxta

iuxta sententiam Principis.

CREPUSCVLI memoria me ad tractandum de aëre inuitavit. Vitare ergo debet aërem nocturnum, tanquam pestem, & ambo crepuscula: item pluias omnes, solem & aërem nubilosum, & ventos validos. Poterit tamen aura flante leni se exercere, ac serenis temporibus: vbi verò prædicta obstant, in cōclauibus longis se exerceat, tutus à vento & frigore. Et vbi periculum sit in vtroque, maius est in frigore quàm in calore: & si lædatur à calore, vbi calor cessauerit, cessabit & noxa, non sic in frigore: quia vt rectè dicebat Auicenna, frigus est inimicissimum pulmoni. Cubiculum etiam debet esse purum, mundum, expositum orienti, & debet verti quotidie: & quia quæsitum est, an aër natiuus sit illi salutaris, respondeo quòd sit, cæteris paribus.

SED si sit aër in colle saluberrimus, minime humidus: & vbi homines diutius viuant, & nascatur coniferae arbores, & mulieres sint absque gula tumore, & pueri floridi coloris, & victima candido adipe & rubicunda carne & pulmone, & absque lapillis. hic aër multum ei prodesset: nam in difficultatibus spirandi & cæteris morbis pulmōnis nihil plus facit quam aëris qualitas, seu bona seu mala ad iuuandum nocendumue. Hoc autem vnum scire expedit, quod oportet diligentissime caueat frigus post calorem. est enim mortale. Item

H. CARD.

V

folem super caput: nam vt aër frigidus est inimicissimus pulmōni, ita sol capiti.

QUANTVM ad quintam intentionē, quæ est euacuatio & repletio, dictum est, quod oportet habere beneficium ventris: quod si nō habeatur, fiant clysteria. & clysteria quidem mollia non operantur, & nimis acria exiccant corpus: & ideo impediunt in posterum beneficium ventris. Oportet etiam vt resoluant flatum: resoluentia flatum sunt sicca, & sicca astringunt aluam. Præterea clysteria repellunt flatum suprā, & maxime si sunt flatuosa, ergo usus eorum non est multum ad propositum, nisi sint valde necessaria aut valde vtilia, aut valde bene præparata. Describam autem duas formas eorum, & similiter duo genera suppositoriorum. Prima descriptio.

RECIPE chamemeli m̄ ij, furfuris m̄ i, seminum cari & libistici añ 3 i, aque lb ij. coquatur ad consumptionem duarum tertiarum: inde colentur, & in colatura addantur salis communis 3 i, salis nitri 3 lb, olei anethini ℥iij, hierę pigræ de sexdecim ℥ lb. misce. fiat clyster. Aliud. R. olei violati ℥iij, saponis teneri ℥ lb, oximelis simplicis ℥ij, cassiæ fistulæ 3 vi, vrinæ infantis quantum sufficit. misce: fiat clyster. Suppositoria hoc modo.

RECIPE cumini & ruthæ añ 3 i, mellis violati cocti & despumati ℥ij, salis nitri 3 lb. fiant suppositoria. Aliud.

R E C I P E radices iridis, & coquatur in oleo violaceo: & post modum siccentur parum, & fiant suppositoria. Per os quoque difficile est purgare, quoniam quæ purgant, ventriculo plerunque nocent. Medicamentum tamen optimum est.

R E C I P E terebinthinæ orientalis lotæ cū vino albo septies ʒ ij, vini è passâ vua, seu potius succi ʒ i, misce. capiat per tres horas ante cibum. Aliud.

R E C I P E aloes ʒ iij. lauetur ter in vino pafulato, inde capiat ʒ β. pro vice ante cibū. Non solum autem sufficit ventrem soluere, sed etiā vrinas mouere necessarium est. eiusmodi autem sunt quæ è fœniculo sunt, aut similibus, & bene olēt, vt crithmon & sandix: sed crithmon est satis cognitum, sandix non ita. Crithmon autem prolicet vrinam. harum quoque cum oleo optimum est in omnibus cibus aluū subducens, appetitum excitans, & ventriculū confirmans. A coitu abstinere debet, quātum fieri potest. Oportet etiam vt antequam comedat, excernat flatum, mandendo thus clarum, aut Zaduram, aut antheram, aut anisum, vel libifficum, & eructādo: sic vt singulo mane excernat feces & vrinam & flatum.

C I B V S verò & potus duo sunt: trifariam aut distinguuntur singuli, simplices & medicinales, & medicinæ cibus similes. Quæ vt minus nutriūt, ita sunt vtiliores. Huiusmodi gra

tia exempli est cretanus marinus ad discutien-
dos flatus, & proliciendam vrinam, & excitan-
dum appetitum cibi. Consideranda autem
sunt sex in cibis, qualitas, quantitas, numerus,
tempus, ordo & preparatio. Cibi maxime ven-
triculo conferentes, sunt cerefolium, quod si-
mile est cicuta: sed bene olet, sandix, absin-
thium & menta rubra angusto folio. Sed ab-
sinthium propter amaritudinem vix potest edi.
Propterea tritum & decoctum cum passulis
& vitellis ouorum edi debet. Generaliter au-
tem omnia quae sunt boni odoris & saporis,
sunt amica ventriculo. Et maxime si sint astrin-
gentia, velut est macer, quod vocant macim
vulgares: & astringentia maxime conueniunt
in fine cibi, sicut & calefacientia ante cibum.
Ut ergo de singulis dicamus, sciendum est,
quod sex sunt differentiae ciborum, prima est,
ut sint boni alimenti, aut mali. circa hoc dice-
bat Galenus tertio de Alimentis: Cibi mali
succum sunt, qui nutrimentum dant nimis tenue,
aut nimis crassum. Verum sic intelligendus est
ut non sufficiat quod sit nimis crassum aut te-
nue: sed oportet ut sit, quia non sit concoctum
a Sole, & ideo multa sunt crassi alimenti ad-
modum: tamen sunt boni alimenti, quoniam
concocta, velut caro porcina. Quia tamen con-
cordamus in re, dico quod propter hoc exclu-
dunt omnia olera & omnes radices: quia ole-
ra omnia generant alimentum ferofum, & om-

nes radices alimentum crassum, ergo nullum olus nullaque radix conuenit. Et si quis dicat, quòd nuper laudauimus cerefolium & mentam & sandicem, dico quod hoc fuit ratione medicine. Ex quo colligitur, quòd talibus non licet uti, nisi in modica quantitate: quia non iuant ut nutrimentum, imò nocent, quia mali sunt alimenti. Omnia ergo olera & radices sunt mali alimenti: & est regula, quæ non patitur ullam exceptionem: quia serosum aut crassum & crudum præbent alimentum, ergo omnia talia sunt vitanda sub forma alimenti. Secunda differentia est, ut non facillè putrescât: per hanc excluduntur omnes fructus horarij, item lac. Excluduntur etiam ista alijs de causis. Lac quidem, quia flatuosum. iuxta illud Hippocratis: Lac dare caput dolentibus, & his quibus illa murmurât, malum: horarij autem fructus, quia serosum præbent alimentum. Tertia differentia est, ut plurimum exhibeant alimentum. Istud enim non est necessarium in omnibus hominibus, sicut priores duæ conditiones.

SED in hoc ægro est maximè necessarium, quod sic declaratur. In hoc ægro est maxima imbecillitas ventriculi, ergo minimus cibus dandus est: sed minimus cibus & parum nutrimentum non potest alere corpus, imò nec mediocriter nutriens, ergo necessarius est cibus maximi alimenti, ut quod detrahitur ex

quantitate suppleat qualitas. Ex quo sequitur, quòd omnes fructus etiam non horarij sunt vitandi, quia omnes parum nutriunt. Sequitur etiam quòd ptisana hordeacea, quæ mediocriter alit secundum Galenum, & cibus ex amygdalis, qui parum nutrit, in hoc casu non conueniunt: id est, in magna quantitate, neque frequenter. Nam ad recreationem vètricoli, vel quia sunt cibi medicinales, exhiberi possunt. Ista tria possunt admitti: passulæ, pistacia, & cibus ex amygdalis. Quarta differentia est, quòd sint facilis coctionis: patet, quia hic ventriculus est imbecillis valde, ergo indiget nutrimentis facillimè coctionis. Ergo per hoc excluduntur omnia legumina. Nam omnia legumina non solùm sunt difficilis coctionis, sed difficillimæ. Pro dignoscendo autem cibos, qui sunt facilis aut difficilis coctionis, solent dari plures regulæ. Sed præcipua est illa Oribasij, & est, vt ponantur in aqua: quæ celerrimè dissoluuntur aut molliuntur, facilis sunt coctionis, vt panis: quæ tardæ, difficilis vt caseus: quæ nunquam, difficillimæ, vt legumina. Radices ergo rursus sunt explodendæ. Quinta differentia est, vt sint paucorum excrementorum. Hæc videtur coincidere cum cibus multi alimenti, sed non est ita. nam ptisana multùm nutrit, & nō est excrementicia propter raritatem: sicut per contrarium caro iuueni multùm nutrit, & ta-

men est excrementicia propter densitatem. Hac igitur ratione quicquid est rarum, & multum nutrit, caret excrementis, vt lutea ouorum: & quicquid est densum, & parum nutrit, est excrementicium, velut radices & tubera & ostrea. Sexta differentia est alimenti, quod superexcedentem habet qualitatem, velut nimis crassi vel lenti, vel frigidi, per qua excluduntur caseus & omnes pisces. Nam licet pisces petrosi, quorum etiam copia apud nos non est (cum omnes sint marini) in promptu essent, non conuenirent, quia sunt nimis frigidi alimenti: posset tamen aliquis vti ea ratione, qua dictum est superius. Ex hoc sequitur quod omnes pisces parui vitandi sunt, quia parum nutriunt ex superius dictis: & magni similiter, quia crassum & lentum exhibent alimentum: mediocres ergo & masculi & saxatiles possent aliquando admitti preparati, vt dicemus suo loco. Exclufis igitur radicibus omnibus oleribus praeter pauca condimenti gratia & medicinae, quae sunt crithmon, menta, sandix, cerefolium, absinthium & petroselinum: cichorea quoque, quod ventriculo & iecori conueniat. Item reiectis omnibus fructibus praeterquam passis vuis, pistaciis & pulmentariis: ex amygdalis excluso quoque caseo & lacte & piscibus omnibus praeter saxatiles, quorum vsus rarus esse debet: ostrcis quoque, & his quae crusta integuntur: tum ra-

nis, cochleis. relinquatur angusta rerum, quæ cōueniunt, descriptio. Palàm autem est, quod cibi omnes veri vno sunt sapore præditi, scilicet pingui, aut leuiter dulci, ex quo sequitur, quod mel & saccharum cibi causa non cōueniant: quoniam neque sunt pinguis saporis, neque etiam parum dulcis: quare parum nutriunt secundum Galenum. Reliquum est igitur, ut cibi puri sint, carnes & vitelli ouorum & panis: & quia, ut dictum est, oportet ut cibi omnes habeant vim medicamenti, ideo incipiendo à pane, dico quòd panis, ut ad præparationem deueniam, ita faciendus est. Accipè farina tritici partes duas, farina zæ seu speltæ partes tres: cribrato, pinfito cum aqua decoctionis cubebarum, & maceris, admixto modico vini albi, inde adde grana fœniculi, & confice panem bene fermentatū & spongiosum, & bene coctum. Ex carnibus optimæ sunt auium exercitatarum: & ideo nulla est melior carne perdicis, quia phasianus parum se exercet. Reliquæ verò aues aut sunt aquaticæ, aut paræ, quæ parum afferunt nutrimenti. pulli tamen cortis sunt post perdices & phasianos, & ex pullis meliores partes sunt alæ sine cute: scilicet pulpa. nec ultra has tres aues, sunt aues bonæ, exceptis columbis: sed tamen omnes non aquaticæ possunt comedi, & maximè iuuenes & pingues. Columbi è turribus sunt optimi, quando nondū pos-

sunt volare. sed est genus palumborum, quo
 nihil melius vocant Arabes Alraiugi: & gene-
 raliter sunt optimi, qui sunt admodū iuuenes.
 Ex carnibus autē pedestrium melior est hœ-
 dina & suilla: & arietis qui excefferit vnum
 annum. Verūm circa suillam ista tria obseruā-
 da sunt, primum, quod sit masculi suis: secun-
 dum, quod non excefferit annum, vel parum:
 aliter enim fit valde dura eius caro. Tertium,
 quod sit educatus in nemoribus & agris, vbi
 se exercuerit. debet autem eligi caro clunium
 absque cute & pinguedine. Post has carnes
 est caro viruli lactentis: caro quoque ericij v-
 tilis est, & maximè magni. Dicebat Dioscor.
 Ericij caro confert renibus & cachesia & hy- *causae id*
 dropicis & elephanticis. Caro quoque apri
 iuuenis confert & utilis est, vt suilla caro: cu-
 niculi (de lumbis loquor) etiam edi potest. Re-
 liquæ non sunt vtilis. Solūm restat dicere de
 gallinagine, quæ licet vescatur pisciculis, quia
 tamen vescitur etiam vermibus & habet ro-
 strum subtile, ideo cum sit etiam suavis gustu,
 edi potest. Caro pauonis est nimis dura. Caro
 galli pavi multum nutrit, & suavis est: tanto
 melior carne pauonis, quanto deterior carne
 pulli. Ideo comedi potest, si sit iuenculus.
 Præterea ius testudinis & cochlearum etiam
 multum cōuenit, sed longè magis testudinis:
 caro autem est nimis dura, præcipuè cochlea-
 rum. Carnem accipitris multi laudant, ego ta-

men nō sum expertus. Caro bubonis auis est optima pro difficultate spirandi, scilicet alæ: & similiter pulmones vulpium recētes, si ipse sustineat edere, nec abominetur. nā hæc duo multum poterunt illi conferre in longo vsu, & sanare ipsum. Cibi quoque omnes, qui ex farina constant, pessimi sunt, vt itria & similia. Farcina quoque & carnes salitæ, istia lucanica, botelli, nihil horum ei conuenit. Ex oleibus præter cretanum marinum & mentam & reliquas dictas, conueniunt & cardui: nam confirmant ventriculum & vrinam ciunt, & appetentiam excitant, & humores dissecant. Ab asparagis tamen cauere oportet. Apium & petrosilium & herbam, quam vocant Alexandrinam, quæ est species apij probo. Ex fructibus vna passæ possunt edi, quia multiplicè habent vtilitatē. conferunt enim ventriculo, pulmōni, iecori: & in his eligendæ sunt pingues, recentes, dulces & tenui cortice, & mūdæ. & si quis vtatur succo earum absque cortice, melius erit. Pistaciorum verò vsus nō debet esse simplex, sed olei tantum. Vel hoc modo: Contundantur pistacia optimè, inde cum duplo sacchari, vel etiam cum tantundem solum, & portione maceris fiant offæ, & coquatur in furno leuis caliditatis: & vnam ex his poterit comedere in fine prandij, & hoc erit ei vtile: vesperi autem poterit vtī oleo amygdalarum recēti. Huius autem causam superius

docuimus, quādo diximus quòd in die nimis
 celeriter cibus à ventriculo descendit, & in
 nocte nimis tardè, & cur. A cæteris oleribus
 & fructib⁹, præterquàm malis granatis dolci-
 bus tempore magnæ sitis & ab omnibus ra-
 dicibus caueat: licebit tamen quandoque ede-
 re quatuor aut sex cappares sale conditos. Cõ-
 firmant enim vètriculum, & Orisus refert,
 mouent aluum, aut vrinas detergunt, dissecāt,
 aperiunt obstructions: appetentiam cibi ex-
 citant, & flatum potius discutunt quàm gene-
 rent, cùm sint è genere calidorum in tertio or-
 dine. Ex piscibus si quādo vti velit truta, me-
 diocris mascula & è flumine lapidoso eligi de-
 bet, inde perca & alosa: sed capita vitare oportet,
 atque hæc de genere ciborū. Fercula sint,
 chondrum, panis coctus, panis infusus in iure,
 panicum, pulmentum è carnibus, pulmentum
 ex ouis, oriza mala & cibus albus. De potu nõ
 est aliqua difficultas, quia oportet vt sit vinum
 medium inter flauum & album: clarum sua-
 ue, maturū aliquantulum astringens & odoratū
 omnia enim sunt iucunda & amica ventricu-
 lo. Etsi quis per duas horas ante aliquando in-
 fundat corticem citri: nam & ipse ventriculo
 utilis est, sed tenuissimum, & medium inter
 ficcum & viridem, erit vtile. Vel eius loca mē-
 tam vel pipinellam. Licebit & quandoq; im-
 ponere aliquid maceris. Licet etiam in fine
 cibi non superbibendo edere vnam oliuam

Hispanicam. Aqua nulla conuenit : sed si modò necessaria est, incoquatur macer & cinamomum tenue in aquam, auro candenti quater aut quinquies chalybeatam. R. igitur aque ζ xxx, quæ dum feruet, auri frustra quatuor aut quinque magna & accensa in ea extinguantur, inde addantur cinamomi electi incisi tenuissimè, sed non contriti ζ β . maceris similiter ζ β . coquantur paululum, sed vehementer, & permittatur refrigerari. De quantitatè autè cibi sit iuxta somnum, vt dixi, & appetètiã, & iuxta qualitatem ipsorum ciborum. nam de cibis mediocribus aut quæ multum nutriunt, aut quæ sunt duræ concoctionis, minus comedere oportet. De mediocriter autem nutrientibus & optimi alimenti, aliquanto plus comedi licet. Si comedit, vitella ouorum potest assumere tria, comedat etiam plus in vesperi quàm in mane propter causas dictas superius. Quia quod videatur concoxisse cibum vesperi, docuimus esse falsum, & hoc nisi longa obtinent cõsuetudo. De tempore oportet vt inter prandium & cœnam sint nouem horæ saltem. Prandeat secunda hora diei in hyeme, æstate tertia hora diei, & post cœnã tardet per vnã horam, antequàm eat dormitum : nec comedat, nisi bis in die, & cibos magis nutriētes vesperi. De præparatione ciborum videtur oleum, secundum Dioscor. multum conuenire: nam & omphacinum confert ventriculo.

Auicenna tamen & Isaac dicunt, quòd omnia olea labefactant vètriculum. Soluitur hæc difficultas ex Galeni verbis, cùm dixit, quòd oleo astringentia conferunt & confirmant membra, sed reliqua relaxant. Oleũ ergo omphacinum cùm sit astringens, vètriculo confert tum aliis rationibus & lògè magis oleum pistaciorũ : quo perpetuò in eduliis debet vti. Garũ quoq; in cibis vrile est, & in vsu fuit anti quis. Detergit enim atque astringit: & multo magis sal, quod etiam digerit. Verũm garum gustu iucundias est, itaq; moderatus vsus confert. Inter reliqua quæ pro condimentis conueniunt, est macer: quod quidem initium caliditatis tertij gradus attingit, quamuis alibi Galenus aliter sentiat. sed de hoc de cõtradictionibus scripsimus. Matthiolus credit aliud esse macim, aliud macerem: neque Galenum vidit in libris de compositione secundum locos. neque est adeò siccum, vt Galenus refert. Confert autem vètriculo multum, quia duplici substantia est hic cortex. Altera quidem parũ frigida, & vehementer sicca: altera fermè temperata in humido, & vehementer calida: quo fit vt vehementer excalefaciat & exiccet, nec tamen extenuet & confirmet vètriculum, ac flatum discutiat. At tenuet autem ac dissecet, quoniam tenuium est valde partium: quo fit etiam vt ipsum solum & aux myrepsica nutriat inter optimè odorata. nam neque piper

neque cinamomum, nec gingiber, nec cardamomum, aut aliquid eiusmodi nutrit. Acetum in exigua quantitate admodum astringit, dissecat, appetentiam excitat: copiosum autem maxime nocet. Cetera pingua aut omnino labefactant ventriculum, aut astringentibus sunt commiscenda, interque nihil melius rhu: sed recenti. nam & boni odoris particeps est plata eius. Acida quoque omnia vitanda sunt: vehementer enim ventriculum laedunt. Crocus non vacat astringente vi. Piper etiam quandoque, sed parce: & non contusum, verum vix confractum. Ut vero de preparatione generalius loquar, quinque sunt modi coquendi edulia: elixatio, affatio, super prunas, & in veru, iurulentum atque frixum. Elixata parum nutriunt, & refrigerant, ideo vitanda omnino. Frixata quoque anhelitum cohibent, quoniam pingue cum sine aqua concoquitur, adurit illius tenuior pars: quamobrem anhelitum maxime laedit. Qua ratione & summa cutis affatorum in veru vel etiam super prunas suspecta est. Si quid vero crassius est, in intima parte non coquitur, quamobrem quae affantur in veru, ubi exhalauerit pars aquea, continuo atque perpetuo vitulina pinguedine, aut gallinae sunt aspergenda: nec pinguedo ipsa pura sit, sed aquae immixta: sit autem flamma vehemens, ut celeriter excocta caro non siccetur nec aduratur, neque summa pars nec intima sit vsui,

Decet etiam roris marini ramulos circunduci dum coquitur, at intus fœniculam includi cū passulis atque petrosilio, vitulinâque pinguedine aquæ immixta: iuuat etiam non parum dum torretur, aquam frigidam superfundere, vt calor in intima se condens, coquat carnes, & teneriores reddat. Sit autē omne quod sic torretur, succulentum: eadem quoque fermè ratio esse debet eorum, quæ super cratrem aut prunas assantur. Iurulenta autem optima sunt, in quibus parui pulli atque teneriores tū aues minores coqui possunt. Quæ verò in pastillis coquantur, non omnino mala sunt, sed tamen inferiora cæteris iurulentis, si ipsi pastilli non sint iurulenti. Sunt enim pastilli iurulentis, tum grati, tum salubres. His ergo admiscenda sunt, pinguedines, acida cerasa: sed non pruna passæ vix, maximè nigra, macer crocus, petrosilium, menta, fœniculus, piperis aliquid. Quæcunque enim grata sunt, iuxta Hip. sententiam, etiam si paulo deterioria sint, melioribus quidem, sed minus suauibus sunt præferenda. Cruda verò omnino vitare oportet, & vbi lardum adsit. Est etiam animaduersione dignum, quod ipse tanta imbecillitate ventriculi, & etiam quia non mandit cibos, sed deuorat, deberet omnino abstinere à cibis siccis, & omnia quæ edit liquefacta edere, imò potius bibere. Quapropter ei melius conferrent carnes optimè contusæ & spissæ. Et

ad dabo

ego scio me hoc vnico praesidio iuuasse multum Archiepiscopum vrbis. S. Andrea. Vbi enim est summa imbecillitas ventriculi, & homo non mandit diligenter, meliora sunt contusa ex carnibus, quam carnes ipsae. In ouis autem melior praeparatio est, vt cum cortice coquantur in aqua, aut sub cineribus & non sint dura, sed apala, vt vocat Galenus: & cum modico sale & pane edantur. Ipsa etenim multum sunt necessaria in hoc casu. De ordine autem dici solet, quod omnia liquida in fundo ventriculi, ego autem potius dicerem omnia bene nutrientia, atque haec est rei veritas. Dico ergo, quod in initio debet accipere parum contusi, velut essent ζ iii, & sic vt illa sit basis totius prandij vel coenae potius: quia in coena debet accipere plus, veluti ζ iii. contusi spissi, & in prandio ζ ii. & nolo reddere rationem, ne sim prolixior. Vnum est, quod nisi ita fecerit, ignoscat mihi ipse aeger, vix poterit diu perdurare. Tres enim sunt columnae vitae suae, exercitatio, somnus, & contusa, quia non manditur, & hoc quoad rationem victus, non loquor nunc de medicamentis, alius ordo est, vt non bibat nisi iuxta finem ipsius coenae & prandij: & in prandio colluat bene os ter & quater, antequam bibat. Deinde bibat parum, in vespere autem bibat vsque ad decem vel vndecim yncias, in mane autem nisi ζ iii. & ita hoc modo minus bibet, & sitim sedabit

fedabit magis. Si etiam comedere velit res confirmantes ventriculum, si sint res frigida, assumenda sunt post cibum: veluti citronia condita, quæ non vitupero, modò sint facta cum saccharo. Si verò sint calida, debent assumi ante cibum. Est etiam sciendum, quòd oportet vt conetur mandere panem & duriora edulia diu, & non deuorare sicut facit: & ad hæc pro mutanda consuetudine ego apponerem horologium dimidiæ horæ, quod tēpus vellem consumere in ipsa comestione. Oportet etiam scire, quòd diuersitas ciborum magnam difficultatem in concoquendo ventriculo exhibet. Ideo vnico cibo vel duobus ad summum intelligo, tamen exceptis bellariis, vtpote offa, pistachina aut citronio, vel saccharo vel oliua, vel cum similibus vellem esse cōtentus. Quandoque verò licet vti ferculis, quæ locum nutriendi habent, & multorum ferculorum, quale est hoc: Capiantur germina petrosilij, & modicum absinthij, si placet, & tria lutea ouorum, & modicum casei florentini, quem vocant marzolinum (solus enim ille vocat lentore) & optimè mixta cum malua aut beta, fiat ferculum vel solutū, vel modum offarum cum macere & modico gingiberis, & coquantur in iure pingui, & bene. Hoc enim ferculum est gratum vetriculo: non admisceo saccharum iuxta dictū Auicennæ: & scias quòd res dulces ad faciendam oppilationem,

sunt veloces. Et Paulus: Res dulces inflāmant iecur, ideo caueat ab omnibus dulcibus præterquam vuis pāsis. De numero assumendi cibum, constat quòd non plus quàm bis oportet comedere in die: sed si fieret debilior, tūc oportet assumere ter, & in minori quantitate. Et si contingat quòd malè se habeat, nunquam tamen debet abstinere ex toto à cibo, in quo peccant multi, existimantes se optimè facere cū eunt dormitum ieiuni: quia vt habetur à Galeno tertio de Facultatibus naturalibus. Ventriculi tunica interior nutritur ex cibo assumpto. Et ideo tantū nutrimenti assumendum est ab habentibus ventriculum imbecillum, etiam stante cruditate aliqua, quantum potest nutriri ventriculus, vt pote ventriculus si non sentiatur cruditas, sed sit grauatus ab alia dispositione, assumat vitellum oui: et si sentiat cruditatem, assumat ℥i. panis madefacti in iure pulli, modò cruditas sit citra pondus & nauseam. Illud etiam obseruandum, quod cū vitellus oui sit viscidus & lentus, debet admisceri aliquid quod dissecet: sit que temperatum, quale est modicum oxymelitis, sed longè melius parum offæ ex pistaciis, aut modicum herbæ, quam draconem vocamus: aut cretani ex aceto. Et scias quòd superius in ferculo illo admisi betā, quia aperit vehementer obstructions iecoris, autoritate Orisibij.

CIRCA intentiones quæ ad medicinam attinent, ipsæ sunt attenuatio cum dissecatione, purgatio materiæ, & confirmatio membrorum, remouendo malam qualitatem. Prima intentio debet coniungi cum tertia, ita quod omnia quæ dissecant & aperiunt & extenuant, confortent etiam membra. Eiusmodi etiam debent esse temperata, quoniam calida nimis calefacerent iecur, & frigida nimis nocerent ventriculo: ergo debent esse temperata, vel propè declinantia potius ad calidum quàm ad frigidum, & ad siccum quàm ad humidum. Et hæc possunt esse trifariam, vel talia simpliciter, velut chamemelon & stechas & acetum: vel quia sint composita ex contrariis, & fermentata, sicut sirupus acerosus de duabus radicibus & oxymel compositum, & amygdalæ sunt inter simplicia eiusmodi: vel quia sint composita ex simplicibus contrariis non fermentatis, velut si quis succum limunij aut arancij misceat cum scilla. Deueniendo ergo ad ea quæ maximè conueniunt in hoc casu, dico quòd si quis admittat illud quod dicit Galenus & Auicenna, scilicet quòd membra trahunt medicamenta sibi contraria & opportuna, melius esset uti medicamentis simplicibus nuper inuicem mixtis, quàm quæ iam fermentescant, atque verè compositis: quamuis alibi de hoc disputauerimus. Dico etiã, quòd propter dictum Galeni in libro de Prognosti-

co ad Posthumum, vbi negat esse danda medicamenta principibus quæ nõ sint tutissima, quod talia non sunt danda, quia prius imprimunt aliquid quàm trahantur à membro indigente, ideo nocent. Quamobrem oportet vt nõ sint veheméter talia: aut si sint, vt prius fermentescât. Oportet autem obseruare duo. primum, vt sint odorata: quia omnia odorata conferunt ventriculo, & omnibus membris principalibus. Secundum, quòd non sint diluta multùm, quia talia generant flatũ, & augent materiam ascitis: etiam quòd sint calida virtute & sicca, habent necessariò partem frigidam & humidam. & hæc etiam causa quare ascitici perpetuò & vehementer sitiât: & tamen morbus est frigidus & humidus, & fit à frigida intemperie iccoris vt plurimum. Nã cum aqua illa præter naturam ibi contenta, tum quia ibi retinetur absque motu, tum ob calorem putrescat & corrūpatur, & ideo fit calida & sicca. hoc enim declaratum est à nobis in libris de Subtilitate, quòd omne putridum, in quo non est facta separatio partium, necessariò est igneum, & ideo vapores ascendentes faciunt sitim adurendo humidum roridum, & exiccando quod est in ore ventriculi. Est etiam alia causa, quia humor est corruptus in venis, ex quo non potest generari humidum roridum. Reuertendo ad propositum, dico quod præparantia erunt eiusmodi. R. oxymelis sim-

plicis ꝑiβ. succi arancij ꝑ iij, absinthij cuscute
 seu cassuthæ & stachadis contritorum añ ꝑ β.
 maneat in balneo tepido matæ per quatuor
 horas, inde colentur diligēter, & exhibeātur.
 Aliud. Recipe oxymelis scilitici ꝑ vi. succi limo
 nis ter colati ꝑ ij. absinthij, nucis muscatæ, spi
 cæ nardi añ ꝑ β. maneat in balneo, vt suprâ,
 colentur & propinentur. Aliud. Recipe succi
 cicoreæ ꝑ iij, absinthii, cuscute, spicæ nardi, as
 plenij añ ꝑ β. ferueant, vt suprâ. colentur bis
 aut ter, & propinētur. Aliud singulare. Recipe
 eupatorij, seminis althæ, chamemeli, glycyri
 zæ añ ꝑ i. coquantur in balneo matæ leuif
 simo cum ꝑ vi. iuris pulli, ita vt nō bulliat: co
 letur & non comedat donec beneficium ven
 tris aut copiosam vrinam habuerit: & deam
 bulet quantum potest, antequam comedat.
 Aliud paratu facile. Recipe serapij de bisantiis
 vel de eupatorio vel de absinthio, si ventricu
 lus multum laboret, ꝑ i, specierum diacucur
 mæ ꝑ iiii. misce, & capiat in forma boli hoc
 modo: Addatur speciebus tantum ex illo siru
 po, vt reducat in formam boli, inde bibat re
 liquum sirupi cum modico iuris. Aliud vlti
 mum in hoc casu. Recipe centaureæ trislagi
 nis, seminum petrosilii, radicum capparis añ
 ꝑ i. ponantur in balneo tepido in ꝑ ii. succi fœ
 niculi. coletur, vt suprâ. Quod si velit præsen
 tem vtilitatem, imponantur hæc quatuor di
 cta absque succo fœniculi in ꝑ ii, aquæ arden
 X iij

ris factæ, vt infrà cū ꝑ̄β, sacchari rosacei neapolitani, & habebit medicamentum vltimum in securitate, in iuuamento, celeritate operationis, & satis suaue, & maximè si subducatur centaurium. Ex compositis autem oxyacantha, pastillus est vltimum: resoluit flatū tympanitidis, confirmat ventriculum, aperit obstructions iecōris & lienis. R. succi liquiritiæ, oxya canthæ rosarum, seminum cucumeris añ 3 iii. mastiches spicæ, eupatorii añ 3 ii, rhapontici veri vel rhabarbari croci añ 3 i. feminis endiuix, cassuræ añ 3 iii, spodii ꝑ̄β. terito subtilissimè, leuigato, & cum manna confice pastillos. Laudantur & pastilli ex absinthio & dialacca. Pastilli quoque berberis, Sopirium antidotum ac talia, & hæc de præparatione. Fuit etiam laudatus syrupus acetosus diarodon, & species diarodon & aromatici rosati vtriusque descriptionis. Sunt & species aromatici nardini optimæ.

QVOD ad euacuationem autem attinet, antequam ad eam deueniamus, scire oportet an materia sit præparata: quod quidem difficillimum est ob turbulentiam vrinæ, & ideo cū oporteat, vt simus in casu Hippocratis, concocta medicari atque mouere non cruda, modò non turgeant, sequitur vt non parum periculosa sit purgatio. Est etiam alia ratio, quia Princeps dicebat in capite de cachexia: Oportet vt cōsideres ne ventriculus illorum

lædatur à solutiuis, & ideo oportet vt ponas in medicamentis eorum quæ confirmant vētriculum, velut lignum aloes crudum. item, quia in capite de cura tympanitis inquit: Et non sit multiplicatio solutiuiorum, etsi causa hydropis fuerit, debilitas ventriculi confortetur ventriculus: quasi velit innuere, quòd in hoc genere hydropis rarò vel nunquàm conueniat euacuatio. Maius est quod Ætius libro decimo, tractans hanc curam, ne vnum quidem medicamentum in hoc genere morbi scripsit, sed solis epithematibus contentus esse videtur. Quod etiam Alexander longo processu curam exordians, in tertio libro obseruare videtur: nam nullius medicamenti purgantis meminit, sed solis etiam contentus epithematibus, & ratione victus. Paulus tamen vult, vt aqua in tympanitide expurgetur, & eo magis in asciti: ob id cõcludo, quòd ratione tympanitis cauere oporteat maximè medicamenta purgantia. Et ego verè obseruauì plures tympaniticos, & vidi quòd ex assumptione medicamentorum lædebãtur: nec vllum vsque nunc ex purgationibus consuetis iuuari vidi, & multo minus sanari, nisi semel ex medicamento valido, quod non describo. Et ratio est etiam clara, quia vētriculum horũ patientium, est admodũ extenuatus & tenuis vt charta: quòd ex dissectione apparet. Est etiã aliud obseruatione dignũ, scilicet quòd Aui-

cenna in capite de Ascite inquit : Et aloes solum est malum valde epati, quare oportet vt abstineat ab illo, nisi propter necessitatē, aut cū fuerit bene correctum & ideo propter tot difficultates nō cautē, sed cautissimē purgandus est, cū damna purgationis sint manifesta & præsentia, vtilitates autem obscuræ & incertæ, & ambiguum tempus atque occasio. Quia tamen ipse nō vtitur exercitatione, quod optimum censetur ab Auicenna : dicit enim loco suprā adducto, Illud quo melius curantur, est exercitium temperatum. Et alij celebres authores dixerunt, quosdam sanatos sola veltatione. Ideo necessarium est vt purgetur, non tanquam adepturus magnam vtilitatem ex hoc, sed potius ob necessitatē. Oportet autem obseruare canonem Auicennæ, vt purgatio sit leuis & frequens potius, quàm valida & rara. Item oportet vt sit triplex, par aluum & per vrinas & flatus, vt omnes authores concordant : & non oportet tamen vt vramur vehementer prouocantibus vrinam. Rursus clysteria in hoc casu multū laudantur plusquam medicamenta, propter propinquitatē & epithemata : in ascite dico, & principio etiam tympanitis. nam tympanites confirmata sapius prohibet clysteria. Ex quo sequitur, quod cū ipse sit priuatus vtilitate epithematum, quia vix potest ea ferre propter spirandi difficultatem, ideo priuatus est ma-

gna parte commodi. Ego tamen describam illa si vellet tolerare, super omnia verò habemus occasionem purgandi, cùm ex vrinis neque excrementis alui non possimus illam deprehendere. Ideo dico, quòd tribus signis aliis concocta materia à cruda dignoscitur, præparataque à non præparata: primū est, quòd corpus non adeò læditur sicut antea. atque hoc colligitur secunda Aphorismorum in cōmento illius Aphorismi, Cùm morbi inchoāt, si quid mouendum viderur, moue: cùm verò consistunt ac vigent, melius est quietem habere. dicebat ibi Galenus, In status salubris morbi tempore, cùm materia concocta sit, omnia symptomata remittuntur. Contigit ergo si adsit febris, remissio illius: sin autem non corpus sentit quandam titillationem, quemadmodum patiuntur qui Veneris desiderio absque alio incommodo detinentur. Sentiūt enim grauitatem atque molestiam leuem cū casu nonnunquam appetitus, viribus tamen valentibus & corpore vegeto. atque inter cætera hoc maximum signum est coctionis & præparationis materiæ, somni tranquillitas atque prolixitas. Secundum signum colligitur à Galeno tertio de Præfagio ex pulsibus dum agit de temporibus febris: & est, quòd cōtractio redditur tarda in pulsū cum aliqua velocitate in distensione. ostēdo modò quòd ita sit, nam si materia est concocta & præpa-

*Materia cō
cocta quo
modo sine
vrina di-
gnoscatur.*

rata, non eleuantur fumi prauī : & ideo tardior redditur contractio, intellige in febribus in aliis verò tarditatem quidem contractionis, imò & raritatem quandam, vt secundo de Præfagio ex pulsibus. Velocior quidem cū sit extensio, ac longior. quies, quæ antecedit contractionem tum etiam ob ipsius contractionis tarditatē rarior videbitur : sed & quæ sequitur contractionem, mediocris erit. Cū verò rara sit contractio, frequens autem sit extensio, sit vt pulsatio moderata tota sit. Itaque vbi non adsit febris, contractio tamen atque distensio velociore iustò erunt, & præcipuè contractio, & frequentiores quàm in sanitate: tardiores verò, & maximè contractio, atque rariores quàm ante concoctionem & præparationem. Rursus cū plenitudo ipsa inæquales soleat facere pulsus, & paruos, atque ob id crebriores : cū materia ipsa melior facta fuerit, minus naturam prægrauabit: erūt igitur pulsus fermè æquales & maiores, & ob id etiam minus crebri. Tertium signum est mutatio ipsius vrinæ, quàm probat Hipp. nisi ad mala mutatio fiat, & similiter in excrementis alui, & quædam voluntas euomendi, atque satietas. Licebit & vrinas diu permittere in vrceis : quànquam enim non rectè sedimentum secernant, tamen melius vna die quàm altera, & maximè post longam quietē. Pars enim grauior vbi pinguedinis portio

tenuior ob præparationem absumpta fuerit, aut saltem separata ab elemento terreo, facit vt quod terreum sit, descendat ad imum: quod & experimēto succedit. Tameñ enim neque exacta concoctio nec præparatio ostēdi possit, apparent tamen indicia mediocris atque melioris coctioñis. ea verò quamuis in vrinis solùm mediocris videatur, nihilominus etiam absoluta esse poterit. Quamobrem licebit tum vtiliter expurgare, & maximè cum leuibus atque innoxiiis medicamentis, vt dictum est. Licebit etiam & coniectura id assequi, cum post longas præparationes serapiorum nulla facta est excretio: & post frequentes mutaciones vrinarum iam amplius nulla fit mutatio, sed in eodem statu manent. Licet enim ex his coniectari, materiam esse præparatam atque concoctam. Vt verò omnia vno verbo complectar, postquam non licet exactè coctioñis signa ex vrinis deprehēdere, eas obseruabimus cum copiosius excernuntur, cum aliquo modo quod cōtinetur, cum post diem vnam pars crassior secedit ad fundum, idque crassius est quàm antea: vrina verò & clarior & minus colorata, cum pulsus sunt meliores atque pacatiores, cum somni sunt longiores atque tranquilliores, cum ipse vegetior ac lætior fuerit: cum quandam senserit leuem nau-seam, verum tamen sine gravitate in ventriculo: cum vèter fuerit mollior. Obseruare etiam

debemus, postquam illud verum est quod dicebat Galenus decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis agit in morbis maximis: Quælibet noxæ, quantūuis minimæ, exitiales sunt, quod in hoc casu maximè verum est: vt temporis constitutio sit mollis, temperata absque ventis, potius pluuiosa, quàm valde sicca. Sitque luna ab omnibus solis radiis noxiis immunis, scilicet quadratis & oppositis: libera quoque ab aspectu maleficarum, absit solstitium & æquinoctium: non sit etiam in coniunctione Iouis neque Veneris, sed in quadrato vel in opposito, vel trigono vel sextili. Signa autem optima sunt, atque in quibus Luna debet constitui, Cancer: deinde Libra, deinde Pisces, deinde Gemini. Pessima sunt Leo & Scorpio. Aries Taurus sunt bona signa, nisi quòd vomitum faciunt: sicut & Capricornus. Aquarius quoque malum est signum, quia medicinæ parum operatur, licet sit tutum & minimè concitans vomitum. Virgo & Sagittarius nō sunt valde mala, nec tamen bona. Atque hæc de occasione.

His visis dico quòd per aluū purgationes duplices sunt: aliæ quidem, quæ parum trahūt à remotis: aliæ quæ multum. quæ multum trahunt à remotis, non sunt idoneæ, quia trahūt ad locum debilem, & euacuant quod non est necessarium, & multum debilitāt, & multum calefaciunt, vt Galenus in prima Aphorismo-

rum iuxta finem libri: Medicamenta purgantia calida sunt, vt etiam declaratum est superius. Oportet ergo vt medicamenta trahant aquam, & non aliud, & hoc ratione materiae coniunctae: quia ratione materiae aggregatae propter superfluum ocium aliud est dicendū.

S V N T etiam multa medicamenta ex oleibus, quae purgant iucundissimè, quorum vsus exoleuit propter pharmacopolas, velut asarū & cinocrambe, quae soluit bilem, pituitam & aquam. est autem mercuriali non absimilis, & marina brāsica, quam vocamus soldanelam. Est etiam tripolium, cuius radix est in vsu pro turpeto: mutatque flos eius, vt dicunt, colorem ter in die. Centaurium quoque purgat bilem & crassos humores, euacuat quoque vsque ad sanguinē. Deueniendū est ergo ad singularem illorum descriptionem.

℞. soldanellae recentis & viridis ℥i. absinthij, asari añ ℥℥. subtilissimè terantur, & cum sirupo de succo ebuli, & saccharo fiat bolus. Deinde si vult, mandat ℥ii. manae electae calabrensis. Aliud medicamentum. Recipe soldanellae, asari añ ℥℥. (electae semper intelligitur) succi mercurialis ℥iiii. ferueant in balneo mariae per horas quatuor: inde coletur, & ei addantur corticis cinamomi interioris ℥i. dissoluantur in eo manae electae calabrensis ℥i℥. bibat & non edat post quinque horas. Liber etiam pro tertio medicamento medicamen-

tum Auicēnæ ex Galeno, quo curauit senem
amicum suum asciticū ex causa calida descri-
bere: & quamuis possit legi in ipso codice,
quia tamen vix potest intelligi & est barbara
fatis elocutio, describam illud commodius.
inquit ergo: Curauit senem amicum meum as-
citicum, ex causa calida cum viribus imbecil-
libus alui ipsum carnibus hœdi assati, & car-
nibus minutim incisis ex auibus, maximè per-
dicibus & pane, cui furfur permixtum erat, &
lentibus cum aceto. Ita tamen vt abstineret
omnino à iuribus, nisi quod in die in quo da-
bam medicamentum mittebam vt vteret-
ur iure carnis elixatæ in aqua cum aceto &
melle cum cumino. Nam acetum maximè
corrigitur noxa medicamentorum conueni-
entium asciti, & maximè calidæ: & mitte-
bam etiam vt comederet carnes cum aceto
mediocri. Purgabam autem hoc medicamen-
to. ℞. mirabolanorum citrinorum ʒvii. fu-
miteræ ʒiiii. absinthij eupatorij seminis, endi-
uiæ rosarum spicæ nardi an ʒii. endiuiæ viri-
dis pugillum vnum. coquantur in ℥ iii. aquæ
ad consumptionem tertiæ partis. Sed ego cre-
do quòd dicere velit duarum tertiarum: &
postquàm excolauit ipsum, addidi ʒx. sacchari,
& dedi in potu. Dedi etiam catapotia ex lacte
esulæ cum saccharo, vel cum carne ficuum.
Inde dabam serapium ex omphacio & ribes.
Epithemata quoque ex luto armento cum a-

ceto & aqua applicabam super ventrem, vel ex farina hordei & milij, & stercore vaccino atque caprino, & cineribus quercus & vitis & nitro atque sulphure. Quandoque verò faciebam emplastrum ex condisi seu radícula vel herba lunaria, quæ struthion vocatur à Græcis, & thimelia, super iecur verò imponebam infrigidantia epithemata, & maximè ex fanthalis. Quandoque etiam purgavi ipsum cum sirupo rosaceo, in quo thimeleam iam infuderam, & concessi ei vsum sacchari & ficuum siccarum & amygdalarum, & præcepi ei ferresitim: sed cum non poterat, dabam acetum cum aqua commixtum, & quandoque exhibebam folia thimeleæ cum lacte ficuum, & dabam ante cibum & post cibum, & nunquam dimisi eum aliquo die, quin ipsum purgauerim. Hoc autem quod dixerit se dedisse medicamentum tam validum post cibum, quibusdam videbitur absurdum, aliis admirabile, mihi verò non ita, qui sciam Augustinum Tornatium, virum nobilem aliquando curatum ab hydrope solo potu decoctionis radicum ginestæ, vel aqua destillata ex illa, sumebatque eam ante cibum cum cibo, & post cibum, & sanatus est perfecte. morbi enim validi non curantur cassia nigra aut rhabatbari exigua sumptione in quindecim diebus semel. vt enim temerarii medici est in morbis tutis validioribus vti præfidiis, atq; periculosiss, ita imperitissimi est, quos alia

*Spicaria
stagnantia*

via sanare posse non speramus, non audere quod præceptum Galeni est decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis loquitur, & dictum Hippocratis: Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt, intelligitur non solum de morbis extremis in magnitudine, sed in genere, cuiusmodi est hydrops. Qui enim utroque modo sunt extremi, sunt prorsus insanabiles. Sed hæc non conueniunt, quia non sumus in vera ascite: adduximus tamen hoc exemplū Galeni, quia multa sunt quæ nostro proposito conueniunt, velut soluere vētrem quotidie, emplastrum ex santhalis, & potio illa, vt ita dicam, benedicta: & ferre sitim, & non vt iuribus. Quartum medicamentum salutare, & periculo vacans.

R E C I P E lactis caprini nigrarum caprarū vncias centum, lactis ficulnei pondus aurei dimidii, misceantur & tepescant, ita vt lac coaguletur celeriter: inde accepta aqua, bulliant perpetuò despumando, donec perueniat ad ℥x. inde sumantur asari ℥ij, agarici optimi mūdi ℥i, rhabarbari electi ℥℥. infundantur per noctem, inde ferueant cum ℥ss anisi, & coletur ita, vt remaneant ℥vi. vel parum plus, & hoc est medicamentum optimum non solum ad hydropem, sed etiam ad difficultatē spirandi. Cui etiam conferunt reliqua supra scripta, etsi inueniretur lac camelarum, posset fieri medicamentum ex eo: imò ipsum lac solum sufficeret.

ceret. Medicamentum aliud ex Auicenna, & est mirabile: Accipe capram, & eam nutrias abrotono & timelea & abstrahio odorato, & foldanella & cichorio & asaro, & cassutha & endiuia, & si homo vtatur hoc lacte tantum, & pane absque alio medicamento, sanabitur dico ab ascite, quæ est fundamentum tympanitis. Iuuat etiam distillare vrinam caprarum per balneum mariæ, & purgat maximè cum manna. Verumtamen quia lac est flatuosum, & non oportet diu insistere in illo, sicut neque in clysteribus, quoniam ista magis conueniunt asciti, sicut etiam ea quæ prouocant vrinam. dicebat etiam Auicenna: Oportet vt in tympanitide euacuetur humor humidus, si pendet ex ea, & vtamur aspersione atque incisione, sicut in ascite. Vtemur autè prouocantibus vrinam, & refrigerantibus simul, quale est istud. ℞. succi cicoreæ purgati ℥ ii, spicæ nardi ʒ β, erithrodani ʒ i. lenigata dentur in potu. Aliud melius. ℞. succi cassuthæ purgati ℥ i β, trociscorum ad incipientem hydropisim Auicennæ in antidotario. ʒ β sumantur septem diebus continuis. Descriptio alia medicamenti boni.

RECIPE aquæ vitæ primò destillatæ ex vino albo odorato libras ij. asari, cassuthæ, absinthij viridium añ ʒ x. aloes epatici abluti cū succo rosarum ℥ ij, misce, & concluso vase opprimè sepelies per septem dies in fimo equi-

H. CARD.

Y

no, postmodum destillabis per balneum marie cum luto sapientie, donec remaneat feces siccissimæ: in hanc aquam immittantur sacchari rosacei solutini, quantum est quarta pars aquæ, & concludatur vas optimè, & maneat per vigintiquatuor horas in balneo marie tepido, & capiat de hac ℥ ij. singulo mane donec sanetur. Purgat enim quotidie, & restaurat ventriculum & iecur, & est suaue valde, & boni odoris: & aperit obstructions omnium viscerum, sed oporteret facere saltem decem libras ex eiusmodi medicamento. Post hæc deueniendum ad ea quæ resoluunt flatum, & ex suppositoriis est illud Auicennæ, quod constat ruta, nitro & cumino, melle excepto. Emplastrum Alexandri ad hoc: ꝛ. aluminis, nitri, sulphuris viui, thuris crassioris, resinæ frixæ añ ℥ iij. picis aridæ naualis, ceræ nouæ añ ℥ vi. olei veteris; iij. aceti quantum satis ad dissoluenda medicamenta. Hoc ceratum dissoluit flatum & omnes internas affectiones. Est etiam longè eo melius ceratum persarum de lapidibus descriptione Ætj, sed difficulter conficitur. Frictio quoque ventris cum succo allij dissoluit flatum: tamen nimis calefacit, & foetida est, & caput petit. Subscribenda sunt autem medicamenta ex Ætio. Primum est ex cochleis cum cortice: quod quidem non separatur, nisi penitus absorpta aqua. Ex simplicibus sunt lathyrus, tertium stercus caprinum,

quartum est squamma æris. Hæc tria tamen velut & cucumer agninus nõ multum in hoc casu conuenire existimo. Tum quia asciticis magis conueniunt, tum quia validiora quàm pro morbi magnitudine & nobilitate personæ. Ad tympanitem autem magis, quod constat ex pane cumino & pyretro, amaraco & struthio. Sunt qui admodum laudent stercus aquilæ: ego scio efficax esse medicamentum: an tutum sit nescio, neque an ad vnguem conueniat tympaniti. Quæ verò ad tympanitidem magis faciunt, sunt thus, dragachantum & libanotis cum melle. Sunt etiam portiones quædam temperatæ, velut ex carne cancrorũ exiccatorum. & iuncus odoratus, & lauer & phu, quod est valeriana, & polium & amaracum & calamintha & myrtus herba, & nitru exterior, in riu autem: exterior etiam alumen, & aquæ calidæ & smyrnium, & vmbilici Veneris radix & solanum hortense & granum enidium. Compositio vrinam ciens.

℞. feminis fœniculi, cardamomi radice, eryngij corticis, radice capparis cuiusque ʒ i, stercoris columbini cochlearia duo, conterere & confice cum aqua catapotia ciceris magnitudine, & quinque ex eis quotidie præbe. Potus hydropicis commodus, experimento constans, qui tum per vrinam tum per ventrem euacuat: caroi ʒxxvij, fœniculi ʒxiiiʒ, alias vncias pro scrupulis anisi ʒxiiiʒ, cumini lati ʒv,

Y ij

mei sexquiterupulum, iridis siliquas tres, mellis sesquilibram, vini lb. vi. exhibe mensuram medicorem ieiunis in infessu solij balnei præcalesfacta, est & suave gustui. Alius potus ciens vrinam, ex cuius usu insignem virum tympanite detentum seruatum vidimus, etiam si à multis medicis iam esset detritus: Ammoniaci thymiamatis sextantem, radicis herbæ lonchitidis sextantem, petroselini sexquiunciam, calami indici, cocti, cinamomi spicæ nardi, piperis longi myrrhæ stactes singulorum ℥ i, feminis rutæ quadrātem, phu. 3 iij. styracis 3 iij phylli quadrantem, mellis despumati quantū sufficit. excipe melle, fabæ Egyptiæ magnitudine, præbe cum calidæ aquæ cyatis tribus. Emplastrum nostrum, quo ego plures seruauit.

R E C I P E foliorum rutæ, ebuli añ lib. iij. excipe succum, & cum corticibus arāciōrum contritis fiat emplastrum. Sacculus noster, quo aurificem quendam sanauit.

R E C I P E stercoreis caprini ℥ iij. erithrodani ℥ i. cumini, iunci odorati singulorum m̄ i. salis nitri purgati ℥ i β. spongiæ minutim incisæ ℥ ij. omnia præter spongiam terantur, & sacculo indita perpetuò super ventrem teneantur.

V B I verò sanatus fuerit ex humore, expedit fasciis puluere thuris & libanotidis inspersis vincire ventrem, atque rationem victus obseruare. Et per interualla accipere aromaticū

riardinum autoxyacatham, pastillum superius
descriptum, in quibus pro singula libra adsit
℥ iij. pulueris germinum ebuli virentium, &
in furno exiccatorum. Vbi tympanidis cura
sucefferit, ad difficultatem spirandi nos con-
uertere decet, atque ea constat tribus auxiliis
peculiaribus, eccllegate, medicamentis, inun-
ctionibus: Eccllegate simplex, sed perpetuo
continendum in ore, est oleum pistaciorum,
quod rota nocte debet teneri in ore. Aliud fa-
cile, Zulapium ex capillo veneris, commiscea-
tur croco, ita vt in singulis vncijs, zulapij ℥ ℞.
orientalis croci sic misceatur, vt discrimen nul-
lum appareat. Sunt & alia notissima, ex scilla
pini nucleis, de caulibus, ex pulmone vulpis, sa-
num & expertum. Aliud <sup>id est in iustis ratio-
nibus</sup>
R E C I P E sanguinis suilli recentis, carnis
limaciarum an ibi pulmones vulpium nume-
ro iij. carniū bubonis ℥ viij. destillentur per
balneum marie in vase vitreo, inde commix-
ta aqua saccharo teneatur in ore, vt sensim de-
scendat. Vtilis est etiam hæc aqua, si ex ea bi-
batur ℥ iij. cum ℥ iij. sacchari & granis vij. cro-
ci. Eccllegate nostrum suauissimum <sup>id est in iustis ratio-
nibus</sup>
R E C I P E mellis virginei repurgati ℥ iij.
manæ electæ pinguis ac recentis ℥ ij. zulapij de
capillo veneris ℥ i. auri puri folia numero xii.
misce in mortario optimè, & de hoc teneat
in ore. Mel sic repurgatur. cape mel virgineū,
& pone in vase vitreo; quando est liquidum,
Y iij

& singulis tribus diebus partem spumofam & fordidam auferto. De medicamento est aqua suprascripta hoc modo (post quadraginta dies, quibus utetur medicamento infra scripto) capiet alternis diebus ℥ iij. cum ʒ ij. sacchari: immisce & puluerem hunc.

R E C I P E sanguinis bubonis siccati, pulmonis vulpis ficci añ ʒ i. croci grana ʒ v. terantur subtilissimè, capiat cum dicta aqua tardando cibum quinque horis. Medicamentum quadraginta dierum, cuius supra meminimus.

R E C I P E aquæ Padi fluminis ℔ xxx. coquantur donec redeant ad xv. in illis xv. ℔ aquæ imponantur cicero rubeorum ℥ vi. sinapis in linteolo ligatæ ʒ ij. permittantur per horas xxiiii in cubiculo calido, inde abiecta sinapi coquantur in eadem aqua, donec aqua redeat fermè ad ℔ i. post coletur exprimèdo ciceres per linteum tamen spissum, & de hoc capiat ab ℥ vi. vsq; ad viii. cum ʒ i. croci, continuando per dies xxx. & nunquam interim exponat se frigori, nec comedat vsque ad sex horas. Est manifestum, quòd hoc decoctum satisfaciet ei pro duabus vicibus. Caueat etiã ne assumat illud, dum sentit cruditatè in ventriculo. Exterius applicanda sunt hæc. ℞. butyri recentis ℥ ii. olei amygdalini tantundem, succi corticum aranciorum, qui provenit expresso cortice leuiter & sine contusione grana vii. misce, & inungatur dorsum & pectus,

& maximè inter quintam & septimã costam, vbi pulmo tangit pectus. Aliud melius. Destilletur butyrum per balneum mariæ, & misceatur cum oleo amygdalarum, & succo illo & ʒ i. aquæ vitæ septem coctionum, & inungatur vt supra.

Qvòd si per hæc auxilia non iuuaretur, deniedum est ad exhibitionē aquæ thermarū, aut decocti ligni Indici, in quo obseruare oporteret ne assumat corticē in hac causa, quia difficultatē spirandi facit: vnde sequitur, quod aqua nō vino vti oportet. Quidā tamen è collegis, vir clarissimus, dicit se obseruasse corticis vsum etiam innoxium patientibus difficultatem spirandi: quod si ita est (malo enim illi credere quā mihi) & cortex & vinum posset exhiberi. Dicitum tamen est per alium collegam clarissimum, quod bonum est ab initio subsistere ab exhibitione vini, & videre an superfluo calore afficiatur à potu aquæ. Mense ergo Maii, si alia non profecerint, sumat hoc decoctum ab initio mensis.

ʒ. ligni Indi bene olentis & acris gustus, & tenuiter derasi lb i. cubearum ʒ v i, labruscæ viridis m̄ i, infundatur lignum in aquæ lb xv per viginti quatuor, inde coquantur ad consumptionem quartæ partis: post addantur cubex constractæ & labrusca, & permittatur decoqui ad consumptionem alterius quartæ partis, deinde coletur, & de hoc bibat ʒ vi.

Y iij

mane: & si potest sudare, sudet. Primis quinque diebus abstineat ab omni cibo, sed sit contentus pane leuissimo superscripto & uuis passis: & si non potest ferre inediam per quinque dies, ferat saltem per tres. Bibat etiam cum cibo de hac aqua usque ad triginta dies saltem, & nihil aliud, nisi quod singulis tribus diebus aut quatuor bibat $\frac{3}{4}$ v. vini flauis subdulcis odorati, & hoc si ventriculus videatur illi debilis, vel vehementi desiderio vini teneatur: interdum non bibat aquam, nec aliud, neque enim multum sinit ob labruscam, nec se exponat aeri, nisi tranquillo, sereno, calido, & ante pradium, vel ante cenam. Aqua deberet fieri singulo die: & ideo pro medietate tantum, vel ad summum alternis diebus. Post illos quinque dies, vel post tres, si non potuerit tolerare in mane hora duodecima comedat solum panem & passulas, ut dictum est: in vesperi autem hora xxij. edat per diem aut pullum, aut columbum syluestrem iuuenem, aut duas aues paruas, quales sunt turdi, merulae, aut galinaginem: aut gallinam auenam, quam nos vocamus pauonculum cum uuis passis etiam. Antequam vero assumat hoc decoctum, purgetur cum manna, & his quae superius dicta sunt. Et haec est opinio nostra de potu aquae ligni. Clarissimi collegae addiderunt super haec in decocto absinthium, tichorium, asplenium, eupatorium, passulas: quae omnia cum santhali, quae a nobis com-

memorata sunt, maximè conueniunt, vt nihil melius: verùm adeò ingratham reddent potione, vt vix eam perferre possit. Si tamen perferret, erit admodum utilis: & ego eam maximè laudo. De aquis autem thermarum, quia tēpus exhibendū longius abest, dicere superfedeo.

Quòd si nec ex his soluatur morbus, vt pote contumacissimus, fontes fiant sub genu in vitroque crure. Fontes enim hi trahunt materiam ex profundo, quamuis videantur ignotū fuisse antiquis: nec scio aliquem authore Græcum aut Latinum, aut Arabem, qui de hoc tractauerint. Propter hoc existimo opportunum esse, vt hoc loco hanc doctrinam breuissimè expediam. Omnis dolor fit circa mediocritatem, & non fit ex mediocritate, vt ex temperamento, id est, quod illud quòd debet facere dolorem, oportet vt generet intemperiem & generet in mediocri tempore: quia si nimis celeriter aut tardè dolor non fit, aut valde exiguus, ergo si fiat escharoticum, quòd celerimè operetur: vel tardissimè nullum faciet dolorem, aut valde exiguum. Et ideo describam duo genera escharoticorum, quorum vnum operatur in vigintiquatuor horis, & nullum facit dolorem propter tarditatem.

℞. calcis viuz, saponis Gallici añ partes æquales: misce & supponatur. Appello saponem Gallicum, saponem nigrum, seu tenerū, alterum propter celeritatem minimum affert

*De Fontibus
vulgò vocatis
cameris
potērialibus
seu fontanellis.*

dolorem, cuius descriptio est.

℞. capitelli ℥ ij, calcis viuz ℥ β, cineris roboris ℥ iij. His contritis superfundatur aqua, & post horam educatur, & statim superponatur alteri calci viuz & cineribus, & rursus excipiat: post superponatur tertio alteri calci viuz & cineribus, quibus addatur chalcanti contriti ℥ iβ, & post horam tollatur: vltimo superponatur tantundem calcis viuz cineris & chalcanti, & addantur æruginis in puluerem redacti ℥ β: & post horam excipe aquam, & eam coque lento igne, & proiciatur super lapidem marmoreum, & ita cogetur & conseruetur in vase vitreo in loco sicco. Modus operandi talis est. Accipe ceratum diaquilon simplex, & extende super corium rotundum, & in medio eius fac foramen rotundum quantitate grani milij Indici, seu meleggæ & superpone ceratum loco: deinde madefacito è directo foraminis cum saliuâ: deinde superponito escharoticum, & super escharoticum superponatur ceratum aliud diaquilon simplex, & ligetur locus, & nullo modo moueatur. nam in motu magnum est detrimentum, & maius periculum. Melius autē fit cum ferro: & ideo dicebat Rinaldus de Villanoua in parabolis: meticulosos tātummodo conuenit vti medicinis. Quo ad locum dicebat idem ibidem, quæ sunt educenda per escharotica medicamēta inter musculum & musculum prope locū,

76.6. u
parabol.

& prope venam magnam: quæ à loco ipso de-
 riuetur factò sinu, sunt educenda. Ex quo pa-
 ter, quòd tres conditiones debet habere talis
 sinus, quòd sit inter musculum & musculum,
 ne lædatur motus: & vt melius materia colli-
 gatur, quòd sit è directo loci patientis, iuxta
 doctrinam Galeni κατὰ ἰσθμῶν, & hoc est melius
 quàm prope: quòd sit prope vas magnum, ve-
 niens è loco. Adde duas alias conditiones,
 quòd non sit nimis profundum, ne transeat in
 vlcus chironiũ, & ne sit in loco obnoxio mo-
 tui, ne ex quacuuque causa proritetur à mo-
 tu. Fiat ergo sub genu per quatuor digitos in
 parte domestica, si nolit equitare: in syluestri,
 si velit. Vtrum verò propè an procul, dico (nō
 in hoc casu tantũ, sed in omnibus aliis, quia
 de hoc auxilio nullibi tractauimus, nisi hic, vt
 faciamus perfectam doctrinam) quòd statuẽ-
 dus est sinus prope locum affectum, si materia
 sit pauca & procul: si sit multa, dummodo ta-
 men in medio non sit membrum principale,
 super quòd vas illud transeat quòd deriuetur
 ad locum. De vtilitate dicebat Rinaldus loco
 supradicto, materia quæ nō potest deduci per
 naturales locos vllis medicinæ instrumentis,
 prope locum per sinus est educenda. Et est
 sumprum ab Auicenna quarta quarti, vbi agit
 de vlceribus. Natura expellit (inquit) ad vlce-
 ra residuum superfluum, quæ in morbis ge-
 nerantur. Et ita pater, quantum in vtilitatis in

hoc casu fontes afferre possint. Custodia verò talis esse debet excidente eschara, quod fit plerunque iuxta septimam diem: imponatur cicer cum acie infra, & ligetur ita quod perforret sensim carnem sine dolore tamen, quod contingit propter corruptionem eius: ubi verò caro perforata fuerit, quod contingit post vnam diem, plerunque imponatur sphaerula ex cara alba, & ligetur sic, vt comprimât carnem sine dolore tamen, interponendo lanam aut cotum inter vinculum & sphaerula. Quod si locus inflammetur, inungatur ingurca oleo rosaceo omphacino. Sin autem consolidetur nobis inuitis, fiat puluis ille descriptus in libris de Subtilitate, ad carnem harii, & in collo vesicae exedendam, & imponatur sub pila: quia longè melius est præcipitato, a quo omnino cauendum est, quia offendit respirationem. Et hæc de tertia intentione & auxilio fontium generaliter dicta sint.

D E V E N I E N D O modò ad proprium casum, periculum est ne ex fontibus vlcera præuè euadant, non solum iuxta dicta Auicennæ, sed etiam Hipp. & ne materia vniuersim ad locum cõfluat, & crura inflentur. Sed tamen si purgato & siccato bene corpore hæc fiant, nullum imminet periculum. Tandem si nec per ista curetur morbus facta missione sanguinis, & iam sublata tympanite, & præpurgato diligentissimè corpore cum medicamen

tis etiã validis, vtpote cum catapotiis aggregatiuis, vel melius cum hiera, quæ excipit colocynthidam: dico autem hieram Galeni factam cum additione colocynthidæ, vel melius cum frequenti expurgatione medicamentorũ superius descriptorum in tempore autumnii, vel alio vere sequenti, adhibeat quartum genus curationis, quod exustione constat. Cuius cum locuplex mentio fiat apud Ætium, & apud ipsum solum, placuit, ne vt dici solet, bene dicta vertendo malè vt rem faceret suam, ascribere ipsius authoris propria verba, quæ sunt: Iuxta medium commissuræ clauicularum vtrinque vnã crusta inuratur, cum cautione tamen, ad motus manibus, distenta cute, ne aspecta arteria obledatur. Deinde aliæ duæ paruæ iuxta carotidas colli arterias, infligendæ paululum sub mento vtrinque vnã, incumbentis cutis tantum perustione facta. Infligendæ autem adhuc aliæ duæ sub mamillas inter tertiam ac quartam costam, rursumque aliæ duæ retrorsum versus inter quintam ac sextam costam. In medio etiam pectore vnã inurere oportet, & iuxta principium ossis pectoris, quod à capitis gladij similitudine Xiphoides Græcis appellatur: supra os ipsius ventris vnã simili modo, & adhuc alias duas inter octauam & nonam costam vtrinque vnã. Tres etiam retro inurendæ sunt crustæ: vnã iuxta medium dorsi, reliquæ duæ ab vtraque vertebrarum

parte, paululum infra mediam crustam. Omnes autem infra collum inustas, mediocriter latas esse conuenit, neque valde in superficie cōsistentes, neque rursus nimium profundas. Ulcera autem crustarum satis multo tempore fluida permittere oportet.

HÆC igitur de morbis principalioribus, quæ etiam aliis annexis magna ex parte conueniunt: quia tamen adest tumor in cruribus, qui, ut dictum est, posset vehementius augeri, & ubi ad superiora contraheretur, afferre periculum vitæ, ideo etiam de illo aliqua dicere conuenit. Et manifestum est, quod debet reponi in capitulo hypofarçæ, non ædematis: quia cura ei conuenit hypofarçæ principalius quàm ædematis, igitur debet reponi in capite hypofarçæ. Nam cùm hypofarçæ cura sit fermè ea quæ ascitis, ut Auicenna refert, ædematis autè ut astringentibus & repellentibus utamur, ut docet in tertia quarti, & cum vinculis & cum spongiis ex aceto vel lixiuio impositis, & cum aqua caulis & ciceribus & nostra ætate utuntur caliga ex corio canis, & multum conferre solet: quæ nihilominus, ut dixi, hic non conueniunt. Conueniunt tamen confirmantia membrum, velut lotio ex vino nigro, in quo libanotis, saluia, betonica, sal & sulphur incocta sint. Sicut è diuerso non cōueniunt quædam, quæ soli hypofarçæ sunt propria, ut cucurbitulæ, quæ aquam extrahere solent. nam cùm

membrum sit imbecille, plus trahitur materia
 ad locum, quàm possit euacuari ex tali sectio-
 ne: ideo in talibus sit error peior priore. Ideo
 ego cùm curarem cauponem quendam ex hy-
 posarca, abstinui ab hoc auxilio, quãuis Ætij.
 Ex auxilio autem Ætij licet ab initio videan-
 tur leuari omnes, tandem periisse vidi: & si tẽ-
 pus esset, declararem causam huius, ideo non
 conuenit nisi robusta adhuc parte. Est igitur
 medicamentum hoc. ℞. fructuum iuniperi ma-
 ioris, quæ planta est cedro similis, & fructus
 æqualis fructui cupressi ℥ ii. aquæ ℥ iii coquã-
 tur donec redeant ad ℥ i. & fiet aqua illa ru-
 bens, de qua capiat ℥ iii. cum ꝑ iii. fructuum iu-
 niperi minoris, & conuenit in aliis dispositio-
 nibus dictis. Prouocetur quoq; sudor, & fon-
 tes & aqua ligni, etiam huic dispositioni val-
 de auxiliabuntur, exterius autem applicetur
 hoc. Recipe foliorum lilii in clibano siccaro-
 rum, thuris, styracis siccæ, absinthii, calami aro-
 matici, spicæ nardi, musci adnascentis conife-
 ræ arbori, & est herba minuta odorata valde,
 singulorum ℥ i. fiat caliga è spongia, & super-
 fuso hoc puluere superalligetur, & iuuabit
 multùm. Hæc existimo satisfactura, & si rectè
 obseruentur: ac ad vnguem, Deo dante, spero
 sanitatem recuperatum, saltem magna ex par-
 te. Sed si dereliquerit vel minima ex parte,
 sciat quid Galenus dicat dũ de tabe agit: & si
 quæ clara minus viderentur aut absoluta sunt,

medicus cum sit peritus & expertus supplebit. Talibus enim, ut inquit Galenus, multa eorum arbitrio sunt relinquenda. Atque hæc forma est consilii mediocri. nam magnum construximus in causa Pontificis Amulthonis: parui autem hoc erit exemplum.

CONCILIVM SECVNDVM

PRO FLVXV SANGVINIS
coercendo.

TRIA esse constat consideranda circa sanguinem fluentem immodicè coercendum: locus, causa, auxilium. circa locum duo, vel ex qua parte, ut ex similibus instrumentis.

Ex similibus, quia vel fluit à carne, quod rarè contingit: vel venis, qui maior est: vel ab arteriis, & est difficillimus, & tunc succedit ratione compositionis in arteriis & venis, ut sint parvæ vel magnæ, & ita sunt iam quinque modi.

SED ex instrumentis etiam est, quòd locus vel subiicitur oculis, vel tactui, & non oculis, id est, quod manus potest attingere, vel non potest: vel est valde profundus locus. exemplum eius qui videtur loci, dum è vulnere fluit:

fluit: exemplum dum pertingimus manu, vt in hæmorrhoidibus & fluxu sanguinis narium: exemplum cùm non pertingit, vt si ex ventriculo, iccore: exemplum valdè profundi, vt in pulmone & renibus, vt Galeni vtar exemplis. sunt igitur ducti quatuor in quinque iam viginti modi.

CIRCA causam illa est vel apertio oris venæ, vel erosio, vt in vlceribus: vel diuisio venæ. Hæc verò duplex, aut tota diuisa, & est incisio: vel pars, vt plerumque est, & vocatur sectio. Sed vterque horum modorum, & etiã erosio fit à causa exteriori vel interna, vt iam sint septem modi, erosio scilicet violenta, & à causa interna, & ita de incisione & diuisione, vt sint sex modi: deinde apertio, & erūt septē modi. duo qui sunt à causa interna diuiduntur in tria, vel à multitudine, vel à malitia humoris, vel à motu seu caliditate.

SED cùm erosio contineat malitiam, erūt duplicati modi à sectione & incisione rãtum: qui cùm essent quatuor, fiunt octo, additis igitur tribus fiunt 11. hos igitur si duxeris in 20, fient modi omnes quibus profluere potest sanguis à corpore 220. Ex his sunt in carne seu ex venulis 44. hi sunt faciliores. Inter hos tamen difficiliore sunt 11. qui fiūt in profundo loco, & ex his insanabiles, propemodū vnus qui ab erosione interna: ex 33. reliqui difficiles omnes, qui ab erosione, & sunt sex. igitur

in carne difficillimus, vnus profundus cum
erosione, inde alij sex ex erosione nō in pro-
fundo loco: & decem in profundo loco, non
ex erosione. His proportione respondent, sed
deteriores 44. in venis paruis: adeò vt vnus sit
propemodum insanabilis, sex alij difficiles,
sed non cum tanto periculo: reliqui decem
cum magno etiā periculo, reliqui 27. faciles.
S V C C E D V N T his 44. ab arteriis paruis
longè deteriores, & respondent primis, adeò
vt primus sit penè insanabilis, sex alij non cum
paruo periculo difficiles etiam, alij decem cū
maximo periculo difficiles, pōst qui sunt ex
venis magnis 44. Vnus est absque cura, item
2. qui fit in membro non subiecto tactui, item
alius omnes: is cum imminente morte, reliqui
27. cum maximo periculo, & vix sanari pos-
sunt. Modi tamen 44. qui oculis subiiciuntur,
facile sanantur in comparatione ad reliquos,
post 44. alij quibus saltem specillo auxilia ad-
mouere licet. Modi verò 44. arteriæ diuisæ
magnæ 33. sunt mortales, id est, qui non sunt
extra: ex 33. lethaliore, & præsentem magis
afferunt mortem, qui in locis iuxta cor vel spi-
nam dorsi, & ita patet ratio prædicendi, item
curandi, quæ difficilliores morbi auxiliis vali-
dioribus curari debent.

I N T E N T I O N E S duæ curatiuæ sunt ge-
nerales, auertere influentē sanguinem, & pro-
hibere fluentem: & in omnibus his præsup-

ponitur, vt tollatur causa antecedens. Diuertimus secundum directum inter iecur & locū læsum si remotus sit, vel si locus læsus sit propinquus iecori vltra iecur : ita quod semper vel iecur vel locus vnde diuertimus, sint in medio nunquam locus ex quo fluit sanguis. nam tunc plus attraheret, ex duobus verò modis in loco remoto, vbi sanguis fluat diuersio fiat iuxta iecur : si autē propinquo, vltra iecur. & hæc etiā cōuenit, si à remotis fluat, ita quod si fluat à remotis, primò debemus incipere vltra iecur, deinde inter iecur & locum læsum in propinquo cum loco iecoris. si autem fluat ex loco propinquo iecori, fiat retractio ex loco vltra iecur.

QVOD si sanguis ex arteria fluat, idem in corde obseruetur quod in venis: de iecore diximus, & semper ex latere patientis loci. Sed prohibitio fit tribus modis, vel cum his quæ à proprietate agunt, vel locum implendo, vel partes diuulsas iungendo. Quæ implent, vel aliena materia implent, vel sanguine ipso, vel carne vel eschara. Ergo in vniuersum sunt sex modi, horum quatuor trifariam adhiberi possunt. nam escharotica solū super locum adhibetur, vel igitur intus, vel extra, supra locum vel è directo loci fiunt 14. modi auxiliorum. Quædam autem habent intentiones plures simul, agam tamen de singulis seorsum.

PRIMVS modus est sistentium à proprie-

Z ij

tate sanguinem applicando extra è directo; & est iaspis orientalis valde viridis cum sanguineis guttis magnus: & si nesciatur locus, applicetur super iecur in sanguine venarum super dextrum hyppocondrium, in arteriali super cordis apicem inter quintam & sextam costam, ascendendo ab vltima spuria.

SUPER locum ex proprietate agit stercus asininum, ego tamē addo acetum: & sic siccū illud: & melius, quod Maio colligitur. Item herba ficula, quæ in xxiiii. horis consolidat: & est quasi similis anetho.

TERTIVS est, sistens à proprietate intus, & est lachryma cerasii, item cortex oni tritus.

QUARTVS modus est cum eschara, & est vt super venam candenti ferro eschara: excitetur, & est potens valde, sed oportet vt vena vel arteria non sit multum profunda.

QVINTVS modus est vt extra venæ partes iungantur. hoc autem fit duobus modis, subitò, & cum tempore. subitò fit tribus modis, cum digito comprimendo, & vocatur bucelatio, donec sanguis cogatur. secundò ligando arteriam vel venam iam à carne liberatã. tertio fit incidendo venam per transversum. dicebat Galenus: Concidit caro, & comprimit os venæ, & ita sistitur. dico etiam quod in bucelatione fit compressio loco eius cum puluinis parvis constringendo. Sed consolidatio, quæ fit cum tempore, fit cum auxiliis,

quæ infrà dicam.

S E X T V S modus est, vt istud fiat intus accipiendo: & hoc fit cum conglutinationibus, & in hoc genere sunt lachrymæ omnes fermè, & thus & gariophylli incogniti. pro his viribus & symphitum & mucilagines omnes, & gelatina & cibi glutinosi, vt caseus recens, pedes porcellorum, itria.

S E P T I M V S modus est eorum, quæ exterius applicata, interiora vlcera consolidant, & hæc parum faciunt: si tamen aliquid iuuat, est exemplum ex symphito & luto armeno.

O C T A V V S modus est implendo aliena materia: & ita facimus exemplum ex gipso & glutine piscium, & non est melius.

N O N V S fit implendo sanguine ipso omnia quæ refrigerat actu potestatiue, vel cogit. Igitur primò aqua frigida assiduè superimposita, bolus armenus orientalis, lemnia terra, aqua plantaginis: apud Galenum hæmatites non ille vulgaris, sed optimus, & herba camæcissos vocata vinca prouinca materno sermone, acatia, hypocistis, citini, portulaca, polygonium. Eadem verò inseruiunt intus exhibitæ, vel è directo loci appositæ, sed cum modo dico aceto, vt virtus in profundum possit penetrare, & ita patet decimus & vndecimus modus.

D V O D E C I M V S fit cum his quæ carnè generant, & est auxilium Galeni, primò cum

Z iij

thure, aloë, & pilis leporis. consolidant & sar-
cocola, vnde illi nomen inditum. strenuè quo-
que lachryma abietis, item mastix. eadem vt
dixi, etiam consolidant venas in pueris, & ar-
terias quandoque, aut generant aneurysma.
Omnium præsentaneum auxilium auferens ad
hoc. ℞. lachrymæ abietis, ℥i. masticis, sarco-
colæ, thuris añ ℥ss. aloes epatici ꝓ viii. destil-
lentur per cineres calidos, oleum ita vt non
vratur. Aliud ℥. hypericonis cum herba ꝓ vi.
fructuum balsaminæ ꝓ iii. terbentinæ claræ,
id est, lachrymæ laricis (nam fermè idem po-
test cum abietina) ℥i. croci ꝓ i. gariophyllo-
rum ꝓ i ℥. misce cum ℥vi. olei veteris: & ma-
neat in sole per xl. dies caniculares, vase bene
concluso: & vt fit antiquius, oleum eo red-
ditur melius. Eadem hæc sumpta intus fa-
nant, & apposita extra in directo ali-
quid faciunt: vnde patet decimus
tertius & decimusquartus mo-
dus. Ex his licet complicate
has intentiones: nam sin-
gularia ipsa sunt
infinita.

CONSILIUM TERTIVM

PRO LEPRAM *patientem.*

De declaratione huius morbi sciendum est, quòd elephantiasis, lepra, scabies, impetigo, pruritus, leuce, & alphas quæ est vitiligo, ferme eiusdem sunt generis, differuntque tum magnitudine, tum propriis quibusdam differentiis & magnitudine, præsertim elephantiasis differt à cæteris, adèd vt sit carcinoma vniuersale: omnes tamen hi morbi conueniunt in quibusdam, in membro affecto: quia in omnibus cutis afficitur, & quòd sunt fædi & contagiosi, licet aliqui parum, aliqui vehementer, & sunt omnes cronici & endemii, propaganturque à maioribus in descendentes, & ideo vocantur hæreditarii. Elephantiasis autem est morbus, qui nunquam curatur: hic autem morbus non est elephantiasis, sed est lepra Græcorum: quod facillè dignoscitur, quia cum sit profundus, differt à scabie & alphi seu vitiligine: differt etiam à leuce, quæ est albaras Auicennæ, quoniam non est cum defædatione cutis alba, imò potius tendit ad rubedinem. differt etiam à pruritu, quoniam ibi non est permu-

Z ñii

ratio vlla in cute, quantum ad substantiæ calore, aut formam: sed ab impetigine, de qua maior est dubitatio, quia impetigo est parua lepra. ergo cum hic morbus sit difficilis, debet appellari lepra & non impetigo. conueniunt isti affectus, quia ambo sunt cum pruritu profundi, serpunt, sparguntur circum circa, fiunt ex humoribus adustis: sed differunt in hoc proprie, quod impetigo fit ex serosis admixtis crassis, lepra ex crassis admixtis serosis, & hæc omnia colliguntur à Paulo Ægineta in initio quarti libri à primo cap. vsque ad 6. Fiunt ergo hi duo morbi (quoniam in horum alterum necesse est vt cedat affectus hic) ex materia crassa & melancholica, & serosa, exustis cutem inuadentibus, ac profundius se immergentibus, tum sese in ambitum spargentibus cum pruritu. Ætius autem libro xiii. cap. 134. dicit, quod lepra fit ex tenaciore ac crassiore ac magis atro humore, & est magis aspera ad contactum, & pruritum inducit, & non penetrat, nisi cutem & squammas magnas gignit: & ideo potest vocari scabies maior. nam nisi hoc signo ab ea differt, & licet circa hoc multæ essent dubitationes: qui tamen non librum intendimus componere, sed consilium conscribere, ideo properamus ad curam: tum eo magis, quod omnes autores in hoc concordant, quod iste morbus est sanabilis, & quod auxilia quæ vni conueniunt ex his affectibus, conueniunt omni-

bus. Et constat, quòd talis morbus, vt dictum est, est elephantiasis minor. sed est vna regula generalis, quòd quæcunque curant maiorem morbum, curant & minorem, si sint ad vnguem vnus generis, velut quæ curant comitiam, curant etiam incubum: ergo quæ curant elephantiasim, curabunt multò magis hanc lepram. & hunc morbum esse puto, de quo Moyses agit in Leuitico, vbi videtur distinguere lepram, quæ est elephantiasis Arabum, à scabie *Cap. 13.* & lepra Græcorum tribus signis, mutatione pilorum, & quòd caro sit depressior, & quòd morbus indies augeatur, tunc enim est elephantiasis. & si vnum horum signorum deficiat, tunc maximè attenditur incrementum & diminutio morbi, & quòd caro ipsa viua appareat seu detegatur. ibi etiam facit duo genera lepræ, corrodens, & non corrodens. & locus ille verè est difficillimus, in vniversum tamen etiam post curationem vult eradi pilos, & lauari vestes: & nemini dubium est, quòd vbi morbus sit cutaneus, mundicies multum commodi affert. Scriptum est etiam in Deuteronomio: Curatote in morbo lepra, diligentèrque operam date, vt eis quibus vos Leuitæ sacerdotes ex meo præcepto instruēt, pareatis. *Cap. 23.*

IGITUR vt ad rem deueniam, cum omnis cura constet ex dignotione morbi, sed longè magis ex dignotione causarum, oportet causam scire ipsius lepræ. cum ergo causa sit

humor crassus, & lentus, & melancholicus, item serofus exustus: sciendum est, quod si serofus sit atque abunder, tunc est cum pruritu maiore: si autem materia crassa solum sit, pruritus minimus aderit, sed dolor, & sanies & foeditas maior: quicumque etiam morbus fuerit cum pruritu, facilius soluitur: ubi exiguus sit, aut nullus difficillime. & hæc est causa, quod hic morbus non potuit ad hanc diem usque curari. Nam cum non negetur magno pruritu materia est crassa, lenta & multa, tum quia à primordio vitæ, anno scilicet ferme quarto eum cœpit inuadere: tertiam causam esse oportet vel prauitatem humoris, vel valde fixam qualitatem in membro, generante vel recipiente, vel vtrunque omitto nunc regimen prauum aut aërem non aptum curationi.

QVÆ autem suadent curationē fieri posse, sunt genus morbi: quod vt dixi, per se sanabile est, nam sola elephantiasis in hoc genere insanabilis est: deinde quia est iuuenis, annum agens vigesimum primum vel circa, & est terminus incrementi secundum longitudinem: deinde quia est pinguis, & sati bonæ temperaturæ, est etiam tempus vernum: & etiam quoniam non sunt tentata auxilia magna & præclara vsque nunc, neque omnia neque præcipua: & quoniam quædam inuenta sunt nostris temporibus, quæ à proprietate

agunt & erant ignota antiquis, velut quæ illi-
nuntur arteriis. his sex causis videtur omnino
morbus esse sanabilis: quæ tamen ostendunt
difficultatem, sunt prolixitas ipsius morbi.
Nam videtur iam decem & septem anni ex-
acti, ex quo laborat hoc morbo: & etiã quia,
vt dixi, caret pruritu, & quia serpit & est pro-
fundus, propter quod volunt etiam leucen ef-
se insanabilem: & quia curatus fuit diligenter,
& non potuit sanari, licet non cum validio-
ribus auxiliis, vt dixi. non enim omnia ten-
tata sunt validissima auxilia, sed quædam
solum: concludo tandem, quod Deo dante,
sanabitur seruatis seruandis maxima cum dili-
gentia, tamen & longo tempore: & licet re-
uertatur, tamen iisdem auxiliis occurrendo po-
terit ex toto sanari: & ita quod fieri non pote-
rit in vna vice, fiet in pluribus.

DE causa patet, quod sunt duo membra:
vnum, quod generat & mittit, & est iecur: al-
terum, quod recipit, & est cutis. Est etiam tri-
plex cura vera, quæ sanat morbum, & quæ fu-
cata est regens illum, & quæ mitigat ipsum.
nam ipse conqueritur maximè, quod morbus
ille ascendat ad collum & faciem, vnde de-
turpat eum. Ergo cura ipsa qualiscunque sit,
per regimen victus, per topica vocata, & per
medicamenta fit. Sed primùm id videndum,
postquam duo esse membra in causa diximus,
iecur generans & mittens: & cutim, quæ reci-

pit. An igitur maius vitium erit in cute, an in iecore? istud scire expedit, cum enim medicamenta paria esse debeant viribus, ipsius vitio constat oportere nos scire quanta pars pertineat ad iecur, quanta etiam ad cutem.

V I D E M V S enim in his morbis aliquando medicos frustra niti in mittendo sanguinem, in purgando corpus, in regimine ordinando, quæ omnia tandem parum aut nihil conferunt & in nihilum reducuntur. Adueniente autem aliquo qui cutem unguento illeuit, sanantur: & contra, aliquando accidit ut multis medicamentis cutis illinatur, nec tamen sanatur æger, at purgato corpore & sola victus ratione curantur. Rursus in aliquibus necessarium est utrunque, oportet igitur scire quid maxime sit in causa. Istud autem maxime & facillime cognosceretur, si auxilia adhibita sciremus, & à quibus leuatus est morbus, & quæ nihil profus contulerunt. Clarum est autem, quod cum cutis, ut dicebat Galenus in libro de Morbis, nullas penè habeat vires, non atrahendi, non expellendi, non retinendi, non conquoquendi, id non contingere proprie vitio cutis, nisi quatenus ipsa est læsa, & ob læsionem natura transmittit excrementa ad illam. Quomodo ergo medicamenta, quæ illinuntur, poterunt curare lepram, impetiginem, scabiem, cum (licet restitutis viribus) ipsa non possit repellere humorem noxium: sicut ne-

que infans sanatus ex morbo magno, non propter hoc poterit ferre pondera magna, quia non potest restitui ultra gradum proprii roboris? & ideo stat dubitatio magna, an scilicet materia quæ ibi redundat, transmittatur ex alio loco corrupta: an sit alimētum cutis, quod corrumpatur & transeat in materiam coniunctam? Et videtur generaliter saltem, quod debeat esse materia, quæ transmittitur: quia alimentū nō potest esse adeò copiosum, ut sufficiat subministrare materiam similibus morbis. Ex aduerso non curantur medicamentis exterioribus adeò facilè: & etiam quia vix fieri posset, ut tanta copia humoris redundante, aliæ partes intus non laborarent. & videtur ex his quæ scripsit Galenus in tertio Methodi de vlceribus, quod malus affectus in carne subiecta & in cute, sit causa impedimenti sanationis & consolidationis in vlceribus. & ita dico de hoc morbo, in quo licet non appareat solutio continui manifesta, proculdubio tamen est occulta. Et etiam alia ratio persuadet, quia talis morbus serpit ad proxima, ergo fit vitio partis patientis potius quàm iecoris. Sunt & alia iudicia, puta contagium & facilitas sanationis, quæ iudicant esse vitio cutis potius, quàm iecoris. Concludo ergo quod hic morbus maximam partem causæ habeat in carne subiecta, & in cute: sed principium tamen & originem in iecore. & si quis mihi

obiiciat difficultatem sanationis, respondeo, quòd etiam vlcera chironia difficulter sanantur etiam propter solius partis dispositionem: & maximè, quia vt dixi, non sunt etiam sine vitio totius.

DEVENIENDO igitur ad victus rationē, manifestum est quòd cùm excrementa hæc sint tertiæ coctionis, partim scilicet quæ sunt loco alimēti ipsarum partium affectarum, partim secundæ scilicet ipsius iecoris, & est humor trāsmissus per venas & arterias ad cutim, quasi natura decernente, & ideo verisimile est, quòd pars istius morbi semper maneat: & est illa quæ fit vitio cutis alia magnam mutationem recipiat, modò multum crescens, modò non, sed quasi in eodem statu permanens: constar alimenta quæ assumuntur, debere parum nutrire, & non multum. cuius tamen oppositum plerunque medici dum existimant, dum iuuare credunt, nocent. similiter non debent esse temperata, vt communiter dicitur, sed contraria qualitati causæ morbi. Diximus autem, quòd causa morbi est humor exustus, serosus & crudus, ergo cibus debet esse exquisitè contrarius, & hæc est sententia Galeni in libro de Cibis boni & mali succi. In hoc igitur nihil melius est vsu ptisanæ hordeacæ sine sale, & carnis testudinis. his enim duobus præfidiis tantum curavi similem morbum in Domino Francisco Gadio, ordinis sancti

Augustini ex ea congregatione, quæ Canoniorum vocatur, & quod appellabant illum Regem. Conualuit autem in sex mensibus, cum passus esset morbum biennio, adeo ut tæderet illum vite, nec postea vnquam rediit. Modus ergo ptisanæ talis est: Hordeū infundatur in aquam multam, xij horis coquatur donec distumpatur, tundatur, cribretur, coquatur cum iure pulli, vel testudinis, donec non amplius ampullas emittat, quod post tertiam horam vix contingere solet: id autem in vase terreo. Testudines autem in aqua diu coquantur cum modico aceti albi, croco & boragine, & perseueret in huiusmodi cibo saltē per sex menses, interim tamen poterit vti perca pisce elixato cum eisdem. Item beta & malua in cibus, & lactuca. poterit etiam adhibere omphacium seu agrestam, item succum aranciorum. poterit & vti carnibus pullorum cum plantagine assidue, ita ut plantago ponatur in omnibus cibus, in quibus ingreditur caro. Caueat generaliter ab omnibus multum nutrientibus, & ideo ab ouis & lacte: solum caro testudinis, pulli, auiculæ omnes, hœdi etiam. caueat à caulibus & caseo, omnibus salitis, aromatibus omnibus, croco duntaxat excepto: piscibus nisi squamosis & paruis: non vtatur melle & saccharo, licet moderatē vti cancris: vti potest proprietate potius quam manifesta qualitate aut substantia

conuenientibus. Vinū sit album, leue, clarum: sed si biberet aquam, longè melius esset, cuius est descriptio. ℞. liquiritiæ recentis ʒ vi. radicis thamaristæ ʒ ij. passularū ʒ iiij. aquæ lb iiij. coquantur ad consumptionem tertiæ partis, coletur & vtatur pro potu, & si vult dimittere liquiritiam, potest augendo quantitatem passularum & thamarisci. Est autem thamariscus arbor in Italia nota, nascens in ripis fluminum minuto folio, fructu & flore muscoso, id est, tenaci. & generaliter aqua in hoc casu cū non attenuet, vino melior est. Circa somnum vtatur prolixo & nocturno, nō diurno. Circa aërem eligat clarum, tenuem & calidum potius, quàm frigidum, dormiat nō in pluma, sed super tomentum sericeum: mutet sæpe vestes, & præcipuè indusia, non exerceat se à cibo, sed in mane solū, & si sudet, permutet lineum indusum, & interiorem vestem (quidam vocant diploidem) abstineat à coitu, nisi quantum necessitas vrget, & curet vt habeat beneficium ventris singulo mane. De fructibus conceduntur quæ ventrem soluent, vt pruna, & cerasa: & quæ vrinas mouent, vt flagra & pepones & cucumeres, cocti tamen.

Quòd ad intentiones curatiuas, primum ℞. succi casii nouiter extantis ʒ v. origani, fumi terre, seu fumarie puluerate añ ʒ ij. misce, & cū saccharo fiat bolus, capiat per horam ante cœnam

nam. Sequenti mane capiat ℥iii. serapii ex infusione fumiterræ, cum aqua lactis, decoctionis fumiterræ, sequentibus autem diebus capiat infrascriptum sirupum. ℞. seminum sesami ℥i. comedat cum modico panis, deinde bibat ℥ii. sirupi acetosi simplicis, cum modico aquæ plantaginis: & post viginti dies, si vrina fuerit concocta, accipiat hoc medicamentum. ℞. confectionis hamec bene confectæ, & succi casisæ añ ℥ß. sirupi de polipodio ℥iß. aquæ decoctionis infrascriptæ ℥iiii. misce, capiat in aurora. ℞. mirabolanorum nigrorum ℥i. hypericonis, origani añ ℥ß. sebestæ numero xii. infundantur in ℥xii. aquæ lactis, per decem horas, inde bulliant parum: coletur, capiat calidum in aurora. Hoc peracto mittatur sanguis ex basilica brachii dextri, deinde sequenti die ex basilica brachii sinistri, extrahendo singulis vicibus ℥viii. sanguinis. Post hæc bibat qualibet hebdomada semel hoc. ℞. feri lactis ℥lx. epithymi ℥i. hellebori nigri ℥i. cinamomi ℥ii. mellis ℥ii. infundantur omnia per duodecim horas, inde coquantur ad consumptionem tertiæ partis: coletur & bibat calidum. & cum assumit medicamentum, vel hoc vel sequens, non comedat vsque ad horam vespertinam. sequenti autem die assumat hoc. Recipe succi brassicæ, aceti albi optimi añ ℥vi. cedriæ ℥ii. hæc inuenitur Venetijs, sumat ergo tepidum in aurora, & bis in hebdomada. Vbi autem exa-

ſi fuerint quindecim dies, ita ut bis ſit repetita purgatio, quater verò medicamentum, bonum erit ut assumat ligni decoctum, per quod ut ſpero, incipiet ſanari. erit autem eiufcemodi facile.

℞. ligni Indi rafi electi ℥ xv. radicis thamarifici minutim deraſa, ſic ut ſchidia abiiciantur ℥ vi. aqua ℔ xviii. infundantur: horis xxiiii. inde bulliant ad conſumptionem medietatis in lebere ferreo, & coletur, & de hoc capiat ℥ viii. aut ſaltem vii. ſingulo mane, calidum in aurora: vel hora vna poſt aſcenſum ſolis: & integat ſe pannis tenendo vultum ſub culcitra, ita ut ſudet. Interim verò bibat de hoc in menſa, ſed frigidum, cùm priores ſeptem vncias, quantum poteſt ferre, calidas ebibere oporteat. Cibus verò ſit panis, & vuarum paſſarum panis quidem ad vncias quinque, paſſarum vuarum quantum libet. Tum verò à frigore & exercitatione atque aliis, à quibus ſolent cauere qui decoctum hoc aſſumunt caueat: cum verò octo exegerit dies, fluxeritque ſudor cum virium robore, ſuadeo ut octo horis à prandio, quatuor autem ante cœnam ſex vncias calidiſſimi illius decocti aſſumat, ac denuò ſudet, atque ita perſeueret xxx. non vltra dies, non minus autem quàm xxv. His peractis caſſia nigra purgandus eſt hoc modo.

℞. ſucci caſſiæ nouiter extãtis ℥ vi. cum modico ſucci ſumi terræ & ſaccharo: fiat bolus,

capiat ante cœnam. Bibat autem per annum ter, quater, sexies, in mense hanc aquam. Recipe sanguinis porci recentis ℥ iiii. plantaginis ℥ i. ranarum sine capite & cute ℥ i℥. cancrorum chelas & caudas mundatas pondere ℥ ii. lapatii acuti radicum cum foliis ℥ ii. destillentur omnia in vase secundum artem, & de hac aqua capit ℥ iiii. singulo mane, & sudet si potest: nam calidū præbibere oportet. Cæterum ex priuatis auxiliis hæc duo sunt. Primum. Recipe viperas veras, cuius sunt quasi canini dentes: & abscisis capite & cauda, ad tres digitos coquantur in pauca aqua admodum, deinde contundantur, deinde cum furfure & farina pinfentur, gallinisque tribus aut quatuor edenda præbeantur: cūque id factum fuerit per quindecim aut viginti dies occisæ gallinæ, & exenteratæ, atque deplumatæ, coquantur iuxta morem, & ius illud bibat, & carnes edat, & post modum quiescat in lecto, donec exciderint crustæ. Secundum præsidium est.

RECIPE lapidis carasei (vocat lazuli) puri, & bene colorati ℥ i. teratur, & in polinē reducatur, per linteum cribratus lauetur aqua vicies, deinde infundatur in aceto scillitico, optimè per tres dies: deinde expresso aceto siccetur, deinde per tres alios dies in succo thamarisci: inde expresso succo & siccato lapide, rursus infundatur in succo plantaginis eodem modo per tres dies, & de hoc sumat à ℥ ii. ad

AA ij

℞iij. redigendo in formam boli cum oxyme-
 lite scillitico, & post bibat mulsæ ℞iij. præpa-
 ratur autem hoc modò. Recipe mellis puri
 ℞ij. aquæ ℞vi. misce, bulliant ad consumptio-
 nem medietatis, despumando semper: coletur
 & capiat, vt supra. Et rursus ex cõpositis, quæ
 intus assumuntur est decoctio Auicennæ hu-
 iusmodi. Recipe mirabolanorum nigrorum
 & citrinorum añ 3 β. amis seu ameos & affæ
 odoriferæ, id est, belzoi añ 3 v. aquæ ℞xxxvi
 vuz passæ lotæ & mundatæ 3 vi. coquatur ad
 consumptionem duarum tertiarum cum ℞iβ.
 mellis puri: coletur & exprimatur & bibat to-
 tum, continuetur quadraginta diebus. Con-
 ferunt etiam catapotia, quæ vocantur pillulæ
 Indæ, & pillulæ cochix. est etiam facillimum
 auxilium, quod confulo vt faciat, & est hoc.

R E C I P E viperas duas magnas, & abscisis
 capitibus & cauda incidantur minutim, & po-
 nantur in olla cum sale, ita vt ponatur area sa-
 lis, deinde area è carne viperarum, inde area
 salis denuò, atque ita alternatim imponendo
 etiam radices rumicis seu lapathi incisas minu-
 tim: deinde tegatur olla cum tegmine fictili,
 quale est olla, & cum creta concludatur, & po-
 natur in fornace lapidum, vbi lapides coqui
 solent per tres dies: inde extrahatur, & sal ille
 fit in vsu ferendo ipsum: & si non placet, sic
 dissoluatur in duplo aquæ, & abiecta omni fe-
 ce siccetur, teratur & sit in vsu. Expedita pur-

gatione xl. dierum, vel assumptione aquæ ligni, deueniemus ad topica, nam in his autores omnes medicinæ sanationis spem totam reponunt hoc modo.

Primum imponemus ipsum in balneo aquæ dulcis seu putei, apponemus quadraginta cucurbitulas, & non sit aër multum calidus: aut si nimio plures videbuntur viginti, & postquã sudauerit, detrahemus sanguinem ex singulis, secūdum quod ferre posse videbitur, & postmodum inungemus hoc vnguento.

RECIPE succi ocimastri, & est planta similis folio ocimi, nascens iuxta muros antiquos & sepes, folia habens similia ocimo, sed in ambitu ferrata, flores purpurei, seminis capitula qualia hyoscyamo, radix torosa, vnde è genere galiopsis esse creditur, odor foliorũ & seminis teter, ex hoc igitur succo pari pondere ceræ atque olei fit vnguentum, quo illiniri debet post balneum & cucurbitulas. Inde tertio die ad balneum redeat, & rursus illinatur vnguento, atque ita omnia peragantur, quæ in primo præter cucurbitulas, vsque ad quinque circuitus: in quorum ultimo etiam rursus viginti cucurbitulæ applicentur, intermediis autem nequaquam. Semper autem ab inunctione lectum ingrediatur mūdīs linteis, & dormiat: quod si ferre non possit balnei teporem & cucurbitulas, modicū panis & martij panis comedat antequam balneum ingre-

AA iij

diatur : lectus antequam in eum se conferat,
caleat, & bene tegatur.

ALIUD vnguentum. ℞. scabiosæ, ellebori
nigri, lilij, allii, lunariæ herbæ, corticis iuniperi
añ ℥ ij terantur optimè, inde exprimatur, in-
de addantur aquæ vitis, quæ solet excidere à
ramis præcisiss. tempore Martij ℥ i, styracis
liquida ℥ ii, pomatæ ℥ iii. coquantur miscen-
do semper, donec redigantur in formam vn-
guenti : & dum remouetur ab igne, addantur
lactis ficulnei ℥ iii. misce, fiat vnguentum, quo
vngantur totum corpus loco prioris, vbi ex
primo non sanatus fuerit. Ætius putat adipè
nigri arietis sufficere vel solùm, quod non ex-
pertus sum. Verùm nostrum hoc vnguentum
est, quo ego cum quatuor sociis à scabie, quæ
erat è lepræ genere, quam passus fueram xxvi
annis, sum liberatus sine vlla purgatione, sine
balneo, ita autè viximus vt ex proposito pro
morbo contra medicamentum luctari velle
videremur : erant mei familiares omnes ado-
lescentes, ego quinquagesimum excesseram
annum, Lugduni in caupona genio indulge-
bamus. existimabam mihi turpe esse quòd nō
scabie omnes, sed elephantiasi laborare videremur,
crustræ præaltæ latæ vsque ad collum
& caput ascendebant. verè illud dici poterat:
Aliis medens, ac ipse vlceribus scatens. Causa
erat, quòd marinis piscibus, quos ego libentis-
simè edo, nec Mediolani copia est, assiduè

vesceret, præcipuè verò asellis : qui cum recētis sint optimi succi, ita saliti sunt pessimi. nam id minimè absurdum est. hædina enim caro vt optima est, ita salita pessima.

ERGO visum est, vt aliquo auxilio occurrerem. fortè autem dum ascenderem in colle quodam, perspexi tithymalum : abundabat enim vbique, excogitavi igitur è casu auxilium, fuitque huiusmodi. Recipe sulphuris viui ℥ij, salis ℥i℥, lachrymæ iuniperi, qua vtuntur bibliopolæ, ellebori albi añ ℥ii, succi tithymali ℥iii, aut etiam amplius. apponebam autem totam herbam contusam pondere ℥i olei è lini semine ℥℥. terantur exquisitissimè, inde coquantur super cineres donec redigantur in formam vnguenti, post exprimatur, & reiecta fece, inungatur statim, deterfa aqua à balneo, sub poplitibus, & interiora cubitorum, & iuxta talum, & iuxta carpos manuum, & sub alis, & plantæ pedum, & loca omnia patientia in aère calidissimo, seu iuxta ignè post cœnam, diu confricando loca, & copioso vnguento: inde ingrediatur lectum calentem, & tegatur pannis. hoc autem à prandio vel à cœna, fiatque alternis diebus donec ter fuerit vnctus. hoc neque purgatione, neque vitæ regimine indiget, adèd efficacissimum est. Forsan quæret aliquis, & iure, cur tandiu distulerim sanationem hanc? Causa fuit, quòd morbus hic perpetuò variabatur, & quòd mihi familiare

AA iij

est nihil agere donec cogat, tum propter multitudinem negotiorum, tum etiam propter cōsuetudinem: tum etiam, quia existimabam morbum hunc me præseruare à multis aliis morbis, quibus suspicabar me esse paratum propter diuturnarum hæmorrhoidarum spontaneam sanationem. Aliud physicum auxiliū ex xij. libro nostro de Subtilitate. Lauetur ter in balneo infantis primogeniti, quo balneo solent obstetrices abluere quicquid sanguinis est menstrui. Laudantur præterea cuminum Æthiopicū & syderitis herba in potu sumpta. atque hæc puto sufficere, etiam si multo grauior esset morbus. Si quis tamen ad validiora transire uellet, sudet in balneo sicco exerto capite cum suffumigio bituminis, salis, ligni cupressi, lachrymæ iuniperi, thure, betzoi, myrrha, agalochi, rore maris, amaraco, styrace, santhalis, musco coniferarum arborum, lachryma eleni, ladaño, cortice mali medici, & rosis, omnibus vel aliquibus.

CONSILIVM QVARTVM

PRO MORBO VALIDISSI-
mo ex ventriculi Pblegmone.

V M Calendis Augusti
anni M. D. XLV. Me-
diolanum è Papia re-
uerfus essem, Princeps
optime ac sapientissi-
me, ad pristinam me-
dendi exercitationem
me contuli, atque in
ea solita vsus fœlicitate, præter duos diutino
morbo sub aliis medicis conflictatos, neminẽ
penitus morte amisit: cùm tamen quingentis
ac etiam pluribus ad Aprilis vsque Calend.
ægris manus admouissem: tantum potest ve-
ra ars si ad hos fucatos nebulones conferatur,
qui non artis præceptis intenti, sed conspira-
tionibus atque calumniis, bonos quidem infamia,
ciues autem ægros morte afficiunt. Sub
Calendis Aprilis tamen quibusdã manus ad-
moui, qui omnes cum vno ac eodem morbo
laborant, xx. die sub initio periere, nec vllus
celerius aut tardius ex languëtibus. Quinimo
adeò constanter eam diem obtinuerunt, vt
cùm quædam mulier Anastasia in domo illu-
stris viri comitis Ioannis firmi Triuultij agro-
taret eo morbo, à prima statim visitatione li-
berè affirmauerim eam proxima dici Domi;

nico succedenti nocte perituram, quod esset ea nox xx. diei initium. ego autem xv. die morbi vocatus sum, reliquo tempore in manibus fuit medici experti amicique nostri, ac rectè in arte sentientis. Cùm igitur quinque sic periissent, nec venæ sectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis, nec vini abstinentia, nec cataplasmata, nec ea quæ cordi cōferunt, profuissent: sed eodem morbo laborantes iisdem symptomatibus eodémque modo ac eadem die perirent: visum est mihi dignum minus, si qualis hic esset morbus adeò lethalis conscriberem. Primùm, quæ laborabant omnes fuerunt iuuenula virgines, atque hoc mirum, dolor aderat super vmbilicum, assidua nausea & cibi fastidiū. rum deiectiones corruptæ malè olentes, & quibusdā diebus plusquam conueniret, venter demittebat, aliis autem mediocriter sistebatur. non tamen decretoria erant hæc, nec diebus decretoriis, spiratio ipsa paululum densa, & non omnino naturalis. calor exterior moderatus adeò, vt vix persuadere possem astantibus quòd febricitarent: pulsus tamen duri, veloces, parui ac frequentes, validam febrem ostendebant. lotia qualia sanorum ferme. nebula aliquando suspensæ in his, aliquando sedimentum. Mens continuè constans, vigilia doloris perpetuitatem consequebantur: nec tamen semper dolor somnum vincebat, sub x i. diem omni-

bus omnia visa sunt mitiora. Pulsus tamen
 aderat cordis, & singultus: sub xvii. omnia
 adeò manifestè intendebantur, vt morbi ma-
 gnitudo ne ipsos iam tunc lateret astantes, à
 xiii. die venter totus vbi ventriculi regio do-
 litabat, cum ipsis lateribus, tum intumuit. xix.
 oleosum quiddam ac quasi subnigrum euo-
 mebant. initio die xx. moriebantur, mortuis
 vngues liuidi ac subnigri & venter, vt vter in-
 flatus. dum viuerent bene semper sperabant
 & nunquam delirabant. xix. difficultas spi-
 randi ne ipsum latebat ægrotantē. die xviii.
 omnes aluum copiosè demittebant. Hæc fuit
 morbi sæuisissimi enarratio, quæ tamen pau-
 cissimis aduenit. Nunc igitur videndum qua-
 lissimam fuerit morbus: atque vt existimo hæc
 dispositio est ventriculi phlegmo, inquit enim
 Rases vt quidam de nominibus solliciti dicūt:
 Si cum dolore ventriculi febris fuerit, & apo-
 stema manifestum cum sensu caloris in tactu
 æger ex basilica (iecorariam solemus vocare)
 sanguinem mittat, haud dubiè quia phlegmo-
 nem adesse intelligit, vt etiam Mattheus Fer-
 rarius in expositione docet, & Platearius, do-
 centes etiam generationem ex mente Genti-
 lis si, quidem, quòd fiat per infusionem bilis
 in tunicas ex cõcauo veniētis. Et patet, Quòd
 Symptomata secundum illos præter propria
 etiam signa conueniunt: & sunt, Doloris vehe-
 mentia, æstus magnus, pulsus cordis, syncope,

lib. 9. ad
 Almans.
 c. 64.

trac. 6. c. 13.
 Diuis. 2. 6.

frigiditas extremitatum, sudor frigidus, deie-
ctio appetentiæ, corruptio exeuntium. Quod
autem dicunt de stupore, alienatione, conuul-
sione ac subeth, non aptè ponitur, nam cata-
phora laborant, atque sic subeth exponi de-
bet, cum subeth seu grauis somnus à frigida
causa & plerunque humida fiat, carum vocat
Græci. Reliqua non sunt signa propria nec e-
tiam vera persæpe, nec secundum rationem.
Nam licet sit in mēbro neruoso quia tamen
extenditur ab omni parte, non fit vera conuul-
sio, sed singultus qui species est conuulsionis.
Sed ut ad Rasem iterum reuertar, ipse posuit
suam curam meliorem in lib. Diuisionum per
lactis potum & compressionem: sed hoc cum
iam fuerit suppuratum, quod in phlegmone
continetur. Sed & quæ ad pulsum attinent.
his consentiunt quæ à Gal. in quarto de Præ-
sagio ex pulsibus scribuntur. Pulsus duri atque
creberrimi in ventriculi phlegmone sunt. Sed
si in ore eius sit phlegmon, aded duri esse ne-
queunt. Dilucidius etiam dum de Causis pul-
sum loquitur ex Isagoge. Nam si inflamma-
tus sit duntaxat, ita mutat pulsum, ut neruosi
corporis diximus inflammationem solere. Si
comprimatur, vellicetur, læguescat, singultiar,
vomat, nauseat, fastidiat, doleat pro genere
symptomatis. Subiungit languidi parui paulò
celeriores, & admodum crebri euadūt pulsus.
Superius autē declarauit quod pulsus inflam-

cap. 59.

cap. 6.

lib. 4. ca. 24

cap. 7.

mationis partis nervosæ parui sunt, duri atq; ferrini. Itaque de signis satis conuenit, licet parum aptè ea disponant recentiores. Sed quomodo fiat hoc apud me vehementer dubium est. Nam quod ex infusione fiat chili ac nutrimenti, videtur fermè impossibile, videmus enim omnes phlegmones fieri ex venarum tumore, quod etiam sensisse videtur Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo autem fiat ex ex venis quæ ab hepate prodeunt adhuc dubium est. ille primo in exteriorem tantum tunicâ ventriculi ingrediuntur. Quod si ex caua vena prodirent, non mirum esset fieri phlegmonem. At Vesalius ostendit ex stelechia sola nutrirî ventriculum. imponit autem Galeno quòd voluerit etiam ex caua venas ad illum peruenire. Sed hoc Galenus non censet. in sexto enim Anatomicarum aggressionum qui locus à Vesalio adducitur, inquit. Atque vena quædam ex iecinore ad lienem pertinet, cuius processus in ventriculum defertur: eius verò pars quædam, postquàm omnibus lienis partibus propagines transmiserit, in ventriculi gibbum ascendit. Et infrà paulum, Vena portæ quam recēiores, quòd aliarum supple quæ ad membra nutrimenti deferuntur quasi caudex sit, *σπληνική* vocant. vbi manifestum est de portæ vena illum intelligere, atque ob id minimè venam seccare oportet. Hoc namque auxilium prætermittunt Alexander & Ætius:

cap. 3.

lib. 5. cap. 3.
fol. 4.

lib. 3. ca. 9.
lib. 9. ca. 16
31. 32. tra. 4
cap. 3.
1. Theisir
Pra. 15. ca. 2

Paulus autem curæ nō meminit. At dices Rā-
fes sanguinem mittit, & Auicenna & Auen-
zoar: Respondeo morbi magnitudinem inspe-
xere. Sed non est cura propria. Mirum est igitur
vel quomodo fieri possit ex porta vena
trahente, multoque magis quomodo curari,
cū nec sectio venæ nec clysteria, nec inedia
auxilium afferant, cū etiam inedia & multo-
magis medicamentum omne vel etiā leniens
non leue inferat detrimentum.

CONSILIVM QVINTVM

DE DOLORE VAGO PRO

D. Bartholomæo Charabello.

HIC patiens iam à qua-
tuor annis citra, patitur
dolorem quendam in
partibus ventris ac pe-
ctoris: cuius initium
fuit ex potu vini acer-
bi & austeri post labo-
rem vehementem, suc-
cedentē conualescentiæ ex febre tertiana. Et
primū cœpit in partibus ventriculi: deinde
per auxilia recessit, & remansit in quiete per
tres aut quatuor menses, vt ipse mihi refert:
demum reuersus est dolor eodem ferme lo-
co, & sensim ad alias etiam partes declinauit:
modo ad ventrem vsque ad pectinem: modo

ad partes superiores, vsque ad gulam, & furculam superiorem. aliquando in directo spinæ dorsæ superius parum quàm è regione ensiformis furculæ. & aliquando dicit in colli parte postrema. & etiã aliquando ad latera, & quandoque è regione lateris dextræ, vsque ad collũ per costas. & nunc præter dolorem, sentit quandam dispositionem, quæ quamuis non sit cum dolore, attamen est cum magna eius molestia. & sentitur supra umbilicum per quatuor digitos pulsatio ingens, non lata tamen sed velut ex arteria magna. & feces sunt quasi naturales. & insomnietas non parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel sedimento, sed tamen substantia & colore aqueo, vt ipse refert. & torquetur dolore ante cibum, & etiam post: & aliquãdo tamen quiescit: & ex assumptione cibi in hora doloris quandoque leuatur, quandoque grauatur: & ipse sibi persuadet quòd duritiem habeat iuxta ensiformem furculam, quam nos cum primum tangeremus, tum etiam resupinum percipere non potuimus. vrinam autem non vidimus, sed illius dicto acquieuius. nocetur ab aqua, à difficilis concoctionis cibus non leuiter. Amarorem oris non sentit, nisi raro vomitu frequenter vexatur. in quo tamen parum aut nihil euomit. Sitim quandoque validam, nonnunquam nullam sentit. toto hoc tempore præter febrem vnã ephemerã ho-

rarum. XVIII. nullam aliam passus est. qua etiā
 fauente, dolor cessauit, cessante autē rediit.
 Iecur vt illi videtur calidum, quod conicit ex
 calore palmae manus, cum etiam grauitatem
 & tensionem è regione dextri lateris iuxta co
 stas sentiat, alius astricta: aliquando etiam do
 lor ad spatulas extenditur. interdum etiam
 multa euomit. hæc sunt quæ ex ipsius aspectu
 & narratione habentur, interim tamen fluunt
 hæmorroides natura eius seu tēperatura san
 guinea: ætas iuxta XL. annū. Igitur cū morbus
 hic nō possit esse à mala tēperatura sine mate
 ria: nā accidēs nō migrat de subiecto in subie
 ctū vt colligitur 4. Physicorum, dolor igitur
 si mouetur, causa eius necessariò mouetur, &
 si dicas quòd causa multiplicatur sicut ignis:
 tunc necesse esset vt dolor non transiret nisi
 per continuam partem ad aliud extremum.
 hoc autem ei non cōtingit: quare relinqui
 tur, vt dolor hic non sit à mala qualitate tan
 tum. Nec etiam à materia quæ sit humor: nam
 si est æqualis, impossibile est vt lædat adeò
 vehementer nisi per magnam solutionem cō
 tinui: quare vel phlegmon adesset & sic fe
 bris, dicebat enim Galenus, phlegmones vis
 cerum febris comitatur: vel etiam aliarū par
 tium. Si verò non faciat phlegmonem, oportet
 vt magna sit moles eius, quare in solutione
 doloris apparebit semper humor ipse per vo
 mitum aut in excrementis: horum nullū iam
 diximus

com. 32.

10. ART. CUR.
 ca. 6. & II
 eiusdē c. 20.

diximus contingere, quare causa doloris non est humor solum peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo intensa frigiditas aut calor, aut amaritudo apparet qualis esset necessaria bile flava atraue vel pituitata peccante. Rursus mirum esset quod hæc pituita vel bilis ad pubis ossa, modo ad collum usque extenderetur: intus, extra & ubique. Cum igitur causa non sit sola mala qualitas, nec humor aliquis quantitate sua, vel qualitate, relinquitur tandem, ut sit flatus. Cuius etiam indicium est quod non adest pondus, tum quod subito soluitur. dicebat enim Princeps loquens de signis doloris capitis: In dolore factò ex flatibus extensio augetur & grauitas minuitur, & aliquando est cum punctione, quandoque etiam cum corrosione. & in flatuoso dolore quidem grauitas nulla est. Et quandoque etiã cum ipso fit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de subdita sanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in *xri*. Artis curatiuæ dum flatuosum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idem contingit etiam natura. adest igitur & tertium signum de quo dicebat Princeps scilicet subita permutatio de loco ad locum, & quartum quod est tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo descriptum esse à Principe cum dixit: Et flatus est quandoque in tunicis membrorum

H. CARD.

BB

Secunda
quarta do. 2.
sum. 6. c. 26

& villis, sicut in cholica flatuosa, aut in tunicis musculorum & sub membranis, & super ossa: aut in circuitu musculorū inter carnem mollem & cutem: aut est in ipso membro latitans ut musculi in pectore. Et ipsius quidem resolutio seu subita fit, seu in longo tempore fiat, erit secundum multitudinem aut crassitiam materiae, & membri densitatem: ac horum contraria. Sed Albucasis hoc genus morbi ad vnguem descripsit: & vocat eum Nachir. Differentia tamen est duplex. prima quod ut ibi narrat, hic morbus est solum in membris exterioribus ac manifestis.

li. 2. ca. 95.
sue chirurgie.

www.crd.com

SECUNDO, quia est inter cutem & carnem, & non inter duas membranas, aut inter musculum & membranam, ideo Nachir non facit dolorem, & hic morbus facit dolorem, & etiam vehementem: quia in hoc patiente flatus est inter tunicā & tunicā, vel inter tunicā & musculū. est tamē eadem species materiae, & idem generationis amborum modus. Patet autem per Principem loco allegato, quod flatus abundat aliquando in concauo membrorum, aliquando inter carnem mollem & cutem.

lib. 1. ca. 95.
lib. 1. ca. 95.

TERTIO inter musculum & tunicam.

QUARTO inter duas tunicas, & in his duobus modis fit necessariò dolor vehementissimus, maximè in tunicis ventriculi & intestinorum: dicebat enim Auerroës, mēbra dolorosa sunt ventriculus & intestina. In secundo

3. colle c. 31.

BB

H. CARDANI

autem fit Nachir & vocatur ab aliquibus sal-
 tus: quia cutis salire videtur. In primo autem
 fiunt dolores frequentes: sed non adeo validi,
 nisi flatus sit valde crassus, & ora vasorum ob-
 structa exquisitè. His stantibus seruire oportet
 omnes casus quos illi diximus aduenire. cū
 igitur debilis esset propter febrè, & substantia
 ventriculi rara ob calorem & exercitatio-
 nem, penetrauit vinum multitudine & austra-
 ra qualitate præditum, & imbibendò villos do-
 lorem excitauit, & malam qualitatem. Vnde
 continui solutio, nam membro crassiore facto
 vbi ad statum suum redierit, quòd est inter
 duas tunicas laxum relinquitur: & apertum.
 Inde auxiliis adhibitis mala temperatura sub-
 lata est, & cū nondum laxitas magna esset,
 quicuit dolor. Deinde rediit & flatus illè pe-
 netrauit sicut in renum calculo, modò inter
 ventriculi tunicas, modò inter ventriculum
 & peritonæum: nam ventriculus peritonæo
 magna ex parte subcingitur. penetrante flatu
 inter peritonæum & ventris musculos per
 longum aut obliquum positos, dolor ad pecti-
 nem vsque declinauit. Sed maximè per mu-
 sculos longos, quòrum vterque etiã ibi fini-
 tur. Nam obliqui potius ad anchas peringunt.
 pari autem quæ inter tunicas ventriculi conti-
 netur ad summum gulæ ascendit, per easdem
 tunicas, & si dolorem infert. alia verò transfer-
 tur sub pleura quæ ex peritonæo nascitur vsq̃

quæ ad summum furculæ, à latere dextro, quia illud est calidius propter epar, vt dicemus in de causis generationis huius doloris.

6. aphor. 5. CUM verò dolor recedit, remanent partes tamen separatæ, & est species quedam doloris ex hoc stupidi à Galeno positi. & quia dolor prohibet somnum, & ob curas macilentior redditus est. quam ob causam pulsatio sentitur supra vmbilicū, vt dicebat Zoar. inquit enim, causa quòd pulsatio sentitur super fundo oris ventriculi resupino ægro existente, est extrema tabes ipsius ventriculi. Aliter enim senti-ri non posset, tota illius substantia quæ crassa est, & tot inter mediis existentibus. intermedia autem sunt peritonæum musculi longi & transuersi seu lati, & membrana & pinguedo & curis. declarauimus enim contra Galenum in sexto contradicentium medicorum sub ventris cute, membranam non esse ex musculorum contextu. Porro arteria illa vt habetur ex dissectione cum magna non sit, nisi intelligatur ramus ascendens ex sinistra parte nutriens partem posteriorem imamque ventriculi, necesse est eam dicere quæ in dorso iacet, dorsi vertebris subiectam. atque hoc magis iudicio meo verisimile est, quâdo quidem in quantumcunque extenuatis minimè percipiatur, nisi cum multum compresseris ventriculum. ibi enim peritonæum quasi dorso hæret. Vnde etiam in prouerbio solemus

*Vesal. lib. 3.
ca. 13. & in
delineatio-
nibus.*

dicere ventriculum adhærere dorso eorum qui fame sunt enecti. est igitur dorsi arteria magna quæ sumitur, non quæ est in ventriculi fundo. indicio etiam est, quod nunquam eam in quantumcunque extenuatis vel in dextra, vel in sinistra parte percipi. sed in medio solû, ex quibus colligitur ventriculi maxima extenuatio. de doloris etiam processu apparet, nam ventriculus postquam sursum astringitur, ad nonam thoracis vertebram dextra paululum ex parte inclinatus magnæ arteriæ applicatur, ascenditque vsque ad quartam thoracis eo progressu. inde directus *sôuazos* ad mediam vsque cervicis pertingit vertebram iunctus dorsi spinæ, inde ad os parum reflectitur. quo fit vt dolor ad posteriorem colli regionem tum dorsi quandoque pertingat. *Vesal. lib. 5. cap. 3.*

Q U O M O D O autem ad gulam & superiorem furculam pertingat, hoc est quia ibi aspera arteria stomacho iungitur. atque ob id etiâ illo affecto partes anteriores pati videntur. vomitus autem aliquando succedit materia in concauo existente, aliquando non ea existente inter tunicas: sed nausea mala & laboriosa. & cum ob imbecillitatem malè ventriculus concoquat, cogitur iecur supplere vices ventriculi. quare ex nimio labore supercalefcit, inde feces exiccantur, & non parum. ob dolorem verò & cruditates & trisitimiam, vt dictum est, vigiliæ. cum verò status fuerit inter

BB ij

*partia quar-
ta fr. 2. c. 19*

duas tunicas, ventriculus tenditur & durus videtur iuxta Principis sententiam: sicut & in pila vento aut aëre plena, vnde sibi persuadet quòd tumorem durum habeat in ore ventriculi. cùm verò tangitur abscedente iam flatu molle percipitur.

*secunda pri-
mi doc. 3. c. 2*

*trac. 3. con-
tradi. 2. 2.*

*1. de crisi.
cap. 12.*

*13. 3. fr. 1. ca
17. & 14. 3
trac. 2. c. 2.
13. 3. trac. 1.
cap. 19.*

VRINA verò habet sedimentũ, non multum cocta ob ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina secundum intentionẽ translucentis significat frigiditatem & concoctionis priuationem. & sedimentum fit ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris concoctione non absolutum, vt declaravi in secundo libro Cõtradicientium medicorum. quare dicebat Princeps loco eodẽ, dum de vrina carulea ageret, & si fuerit in ea hypostasis, erit spes vitæ, aliter non, & hoc magis militat in alba. significatur enim illa assistente, adhuc naturam venarum resistere. ex quo patet quare non corrumpentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam vt habetur à Galeno, perturbatio in vrina significat mediã coctionem, sed hic est vltima cruditas quoad vetriculum, vt declaratum est: igitur talis vrina non potest perturbari; apparet etiam causa coloris eius qui est vt plumbeus subcitrinus. dicebat enim Princeps illum, qui expertus est, nõ fallit color. ipse enim declarat morbos ventriculi & iecoris. vnde præcipue, vt habetur ab ipso in capitulo de Signis malæ

temperaturæ frigidæ albedo coloris cum mo-
 dica citrinitate, vt eius nomine vtar, frigidita-
 tem ventriculi decernit: ex hoc etiam patet so-
 lutio dicti Galeni, cum inquit, urinæ bonitas
 significat incolumitatem venarum. nam po-
 test esse praua etiam ob ventriculi imbecilli-
 tatem. ostendit tamen malam coctionem in
 venis necessariò: vel sua causa, vel quia mate-
 ria quæ ad eas transmittitur malè parata est co-
 ctioni. & hunc modum generationis tetigit
 Princeps, cum dixit & fit cholica aliquando à
 flatu qui est inter villos & tunicas intestinorū
 illas separando. nam hic modus tenet etiam in
 aliis, declaravi autem in secundo Cōtradicen-
 rium medicorum, quod principalis causa non
 solùm, sed & adæquata doloris, est solutio cō-
 tinui non mala temperatura. hæmorrhoides
 autem fluentes, & præseruatio in victu ob ti-
 morem doloris, faciunt quòd raro febres in-
 currat. ad quod iuuant purgationes etiam. ten-
 sio autem quam sentit in latere dextro est ob
 causam dictam, nam humores crassi gignun-
 rur ex chilonon crudo, & ideo rectè dicebat
 Princeps: & scias quòd cum inter vētriculum
 & iecur tensio inuenitur, & in ventriculo ex-
 tenuatio: tunc hoc indicat naturæ resolutio-
 nem. Nam humores crudi sic geniti obstruunt,
 non solùm iecur sed & loca rei vicina, & au-
 gent caliditatem eius: & cum hoc faciunt ten-
 sionem. & caliditas tamen manuum, non solùm

16.3. trar. 3.
cap. 6.

tra. 5. cōtr. 2

13.3. trar.
1. cap. 23.

procedit à caliditate iecoris, sed à labore ventriculi in cōcoquendo. cuius signum est quòd post horam ab assumptione cibi debent calefcere extrema, & pulsus intendi ac frequēior reddi sicut in hecticis etiam fieri solet. ex quo patet quòd aegritudo ipsa cognita est. quia omnia quæ illi succedunt secundum necessariam rationem, huic conueniunt.

mor
membranas
Hic visis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, & de minera, vt solet dici generationis eius. & incipiam⁹ à pximo dicto Principis, vt etiam exponerat Gētilis. & dico quòd omnis flatus fit, vel ab humore, vel à cibo, vel à chilo. & cūm hic morbus adueniat etiam vācuo ventriculo, ideo non potest esse à cibo & chilo semper, quare erit ab humore. & hunc secundum plurimum, vt declarauit ex illius cōditionibus, cōuenit esse crassum & tenacem. Sed quomodo ingreditur homo tenax membrana & villos? Respondeo, quia paulatim penetrat subtilior pars & crassior extra congelatur, & ita flatus inter partes membranarum continetur, & etiam inter partem densam & lapideatam ac ventriculum.

Ex quo colligitur pessimus error eorum qui in talibus vtuntur valde calidis; nam pars subtilis resoluitur ex intentione Principis, & crassa adhærens ventriculo congelatur, sicut videmus in gypso dentium. & pars congelata facit quatuor effectus: primum retinet flatum ne

discutiatur, & sic dolorem efficit vehementissimum. Secundum quod sola adhærens facit illum dolorem stupidum, de quo diximus. & si nobis in dentibus hoc tedium affert, quanto magis in ventriculo & viis illi proximis? Tertium est quod interiecta impedit coctionem cibi. est enim medium ad prohibendum caloris naturalis transitum. Quartum est deterius aliis, quod prohibet transitum nutrimenti ad membrum sua densitate, & sua frigiditate illius perfectam assimilationem: & sui pondere attenuat illud.

R E D E V N D O ad propositum causa flatus est duplex: nam forma est quasi idem cum effectu, ut colligitur in XI. Primæ philosophiæ. & in his quæ non per se intenduntur à natura non quærimus finem, ut in morbis & monstris: ideo sufficiat dixisse de materia efficientēque.

I G I T U R in tertio de causis symptomatum videtur finire effectricem causam esse calorē debilem, nam ab exiguo nullus fit flatus, ab immodico autem nō fit nisi ex eduliis flatuosus. atque is, ut dicit aded leuis, ut illico vno vel victu evanescat. prostrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autē non talis qui torqueat, præsertim diu. necesse est igitur imminutam hic esse calorē. & quanto magis imminuitur, eo magis usque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque

verò potest, vt in frigoribus viuente adhuc homine, calor intantum extenuari, vt flatus gigni nequeat, sed vix tantum vt modicus. & tunc iam breui superuiuit animal. ne igitur te exemplum decipiat hyemis, vbi etiam nullus flatus gigneretur. nam nõ par ratio vtriusque, cum hyeme etiam cadant frondes, & manifesta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi superuiuente diu animali. quo fit, vt eadem diuisio Principis in diminutam & corruptam ablatamque concoctionem ferme ex vltimo membro, solum rationi non experimento satisfacit. Galeni tamen exemplum ea ex parte est accommodatum, qua positum est, scilicet quod calor non est ex toto imminutus, cui flatus succedit. Sed & ob id rectè dicebat Auerroes, quod flatus fit à calore diminuto. & Auicenna declarabat hoc, & docebat quomodo calor etiam non naturalis generat flatum antequam concoquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem naturalè. & ideo æquale imò fortè maius est detrimentum in his excessus ad calidum sicut ad frigidum, licet excessus ad frigidum celerius sentiatur. quia calidum præternaturale in sui etiam præsentia obtundit sensum doloris. vnde acopa Græci talia vocant medicamenta. & Auicenna in quarta prima de medicationibus doloris appellat anody-

3. collect.
cap. 16.
14.3. tra.
4. cap. 4.
7.

3. cap.

na. ex quo apparet quàm facile sit esse medicum, quàm verò difficile sit esse bonum medicum. omnes enim incidunt in hanc foueam, vt calida exhibeât in doloribus flatuosis: cùm quandoque frigida sint longè vtiliora: & certè iactura quæ fit à calido medicamento longè deterior est semper æquali facta à frigido. & etiam patet causa medicationis illius monstruæ cholicæ descriptæ à Principe cū endi-
 uia & aqua frigida, in epidemiali constitutio-
 ne, per experimentum antiqui. & causa etiam
 erroris quare nullus ex tympanite seruetur
 hoc tempore.

*decimasex-
ta tertijs tra.
3. cap. 6.*

S E D redeo ad institutum. Galenus pro cau-
 sa materiam referente ibi ponit cibos: & for-
 san quòd ex cibis generantur. & pessimum est
 pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter e-
 nim summam frigiditatem, viscida est atque
 lenta, vt dicebat. vnde Galeni sententia est,
 quòd non purus flatus tantùm, sed etiam den-
 sus ac vaporibus plenus procreetur. nec pe-
 netrâs, nec solui facilè aptus. Sed & id expref-
 sè confessus est, quòd flatus fiat ex humoribus
 crudis secundo Prognosticorum. talis autem
 maximè vitreus. & ideo dicebat Gal. quòd ta-
 lis spiritus cùm sufficienter frigidus fuerit, tunc
 vehementes excitat dolores. nam frigidus cū
 fuerit, erit primò densus: & qualitas illa omni
 ex parte membrorum naturæ est inimica. pa-
 tet autè quòd ex omni humore crudo potest

3. colloc. 6.

co. 2. in fi.

*2. ad gla.
cap. 6.*

fieri flatus ex Galeni sententia. humor autem crudus est pituita, inter eius genera post vitream est gypsea. pessima verò quæ cum melancholica commiscetur: nam terrea parte flatum gignit resolutioni omnino repugnātem, sicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proximè in margine scripto, vbi Princeps omnia sumpsit, quæ de doloribus ex flatu secunda primi loco iam descripto tradiderat, quòd flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. seu enim in concauitatibus, seu inter sensibilibus membrorum partes continetur, minus lædit & celerius resoluitur. at hic diuturni dolores materiam ostendunt frigidam.

2. apho. 29

2. de differ.
feb. cap. 5.

V N D E Galenus etiam in febribus testatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, verisimile igitur est vitreum humorem, ac pituitam melancholix mixtam in causa esse. constat tamen fieri posse, vt flatus etiam ab alia causa fiat, quàm à materia frigida de mente Galeni. sed tamen talis flatus haud adeò, vt dixi, dolores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de mente Galeni, vt aliàs declaravi. His peractis sumus fermè in casu Hippocratis. Quibus tormina, & citra vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluitur his in hydropem siccam firmatur. & ideo nisi occurratur,

5. apho. 72.

2. cōtr. med.
fra. 2. cō. 14
4. aphor. 11.

nec alia mors ex acuto morbo præueniat, in tympanitem dispositio hæc terminabitur, ut unicuique patet, qui diligentius verba Galeni quam Hippocratis rimatus fuerit. Posset tamen sanari omnibus peractis, quæ illi sunt necessaria ad amussim. Quod cum difficile sit, etiam nunc nobis rectè præcipientibus, antea etiam erat impossibile. Nam tales morbi ut acuti, nunquam casu sanantur, unde in his patet gloria medici, ut Octavianus Horatianus in libro suo de Morbis diuturnis dicebat. Ex quo clarum est, cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, ut ita dicam, unquam sanari potuerit: & minus in posterum posset, cum longè deterior factus sit hic morbus: & si ex his tamen vnus sit, ut intelligo, satis eruditus: sed cum modicam adhibuerit diligentiam, morem temporum, ut video, sequitur. omnes enim malunt magis videri, quàm esse. quia ambitioni illorù proceres sua tamen iactura, subscribunt: inde ortus omnium malorum & seges. Sed hæc præter propositum.

In præmio

CURA igitur debet dirigi hic ad symptomata, ad morbum, ad causam morbi. Apparet autem quòd aliud est causa continens à morbo ipso, ut aliàs ostendi. Sed hic etiam antecedentem comprehendo. & nolo hîc declarare quis sit morbus: nam si est solutio continui, cum illa non impediat nisi medio doloris ope

*1. cõf. tra. 9.
con. 14.*

rationem membri, erit dolor ex his quæ dicuntur à Galeno in libro de Differentiis symptomatum ipsa ægritudo, & nunquam solutio continui. Quod si solutio continui est morbus & non dolor, oportet quod consequatur impedimentum operationis etiam, nõ solam continui solutionem.

*In praxi
nostra:* SED non est hic locus, cum omnia indigeant cura. Quæ igitur cura indigent, sunt dolor primum: trahit enim sicut cucurbitula dicebat Galenus, & virtutẽ prostermit, & multa alia facit, vt aliàs declarauimus. Secundum est prohibitio humoris pituitosẽ vitrei, pòst multũilaginosi, vt ita dicam, cum melancholia iuncti. Tertium est partis adhærentis membr̃is, & etiam quæ obstructionem facit. Quartum est solutionis continui inter membranas. Quinta est diminutionis caloris. Sexta est macilentia. Et vix vna horum poterit bene curari sine alia.

CURA igitur per animi affectus est, vt confidat de salute, & consoletur: quia quisque habet quod rodat: & multi, penè innumeri morientur ante ipsum, qui tamen nunc sunt sani: & quod non potest mori ex hoc morbo, nisi alius superueniat, & sic non potest dici in via an mortem: & quod est in potestate sua, parendo in omnibus, sanitati restitui. Hæc & talia cogitando, minuet tristitiam, & moderabitur affectus.

CIRCA somnū, Omnis somnus est bonus, nocturnus, diurnus, modò prolixus sit. Pro somno conciliando nihil melius conserua filiorum nenufaris. capiat ex ea à cœna ab 3 β. vsque ad 3. i.

CIRCA exercitationem, Omnis equitatio, etiam ante cibum, mala: post cibum pessima. Omnis motus post cibum malus, sic & immoderatus. Quies extrema mala. Deambulatio autem recta & longa optima est ante cibū. Ex hoc modo faciet facta sua in mane, & vesperi ante cœnam.

QVOD AD aërē, modicè calidus æstate noxius, & frigidus in hyeme, vnde locis conclusis habitet in tempore frigoris, & æstate locis apertis, & Septentrione expositis: & vestimenta sua semper sint leuissima, quamuis hyeme sint calida: & lectus sit ex cotto non ex pluma, habeat tamen puluinar, sed catulus esset longè melius, vt teneat illum super ventriculi locum: & manus etiam palma est bona in hoc casu. Et grauari pannis est adhuc deterius, quàm ferre frigus. Et hyeme exerciterur longè plusquam æstate: & vitet frigus pedum quantum potest: & sæpe lauet manus & vultum aqua frigida, & maximè in tempore æstatis, & post cibum. Et quamuis hæc leuia videatur, multum tamen in longo vsu conferunt: quoniam multa pauca faciunt vnum magnum. Repletio autem omnis noxia, & si-

OIII??

*Libello
quod nullū
medicamen-
tum noxa
caret.*

militet ferre famem naturalem : nam ventri-
culus nutritur ex chilo secundum interiorem
tunicam. Omnis etiam euacuatio artificiosa,
& vomitus etiam noxius est. Et ego declaravi
hoc aliàs, cū de aloë loquerer. Sed tamen cogimur quandoque vomitum etiam nedū purgationem moliri: hac de causa vt quod vacuatur tantum proficit, quòd ipsa euacuatio non noxia censeatur. aliter igitur omnis euacuatio per superiorem partem facta, seu etiam vomitus spontaneus malus. Et ideo dico, quòd clysteria sunt maximè iuuatiua in hoc casu, & ego vnum describam, quo vti poterit ieiunio ventre.

℞. Colocynthidos ex pulpa ʒ. i. β. esulæ ʒ. ij. turbith ʒ. ij. radicū Ari. ʒ. i. β. Mercurialis, malux, Betonica, furfuris ana m. i. Senæ ʒ. ii. camomillæ m. β. coquantur in aqua ad consumptionem duarum tertiarum, sic tamen vt lactaria herba, quam passim esulam vocant, & betonica & sena & camomilla serius addantur: inde expressioni addantur mellis crudi ʒ. ii. olei de lini semine ʒ. iii. Theodorici descriptione prima Nicolai ʒ. iij. misce & fiat enema. & poterit vbi nimis vexaret fieri mitius minuendo Mtheodorici & lactariæ quantitatem.

E V A C V A T I O autem quæ per coitum fit omnino noxia, vt patet à Principe de Nocuentis coitus, & iuxta Galeni sententiam in tertio

tertio artis medicæ. Venereorum verò vsus, & tamen in longo interuallo temporis, non tã est utilis quàm necessarius. Ad hoc etiam pertinet, vt mane cùm surgit, emittat omnia excremẽta diligenter, & in vespere ante cœnam dico autem præcipuè feces, vrinam, mucum è naribus. Vltimo, aut frigidi in primo, aut temperati, & hoc ostẽditur: nam temperatum habet reducere extrema vtraque vt declarauit in libro de abusu medicorum, igitur iuuat in omni mala temperatura acquisita. Calidum etiam in primo est acopum ferme à toto genere, vt habetur à Principe, Quarta primi, igitur sedat dolorem. Sed frigidum in primo est leue stupefaciens, vt ita dicam, sicut Rosæ, Violæ, & alia eiusdem generis, & Nymphæa vt declarauit aliàs, est in secundo genere, & idè omne frigidum vt frigidum hebetem facit sensum, conueniunt tamen tantum ea quæ sunt in primo ordine, reliquis causam augentibus, quare ab aliis abstinendum.

Et si quis dicat quòd ego teièci temperata in libro de malo medendi vsu iam adducto: Respondeo quòd temperata non sunt, vt medicina, sed vt cibus medicinalis: nec complèe curam sed possunt illam adiuuare, nos autem aliis insistendum docemus etiam auxiliis. Igitur vuz passæ ante cibum sunt bonæ, hùmide quidem valde, in primo autem calidæ, & vbi cibus sit leuis concoctionis in fine sunt lauda-

H. CARD.

CC

lib. 1. cap.
proprio.

2. com. 735.
2. de alimēt.
cap. 10.

biliores, & albæ propter saporem acetosum sunt meliores, item citronia tosta sunt bona, de citoniis sumus concordēs, quoniam omnes restantur, & Galenus præcipuè ea esse ventriculo commoda. Sed de vuis passis reclamabunt, inquit enim Ætius, Acetosæ autem & austeræ vix & quæ habent crassum corticem, ineptæ sunt nutritioni, & concoctionem, ac distributionem impediunt: præter id, quod alia habet quæ & reliquæ vix detrimenta. At ego cum Principe sentiam, dicente quod vix passa confert ventriculo & iecori, tamen etiam quod confert doloribus intestinorum. Nam & Galenus hoc affirmat: eligit autem dulces & astringentes cortice subtili, unde magnæ sunt inutilis: quas Zibebas, vulgus vocat, parvæ igitur candidæ dulces & astringentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & dolores leniunt, paruos etiam sedant, nec alios fructus commodos ipsi reperiō, nisi quis sorba præmatura post cibum, aut pyra cocta pro Cydoniis substituatur, ex oleis autem menta & melissophyllon, salvia & pulegium & origanum, & fœniculum, & spinachia aliquando, & Draco, herba nova, laudantur, aut tolerari possunt, nocent lactuca, endivia, beta, caules & crispus quos cabusios vocant. Ex radicibus rapa, napi, imo omnè genus earum, noxium. Ex piscibus limacēs ter coctæ, cancri raro & in fine cibi, persici & Testudines, & Scardoæ, omnia alia genera noxia. Ex

præparationibus autem suprema est super craticulam assatio cum salvia, post verò est in veru, inde virulenta, post elixa & frixa in sartagine. Ex carnibus autem omnium quæ piscibus non vescuntur, inter quas anas & anser, proxima hædi caro, ab hac syluestrii capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij consensu prope omnium, & utinam multos ex his edere posset, oua non multum conueniunt, maxime ex albo, quavis vitella facillime & ne excrementis nutriant: & temperata sint, iecur animalium volatilium opportunum, arietis carnes post syluestria. Castrati & vituli inutilis.

QVÆ ex lacte conficiuntur caseus, colostrum, butyrum, lac scissile, spuma lactis, pinguedo lactis, lac ipsum, omnia incommoda, deteriora his quæcunque sunt ut farina panis ex tritico bene coctus non tostus, fermentatus leuis. Sed longè melior si ex duabus partibus tritici & vna speltæ fiat: & cum leui lixivio misceatur farina, utatur ex aromaticis Belzoi cum cibis, is est cyrenaicus succus ut declarauit in libro de malo medendi usu. *abusu 90.*

CYNAMOMI & maceris exigua quantitas non est inutilis, piper hac in causa fugiat, scio quantas hoc patiat contradictiones. Sed aliud est librum condere, aliud curam describere alicuius morbi, nunc nisi refecerem, res in immensum ibit, legumina omnia mala tum magis phaselli & ciceris, minus lentes. Sed cice-

ribus percoctis modicè vti, tum iure eorū poterit. his omnibus salua immisceatur, iura omnia fugiat, hoc autem generaliter à nobis aliàs decretum est, artocreas & ientacula eiuscemo di, & ptisanam hordeaceam fugiat. Sed & in hac esset non leuis contentio apud eos, qui multum falsò scire se existimant, far cum modico aceti rarò sumat, sumat & pannicum, nò quòd hæ omnino laudè, sed si nimis coarctetur licentia, vel contabescet, vel appetentiam amittet: vel non perseuerabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis, vulgarem sequetur viuendi rationem, & sic sine suo frustrabitur, fatius igitur fuerit indulgentia mediocri vti. Mel autem & sapa per se vtilia, verùm rarò bene aliis admiscentur cibis, pingua dolorem sedant, sed causam illius augent, cibi facilis coctionis præcedant, quæ dura sunt & contumacia finem fortiantur cœnæ, vberior autem sit cœna quàm prandium pluribus ex causis quas in primo contradicentium medicorum declarauit, acetum confert modicum cum medicamentis, cum cibis aut per se sumptum nihil nocentius eo. sed oleum optimum: nihilque eo melius, cum verò ventriculum laxauerit, menta vtilis erit ac non minus ea cerefolium herba folio quasi cicutæ, radice odorata, non comedat nisi postquàm cibum descendisse iam cognouerit, absynthij vsus modicus cum mēta vel melissophylo vtilis adiecto sale. Sal

*abusus 69.
lib. de malo
medendi vsu,*

ipsum non inutile si mediocriter sumatur, ex piscibus salitis, alicui solum, quam inchiouam vocamus, bona est, in parua quantitate: sed caueat ne pro illo Sardam capiat, est enim ei valde similis.

SI adhuc hic modus non conferat, partem ^{partem} conficiat ex speltæ partibus duabus, tritici autem vna. Vino vtatur astringente austeroue sed modicè non præpotenti, non nisi iam comesa medietate cibi tam paulatim bibat, & vinum ipsum quidem sit odoratum & dilutum aqua, in qua duo frustra chalybis & vnum æris extincta sint. vtatur & quandoque in cœna albo, sed in prandio rubeo claro, par autem est, vt nec sine aqua, nec cum multa dilutum sit: ligentur autem viscera, vt iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad superiora tendendo donec ad furculam inferiorem peruenerit, & infra quidem plus stringatur, ascendendo autem laxetur sensim vt respirare possit. Et inungatur sub ea vnguento quod describam, & superponatur absythij sacculus, inde fascia omnia hæc circumambiat.

ET quia intellexi quòd ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus recessit totus, atque ibi sedem suam fixit: hoc mihi haud displicet: quamuis enim pectus sit ventriculo nobilius, dolor tamen in ventriculo longè frequentius ad ma-

lum terminatur, quàm in pectore, cū ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quàm fugientem, igitur & de hoc dicam suo loco.

CAPPARIBVS atiam vtatur in acetariis cum oleo copioso, & aceto ex vuis passis. Sed non coquatur acetum.

CIRCA medicamenta vna ratio omnibus cōuenit vt calida sint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non possunt, frequentia autem prosternunt: tum præsertim quòd, vt dictum est, medicamenta omnia sunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus vsum origani in mane masticati, nam resoluit flatum proprietate sua: nam vt diximus, symptomata vocat ad se curam.

Ex his autem quæ vitreum & mucilaginosum humorem concoquunt, sunt acetum, scylliticum, autoritate Dioscoridis, Mesue, Serapionis, & Rasis ad Almanforem: & Amomum, & anisum, & calamentum, & cappares, at acāthis, & amygdalę amarę, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & iuniperi semen, & nasturtium vtrunque, hysopus, cicer, sal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & aristolochia, & thymus, & prafsium: omnia hæc Galeni autoritate. Et rursus inter composita confectio ex allio posita ab Auicenna, tum etiam Philosophorum eodem ferme lo-

co descripta : & de cinamomo Mesue authoritate, & Diaspoliticum, & diacalamentum, & diatilon pipereon posita à Galeno in libris de Tuenda sanitate. Est & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës, & Sagzena, & cabrorius confectio ex autoritate Auicennæ : tum Sirupus de radicibus Theodorion magnum Trifera fauonis minor autoritate Mesue & Serapionis utilis. Sed est in coagulibus omnibus proprietatis mirabilis, vt refert Princeps. Aetius commemorat vriticæ semen, & bryoniam, calamum odoratum, remischi, laseris lachrymas, succum etiam salicis. Castorium, pistacia, florem iunci odorati. Concoctoria autem amomum & lentischi lachrymam. Vtriusque autem facultatis facit rosaceum oleum. Inuenio & apud Actuarium descriptionem zulapij ex violis compositi in hoc casu opportunam, ac non parum frigidam, cui tutò calidissima possis admiscere medicameta: habet enim sathalos rosas etiam quæ astringant. Est & ab illo diaprassium antidotum laudatum. Sed in his omnibus cum iam segetem medicamentorum tradiderimus, delectus ordo & modus docendus est. Delectus, quia immoderate calida, vt coagulum. Diaspoliticum, diatrion pipereon, castoreon, confectio de alliis, fugienda sunt. quanquam in antidoto de alliis non vulgaris spes sit si moderate vtamur eo.

VITANDA sunt & quæ carent odore iu-
CC iij

lib. 1. c. 119

1. antidot. lib. 4. & 6.

2. contra. 2. ca. 119.

lib. 2. c. 218 cap. 21.

cap. de 2. zulapia & antidot.

cundo, vt aristolochia: erat enim præceptum Auenzoar, quòd medicamenta membrorum principalium ab odoratis nunquam spoliari debent: & in eisdem locis docuit, quòd vehementer astringentia omnia ventriculo sunt noxia, & quòd dolorem excitant: quanto magis in iam patiente dolorem.

1. Theisfir
 prac. 15. ca. 1
 & in ca. de
 conseruanda
 sanis.

1. Theisfir
 prac. 15. ca.
 2. & 6. c. 5.

ET inter moderatè astringentia exemplo connumerat rosas. Et erat etiam præceptum illius vt à melle abstinere, & loco eius vteremur saccharo: & fecit capitalū proprium de humoribus imbibitis in membranis ventriculi: & ibi dabat in pituita oximel loco sirupi acetosi cum succo fœniculi, & non abhorret mel in hoc casu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, addit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igitur vt ad electionem & ordinem deueniam, in hoc casu tentandum esset cum lachryma lentisci, & aniso, ac oximelle: sed quia morbus processit concoquens tale fiat: ꝑ. radicum ari amomi añ. ʒ. ii. Betonice scyllæ masticis ʒi. origani thymi prafsi añ. m. ʒ. Centaureæ ʒj. Seminis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati seu squinanti añ. ʒ. iiii. Cinamomi ʒ. ʒ. foliorum salicis & rosarum in botris añ. m. ʒ. aquæ lb. v. coquantur primo sylla, acum & mastix vsque ad dimidiam quantitatem: post addantur cinamonū, amomum, Betonica, Calamus odoratus, Scmina vrticæ, prafsium, folia salicis: & coquan-

tur donec redeat ad ℥.xx. post addantur reli-
 qua & coquantur donec redeant ad ℥ xv. vel
 paulò minus: & colentur bis aut ter: & de hac
 aqua sumat ℥ iiij. calidum in aurora cum ℥.ij.
 serapij de prasio, aut de hysso, cum gut. iij.
 aceti albi & superdormiat per horas duas sal-
 tem si potest. Continuus autem sit vsus eius
 vsque ad dies octo vel decem: donec coctio
 apparuerit in vrina: & si videatur sibi calidius
 hoc medicamentum, quã oporteat, moderetur
 illud cum sirupo violato dicto: & minuatur
 quantitas sirupi de prasio pro quãtitate sirupi
 violati. & vbi dolor interim vexaret præter so-
 litum, quod accidere posset, addatur ab initio
 coctionis illius compositi, limaces cū cortici-
 bus numero. v. scobis seruinæ 3. i. β. addatur e-
 tiã acetum vsq; ad 3. i. si oportet, vbi lentor in
 humoribus appareat peracta coctione. multa
 sunt quę purgant hos humores, præsertim au-
 tem Agaricus, Cartamus seu cnicus, heliotro-
 pium, colocynthis, Turberum, elaterium, Esu-
 la, semen vrticæ, Iris, ex cõpositis autem Dia-
 finicon, pilulle de hermodactylis & de serapi-
 no, fatidæ, misirichæ, aggregatiuæ, de enfor-
 bio de Thapsia, Theodoricum magnum hierę
 logdion, Hermetis, Archigenis, vt à Mesue ha-
 betur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruf-
 fi & ab Actuario A syncritum antidotum Dio-
 clis medicamentum. Et Gal. existimat quòd
 sua hiera infractos tunicis humores possit pur

gare. Vnum est quod mihi in hoc casu Diarob cum turbith à 3. iiiiij. ad vi. satisfacit cum 3. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more solito in descriptione Petri de Tusignana. Et si hoc nõ iuaret cum à pilullis omnino sit abstinendum, quoniam ventriculum tabefaciunt, vterer Theodorico magno. tum etiam hiera aliqua ex supradictis secundum quod magis videbitur medico consulenti. & in totum à cassia fistula abstinere.

F A C T A purgatione vtatur vino cum absynthio secundum modum datum: & si nunc faceret vinum absynthiatum nõ esset malum, cum tempus sit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc casu, sed bona, non pseudoheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Mesue, confectio cãudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicena. sed hæc ferius, cum & ipsa pituitã minuat velut à Philosophorum confectio, & theodoricon. His peractis, si videbitur, redeat ad concoquentia,

*trac. & con
trad. 3.*

H I S visis cadunt duæ dubitationes: Prima est, an aquæ Thermarum cõueniant: & vt declarauit in secundo contradicentium medicorum, omnes vehementer siccant: igitur non conueniunt. Altera, an balneum competat: Respondeo ex libro de malo medendi vsu nõ solum competit: sed est necessarium. Vt enim Ætius inquit, humectant, molliunt, mitigant dolores: & quæ profunda sunt in altum euo

abusu 92.

*lib. 3. c. 166
& 173.*

cant. Sic & irrigationes. Non solum autem ex simplici aqua, sed his incoctis quæ ingruenti dispositioni magis necessaria videbuntur.

CONSILIVM SEXTVM

DE EROSIONE GINGIVARVM, & PHTHOE.

IN casu huius eruditissimi viri laborantis erosione gingivarum & dentium, concussione facta ex humore calido & acuto: quæ situm est an radicis Cinæ exhibitio cõferre possit. Respondeo, quòd iuxta Principẽ, medicina experta melior est, quàm nõ experta. Et manifestum est, quòd in Pthoẽ cum aliis auxiliis curavi fratrem Petrum martyrem, & filiam Bartholomei ephippiarij, & filium Gabrielis de Riganionte, & Hieronymũ Tiboldum, & filiũ fabri lignarii habitantis sub porticum portę Tonsæ: & mulierem iuxta sanctũ Marcellum, omnes ex pthoẽ exquisita deploratos, ab aliis, vt breui morituros à medicis relictos: cum quibusdam eorum, nec viuentis efigies superesset: alios etiam innumeros curavi ex eodẽ morbo tribus illis viis regis narratis in libello Experimentorum, quos longũ esset referre, præsertim cum ex his plures nõ essent, ad cõ vt hi, quos ego narraui, confir-

mati: & nūc à biénio citra, omnes, præter vnū, curati sunt, aut ex toto, aut vt possint pluribus annis superuiuere. Quare nō video, cur mihi Cina sit experimento in phthoë cura tentanda: tum magis, quòd generosi quidam Medici nostri voluerunt in cura illius Thesaurario Martino illam exhibere, conspiratione eripiētes illum è manibus meis, cū nondum cognitus essem in tam præclara experientia, spe huius noui medicamēti, & intra menses quatuor miser ille vitam finiuit. Nostri autem adhuc omnes etiam viuunt, videnturque potius omni alio morbo perituri, quàm ex phthoë. Sed nec in Gallica lue ligno Sācto potest comparari: nos enim cū plus quàm centum nobiles ex ea curauerimus, nunquam Cina indiguimus. Quare cū minus valeat, in quibus maximè probatur, quid in hoc sperandum? Vt autem aliquid de Cinæ natura ac viribus dicam. Est illa quidem radix non parua, crocei, ac subalbidi fermè coloris, pallida & gustu subacida, odoris femè nullius, vt quæ sit, quasi lignū: adèd efficax, vt nullum aliud medicamentum, ne venenum quidem possit ei comparari. Nam primò vel septies cocta, vel etiam plus quàm decies, vim præbet medicamento egregij: & aquam, vt pulli ius efficit: & vncia eius incoquitur aquæ vnciiis 200. donec fermè ad 70. redeant. Nihil autem est, quòd tam diu vim suam possit, ac in tam magna

aquæ quantitate, impertiri. Vehitur ex Inde ex regione Ciniana, ut existimo. Scinditur in subtilissima frusta, latæque, ut coronati aurei, atque ut dixi 200. aquæ vnciis, vncia vna in nouo lebete terreo lapideæque immergitur feruētque donec ad 65. redeat, intacto semper vase, ne fumus possit exire: inde ab igne detrahta, proxima igni constituitur, circumuolutis pannis, ne vel quidquam exire possit fumi, aut repentē refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia Ganti drachma, quæ Alypi est radix. In singulos autem dies renouatur decoctum: amarescit enim, ut pro 24. diebus 24. vnciæ sufficiant. Bibuntur summo mane calidissimi decocti vnciæ 14. pannisque prolicetur sudor: inde licet post tres horas bene contactū panis, etiam si non sudauerit, è domo exire. Seruatur interim calida vsque ad vespertas, bibiturque cum cibo, nec aliud omnino quidquā, sed & interdium: non tamen adeo feruens, sed quasi tepida. Abstinebit à Venere, meridianoque somno, cibis etiam omnibus acerbis, salis, amaris, acidis, lacte, iisque quæ ex lacte fiunt: tum iuribus, ac fructibus. Vtetur pane, ac pulli carne elixata in singulos dies bis, à cibo autem etiam melle: hoc enim huic decocto maximè conuenit. Post 14. diem autē, pullis assatis uti licebit, absque condimentis. Si morbi Gallici causa exhibeatur, lauentur hoc decocto singulis diebus optimè vlcera, & panni ex illo ma-

dididimponantur absque ligatura. Licet etiã post 8. dies semel, si virtus admodum sit debilis, vini aliquid decocto hoc lymphati bibere, atque ita interdictis duobus diebus reperere. Si alius nõ demittat, decocto, oleo rosato, melle & sale clyster fiat, nec aliud alterius generis: subducit enim aluum egregiè: cogitur autè aluus plerunque à 7. die, ac in posterum suppressa manet: quo tempore etiã incipiunt in Gallico morbo sæuisissimi dolores, scilicet à septimo die: sed hi vt plurimum ad 14. terminantur: alui autem duricies manet vsque ad finem dierũ, quibus decocto vtitur. Peractis 24. diebus colligitur lignum, quod relictum fuerat in singulos dies, ac in vmbra siccatum exactè, denuò comminutum in exiliores partes, tantundem aquæ incoquitur: sed vt duæ vnciæ ligni 200. aquæ imponantur: redeant autem ad 65. vt prius, exhibetũrque eadem ratione, iisdemq; præceptis per duodenos dies. Interim autem licet ludere, spatari, contactum pãnis, negotiarũque serenis tranquillisque diebus. Manifestum est autem, quòd natura, & proprietate hoc agit Cina aduersus Gallicũ morbum: non autem licet victus tenuitatem, vt in ligno Sancto, in causam curationis adducere. Neq; siccitate id agit sola: impinguntur enim accipientes. Vis igitur eius exiccans, & putredini tum ob hoc, tum ob vim propriam resistens: habet & acrem partem, ob quã ad ama-

rum conuertitur facillimè, & vtentes ab acris, amaris, acidis que, ac falsis arcet. Valde enim tenuium est partium. Habet & partem succulètam, ac dulcem, & vnctuosam, qua impinguat, & proprietate sua iecur confirmat. Ob hæc igitur ad quæ proffit, satis est manifestum. Hydropsi siquidem, vlceribusque malignis, phthoe, lepræ, elephantiasi, Gallico morbo, & atrophix, & scirrhis iecoris.

CONSILIVM SEPTIMVM

PRO LVÈ GALLICA, PAR-
tibride, vlceribus prauis, æde-
matibus, elephantiasi.

RADIX quædam nuper tenuis, ac subcrocei coloris, ex India aduchitur, quam ego omnium Mediolani primus vidi: erat autem non absimilis glycyrrhizæ tenuissimæ, rugosa scilicet (nam ea talis cum siccatu euadit) & colore inter croceum & cinereum: sed gustus subamarus erat: odor vix sentitur. Vncia vna in lib. ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odorem quasi grauem, amaritudinem non leuem, & summè prouocat sudorem. Partium est tenuium, crassarum que: nam amaritudo in terreo constat, calida est in fine primi ordinis, sicca in secun-

do: epota cum tenui victu, scilicet pane bisco-
cto, atque passulis, per dies 40, Gallicam luem
plus iuuat quam Cina, aut lignum, quod San-
ctum vocatur. Expedi autem, ut sic etiam opitu-
letur his, qui arthritide laborant, & vlceribus
pravis, & his, qui ob pituitosum humorem
laborant œdomatibus, aut morbis ultra he-
par. In obstructionibus autem cœcæ partis
iecoris, & ventriculi mala coctione, non au-
derem hoc tentare, nisi forsitan victus tenuitas
nos à periculo tutos redderet. Quod etiam ie-
cur confirmet, quodque lienem extenuet,
quod incipientem elephantiasin curare pos-
sit, & hoc verisimile est. Dantur decocti vn-
ciæ sex in singulos dies summo mane, id est,
hora diei secunda, tantundem horis ante cœ-
nam tribus: tum cum cibo quantum volet.
Permittitur autem sudare contactus pannis
ab assumpto potu: verum, ut sudauerit, libe-
rior est, quam in assumptione Indici ligni: ne-
que enim prohibetur quin ad solita prodeat
exercitia, nisi frigoris metu, vnde contactus
pannis esse debet, & vitare infausta tempora
pluuiarum, ventorum, & frigoris. Memine-
rit eius quod scripsit Hippocrates. Vbi fames
laborandum non est: atque similiter cauendum,
ut inquit Galenus, à sectione venæ: sic & à Ve-
neris, ac curis nimis. Singulis tamen decem
diebus purgare conueniet corpus, cum cata-
potiis, quæ lentos humores & crassas feces
expellere

expellere possint: qualia ex aloë, colocinthide, & elleboro componuntur. Alij præbent siliquam Indam cum diacatholice: quod ut minus vtile est, ita magis tritum. Habet autem vim præcellentem inter sui generis medicamenta hæc radix, in emendandis capitis ac cerebri vitiis: seu ob tenuitatem, seu ob proprietatem quandam. Et quãquam hæc ita sint (candide Lector) non tamen tanta victus tenuitati seorsum, præsertim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad curandos consimiles morbos tribuerem. Quò fit, ut Gallicã hanc pestem inter frigidos affectus collocauerim. Sic humana solertia indies inuenit, quod iam inuentis meritò præponi possit. Vidimus in claro viro Martino Chiaues Hispano post modicæ quantitatis haustum (nam in eo periculum primò fecimus.) crassam atque sanguineam materiam è naribus descendentem: ita ut propter os, quod inter mediũ est, miraremur, quanquam vlcera aliunde vsque ad os penetrantia, à descensu diuerterent. Cõstat autem Indicas res maiori præditas esse virtute, etiam pro qualitatũ ratione. Sed de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictum est. Nunc autem, quoniam ita sit, solũ intellexisse sufficiat. Quòdque generaliter peregrina medicamenta plus agant: aër autem, atq; cibi, ac potus patrij, ad vitæ vsum magis conducũt.

FINIS.

H. CARD.

DD

PRIVILEGII REGIS

SENTENTIA.

 CAROLI IX. Francorum Regis Christianissimi atque Augustissimi privata lege sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere has quatuor Hieronymi Cardani, medici Mediolanensis, sectiones de Methodo Medendi, audeat ante septennium, à die huius primae editionis numerandum, absque Philippi Galteri Rouilij cōsensu. Qui secus faxit, poenis ex sanção legis, quã litera pleniores ab eius Maestrate impetrata continent, multabitur.

INDEX EORVM QVAE

hoc opere continentur.

A

	Asynthium, 154.203	Asus, 12
	Accidētia an curanda & quando, 91.92	Anatomia quàm sit necessaria, quomodo administranda, & quàm diuersa in hominibus & brutis, 146. & de in.
	Acetaria an conueniant agris, 142	Anatomia brutorum in quibus utilis, ibid.
	Aceti facultas, 143	Aqua absinthij, 23
	Aceti noxæ, 134	Aqua lactis, 202.204.
	Acidorum noxæ, ibid.	Aquæ destillatæ, 22.23.
	Aër, 281	an illis vtendum, ibid.
	Aegri an solis pronosticis relinquēdi, 64.65	Aquæ metallicæ omnes malæ, 67
	Aër perflatus an interdiciendus agris, 72	Aquæ violacæ virtus, 23
	Aetij error in cura lapidis renum, 110	Arabes cur vinum prohibeant, 12
	Agaricus, 200	Arabum medicina qualis, & quando cœperit, 3. 4.
	Alexitheria, 48.50	Argentum viuum, 209
	Alica, 133	Arteriarum incisio quâdo necessaria, 108.109
	Aloë an salubris, 69.199. 200	Articularium morborū cura, 227
	Amuleta, 154	
	Amylum, 134	
	Anacardinae compos. v-	

DD ij

Asclepidis excellentiam arte medendi, 2	C acitatis cura, 232
Asclitis remedium, 123	Calculi renum cu- ra, 224
Ascitis cura, 241	Caloris praternaturalis effectus, 131
Asciticus 270	Camemilla, 206
Astrologiæ iudiciaria va- nitas 36	Canceri cur non curadi, 6
Atræ bilis cura, 211	Caphura, 106
Auerrois dubitatio solu- ta, 86	Capillus venëris, 204
Auicenna locus explica- tus de euacuatione, 34. 81	Carcinomatum curatio, 157
Aurum quomodo con- ueniat agris, 89.90.91	Cardani intetio in libro de mededi methodo, 5
B	Carnes nocent in feбри- bus, 133
Alnea cruriu & ma- num an vtilia in febribus, 79.71	Carramus, 197
Balnei effectus, 95	Calsia an conueniat post incisionē yonæ, 94.95
Balnearum yfus in fine febriū, 158. & deinceps	Calsia fistula, 200
Belzoi, 153	Calsia pocumenta, 73
Blaccia, 54	Catalepis cura, 235
Bubonium, 154	Catapota quando dan- da, 63
Bubonum curatio, 37. 40. 41	Catapotiis quinti cur. nō sit yfus Gal. 146
Butyrum 205	Cato, 208
	Caulium cremor, 208
	Cauteria ex igne an con- ueniant Catharris, 68.
	69

- Cauteria potentialia no-
 xia, 155 eorundē ma-
 teria. Ibidem. 155
 Cauterij iuamenta, 155.
 156
 Chærefolium, 153
 Cholice curatio erronea
 130. 131
 Chyurgia medico ne-
 cessaria, 35. 36
 Chyurgie instrumenta
 necessaria desideratur,
 125. 126
 Chyurgis quid relinque-
 dum, 36. 37
 Cibi genera, 283
 Cibi varietas cur noxia,
 113
 Cibi simplices facilius
 coquuntur simplicibus,
 134
 Cibus albus quis, & quā
 perniciosus, 132. 133. 134
 Citrij succus, 134
 Cibus an nocte exhiben-
 dus, 71. 72
 Clysteres, 282
 Clyster an dandus ante
 venæ sectionem, 105
 Clysteres exhibendi tē-
 pus, 130
 Colicæ quæ noceant, 139
 Cholocinthis, 197
 Complicatorum morbo-
 rum remedia, 74. &
 deinceps, 75
 Concoctio momentanea
 obseruanda, 91
 Cur melius fiat die, quā
 nocte, 278
 Confortantia ventricu-
 lum qualia, 106
 Consuetudo, 71. 72
 Contractionis membro-
 rum cura, 230
 Contraria contrariis an
 semper curanda, 76
 Critici dies quomodo
 obseruandi, 72. 73
 Cucurbitula quomodo
 adhibenda, 96. 97
 Curatōnis scopi, 275
 Cyrenensis regio, 151
 D
 Deambulatio, 279
 Decocta vtiliora a-
 quis destillatis, 23
 Destillationis cura, 220
 DD iij

Diapspoliticon quare non
 cōtemnendū, 83.84.85
 Dolor pulsatilis, 108
 Doloris curatio, 57
 Dolorum remedia, 58
 Dolori sanguinis missio
 conuenit, 59
 Doloris capitis cura, 238
 Dolorū curatio, 128.129
 Doloris præcordiorum
 cura, 237
 Doloris vagi curatio, 358
 Dulcium vsus, 135
 Dysenterix remediū, 121
 E.
Effectus aëris, 128r.
 Eius cōmoda, 109
 Elephātiāsis quid, & eius
 remedium, 122
 Empyematis cura, 218
 Epilepsix cura, 214
 Epilepsix puerorum cu-
 ratio, 63.64
 Epithimus, 198
 Equitatio, qualis exerci-
 tatio, 110
 Errata recentiorum, 182
 Eradicatiua an cōueniāt

in principio, 24. 25.
 29. 30.
 Escharotica, 155. & dein-
 cept.
 Eupatorium, 203
 Exercitium, 279
 Exercitatio à cibo an no-
 xia & cur, 110.111
F
Famis remedia, 205
 Fauces, quibus curen-
 tur, 206
 Febris curatio, 209.210
 Februm compositarum
 curatio, 74. & dein-
 cept,
 Febris continuæ cura,
 233.245.
 Febris pestilentialis cu-
 ratio, 52.53.
 Febris singultuosæ cura,
 233.
 Fex biliosa pura, malum
 signum. 10
 Fluxus in febre curatio,
 61.62.
 Franciscus Taegius, 23
 Frictionum vsus, 39.40

Fumiterræ succus, 201

G

Galenus unde sua scrip-
ta sumpserit, 3

Galeni errata in Anato-
mia, 149

Galeni error de ore ven-
triculi, 110

Galeni loci explicati, 40
65.71.78.

Garum, 293

Gentiana, 188.208

Glycyrriza, 204

Gnidiarum sententiarum
authoritas ante Hyp-
poc, 1

Grammaticorum error, 120

H

Hæctica cura, 220.
240.241.

Hæctica curatio erronea
106.107.108.

Hæctica duo sola reme-
dia, 108

Hermodactyli non veri,
73

Hæmoptoicorum cura-
tio, 44.45 eorundem

signa, 46

Herysipelatis erronea cu-
ratio, 104

Hydropis remedia, 138

Hydropisis cura, 61.240

Hypocrates, 1

Hypocratis locus expli-
catus, 54

I

Aspis lapis, 154

Incantatio an vim ali-
quam habeat in meden-
do, 117

Insula Chiorum & eorum
natura, 115

Ius galli, 203

Iuscula an conueniant con-
fortando ventriculo,
106

L

Actuca qualis, 11

Lapides adulterini, 20

Lapidis renum duo reme-
dia præcipua, 118.119.
120

Lapis armenus, 198

DD iij

- Laferpitij succus, 150. &
 deinceps, 141. 142.
 Lecti ex pluma noxa,
 141. 142.
 Lectorum diuersa mate-
 ria, 142.
 Lectuli antiquorum, 141
 Lepræ cura, 211. 241. 345
 Lepræ remedium, 122
 Lienis epithema optimū
 121
 Lignū Indicum, 208. 209
 Limunnij succus, 134
 Lunæ positiones an ob-
 seruanda in dandis me-
 dicinis, 37
 Lupulus, 203
 Luxationis vertebrarum
 & crurum cura, 125
- M
- M** Agnes, 33
 Manna, 201
 Materia an debeat con-
 coqui & paulatim eua-
 cuari, 34
 Medendi methodus re-
 centiorum qualis, 24
 Medicamenta corrupta
 quæ, 19. 20. 21
 Medicamēta sine noxa,
 198. 199. 202. 207.
 Medicamenta quæ cali-
 da aut frigida exhiberi
 debeant, 103
 Medicamenta simplicia
 an præstantiora com-
 positis, 187. 208
 Medicamenta venenosa
 an fugienda, 120. 121. 122
 Medicamētis non fiden-
 dam, quæ agunt occul-
 ta proprietate, 51
 Medicamentis simplici-
 bus an vtendum, 23
 à Medicamento purgan-
 te symptomata, 251
 Medicamentorum laxan-
 tium effectus, & an cō-
 ueniant hæctica, 106.
 107
 Medicamentorū mixtio
 periculosa, 145
 Medicamentorum mul-
 titudo inutilis, 57
 Medicamentorum om-
 nium virtutes à quali-
 tatibus, 51
 Medicamentum purgās

- nō emollitā aluo mor-
tem adfert, 129.
Medici curę explosi à Ro-
manis, 180.
Medicinę abusus quomodo
inuecti, 12.
Medicinę benedictę, 33.
in eis exhibēdis error.
ibidem, 33.
Medicinę in quibus mor-
bis non sint præscri-
bendę, 17.
Medicorum recētiorum
errores quomodo in-
ducti, 4.
Medicus quomodo vi-
tabit infamiam, 31.
Melancholię cura, 214.
Melones quales 13, 14.
Melonū nocumenta, ib.
Menta, 156.
Mirabolani 202.
Mirach quid, 149.
Monocerotis os, 50, 51.
Morbi Gallici cura, 120.
121. 122.
Morbi insanabiles, 5.
Morbi omnes habent
medellam propriā, 53.
Morbi fenum, 271.
in Morbis utrūm à leui-
oribus inchoandū, 25.
26. 27.
Morbillus morbus quis,
53. 54.
Morborum differentię,
26.
Morborum diuturnorū
cura, 276.
Morborum omnium fi-
nis ambiguus, 6. 7.
Morborum propria esse
auxilia, 154.
Morborum pueriliū re-
media, 66.
Morborum terminatio
multiplex, 31. 32.
Motus, 278.
Nocumēta cāsię, 61.
vide, Cāsiam.
Naturę opus, 210.
Nephritidis curatio & an
diuretica cōueniāt, 59.
Oedematis erronea
curatio, 158.

Olea & pingula an cō-	medium. ibidem.
ueniant colicæ, 131	ad Phthifim, authoris re-
Olei exterius appofiti	media optima, 98.99.
noxæ, 104	100.101.
Olera utrū sint cibi, 11	Phthois cura, 215.218
Oleum calidum, 103	Pilularum vſus noxius,
Oleum omphacinū, 293	69
Oleum roſatū quale, 103	Pinguium effectus, 106
Opifthotoni cura, 225	Pifces an febricitibus cō-
Orifum, 133	ueniant, 18.19
Oua & carnes an con-	Pifces ſaxatiles qui, 19
ueniant febr. 8.9	Pleuritidis curatio, 41.42
Oximel pro cibo & po-	Plinij in medicos ſui tē-
tu, 102	poris inuectiua, 2
	Plumbum & æs metalla
P.	perniciosa, 23
	Podagra cur poſt lithia-
P Anis decoctus, 9	ſim oriatur, 59
P Parietariæ vſus, 154	Podagræ cura, 231.240
P eſtis curatio, 127	Podagræ remedia, 73.74
P eſtis tēpore an debeāt	Podagræ remedia, & re-
teneri fenestræ aper-	centiorum errores in
tæ, 109	ea curanda, 112.113.114
P eſtilenti febrī an conue-	Podagræ an conueniat
niat victus tenuitas,	purgatio, 73.74
126.127.	Polipodium, 98
P hyllada, 141	Porretæ aquæ, 67
P hilagrii antidotus, 122	Potus cum vino noxæ,
P htificorum cura ſucoſa	113.114.
97. eiusdem verum re-	P rædictiones admirandæ,

S	Sciatica cura,	229
Saccharum nocet in febribus,	Sene,	202
Sal an conueniat ægris,	Serum,	33
142	Serum calibeatum,	63
Sanguinem emendantia,	Signa oppressionis facultatis.	246
202	Signorum cœlestiū obseruatio,	308
Sanguinis iterata missio an proficit in Sinochis,	Siliqua qualis cibus,	14.
60	15	
Sanguinis mictus cura,	Silphium,	151
237	Soldanella an conueniat Hydropi,	61
Sanguinis missio an conueniat hyeme,	Somnus,	276
93	Somni interruptio in ægris periculosa,	102
Sanguinis missio an precedere debeat pharmacum,	Somnus an post medicinam concedendus, ib.	
104.105	Sotanus quando bonus & contra,	ibid.
Sanguinis mittēdi, quis terminus suppressio- nis, 42. 43. quot modis peccetur à recentioribus,	Spiradi difficultatis cura	218. 222. 238. 259. & deinceps.
ibid.	Sputum sanguinis quando periculosum & quo modo differat à fluore sanguinis,	46
Sanguinis missio quando adhibenda,	Sputi sanguinis curatio,	46. 47
27. 28	Stecas,	203
Sanguinis sputi cura,		
215.		
218		
Sarcocolla,		197
Sarza parilla,		391
Scabies,		274

Victus ratio in omnibus
morbis quàm uecessa-
ria, 7.8.9.17.30.
Victus ratio erronea in
ægris, 10.30
Victus in statu qualis, 30
Victus priscorum, 9
Vinum ægris quando cõ
ueniat, 12.13
Vinum vtrum cõueniat
cum ligno Indico, 143.
 144.
Vinum coctum corrup-
titur. ibidem.
Vinum in pleuresi, 13
Vini corruptio vnde, 113
ex Vini generibus cur a-
lia acefcant, alia mini-
mè, 144
Vini effectus, 113
Viola, 201
Viperæ caro quibus pro-
fit, 122
Vlceris antiquati cura,

213
Vlceris vesicæ cura, 240
Vlcerum cura, 97
Vomitus aliquando ne-
cessarius, 129
Vnguētum Galeni quale
& an conueniat reni-
bus, 103.104
Vomitus lethalis, 33
Vrina turbulenta, 268
Vrinę profuuij cura, 237
Vrinę suppressio, 271
Vrinę turbatæ quid signi-
ficient. 44
Vfus argenti viui, 122
Vfus clysterum peruer-
sus. 128. verus. 29.
Vfus cremoris chameme-
li. 188
Vfus curæ blandientis. 7
Vteri dolentis cura. 236
Vulnerum capitis cura-
tio. 115